

Konjunkturläget
Augusti 2012

KONJUNKTURINSTITUTET, KUNGSGATAN 12-14, BOX 3116, SE-103 62 STOCKHOLM
TEL: 08-453 59 00, FAX: 08-453 59 80
KI@KONJ.SE, WWW.KONJ.SE

ISSN 0023-3463, ISBN 978-91-86315-33-7

KONJUNKTURINSTITUTET gör analyser och prognoser över den svenska och den internationella ekonomin samt bedriver forskning i anslutning till detta. Konjunkturinstitutet är en statlig myndighet under Finansdepartementet och finansieras till största delen med statsanslag. I likhet med andra myndigheter har Konjunkturinstitutet en självständig ställning och svarar själv för bedömningar som redovisas.

Konjunkturläget innehåller analyser och prognoser över svensk och internationell ekonomi. **The Swedish Economy** sammanfattar rapporten på engelska. Alla rapporter går att ladda ner från Konjunkturinstitutets webbplats, www.konj.se/konjunkturlaget och www.konj.se/swedisheconomy.

Det finns också statistik i form av utfalls- och prognosdata över den svenska och internationella ekonomins utveckling. Se www.konj.se/statistik.

En ordlista över olika ekonomiska begrepp finns på Konjunkturinstitutets hemsida, www.konj.se/ordlista. Ordlistan förklarar facktermer och definierar hur Konjunkturinstitutet använder olika begrepp.

Förord

I Konjunkturläget augusti 2012 presenteras en prognos för den ekonomiska utvecklingen 2012–2013 i Sverige och i omvärlden. Därtill gör Konjunkturinstitutet en mer översiktlig bedömning av utvecklingen 2014–2020, varav perioden 2014–2016 ingår i rapporten. Prognosen 2017–2020 finns att hämta på Konjunkturinstitutets webbplats, www.konj.se.

I ett särskilt avsnitt jämförs den nya prognosen med de bedömningar som presenterades i juni 2012.

Arbetet med Konjunkturläget har letts av prognoschef Jesper Hansson. Beräkningarna avslutades den 23 augusti 2012.

Mats Dillén
Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Prognosrevideringar 2012–2013.....	12
Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016.....	17
Internationell utveckling.....	17
Utvecklingen i Sverige.....	20
Penningpolitik, räntor och växelkurser.....	27
Finanspolitik.....	30
Internationell konjunkturutveckling.....	41
Den globala utvecklingen.....	41
Euroområdet.....	44
Storbritannien.....	47
USA.....	48
Japan.....	49
Tillväxtekonomier.....	50
BNP och efterfrågan.....	53
Export.....	55
Hushållens konsumtionsutgifter.....	57
Offentlig konsumtion.....	61
Fasta bruttoinvesteringar.....	62
Lager.....	65
Import.....	66
Bytesbalans, finansiellt sparande och BNI.....	68
Produktion och arbetsmarknad.....	71
Produktion, produktivitet och efterfrågan på arbetskraft.....	72
Arbetsmarknaden.....	77
Resursutnyttjande.....	80
Löner, vinster och priser.....	89
Löner och arbetskostnader.....	90
Deflatorer, kostnader och vinster.....	94
Konsumentpriser.....	97
Offentliga finanser.....	103
Läget i de offentliga finanserna.....	103
Offentliga sektorns inkomster.....	107
Offentliga sektorns utgifter.....	109
Budgetpolitiska mål.....	111

FÖRDJUPNING

Kort kommentar till regeringens aviserade förslag på ofinansierade åtgärder 2013.....	15
Effekter på svensk ekonomi av en senare återhämtning i euroområdet.....	35
Bemanningsbranschen – en liten bransch på frammarsch.....	83
Effekter av de tillfälliga statsbidragen till kommunsektorn under finanskrisen.....	115

Sammanfattning

BNP-tillväxten i världen är fortsatt svag och ser inte ut att öka särskilt fort de närmaste kvartalen. Sverige har hittills klarat sig oväntat bra, men nu mattas tillväxten även här. Arbetslösheten kommer att stiga upp emot 8 procent i slutet av 2013. Osäkerheten om skuldskrisen i euroområdet minskar mot slutet av året och då ökar tillväxten i världsekonomin. Prognosen baseras på att regeringen genomför ofinansierade åtgärder på ca 14 miljarder kronor 2013.¹ Den snabba förstärkningen av kronan dämpar inflationen och med viss fördröjning exporten. Riksbanken sänker reporäntan till 1 procent före årsskiftet.

FORTSATT FÖRSÄMRING AV GLOBALA KONJUNKTURLÄGET

BNP-tillväxten har varit fortsatt svag i de flesta regioner i världen och i OECD-länderna ökade BNP med endast 0,1 procent det andra kvartalet jämfört med kvartalet före (se diagram 1). I USA ökade BNP med låga 0,4 procent och tillväxten mattades av i de stora tillväxtekonomierna utanför OECD. Den enskilt viktigaste förklaringen till den svaga tillväxten är osäkerheten om utvecklingen av den europeiska skuldskrisen som hämmar investeringar och konsumtion även i stabila länder. I euroområdet föll BNP med 0,2 procent med störst fall i de problemtungda länderna i Sydeuropa, men även euroområdets kärnländer hade en svag tillväxt (se diagram 2).

Förtroendeindikatorer och annan information tyder på fortsatt svag tillväxt i världsekonomin under resten av 2012. Konjunkturinstitutet bedömer att det är mest sannolikt att osäkerheten om utvecklingen i euroområdet börjar klinga av mot slutet av 2012. Förtroendet hos hushåll, företag och på finansiella marknader återvänder då. BNP-tillväxten ökar sedan gradvis under 2013.

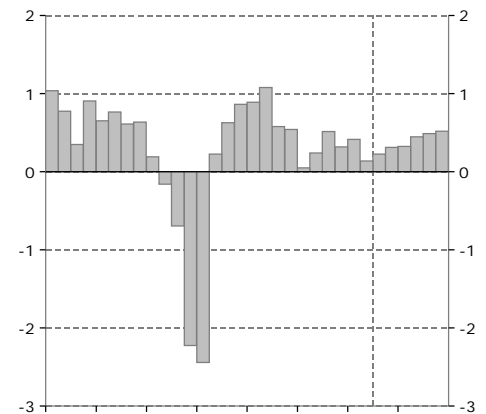
SVENSK EKONOMI HAR HITTILLS VISAT MOTSTÅNDSKRAFT

Trots svag utveckling i omvärlden ökade BNP i Sverige starkt under första halvåret i år. Enligt snabbversionen av nationalräkenskaperna ökade BNP andra kvartalet med 1,4 procent jämfört med kvartalet före (se diagram 3). Delvis är det en följd av att svensk ekonomi inte har några stora underliggande obalanser, men det är sannolikt också en följd av tillfälligheter. Lagerinvesteringarna utvecklades exempelvis oväntat starkt i de preliminära nationalräkenskaperna. Det är osäkert om det är en effekt av bristfälligt statistiskt underlag eller speglar en verklig lagerupp-

¹ Beräkningarna avslutades den 23 augusti. Den 24 augusti presenterade finansminister Anders Borg i Harpsund regeringens nya prognos och ett reformutrymme som 2013 uppgår till 23 miljarder kronor, det vill säga 9 miljarder kronor mer än vad som ligger i prognosen. I fördjupningen "Kort kommentar till regeringens aviserade förslag på ofinansierade åtgärder 2013" redovisas en översiktlig beräkning av hur prognosens centrala variabler påverkas av denna mer expansiva finanspolitik 2013.

Diagram 1 BNP i OECD-länderna

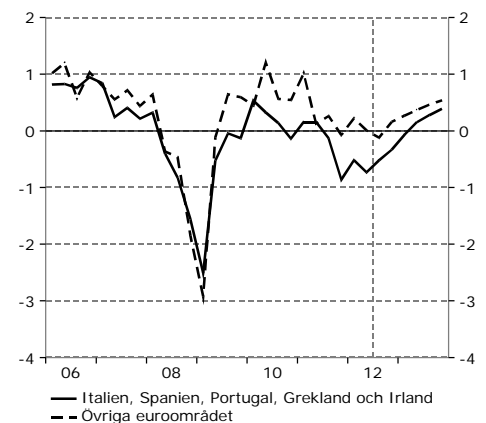
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 2 BNP i valda länder

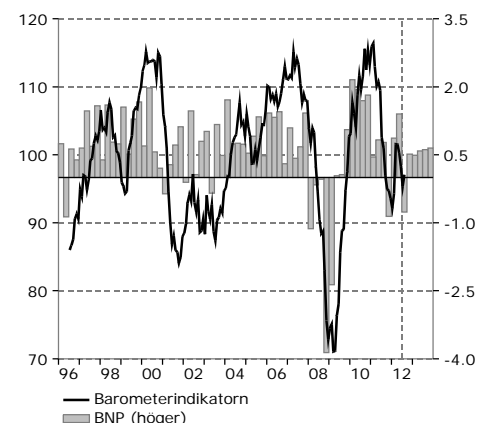
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 3 Barometerindikatorn och BNP

Index medelvärde=100, månadsvärden respektive procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 4 Statsobligationsräntor i valda länder

Procent, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

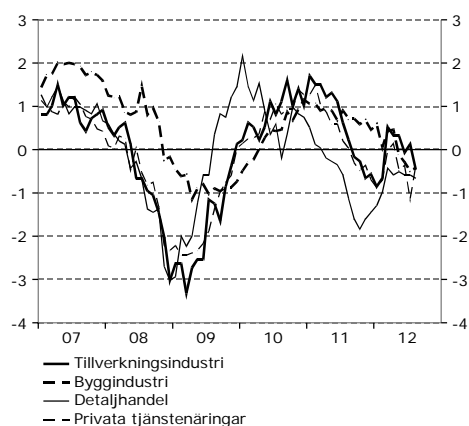

Anm. Löptid 10 år.

Källa: Macrobond.

Diagram 5 Konfidensindikatorer för näringslivet

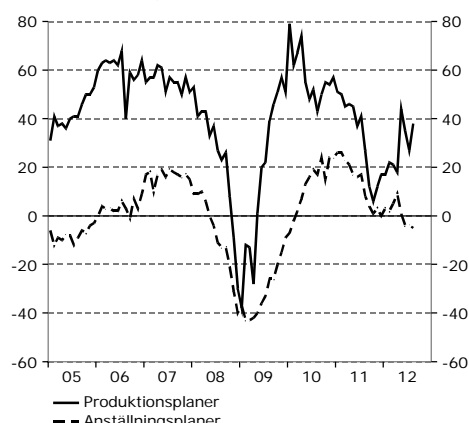
Standardiserade avvikelser från medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 6 Produktions- och anställningsplaner i näringslivet

Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

byggnad. Oavsett vilket innebär det att BNP-nivån faller tillbaka det tredje kvartalet.

Den underliggande utvecklingen är alltså inte lika stark som BNP-siffrorna visar. Det kan exemplifieras med att Barometerindikatorn, som visserligen steg under våren, har fallit tillbaka under sommaren och nu ligger på en nivå som är förenlig med en tillväxt som är lägre än genomsnittet (se diagram 3). I prognosen ligger en negativ BNP-tillväxt på 0,8 procent det tredje kvartalet i år. Med denna tillväxtrekyll beräknas BNP för helåret 2012 öka med 1,3 procent, vilket bedöms vara förenligt med övrig information om konjunkturutvecklingen enligt normala samband.

LÅNG OCH SMÄRTSAM VÄG TILLBAKA FÖR EUROOMRÅDET

Det grundläggande problemet i euroområdet är att konkurrenskraften i de sydeuropeiska länderna är alltför svag med underskott i bytesbalanserna som följd. För att återställa den externa balansen och samtidigt minska arbetslösheten krävs ökad export i dessa länder. Det förutsätter i sin tur ett sänkt kostnadsläge jämfört med resten av världen. En viss hjälp får underskottsländerna i euroområdet av att euron har försvagats mot bland annat dollarn och kronan, men kostnadsläget måste anpassas även inom euroområdet. Denna process har påbörjats med högre löneökningstakt i Tyskland och tendens till lägre löneökningstakt i bland annat Spanien.

Det kommer dock att ta lång tid att anpassa det relativa kostnadsläget inom euroområdet eftersom växelkursen mellan länderna inte kan justeras. Under tiden måste skuldutvecklingen göras uthållig och finansieringen av budgetunderskotten hantearas. De åtgärder som hittills har presenterats har inte lyckats återställa långivarnas förtroende för statsfinanserna i bland annat Spanien och Italien. Detta avspeglas i fortsatt höga statsobligationsräntor i dessa länder (se diagram 4). Det kommer att krävas ytterligare politisk handlingskraft inom EU.

I prognosen stiger BNP långsamt i euroområdet med början under 2013, men det tar lång tid innan resursutnyttjandet blir normalt. Det är inte osannolikt att anpassningen går ännu långsammare än vad som har antagits i prognosen, med svagare tillväxt som följd. Förtroendet på de finansiella marknaderna för de offentliga finansernas uthållighet blir då lägre vilket driver upp statsobligationsräntor och bromsar tillväxten ytterligare. Konsekvenserna för Sverige av en sådan mer negativ utveckling beskrivs närmare i fördjupningen ”Effekter på svensk ekonomi av en senare återhämtning i euroområdet”.

SVAG UTVECKLING ATT VÄNTA ÄVEN I SVERIGE

Under resten av 2012 väntas BNP utvecklas svagt i Sverige. Exporten går trögt till följd av svag efterfrågan i omvärlden och bostadsinvesteringarna ligger kvar på en låg nivå. Konfidensindikatorerna för näringslivets branscher i Konjunkturbarometern

har sedan i våras uppvisat en nedåtgående trend och ligger nu under historiska medelvärden, vilket tyder på svag ekonomisk utveckling (se diagram 5). Störst försämring av läget under 2012 har skett i byggindustrin där konfidensindikatorn har fallit från nivåer över medelvärdet i slutet av 2011 till betydligt under medelvärdet i augusti. Det hänger samman med de fallande bostadsinvesteringarna som enligt byggindustrin kommer att fortsätta utvecklas svagt.

Även arbetsmarknaden har utvecklats något svagare de senaste kvartalen. Sysselsättningen har fortsatt att öka något till och med andra kvartalet, men de flesta indikatorer tyder nu på att en avmattning kommer att ske framöver. Anställningsplanerna i näringslivet enligt Konjunkturbarometern har fallit tillbaka snabbt under våren och sommaren efter den tillfälliga uppgången i början av året (se diagram 6). Under andra halvåret 2011 föll näringslivets produktionsplaner mer än anställningsplanerna som visade sig korrekt indikera en relativt stark utveckling av sysselsättningen trots snabbt fallande BNP-tillväxt. De senaste månaderna har förhållandet mellan produktions- och anställningsplanerna normaliserats. Den samlade bilden är att produktionen kommer att utvecklas svagt och att sysselsättningen faller något. Arbetslösheten stiger från 7,6 andra kvartalet i år till ca 8 procent i slutet av 2013.

ÅTERHÄMTNINGEN DRIVS AV INHEMSK EFTERFRÅGAN

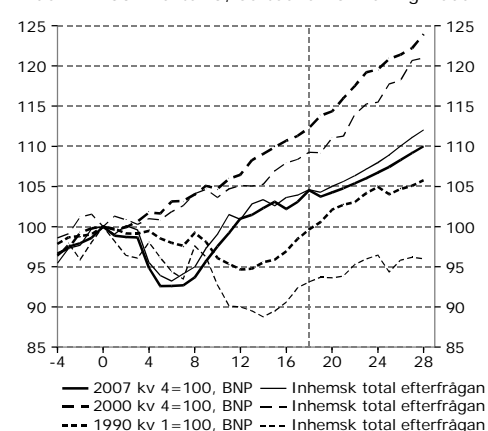
Den svaga utvecklingen i omvärlden med både ett fortsatt högt hushållssparande och gradvis högre offentligt sparande i många OECD-länder innebär att omvärlden ger jämförelsevis lite draghjälp till konjunkturåterhämtningen i Sverige. Tillväxten i Sverige kommer i större utsträckning än vad som har varit fallet i de senaste konjunkturuppgångarna drivas av inhemsk efterfrågan och inte export (se heldragna linjer i diagram 7). Detta är i sig inget problem eftersom Sverige i utgångsläget har stora överskott i utrikeshandeln med en nettoexport som 2011 motsvarade 6,2 procent av BNP (se diagram 8). I prognosen minskar överskottet i den svenska utrikeshandeln gradvis vilket är ett led i den minskning av de globala obalanser som påbörjades 2007.

Ett minskat överskott i utrikeshandeln motsvaras av minskat finansiellt sparande i offentlig och/eller privat sektor. Den offentliga sektorns finansiella sparande ligger i år nära noll, men det hålls nere av lågkonjunkturen och det konjunkturjusterade sparandet motsvarar 1,2 procent av potentiell BNP (se diagram 9). Det underliggande sparandet kan därmed sägas vara i linje med överskottsmålet om ett finansiellt sparande i offentlig sektor på 1 procent av BNP i genomsnitt under en konjunkturcykel. Det är alltså inte förenligt med överskottsmålet att varaktigt sänka den offentliga sektorns finansiella sparande.

Det minskade finansiella sparande som krävs för balanseringen av utrikeshandeln bör således uppstå i privat sektor. Viktiga drivkrafter för denna anpassning är en förstärkning av den reala växelkursen och låg real ränta. En expansiv penningpolitik un-

Diagram 7 BNP och inhemsk total efterfrågan

Index = 100 kvartal 0, se teckenförklaring nedan

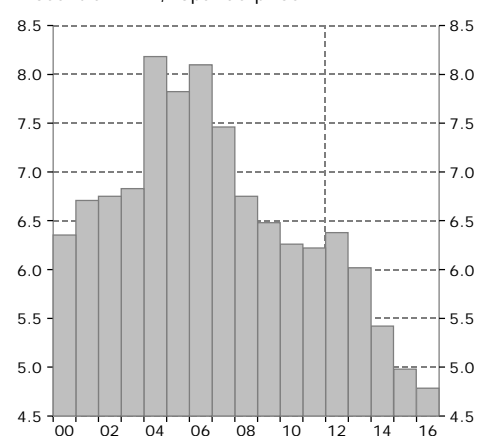

Anm. X-axeln avser kvartal. Datum avser sista kvartalet före BNP började falla. Prognosstreck gäller för den nuvarande återhämtningen.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 8 Nettoexport

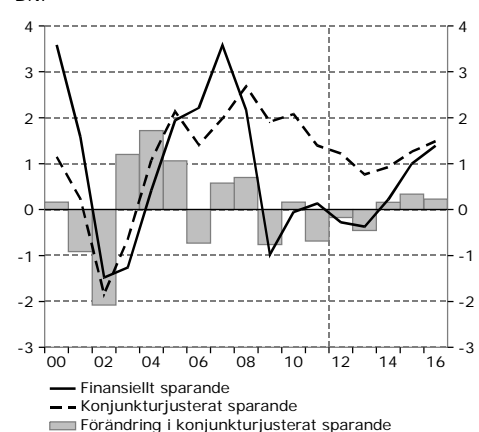
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 9 Finansiellt sparande och konjunkturjusterat sparande i offentlig sektor

Procent av BNP respektive procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 10 Växelkurser

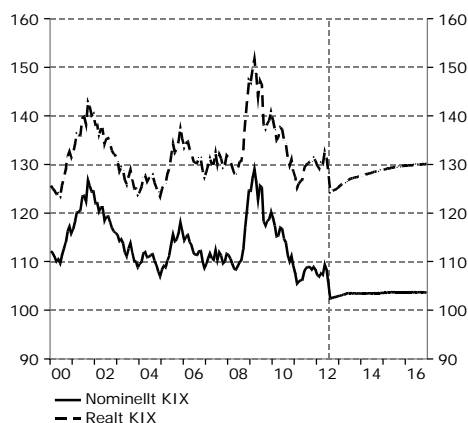
Kronor per valutaenhet, månadsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 11 Kronans effektiva växelkurs – KIX

Index 1992-11-18=100, månadsvärden

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare krona.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 12 Konsumentpriser

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

derlättar anpassningen, men det är osäkert hur snabbt anpassningen kommer att ske. Den kräver en strukturomvandling med växande exportindustri i nuvarande underskottsländer och växande inhemskt orienterad tjänsteproduktion i Sverige och andra överskottsländer. En viktig insikt är dock att ju längre tid det tar för överskottsländer som Sverige, Tyskland och Kina att minska det inhemska sparandet desto längre tid kommer det att ta för underskottsländerna att öka sitt sparande. Den globala tillväxten kommer sannolikt att påverkas negativt under hela anpassningsperioden.

LITET UTRYMME FÖR OFINANSIERADE FINANSPOLITISKA ÅTGÄRDER 2013–2016

Prognosen baseras på att regeringen genomför ofinansierade finanspolitiska åtgärder på 14 miljarder kronor i budgetpropositionen för 2013.² Det innebär att finanspolitiken får en svagt expansiv inriktning även 2013 då konjunkturjusterat sparande fortsätter att sjunka något (se diagram 9).

Utrymmet för ofinansierade åtgärder under perioden 2014–2016 är begränsat eftersom den demografiska utvecklingen ökar utgifterna för bland annat pensioner samtidigt som potentiell BNP-tillväxt hålls nere. I prognosen förutsätts att överskottsmålet kommer att uppnås. Därför beräknas endast 7 miljarder kronor (netto) tillföras i ofinansierade åtgärder 2014–2016.³ Därmed blir finanspolitiken något åtstramande dessa år.

REPORÄNTAN SÄNKES TILL EN PROCENT FÖRE ÅRSSKIFTET

Osäkerheten om utvecklingen i euroområdet är fortsatt hög och tillväxtprognoserna för bland annat euroområdet har reviderats ner. I Sverige blir tillväxten svagare framöver och därmed ser arbetsmarknaden ut att försvagas något mer än väntat.

Samtidigt har kronans växelkurs stärkts snabbt under sommaren, framför allt mot euron (se diagram 10). I reala handelsvägda termer är den nuvarande nivån inte anmärkningsvärd och i linje med värderingen 2000 och 2004 (se diagram 11). Kronförstärkningen i år beror på flera olika faktorer. Makrostatistiken har kommit in starkare i Sverige än i omvärlden vilket har skiftat upp förväntningarna på reporäntan i förhållande till utländska styrräntor. Den större skillnaden i förväntad styrränta skapar ett kapitalinflöde till Sverige som tenderar att stärka kronan.

Det finns också ett antal mera tekniska faktorer som kan ha bidragit. Det finns numera bara ett fåtal länder i världen vars statspapper har högsta rating med stabila utsikter hos alla ratinginstitut. Det innebär en ökad efterfrågan på svenska statspapper

² Samtidigt väntas höjd kommunalskatt i landstingen ge ökade skatteintäkter på 1 miljard kronor så att nettot för hela offentliga sektorn blir 13 miljarder kronor ofinansierade åtgärder.

³ Med 23 miljarder kronor i ofinansierade åtgärder 2013 i enlighet med vad finansministern angav den 24 augusti (efter att beräkningarna till prognosen avslutats) uppgår utrymmet 2014–2016 för ofinansierade åtgärder således till –2 miljarder kronor. Se även fotnot 1.

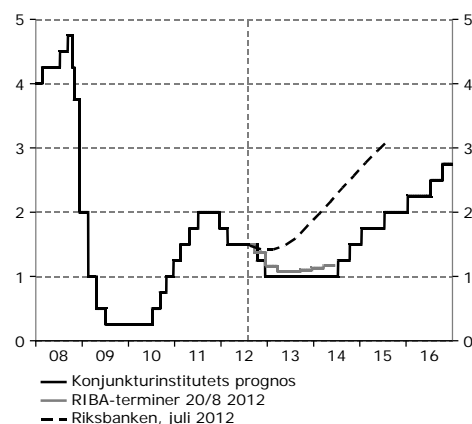
från vissa institutionella placerare. Det förekommer även uppgifter om att utländska centralbanker ökar sina innehav av svensk valuta. Oavsett anledning till växelkursförstärkningen innebär den en press nedåt på inflationen och kommer med viss fördröjning även att påverka exporten negativt. Inflationen mätt med KPIF kommer att ligga kvar på drygt 1 procent till och med 2014 (se diagram 12).

Mot denna bakgrund kommer Riksbanken att behöva lätta på penningpolitiken för att inflationen inte ska bli alltför låg. Konjunkturinstitutet prognostiserar att Riksbanken sänker reporäntan med 0,25 procentenhet vid de penningpolitiska mötena i oktober och december (se diagram 13). Det är ungefär i linje med marknadsaktörernas förväntningar så som de avspeglas i prissättningen på så kallade RIBA-terminer.

Med denna prognos för reporäntan och övrig makroekonomisk utveckling beräknas kronan, uttryckt i nominella effektiva termer, under de kommande åren ligga kvar på ungefär den genomsnittliga nivån under augusti. Växelkursens utveckling är dock, som vanligt, svår att förutse. Skulle kronan fortsätta att förstärkas, till exempel som en följd av ökad osäkerhet om eurons framtidsutsikter, kan reporäntan behöva sänkas ytterligare (se fördjupningen ”Effekter på svensk ekonomi av en senare återhämtning i euroområdet”).

Diagram 13 Reporänta

Procent, dagsvärden

Källor: NASDAQ OMX, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Tabell 1 Valda indikatorer

Procentuell förändring om inget annat anges

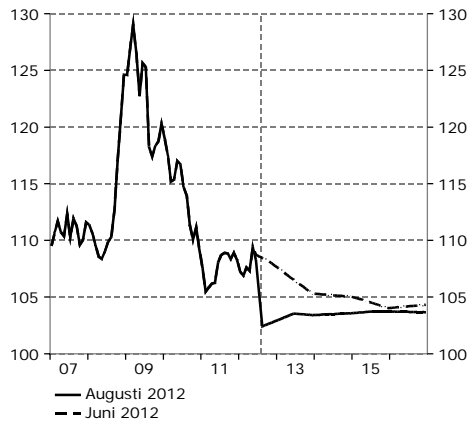
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
BNP	-5,0	6,2	3,9	1,3	1,8			
BNP, kalenderkorrigerad	-4,9	5,9	3,9	1,7	1,8	2,8	2,8	2,5
Bytesbalans ¹	6,8	6,8	7,0	6,9	6,5	6,1	5,7	5,5
Arbetade timmar ²	-2,6	2,6	2,3	0,4	0,1	1,1	1,4	0,9
Sysselsättning	-2,1	1,1	2,1	0,4	0,0	0,8	1,3	0,8
Arbetslöshet ³	8,3	8,4	7,5	7,6	7,9	7,7	7,0	6,6
Arbetsmarknadsgap ⁴	-3,4	-2,5	-1,4	-1,7	-2,1	-1,4	-0,5	-0,1
BNP-gap ⁵	-7,6	-4,3	-1,9	-2,4	-2,4	-1,3	-0,3	0,2
Timlön i näringslivet ⁶	3,2	2,5	2,7	3,3	2,8	2,8	2,9	3,1
Arbetskostnad i näringslivet ²	2,4	-0,8	2,8	3,9	2,9	2,9	3,0	3,2
Produktivitet i näringslivet ²	-3,6	4,0	2,5	1,8	1,9	2,1	1,8	2,1
KPI	-0,5	1,2	3,0	1,1	0,8	1,3	2,2	2,5
KPIF	1,7	2,0	1,4	1,1	1,3	1,1	1,5	1,9
Reporänta ^{7,8}	0,25	1,25	1,75	1,00	1,00	1,50	2,00	2,75
10-årig statsobligationsränta ⁷	3,2	2,9	2,6	1,7	2,4	3,2	3,7	4,1
Kronindex (KIX) ⁹	122,8	114,3	107,6	105,4	103,4	103,5	103,7	103,7
BNP i världen	-0,6	5,3	3,8	3,4	3,8	4,2	4,4	4,5
Offentligt finansiellt sparande ¹	-1,0	-0,1	0,1	-0,3	-0,4	0,2	1,0	1,4
Konjunkturjusterat sparande ¹⁰	1,9	2,1	1,4	1,2	0,8	0,9	1,3	1,5

¹ Procent av BNP. ² Kalenderkorrigerad. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁶ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁷ Procent. ⁸ Vid årets slut. ⁹ Index 1992-11-18=100. ¹⁰ Procent av potentiell BNP.

Källor: SCB, Medlingsinstitutet, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 14 Kronans effektiva växelkurs – KIX

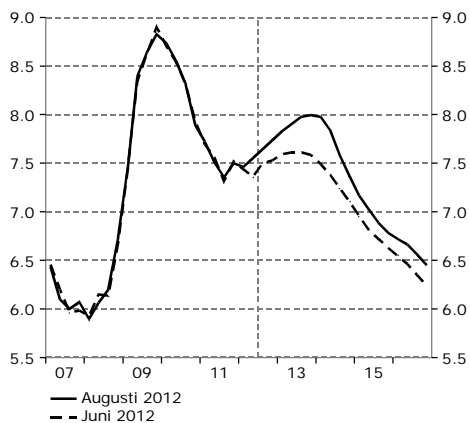
Index 1992-11-18=100, månadsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 15 Arbetslöshet

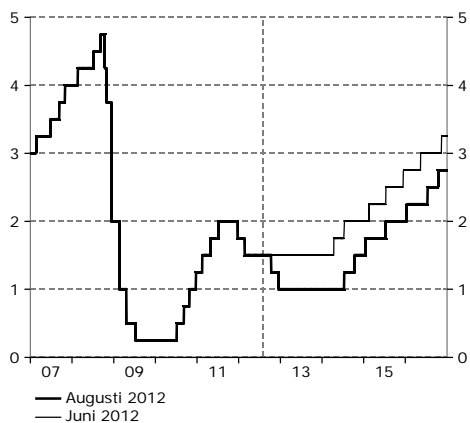
Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 16 Reporäntan i Sverige

Procent, dagsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Prognosrevideringar 2012–2013

- Tillväxten i euroområdet och övriga världen har reviderats ner något 2013 trots att första halvåret 2012 har blivit något starkare än väntat (se tabell 2). Det beror främst på att förtroendeindikatorer tyder på en svagare avslutning av 2012 och inledning av 2013.
- I Sverige har BNP-tillväxten reviderats upp 2012 till följd av starkt preliminärt utfall för andra kvartalet. Tillväxten bedöms dock inte vara uthållig och de flesta viktiga förtroendeindikatorer ligger kvar på en låg nivå. Prognosen för andra halvåret 2012 och inledningen av 2013 har därför sänkts.
- Kronan har stärkts betydligt mer än väntat (se diagram 14). I prognosen antas en viss försvagning från augustinivån, men kronan är ändå ca 3 procent starkare 2013 än i juniprognosen. Det sänker inflationen och dämpar exporten på lite längre sikt.
- Inflationsnedgången motverkas dock på kort sikt av högre olje- och livsmedelspriser på världsmarknaden. KPIF-inflationen har därför bara reviderats ner med 0,2 procentenheter 2013. KPI-inflationen är mera nerreviderad eftersom Riksbanken bedöms sänka reporäntan.
- Arbetslösheten har blivit något högre än väntat även om sysselsättningen ligger i linje med juniprognosen. Framöver väntas arbetsmarknaden utvecklas något svagare (se diagram 15).
- Lägre resursutnyttjande med högre arbetslöshet och lägre inflation innebär att prognosen för reporäntan har sänkts (se diagram 16).
- Finanspolitiken förutses liksom i juniprognosen bli svagt expansiv 2012 och 2013. Prognosen för storleken på de samlade ofinansierade finanspolitiska åtgärderna i offentliga sektorn 2013 har justerats upp från 7 till 13 miljarder kronor.

Tabell 2 Nuvarande prognos och revideringar jämfört med prognosen i juni 2012

Procentuell förändring om inget annat anges

	2012		2013	
	Aug 2012	Diff.	Aug 2012	Diff.
Internationellt				
BNP i världen	3,4	0,0	3,8	-0,2
BNP i OECD	1,6	0,0	1,8	-0,2
BNP i euroområdet	-0,5	0,1	0,5	-0,2
BNP i USA	2,2	0,1	2,1	-0,2
BNP i Kina	7,9	-0,2	8,5	-0,3
Federal funds target rate ^{1,2}	0,25	0,00	0,25	0,00
ECB:s referänta ^{1,2}	0,50	0,00	0,50	0,00
Oljepris ³	111,8	3,6	108,9	2,1
KPI i OECD	2,3	0,0	2,0	0,2
Försörjningsbalans				
BNP, kalenderkorrigerad	1,7	0,7	1,8	-0,5
BNP	1,3	0,7	1,8	-0,5
Hushållens konsumtion	2,0	0,2	2,9	0,4
Offentlig konsumtion	0,7	0,3	0,4	-0,3
Fasta bruttoinvesteringar	3,9	-1,0	3,3	-0,1
Lagerinvesteringar ⁴	-1,0	0,2	0,0	-0,3
Export	1,6	1,6	3,7	-0,6
Import	0,9	0,8	5,0	0,1
Arbetsmarknad, inflation, räntor, med mera				
Arbetade timmar ⁵	0,4	-0,3	0,1	-0,1
Sysselsättning	0,4	0,1	0,0	-0,3
Arbetslöshet ⁶	7,6	0,1	7,9	0,3
Arbetsmarknadsgap ⁷	-1,7	-0,3	-2,1	-0,4
BNP-gap ⁸	-2,4	0,1	-2,4	-0,4
Produktivitet i näringslivet ⁵	1,8	1,5	1,9	-0,6
Timlön i näringslivet ⁹	3,3	-0,1	2,8	0,0
KPI	1,1	-0,1	0,8	-0,5
KPIF	1,1	0,0	1,3	-0,2
Reporänta ^{1,2}	1,00	-0,50	1,00	-0,50
10-årig statsobligationsränta ¹	1,7	-0,1	2,4	-0,1
Kronindex (KIX) ¹⁰	105,4	-2,6	103,4	-3,1
Bytesbalans ⁴	6,9	0,4	6,5	0,1
Offentligt finansiellt sparande ¹¹	-0,3	-0,1	-0,4	-0,2

¹ Procent. ² Vid årets slut. ³ Dollar per fat, årsgenomsnitt. ⁴ Förändring i procent av BNP föregående år. ⁵ Kalenderkorrigerad. ⁶ Nivå, procent av arbetskraften. ⁷ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁸ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁹ Enligt konjunkturlönestatistiken. ¹⁰ Index 1992-11-18=100. ¹¹ Procent av BNP.

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i juni 2012. Ett positivt värde innebär en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet.

FÖRDJUPNING

Kort kommentar till regeringens aviserade förslag på ofinansierade åtgärder 2013

Konjunkturinstitutets prognos baseras på att regeringen genomför ofinansierade åtgärder på 14 miljarder kronor 2013. Beräkningarna avslutades den 23 augusti. Den 24 augusti presenterade finansminister Anders Borg i Harpsund regeringens nya prognos. Av presentation framgick det att finansministern räknar med att regeringen genomför ofinansierade åtgärder på 23 miljarder kronor 2013, det vill säga 9 miljarder kronor mer än vad som ligger i Konjunkturinstitutets prognos.⁴ I denna fördjupning redovisas en översiktlig beräkning av hur prognosens centrala variabler påverkas av den mer expansiva finanspolitiken 2013 som regeringen aviserade.

Det är ännu inte klart vilka åtgärder regeringen tänker föreslå i budgetpropositionen för 2013. Förhandlingar mellan regeringspartierna pågår och sedan återstår också att söka stöd i riksdagen. Konjunkturinstitutet bedömer det dock som sannolikt att de ofinansierade åtgärderna kommer att uppgå till 23 miljarder kronor 2013.

MER EXPANSIV FINANSPOLITIK 2013 KRÄVER MER ÅTSTRAMANDE FINANSPOLITIK 2014–2016

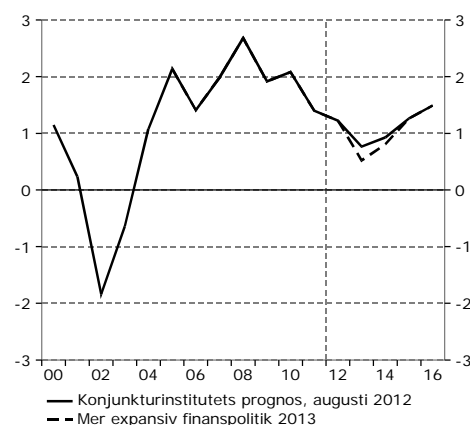
Enligt Konjunkturinstitutets bedömning finns utrymme för ofinansierade åtgärder på sammanlagt 21 miljarder kronor 2013–2016.⁵ I och med att regeringen planerar att genomföra ofinansierade åtgärder på 23 miljarder kronor redan 2013 finns det enligt Konjunkturinstitutets bedömning inget utrymme kvar för ytterligare ofinansierade åtgärder för åren 2014–2016. I de översiktliga beräkningar som redovisas nedan antas nivån på det konjunkturjusterade sparandet 2016 vara samma som i prognosen, vilket är nödvändigt för att klara överskottsmålet. Det innebär att det blir 9 miljarder kronor *mindre* i ofinansierade åtgärder 2014–2015 jämfört med prognosen. Man kan se det som att utrymmet för permanenta ofinansierade åtgärder tas i anspråk tidigare jämfört med prognosen. Med denna politik minskar det konjunkturjusterade sparandet till 0,5 procent av potentiell BNP 2013 (se diagram 17). Sedan stiger det gradvis i dessa beräkningar till 1,5 procent av potentiell BNP 2016, vilket är samma nivå som i prognosen.

⁴ Finansministern presenterade också ett utrymme för ofinansierade åtgärder 2014 om 27 miljarder kronor, det vill säga ytterligare 4 miljarder kronor detta år. Denna siffra kan bli både högre och lägre i budgetpropositionen för 2014 som presenteras nästa höst.

⁵ Se kapitlet "Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016".

Diagram 17 Konjunkturjusterat sparande

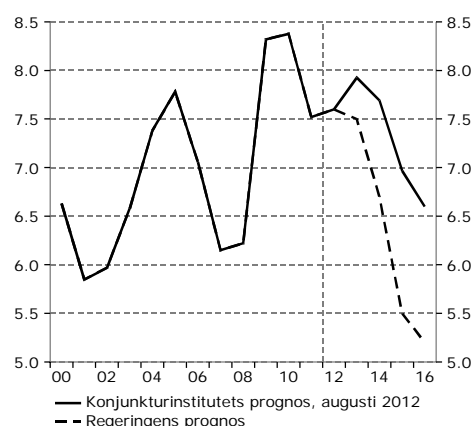
Procent av potentiell BNP

Källor: SCB, regeringen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 18 Arbetslöshet

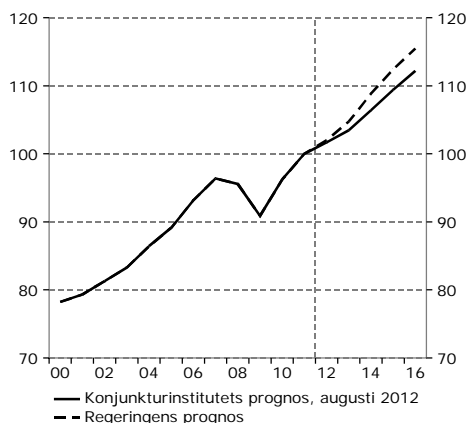
Procent av arbetskraften

Källor: SCB, regeringen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 19 BNP

Index 2011=100, kalenderkorrigerad nivå

Källor: SCB, regeringen och Konjunkturinstitutet.

Regeringen är dock betydligt mera optimistisk än Konjunkturinstitutet om utvecklingen av BNP och arbetslöshet framöver. I regeringens prognos faller arbetslösheten till 5,2 procent 2016 vilket är nästan 1,5 procentenheter lägre än i Konjunkturinstitutets prognos (se diagram 18). Sysselsättningen är högre och BNP växer snabbare. I regeringens prognos är BNP-nivån 2,9 procent högre 2016 än i Konjunkturinstitutets prognos (se diagram 19). Det innebär att de gör en mer optimistisk bedömning av framtida skatteinkomster och utgifter för arbetslöshet, vilket ger ett större utrymme för ofinansierade åtgärder.

TIDIGARELAGDA OFINANSIERADE ÅTGÄRDER BIDRAR TILL EN NÅGOT SNABBARE KONJUNKTURÅTERHÄMTNING

Konjunkturinstitutet har gjort en översiktlig beräkning av hur den makroekonomiska utvecklingen sammantaget skulle påverkas med 9 miljarder kronor *mer* ofinansierade åtgärder 2013 och 9 miljarder kronor *mindre* i ofinansierade åtgärder 2014–2015. I beräkningarna antas att tyngdpunkten på de extra satsningarna läggs på sänkt skatt till företag samt investeringar och underhåll av infrastruktur.

Sammantaget blir effekten av den mer expansiva finanspolitiken att BNP-tillväxten blir ett par tiondels procentenheter högre 2013 och något lägre 2014–2015. Arbetslösheten kommer att börja falla något tidigare. Men BNP-nivån och sysselsättningen 2016 är i stort sett identisk med prognosen.⁶ Inflationen hinner inte påverkas mer än marginellt och därmed kommer inte Riksbanken att ändra reporäntan i någon nämnvärd utsträckning.

I denna bedömning har inga eventuella effekter som varaktigt höjer sysselsättning eller kapitalbildning beaktats. Det beror dels på att det inte finns tillräckligt skarpa förslag att bedöma, dels på att effekterna sannolikt skulle bli små 2013–2016.

Ur konjunkturrell synvinkel är det bra att genomföra ofinansierade åtgärder 2013 när konjunkturläget är svagt. Det bidrar till att påskynda konjunkturåterhämtningen och motverkar uppgången i långtidsarbetslösheten. Men eftersom utrymmet för permanenta ofinansierade åtgärder enligt Konjunkturinstitutets bedömning är begränsat innebär det samtidigt att finanspolitiken måste ges en stram inriktning 2014–2016 för att överskotts målet för de offentliga finanserna ska uppnås.

⁶ Regeringens högre prognos för BNP-nivån 2016 beror främst på mer optimistisk bedömning av jämviktsarbetslösheten. Denna bedömning tycks inte ha påverkats nämnvärt av de nya åtgärderna.

Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016

Lågkonjunkturen fördjupas i år och först andra kvartalet 2013 inleds en återhämtning i den svenska ekonomin. Den ekonomiska politiken behöver vara fortsatt expansiv för att stimulera den inhemska efterfrågan när exporten utvecklas svagt till följd av svag internationell efterfrågeutveckling och den starkare kronan. Finanspolitiken blir svagt expansiv i år och nästa år, men åtstramande 2014–2016 för att det finansiella sparandet ska uppgå till 1,5 procent av BNP när konjunkturrell balans nås 2016. Reporäntan sänks till 1 procent i år och behöver hållas låg under flera år framöver.

I detta kapitel presenteras först Konjunkturinstitutets prognos för den internationella och svenska konjunkturutvecklingen 2012–2016. Därefter beskrivs prognosen för utvecklingen av penning- och finanspolitik mer i detalj. En detaljerad beskrivning av prognosen på kort sikt, 2012–2013, finns i de nästföljande fem kapitlen.

Internationell utveckling

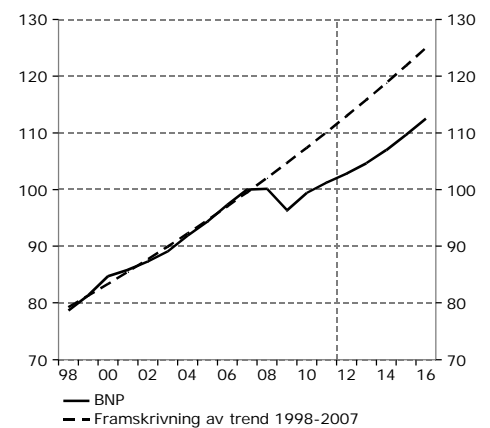
SVITERNA EFTER FINANSKRISEN LEVER KVAR LÄNGE

Sviterna av den snabba privata skulduppbyggnaden åren före finanskrisen kommer att fortsätta prägla världsekonomin flera år framöver. BNP-tillväxt och resursutnyttjande i OECD-länderna stiger visserligen de närmaste åren, men tillväxten blir låg jämfört med tidigare konjunkturåterhämtningar. BNP-nivån i OECD-länderna 2016 är i prognosen mer än 10 procent lägre jämfört med om BNP hade vuxit i linje med den trendmässiga utvecklingen 1998–2007 (se diagram 20).

Före krisen framhölls ofta obalanserna i sparande mellan länder, som avspeglas i länders bytesbalanser, som en risk för stabiliteten i världsekonomin. Över- eller underskott i länders bytesbalanser är inget problem i sig, utan kan innebära att högt sparande i länder, till exempel av demografiska skäl, kanaliseras till länder där avkastningen på investeringar är högre. Om länder med underskott importerar kapital för att göra investeringar som höjer den långsiktiga BNP-nivån bidrar detta till högre global tillväxt på sikt. Åren före finanskrisen kanaliserades dock sparande i första hand till utvecklade länder där till exempel bostadsinvesteringar och privata skulder ökade snabbt.

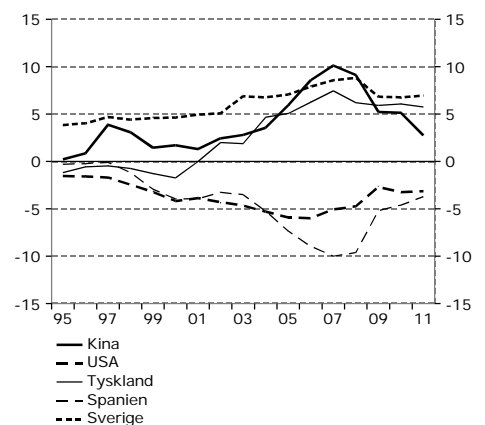
Obalanserna har minskat avsevärt jämfört med före finanskrisen (se diagram 21). Men anpassningen mot mindre obalanser i sparandet mellan länder har dock inte skett genom att investeringarna bidragit till högre långsiktig BNP och export i underskottsländerna. I stället har anpassningen skett via svag inhemska

Diagram 20 BNP i OECD-länderna
Index 2007=100

Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

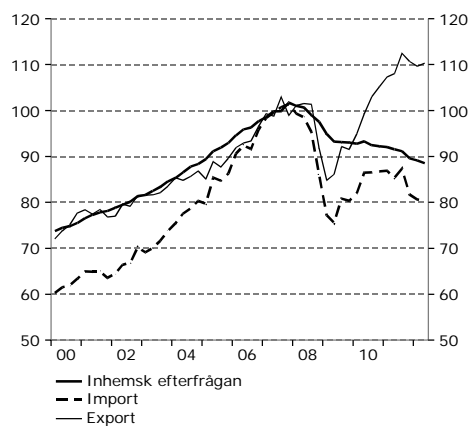
Diagram 21 Bytesbalans
Procent av BNP

Källor: SCB, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 22 BNP:s komponenter i Spanien

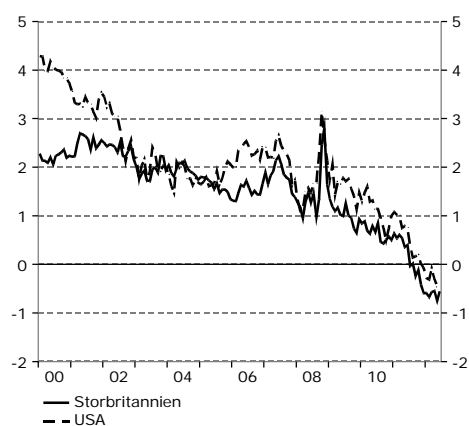
Index 2007 = 100

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 23 Realobligationsräntor

Procent, månadsvärden

Anm. Löptid 10 år.

Källor: Macrobond och Konjunkturinstitutet.

konjunktur i de länder som före finanskrisen hade betydande underskott i bytesbalansen och snabb skulduppbyggnad. I dessa länder, till exempel Spanien, Storbritannien och USA, har underskotten minskat eftersom den inhemska efterfrågan, och därmed importen, har utvecklats betydligt svagare än exporten (i diagram 22 visas utvecklingen i Spanien). Samtidigt har arbetslösheten stigit. Den förbättrade så kallade externa balansen (bytesbalansen) har därmed skett på bekostnad av ökad intern obalans, i form av bland annat hög arbetslöshet. En längre tid med hög arbetslöshet i ett land riskerar att innebära varaktigt lägre sysselsättning.

Bytesbalansens saldo i överskottsländerna har minskat, framför allt i Kina, men utvecklingen kan snarare förklaras med lägre export än genom starkare inhemska efterfrågan. På global nivå innebär utvecklingen därmed att benägenheten att spara har stigit, samtidigt som investeringarna har utvecklats svagt efter finanskrisen. Detta har bidragit till att pressa ner realräntorna till rekordlåga nivåer (se diagram 23).

Med ett fåtal undantag har produktiviteten, mätt som produktion per arbetad timme i näringslivet, inte återhämtat fallet efter finanskrisen i OECD-länderna. Utveckling för produktiviteten har därmed varit betydligt svagare än den årliga tillväxt på knappt 2 procent som observerades åren 2000–2007. Svag utveckling av investeringar och världshandel kan vara en delförklaring, men förklarar knappast hela nedgången i produktivitetstillsättning.

Den svaga produktiviteten, i kombination med svag konjunktur och strukturella problem på arbetsmarknaden i många länder, innebär att nivån på BNP har utvecklats betydligt svagare sedan 2008 än man då kunde förväntade sig (se diagram 20). Detta reser frågor om den långsiktigt uthålliga tillväxten i OECD-länderna. Om denna blir långvarigt lägre kommer detta att innebära ytterligare utmaningar för till exempel hållbarheten i de offentliga finanserna. I Konjunkturinstitutets medelfristiga prognoser antas den potentiella tillväxten i produktiviteten så småningom återgå till historiska tillväxttakter, vilket innebär att det tapp som skett de senaste åren inte hämtas igen. Potentiell BNP utvecklas på många håll något svagare än historiskt eftersom ålderssammansättningen innebär att tillväxten i arbetskraften blir lägre.

Den lägre än väntade BNP-nivån är en av förklaringarna till att statsskulderna i många länder, uttryckt såväl i nivå som andel av BNP har stigit snabbt de senaste åren. Lägre BNP-nivå innebär även att de privata skulderna blir svårare att hantera. I detta sammanhang förs det en diskussion bland ekonomer om lämpligheten i att strama åt finanspolitiken betydligt samtidigt som den privata sektorn sparar och möjligheterna att stimulera ekonomin med penningpolitiken begränsas av att styrräntorna redan är nära noll.

ÅTERHÄMTNING I DEN GLOBALA EKONOMIN 2013–2016

Resursutnyttjandet i den globala ekonomin faller något i år, när global BNP växer med 3,5 procent. Den svagare konjunkturen är i första hand en effekt av skuldcrisen i euroområdet. Osäkerheten kring eurokrisen bedöms klinga av mot slutet av året, när aktörer i ekonomin gradvis börjar få förtroende för föreslagna politiska insatser för att hantera de sydeuropeiska ländernas skuldbördor och därmed minska finansieringsproblemen för länderna. I kombination med mer expansiv ekonomisk politik i de stora tillväxtekonomierna och något mindre åtstramande finanspolitik i OECD-länderna bidrar detta till att den globala tillväxten stiger något 2013. Återhämtningen i världsekonomin förutses fortsätta åren 2014–2016 (se diagram 24 och tabell 3).

BNP-tillväxten i euroområdet blir fortsatt låg de närmaste åren. En orsak till detta är den strukturella anpassning av relativt löne- och kostnadsläge mellan euroländerna som behöver komma till stånd tar tid. I fördjupningen ”Effekter på svensk ekonomi av en senare återhämtning i euroområdet” diskuteras vad en djupare kris i euroområdet, bland annat till följd av att den strukturella anpassningen fördröjs, innebär för BNP-tillväxten i euroområdet och för den svenska ekonomin.

FORTSATT LÅGA RÄNTOR I OECD-LÄNDERNA

Det svaga resursutnyttjandet i OECD-länderna verkar återhållande på inflationen. Centralbankerna i USA och euroområdet kommer därmed att hålla kvar styrräntorna på 0,25 respektive 0,50 procent (efter en sänkning från 0,75 procent i september) under flera år framöver. Styrräntan i USA börjar höjas kring halvårsskiftet 2014, när återhämtningen har blivit tydlig. I euroområdet sker första höjningen något senare. Höjningarna av styrräntorna kommer därefter att ske i långsammare takt än vad som varit normalt i tidigare räntehöjningsfaser (se diagram 25). Detta gäller i synnerhet i euroområdet, där återhämtningen tar lång tid och normalt resursutnyttjande uppnås först i slutet av decenniet.

Tabell 3 BNP och KPI i världen

Procentuell förändring

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
BNP i OECD	1,9	1,6	1,8	2,2	2,5	2,6
BNP i tillväxtländer ¹	6,2	5,6	6,1	6,2	6,3	6,3
BNP i världen	3,8	3,4	3,8	4,2	4,4	4,5
KPI i OECD	2,9	2,3	2,0	1,9	2,0	2,1
KPI i världen	4,8	4,0	3,7	3,6	3,6	3,5

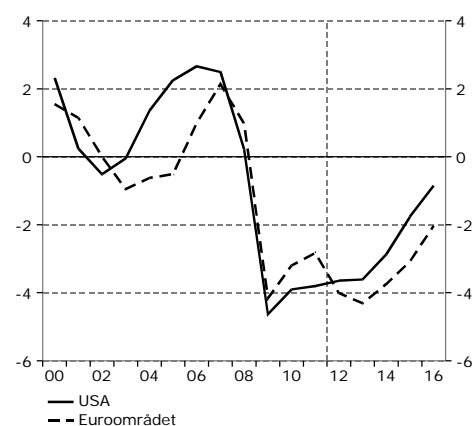
¹ Tillväxtländer definieras här som länder utanför OECD.

Anm: BNP-siffrorna avser den kalenderkorrigerade utvecklingen uttryckt i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av köpkraftsjusterade vikter från IMF.

Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 24 BNP-gap i USA och euroområdet

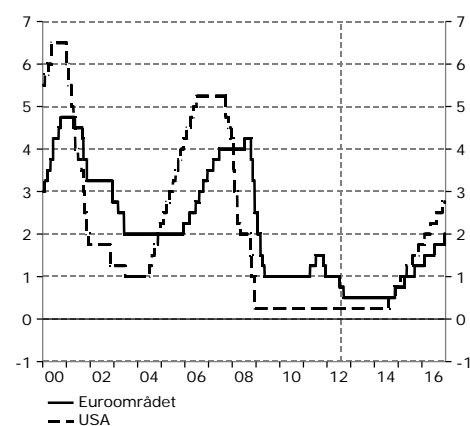
Procent av potentiell BNP

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 25 Styrräntor

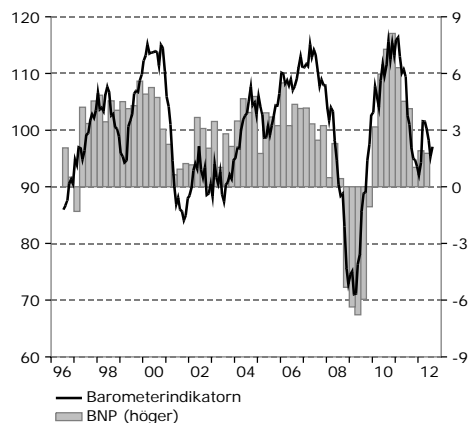
Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Diagram 26 Barometerindikatorn och BNP-tillväxten

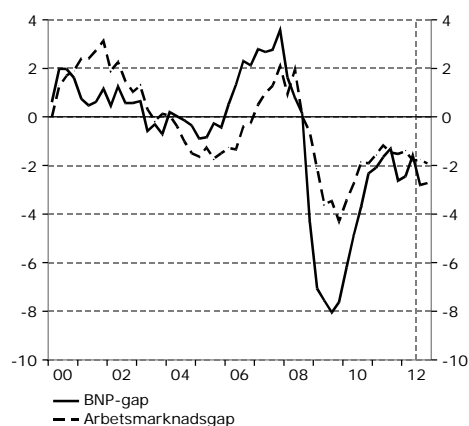
Index medelvärde=100, månadsvärden respektive årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 27 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

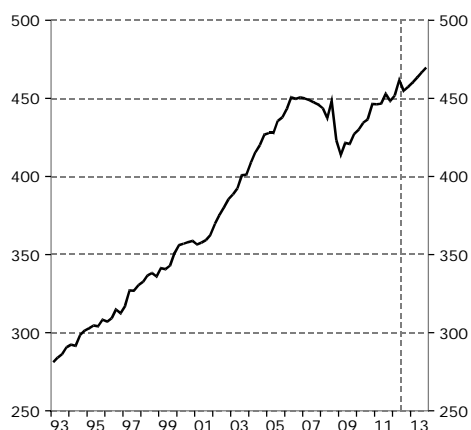
Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 28 Produktivitet i näringslivet

Kronor per timme, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Utvecklingen i Sverige

BNP ÖKADE SNABBT FÖRSTA HALVÅRET 2012

Enligt preliminär statistik växte BNP de två första kvartalen 2012 med sammantaget ca 2 procent (se kapitlet ”BNP och efterfrågan”). Den starka utvecklingen första halvåret är dock av tillfällig karaktär och olika indikatorer pekar på att BNP-tillväxten bromsar in kraftigt andra halvåret i år. Konjunkturinstitutets barometerindikator, som är ett sammanfattande mått på stämningläget i ekonomin, har fallit tillbaka de senaste månaderna och är nu lägre än normalt (se diagram 26). Bakom avmattningen ligger den fortsatta eurokrisen. Den förhöjda osäkerheten kring utvecklingen i skuldyngda stater med problemfyllda banker dämpar utvecklingen också i Sverige. Helåret 2012 blir BNP-tillväxten 1,7 procent i kalenderkorrigerade termer.⁷

Trots den starka tillväxten det första halvåret 2012 är resursutnyttjandet i den svenska ekonomin fortfarande lågt, och det faller tillbaka ytterligare under hösten. För helåret 2012 bedöms BNP-gapet bli ca –2,5 procent (se diagram 27). Vid ett normalt resursutnyttjande i ekonomin skulle alltså produktionen vara 2,5 procent högre. Arbetsmarknadsgapet är dock inte fullt lika djupt (se diagram 27). Det beror på att företagen till viss del betraktar det svaga efterfrågeläget som tillfälligt och behåller lite mer personal än vad de har behov av på kort sikt. När tillväxten i efterfrågan tar mera fart under loppet av 2013 finns det därför inledningsvis lediga resurser inom företagen för att öka produktionen. Läget på arbetsmarknaden fortsätter därmed att försämrars under 2013.

TILLVÄXTEN I PRODUKTIVITETEN DÄMPAS I ÅR

Arbetsproduktiviteten i näringslivet har utvecklats mycket svagt de senaste åren (se diagram 28). De första två kvartalen i år skedde dock en tydlig återhämtning. För helåret 2012 stannar uppgången vid 1,8 procent som en följd av en svagare avslutning på året.

Konjunkturinstitutet bedömer att den underliggande, eller potentiella, produktivitetstillväxten i näringslivet har skiftat ner sedan mitten av förra decenniet. Från 2006 till 2011 steg den potentiella produktiviteten i näringslivet enligt Konjunkturinstitutets bedömning i genomsnitt med bara 0,7 procent per år. Det kan jämföras med ett genomsnitt på 2,7 procent per år 1981–2006.

Den svaga utvecklingen av den potentiella produktiviteten beror på flera faktorer. Låga investeringar i näringslivet har inneburit att det produktiva kapitalet har ökat långsamt de senaste åren. Lågkonjunkturen efter finanskrisen 2008 har medfört att behoven av kapacitetshöjande investeringar har varit mindre än normalt, samtidigt som den förhöjda osäkerheten om den eko-

⁷ Samtliga siffror i detta avsnitt är kalenderkorrigerade om inget annat anges.

nomiska utvecklingen kan ha bromsat både utveckling och införande av ny teknologi.

Arbetskraften och sysselsättningen har ökat snabbt, bland annat till följd av den förda ekonomiska politiken.⁸ Mängden produktivt kapital per sysselsatt har därmed utvecklats svagt sedan 2008, vilket har hållit tillbaka produktivitetstillväxten. Dessutom kan den tillkommande arbetskraften delvis utgjorts av personer med relativt låga kvalifikationer, vilket också kan ha dämpat produktiviteten.

POTENTIELL BNP VÄXER LÅNGSAMT DE NÄRMASTE ÅREN

Konjunkturinstitutet bedömer att potentiell BNP i genomsnitt ökade med 2,2 procent per år mellan 2006 och 2011. Mycket av ökningen, ca två tredjedelar, förklarades av en snabbt växande arbetskraft.

I år bedöms potentiell BNP öka med 2,1 procent (se tabell 4), vilket är snabbare än 2011 då potentiell BNP enligt Konjunkturinstitutets bedömning ökade med 1,5 procent. Den starkare utvecklingen i år bedöms till viss del vara av tillfällig karaktär och åren 2013–2016 stiger potentiell BNP med i genomsnitt något under 2 procent per år. Detta är lite långsammare än den genomsnittliga BNP-tillväxten 1980–2011 på 2,2 procent per år och betydligt lägre än den genomsnittliga tillväxten 1995–2011 på 2,7 procent per år. Bakom den svagare utvecklingen ligger en fortsatt dämpad utveckling av den potentiella produktiviteten, samtidigt som tillväxten i den potentiella arbetskraften och den potentiella sysselsättningen mattas av. Det senare beror bland annat på att effekterna av tidigare genomförda åtgärder för att öka sysselsättningen börjar närma sig full effekt. Men det beror också på förändringar i befolkningsutvecklingen.⁹

Tabell 4 Potentiella variabler

Procentuell förändring om inget annat anges

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Potentiell BNP	1,5	2,1	1,8	1,7	1,8	2,1
Potentiellt arbetade timmar	1,2	0,6	0,4	0,4	0,5	0,5
Därav bidrag potentiell sysselsättning	0,7	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Därav demografiskt bidrag		0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
Potentiell produktivitet	0,3	1,5	1,2	1,3	1,4	1,6
Potentiell produktivitet i näringslivet	0,6	2,0	1,5	1,6	1,8	2,1

Anm. Beräkningarna är korrigerade för skillnader i antalet arbetsdagar mellan åren.

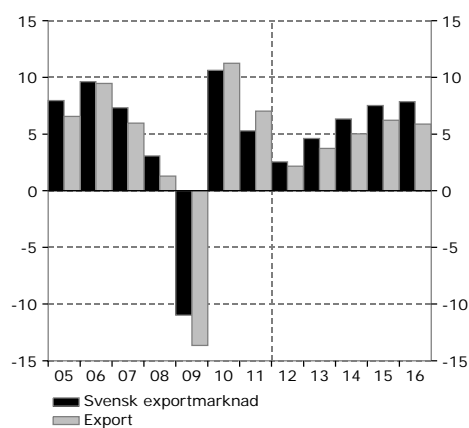
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁸ Se fördjupningen "Långsiktiga effekter på arbetsmarknaden av ekonomisk-politiska reformer" i *Konjunkturläget*, december 2011.

⁹ Se fördjupningen "Ny befolkningsprognos får effekter på sysselsättningen på lång sikt" i *Konjunkturläget*, juni 2012.

Diagram 29 Svensk exportmarknad och export

Procentuell förändring

Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 30 Kronans nominella effektiva växelkurs – KIX

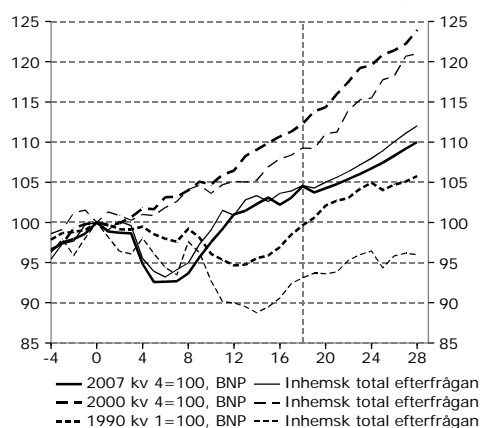
Index 1992-11-18=100

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 31 BNP och inhemsk total efterfrågan

Index = 100 kvartal 0, se teckenförklaring nedan

Anm. X-axeln avser kvartal. Datum avser sista kvartalet före BNP började falla. Prognosstreck gäller för den nuvarande återhämtningen.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

DEN SVENSKA EKONOMIN REDO FÖR ÅTERHÄMTNING

Det låga resursutnyttjandet i ekonomin i år innebär att det finns ett stort utrymme för stigande BNP, trots att potentiell BNP stiger i måttlig takt de närmaste åren.

De inhemska förutsättningarna för en återhämtning är gynnsamma jämfört med i många andra länder. De offentliga finanserna är starka och hushållens sparande är högt. Samtidigt har Sverige stora överskott i utrikeshandeln och generellt sett är näringslivet konkurrenskraftigt i ett internationellt perspektiv, trots den senaste tidens markanta förstärkning av kronan. Den stora utrikeshandeln innebär dock att den svenska ekonomin i hög grad är beroende av utvecklingen i omvärlden. Den svaga tillväxten i omvärlden i år och nästa år håller tillbaka återhämtningen i Sverige.

SVAG TILLVÄXT I EXPORTEN

Den låga tillväxten i OECD-länderna i år och nästa år innebär att den globala marknaden för svenska exportföretag växer jämförelsevis långsamt (se diagram 29). Detta bidrar till att den svenska exporten växer med blygsamma 2 procent i år och 2013 stannar uppgången på 4 procent. Åren 2014–2016 växer exporten med 5–6 procent per år. Detta är långsammare än tillväxten på den globala svenska exportmarknaden. Svenska exportföretag bedöms därmed förlora marknadsandelar. Så har även skett den senaste 30-årsperioden, men i ganska liten omfattning. Sverige har av demografiska skäl ett minskande behov av att nettospara mot omvärlden och de jämförelsevis stora förlusterna av marknadsandelar är ett led i minskade globala obalanser. Denna utveckling är förenlig med att förstärkningen av kronan i år består under perioden (se diagram 30).

Tillväxten i inhemsk efterfrågan kommer därmed att fortsätta att vara en mer betydelsefull drivkraft än under de senaste återhämtningarna i den svenska ekonomin, framför allt jämfört med efter krisen i början på 1990-talet (se diagram 31).

SÄNKT RÄNTA STIMULERAR HUSHÅLLENS KONSUMTION NÄSTA ÅR

Hushållens konsumtion ökar i år med 2,2 procent (se diagram 32), trots lågkonjunkturen på arbetsmarknaden och den osäkerhet som eurokrisen sprider. Det beror bland annat på att hushållens reala disponibla inkomster ändå ökar relativt snabbt med 2,8 procent. Hushållens finansiella sparande stiger till drygt 10 procent som andel av de disponibla inkomsterna. Under 2013 är läget på arbetsmarknaden fortsatt svagt och arbetslösheten stiger upp mot 8 procent under senare delen av året. Samtidigt förs penningpolitiken i en mer expansiv riktning när förstärkningen av kronan fortsätter att dämpa importpriserna och därmed inflationen (se avsnittet ”Penningpolitik, räntor och växelkurser” nedan). Detta stimulerar hushållens konsumtion som stiger med 2,9 procent. Åren 2014–2016 stiger sysselsättningen

snabbare och arbetslösheten faller tillbaka. Konjunkturen befinner sig då i en uppåtgående spiral där stigande efterfrågan förstärker arbetsmarknaden, vilket i sin tur förstärker efterfrågan ytterligare. Hushållen ökar då konsumtionen med ca 3–3,5 procent per år (se diagram 32). Hushållens konsumtion som andel av BNP stiger gradvis till närmare 49 procent år 2016 (se diagram 33).

Den offentliga konsumtionen ökar jämförelsevis svagt 2012–2016. I genomsnitt växer den med 0,8 procent per år under perioden. Den offentliga konsumtionen som andel av BNP minskar därmed från ca 27 procent år 2012 till 26 procent år 2016 (se diagram 33).

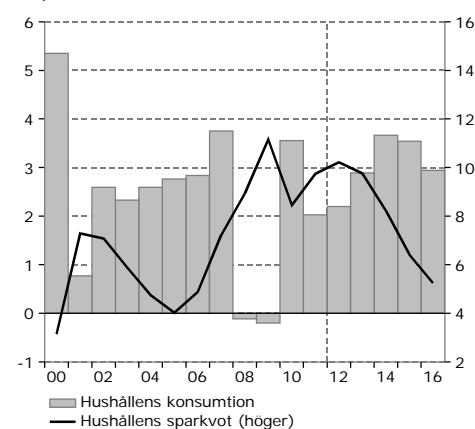
En förklaring till den stigande konsumtionsandelen för hushållen är att de av demografiska skäl kan förväntas minska sparat. Från början av 1990-talet till mitten på förra decenniet steg successivt andelen av befolkningen som är 20–64 år, det vill säga den del av befolkningen där sysselsättningsgraden är hög. Denna grupp har i genomsnitt en tendens att spara relativt mycket, medan det omvända gäller för åldersgrupper med låg sysselsättningsgrad, det vill säga unga och äldre. Den demografiska utvecklingen har nu vänt och åldersgrupperna med låg sysselsättningsgrad stiger snabbt till 2016 (se diagram 34). Denna utveckling talar i sig för att den totala konsumtionen, det vill säga hushållens konsumtion och den offentliga konsumtionen tillsammans, trendmässigt stiger som andel av BNP, såsom skett de senaste åren. Under de närmaste åren bryts dock uppgången tillfälligt, bland annat som en konsekvens av den cykliska uppgången i investeringsandelen.

En minskande andel av befolkningen som är 20–64 år talar även för att BNP per capita utvecklas relativt svagt. Den totala konsumtionen per capita bör därför inte påverkas nämnvärt av den demografiska utvecklingen. Åren 2012–2016 ökar hushållens konsumtion per capita i genomsnitt med 2,2 procent per år (se diagram 35). Detta är något snabbare än under perioden 1995–2011 då hushållens konsumtion per capita steg med i genomsnitt 2,0 procent per år. Men samtidigt minskar den offentliga konsumtionen per capita marginellt under perioden 2012–2016. Detta kan jämföras med perioden 1995–2011 då den offentliga konsumtionen per capita steg med i genomsnitt 0,5 procent per år.

I samband med finanskrisen 2008–2009 föll de fasta bruttoinvesteringarna tillbaka från 20,0 till 18,0 procent av BNP. Efter en cyklisk återhämtning 2010 och 2011, faller investeringstillväxten tillbaka i år till 4,5 procent och vidare till 3,3 procent 2013 (se diagram 36). Fallande bostadsinvesteringar bidrar till avmattningen i år. Men bakom nedväxlingen ligger även de osäkra konjunkturutsikterna i omvärlden och ett lågt kapacitetsutnyttjande i det svenska näringslivet. Förstärkningen av kronan bidrar samtidigt till att pressa tillbaka vinsterna i industrin, vilket också hämmar investeringarna med viss fördröjning. År 2014 ökar ändå behovet av kapacitetshöjande investeringar och tillväxten i

Diagram 32 Hushållens konsumtion och sparkvot

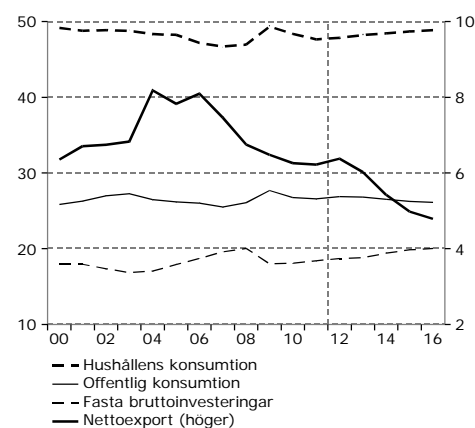
Procentuell förändring respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 33 BNP-andelar

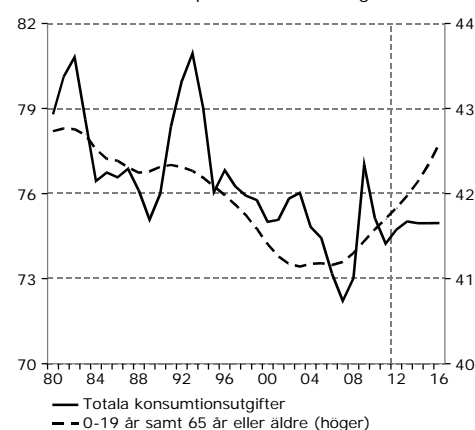
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 34 Konsumtion och befolkning 0–19 år samt 65+

Procent av BNP respektive befolkningen

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 35 Hushållens konsumtion per capita

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 36 Fasta bruttoinvesteringar

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 37 BNP

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

investeringarna stiger. I genomsnitt växer de fasta bruttoinvesteringarna med ca 5,5 procent per år 2014–2016. Som andel av BNP uppgår de till 20,0 procent år 2016, vilket enligt Konjunkturinstitutets bedömning är att betrakta som normalt i ett långsiktigt perspektiv.

IMPORTEN STIMULERAS AV DEN STARKARE KRONAN

Importen ökar blygsamt 2012, som en följd av den svaga utvecklingen av efterfrågan. År 2013 återhämtar sig tillväxten i efterfrågan. Samtidigt fortsätter den starkare kronan att hålla tillbaka importprisernas utveckling. Sammantaget innebär detta att importen växer med 5 procent nästa år. Åren 2014–2016 stiger tillväxten i importen ytterligare när efterfrågan stiger snabbare. Importen ökar då i genomsnitt med ca 7 procent per år.

Nettoexporten ökar i år något som andel av BNP, men nästa år återupptas den nedåtgående trend som pågått sedan 2007 (se diagram 33). Nedgången fortsätter åren 2014–2016 och 2016 uppgår nettoexporten till knappt 5 procent som andel av BNP. Det svenska finansiella nettosparandet mot omvärlden fortsätter därmed att falla tillbaka. I ljuset av den demografiska utvecklingen med en minskande andel av befolkningen i åldersgrupper med hög förvärvsfrekvens är denna trendmässiga nedgång inte anmärkningsvärd.

LÅGKONJUNKTUREN ÖVER FÖRST 2016

Samtantaget innebär utvecklingen att BNP-tillväxten förblir dämpad 2013 på 1,8 procent (se diagram 37 och tabell 5). Tillväxten tar fart åren 2014–2016 och uppgår då till 2,5–2,8 procent per år. Även om återhämtningen då blir tydligare är den inte att betrakta som särskilt snabb och BNP-gapet sluts först 2016 (se diagram 38).

Tabell 5 Försörjningsbalans

Procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Hushållens konsumtionsutgifter	2,0	2,2	2,9	3,7	3,5	2,9
Offentliga konsumtionsutgifter	1,8	1,1	0,4	0,5	1,0	1,0
Fasta bruttoinvesteringar	6,3	4,5	3,3	6,7	5,9	4,2
Slutlig inhemsk efterfrågan	2,8	2,3	2,3	3,4	3,3	2,7
Lagerinvesteringar ¹	0,7	-0,9	0,0	0,1	0,0	0,0
Total inhemsk efterfrågan	3,4	1,3	2,2	3,5	3,3	2,7
Export	7,0	2,2	3,7	5,0	6,2	5,9
Total efterfrågan	4,7	1,6	2,7	4,0	4,4	3,8
Import	6,4	1,5	5,0	6,7	7,6	6,5
Nettoexport ¹	0,6	0,4	-0,3	-0,5	-0,3	0,0
BNP	3,9	1,7	1,8	2,8	2,8	2,5

¹ Förändring i procent av BNP föregående år.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ARBETSLÖSHETEN ÖKAR I ÅR OCH NÄSTA ÅR

Efter att ha ökat med över 2 procent i fjol, bromsar uppgången i sysselsättningen in till 0,4 procent i år. Arbetskraften ökar marginellt snabbare och arbetslösheten stiger därför något till 7,6 procent (se diagram 39 och tabell 6). Den svaga utvecklingen av efterfrågan innebär samtidigt att resursutnyttjandet i företagen faller tillbaka något. Eftersom tillväxten i efterfrågan blir fortsatt svag 2013 innebär detta att företagen inte har något större behov av att öka antalet anställda och sysselsättningen blir därmed oförändrad sett över helåret. Arbetskraften fortsätter att öka, främst till följd av stigande befolkning i yrkesaktiv ålder, och arbetslösheten stiger därför till 7,9 procent i genomsnitt under året. Mot slutet av 2013 normaliseras resursutnyttjandet i företagen. Den högre tillväxten i efterfrågan 2014–2016 slår därmed igenom mera direkt på sysselsättningen som då ökar med i genomsnitt 1 procent per år.

Sammantaget stiger sysselsättningen med 3 procent åren 2013–2016. Under samma period växer arbetskraften med knappt 2 procent. Arbetslösheten faller därmed tillbaka till 6,6 procent år 2016. Detta är marginellt högre än Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten detta år på 6,5 procent. Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är därmed att betrakta som normalt, vilket avspeglas i att arbetsmarknadsgapet i stort sett är slutet (se diagram 38).

Tabell 6 Arbetsmarknad

Procentuell förändring

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Antal arbetade timmar ¹	2,3	0,4	0,1	1,1	1,4	0,9
Sysselsättning	2,1	0,4	0,0	0,8	1,3	0,8
Arbetskraft	1,2	0,5	0,4	0,5	0,5	0,4
Arbetslöshet ²	7,5	7,6	7,9	7,7	7,0	6,6

¹ Kalenderkorrigerad. ² Procent av arbetskraften.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

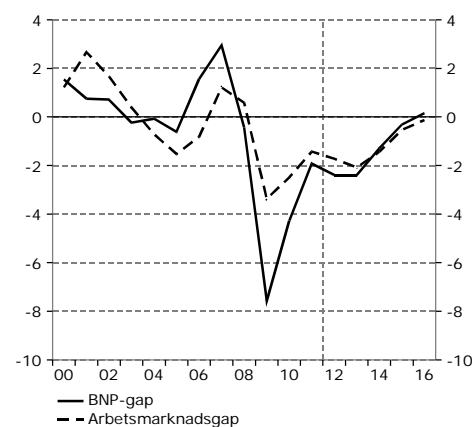
LÖNERNA ÖKAR LÅNGSAMMARE NÄSTA ÅR

I fjol steg timlönen i näringslivet enligt Konjunkturlönestatistiken med 2,7 procent. Trots avmattningen på arbetsmarknaden bedöms timlönerna i näringslivet öka snabbare i år med 3,3 procent (se diagram 40 och tabell 7). Det beror bland annat på att avtalsrörelsen resulterade i avtalade löneökningar som är högre än de som gällde för 2011, men det är också en tillfällig effekt av tidigare lagda lönerevisioner i industrin. Samtidigt utvecklas produktiviteten i näringslivet något svagare än den trendmässiga utvecklingen och enhetsarbetskostnaden stiger därför med 2,0 procent i år.

Under perioden 2013–2015 bedöms löneutvecklingen bli mer anpassad till lågkonjunkturen på arbetsmarknaden. Timlönerna i näringslivet stiger då med något under 3 procent per år. När

Diagram 38 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

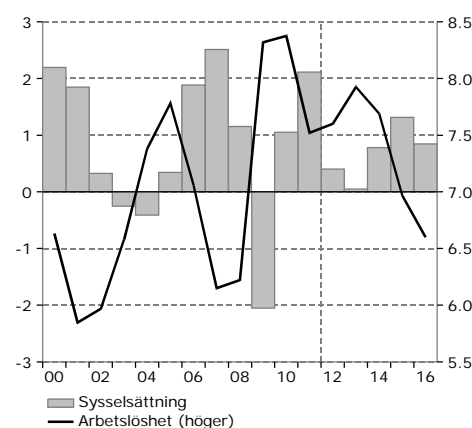
Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 39 Sysselsättning och arbetslöshet

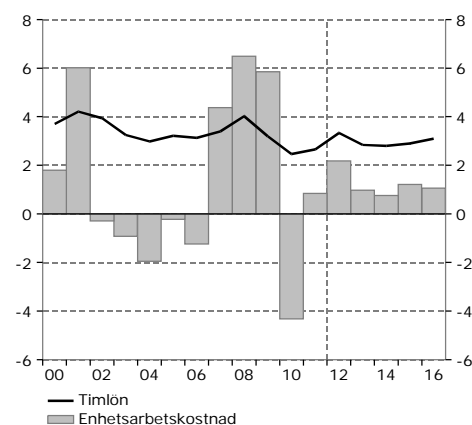
Procentuell förändring respektive procent av arbetskraften

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 40 Timlön och enhetsarbetskostnad i näringslivet

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 41 Arbetskostnadsandel i näringslivet

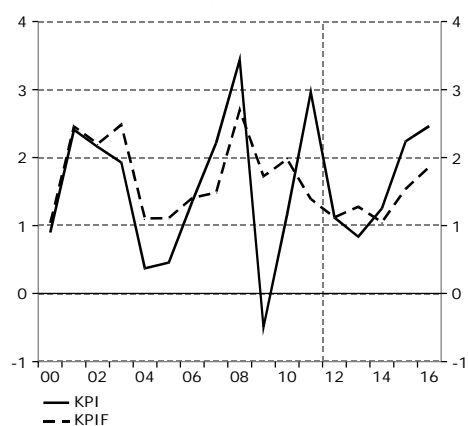
Procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 42 Konsumentpriser

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

läget på arbetsmarknaden normaliseras 2016 stiger timlönerna något snabbare med 3,1 procent. De jämförelsevis låga löneökningarna motiveras bland annat av den svaga underliggande produktivitetsutvecklingen. Samtidigt har exportsektorn svårt att kompensera för den starkare kronan genom att höja priserna i utländsk valuta. Detta talar för att löneökningarna hålls tillbaka något i industrin, vilket genom förhandlingsordningen där industrin oftast sätter märket för de centrala löneavtalen påverkar utvecklingen också i andra branscher.

År 2013 dämpas kostnadstrycket när lönerna ökar långsammare och företagen använder arbetskraften effektivare. Enhetsarbetskostnaden stiger då med 1,0 procent och denna ökningstakt bibehålls i stora drag åren 2014–2016. Arbetskostnadernas andel av förädlingsvärdet i näringslivet ligger strax under 60 procent år 2013 och faller sedan svagt till och med 2016 (se diagram 41).

Det inhemska kostnadstrycket blir lågt de närmaste åren. Företagen kan därmed i allmänhet värna sina vinster de närmaste åren utan att höja priserna särskilt snabbt. Undantaget är de delar av det exportinriktade näringslivet där den starkare kronan sätter press på vinstmarginalen.

KPIF-INFLATIONEN LÅNGT UNDER 2 PROCENT

Inflationen i termer av KPI med fast bostadsränta (KPIF) uppgick 2011 till 1,4 procent. En generellt dämpad internationell prisutveckling och förstärkningen av kronan innebär att importpriserna faller tillbaka i år, trots stora uppgångar i priserna på livsmedel och råolja. Detta bidrar till att inflationen i termer av KPIF faller till 1,1 procent i år (se diagram 42 och tabell 7). Uppgången i enhetsarbetskostnaden i år verkar med viss fördröjning på konsumentpriserna och bidrar till att KPIF-inflationen stiger till 1,3 procent nästa år, trots att förstärkningen av kronan fortsätter att verka återhållande på utvecklingen av importpriserna. Först 2015–2016 stiger importpriserna i mer normal takt. Det inhemska kostnadstrycket förblir dock lågt 2014–2016 med en enhetsarbetskostnad som ökar med ca 1 procent per år. Inflationen förblir därmed låg under perioden, även om det gradvis förbättrade konjunkturläget mot slutet av perioden medför att företagen får större möjlighet att föra kostnadsökningarna vidare till konsumentledet. Inflationen i termer av KPIF stiger därmed successivt under perioden 2014–2016 och når 1,9 procent 2016. Mätt med KPI är inflationen betydligt högre åren 2015–2016. Det beror på att Riksbanken höjer reporäntan under denna period så att stigande boräntor driver upp inflationen mätt med KPI.

Tabell 7 Löner och priser

Procentuell förändring

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Timlön ¹	2,5	3,2	2,9	2,8	2,9	3,1
Timlön i näringslivet ¹	2,7	3,3	2,8	2,8	2,9	3,1
Enhetsarbetskostnad, näringslivet	0,8	2,2	1,0	0,8	1,2	1,1
KPI	3,0	1,1	0,8	1,3	2,2	2,5
KPIF	1,4	1,1	1,3	1,1	1,5	1,9

¹ Enligt konjunkturlönestatistiken.

Källor: Medlingsinstitutet, SCB och Konjunkturinstitutet.

Penningpolitik, räntor och växelkurser

RIKSBANKEN SÄNKER REPORÄNTAN TILL 1 PROCENT I ÅR

Riksbanken lät reporäntan vara oförändrad vid sitt möte den 3 juli. Riksbankens prognos för reporäntan justerades dock ner något jämfört med prognosen i april och indikerar nu en oförändrad reporänta fram till det tredje kvartalet 2013 då den börjar höjas.¹⁰ Marknadsprissättningen, som den kommer till uttryck i så kallade RIBA-terminer, indikerar förväntningar om att reporäntan sänks en gång under hösten och möjligen ytterligare en gång under våren 2013 (se diagram 43).

Bilden av hur resursutnyttjandet utvecklas i svensk ekonomi är inte entydig. Sysselsättningen ökade och BNP-tillväxten var stark det andra kvartalet i år enligt snabbversionen av nationalräkenskaperna. Flera andra indikatorer på resursutnyttjandet pekar dock på att konjunkturen försvagades. Utsikterna för den svenska konjunkturen den närmaste tiden är relativt svaga. BNP-tillväxten det andra halvåret blir lägre och en avmattning sker på arbetsmarknaden. Resursutnyttjandet minskar därmed ytterligare.

Kronan har förstärkts kraftigt under sommaren (se diagram 44). Jämfört med i maj var kronan i mitten av augusti nästan 7 procent starkare i effektiva termer. Den starkare kronan leder, allt annat lika, till lägre resursutnyttjande och inflation i den svenska ekonomin och motiverar därmed en lägre styrränta.

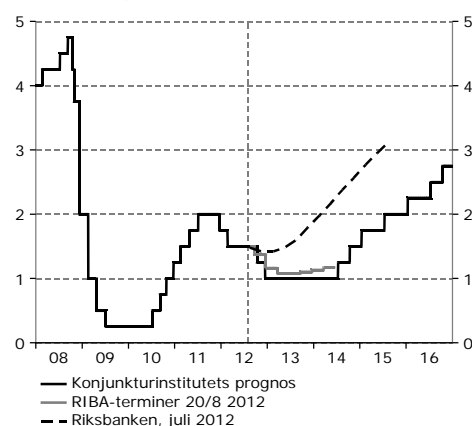
Utlåningen till hushållen har fortsatt att bromsa in. I juni var ökningstakten i utlåningen drygt 4,5 procent, en halvering jämfört med ökningstakten 2010 och den lägsta ökningstakten sedan 1997 (se diagram 45).

Sammantaget bedömer Konjunkturinstitutet att den senaste tidens ekonomiska information gör att Riksbanken, efter att ha lämnat reporäntan oförändrad i september, sänker den med 0,25 procentenheter i oktober i år och därefter med ytterligare

¹⁰ Genom att justera ner prognosen för reporäntan på kort sikt signalerade Riksbanken dock att sannolikheten att reporäntan sänks under hösten 2012 är något större än att den höjs. Reporäntan bedömdes också höjas i en något långsammare takt från mitten av 2013.

Diagram 43 Reporänta

Procent, dagsvärden

Källor: NASDAQ OMX, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 44 Växelkurser

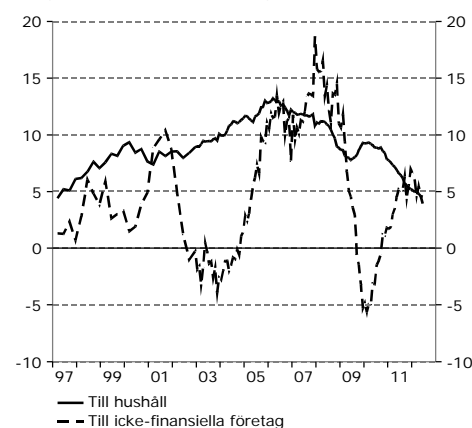
Kronor per valutaenhet, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

Källa: Macrobond.

Diagram 45 Utlåning från finansiella institut i Sverige

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

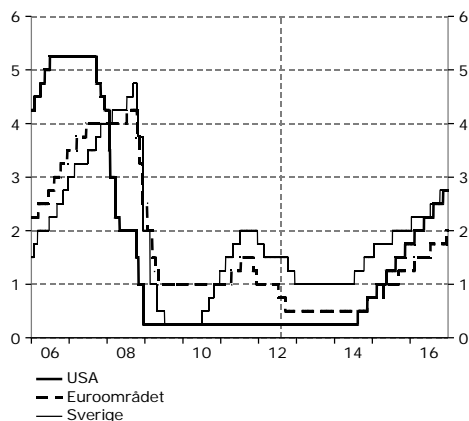

Anm. Kvartalsdata före 2003.

Källa: SCB.

Diagram 46 Styrräntor

Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

0,25 procentenheter i december för att höja resursutnyttjandet och för att inflationsmålet bättre ska uppnås.

Konjunkturinstitutet bedömer visserligen att kronan försvagas något det närmaste året, men att en stor del av den senaste tidens förstärkning blir varaktig (se avsnittet ”Svagare omvärld stärker kronan” nedan). Den starkare kronan innebär att importpriserna utvecklas svagt i år och nästa år. Detta bidrar till att varu- och tjänstepriserna i konsumentprisindex ökar förhållandevis lite både i år och nästa år. KPIF-inflationen uppgår till endast 1,1 procent i år och 1,3 procent nästa år (se diagram 42).

Om kronan utvecklas starkare än i prognosen kan reporäntan behöva sänkas mer än till 1 procent för att undvika ett alltför stort fall i resursutnyttjande och inflation (se fördjupningen ”Effekter på svensk ekonomi av en senare återhämtning i euroområdet”).

REPORÄNTAN LÅG FLERA ÅR FRAMÖVER

Förstärkningen av kronan i år och det svaga resursutnyttjandet i ekonomin innebär att inflationstrycket i ekonomin är fortsatt lågt. KPIF-inflationen når upp till 2 procent först efter 2016. Reporäntan ligger kvar på 1 procent till mitten av 2014, då Riksbanken i långsam takt börjar höja reporäntan. Den låga reporäntan bidrar till att svensk ekonomi återhämtar sig åren 2013–2016. I takt med att resursutnyttjandet och inflationen stiger höjer Riksbanken reporäntan i långsam takt.

När resursutnyttjandet är ungefär balanserat 2016 är reporäntan knappt 3 procent, vilket är en betydligt lägre nivå på reporäntan än vad som historiskt har varit förenligt med ett balanserat resursutnyttjande. Detta beror främst på att utländska styrräntor är låga, framför allt i euroområdet (se diagram 46). Om reporäntan skulle höjas snabbare, och därmed närmare följa det historiska sambandet mellan reporänta, resursutnyttjande och inflation skulle kronan stärkas ännu mer. Detta skulle mer än önskvärt hålla tillbaka resursutnyttjandet och inflationen.

INTERNATIONELLA LÅNGA STATSOBLIGATIONS RÄNTOR FORTSATT REKORDLÅGA

Såväl svenska som internationella långa statsobligationsräntor låg i mitten av augusti på ungefär samma nivå som i juni. De fortsatt svaga tillväxtutsikterna i den globala ekonomin och förväntningar om fortsatt låga styrräntor och andra expansiva åtgärder, som centralbankernas köp av räntebärande tillgångar, är de viktigaste förklaringarna till de historiskt låga långa räntorna. Statsobligationsräntor i länder som uppfattas som säkra har också fallit till följd av ökade inflöden i spåren av den osäkra utvecklingen i euroområdet. De länder som tycks ha mottagit huvuddelen av dessa flöden är exempelvis Australien, Kanada, Tyskland, Sverige, Norge, Danmark, Schweiz, USA och Storbritannien. I vissa av dessa länder har inflödena varit så starka att obligationsräntor med korta löptider till och med har uppvisat en negativ nominal-

ränta (exempelvis Schweiz och Tyskland). Den svenska tioåriga statsobligationsräntan har fortsatt att ligga på samma nivå som den tyska motsvarigheten. Den tvååriga statsobligationsräntan ligger dock ungefär 1 procentenhet över den tyska. Förklaringen till detta är främst att styrräntan i Sverige förväntas vara högre än i euroområdet de närmaste åren.

Återhämtningen i den globala ekonomin bedöms vara trög och centralbankerna fortsätter att underlätta för återhämtningen i flera länder genom att bedriva en expansiv penningpolitik. Detta bidrar till att hålla nere statsobligationsräntorna de kommande åren (se diagram 47). Såväl de svenska som internationella långväntorna kommer dock att stiga när osäkerheten kring skuldskrisen i euroområdet klingar av och den globala ekonomin gradvis förstärks. Uppgången blir emellertid måttlig och den svenska tioåriga statsobligationsräntan antas stiga till 2,4 procent 2013 och vidare upp till 4,1 procent 2016 (se tabell 8).

Tabell 8 Räntor

Procent

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Vid slutet av året						
Reporänta	1,75	1,00	1,00	1,50	2,00	2,75
Årsmedelvärde						
Reporänta	1,8	1,5	1,0	1,2	1,9	2,4
5-årig statsobligationsränta	2,3	1,2	1,8	2,6	3,3	3,9
10-årig statsobligationsränta	2,6	1,7	2,4	3,2	3,7	4,1

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

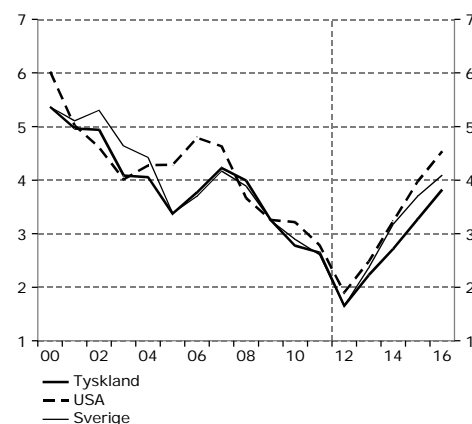
SVAGARE OMVÄRLD STÄRKER KRONAN

Kronan har stärkts rejält under sommaren. Mätt med det nominella effektiva kronindexet KIX, hade kronan i mitten av augusti stärkts med nästan 7 procent jämfört med i maj (se diagram 48). Kronan förstärktes under denna period med hela 8 procent mot euron (se diagram 49). Även om försvagningen av euron mot kronan står ut har försvagningen varit generell och i effektiva termer har euron för samma period försvagats med 3 procent (se diagram 50).

Det är alltid svårt att förklara snabba förändringar i växelkurser. Detta beror på att kurserna kontinuerligt påverkas av finansiella flöden som endast i viss utsträckning beror på makroekonomiska faktorer. Det finns åtminstone tre möjliga förklaringar till den senaste tidens förstärkning av kronan. För det första stärks kronan genom att penningpolitiken i omvärlden blivit och förväntas fortsätta vara mer expansiv än den svenska. Samtidigt som marknadsaktörernas förväntningar på reporäntan inte har ändrats nämnvärt har omvärlden sänkt styrräntor och förväntas genomföra ytterligare stimulanser. För det andra förstärks kronan till följd av ett ökat kapitalinflöde från investerare med krav på att investera i tillgångar med högsta kreditbetyg. Sedan finansskrisen 2008 har sådana tillgångar blivit allt färre, vilket gett

Diagram 47 Statsobligationsräntor

Procent

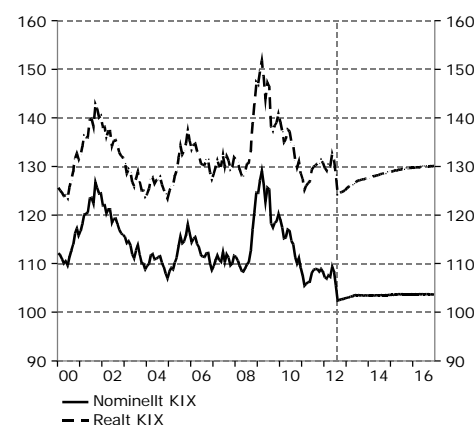

Anm. 10 års löptid.

Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 48 Kronans effektiva växelkurs – KIX

Index 1992-11-18=100, månadsvärden

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare krona.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 49 Växelkurser

Kronor per valutaenhet, månadsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 50 Eurons effektiva växelkurs
Index 2000=100, månadsvärden

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare valuta.

Källor: Bank for International Settlements och Konjunkturinstitutet.

investeringarna allt färre valutor att välja mellan.¹¹ För det tredje stärks kronan genom att den schweiziska centralbanken tycks utöka sitt innehav av kronor när den säljer delar av de eurotillgångar banken köpt för att försvara francens fasta växelkurs mot euron.

Konjunkturinstitutet bedömer att de faktorer som under sommaren förstärkt kronan i viss utsträckning dämpas under det närmaste året. Kronan försvagas därmed något från dagens nivå.

På längre sikt talar kronans fundamentala bestämningsfaktorer, som till exempel den svenska nettoställningen mot omvärlden, för en real förstärkning av kronan. Samtidigt talar det så kallade ränteparitetsvillkoret¹² för att kronan ska vara stark nu, då reporäntan de närmaste åren ligger högre än utländska styrrentor, för att sedan gradvis försvagas så att avkastningen i gemensam valuta blir densamma. När styrrentorna i omvärlden så småningom höjs och närmar sig nivån på reporäntan stabiliseras växelkursen. I Konjunkturinstitutets prognos bedöms dessa två motverkande faktorer i stort sett ta ut varandra och år 2016 har kronan i reala effektiva termer försvagats med 2 procent jämfört med årsgenomsnittet för 2012. Den utländska inflationen under perioden bedöms bli högre än den svenska varför kronan i nominella effektiva termer förstärks 2 procent under samma period (se tabell 9).¹³

Tabell 9 Växelkurser

Index 1992-11-18=100 respektive kronor per valutaenhet

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
KIX	107,6	105,4	103,4	103,5	103,7	103,7
TCW-index	122,3	120,0	117,1	116,8	116,5	116,3
Euro	9,03	8,61	8,38	8,40	8,40	8,41
Dollar	6,50	6,81	6,77	6,75	6,74	6,73

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Finanspolitik

EXPANSIV FINANSPOLITIK 2013

Budgetpropositionen för 2012 innehöll ofinansierade åtgärder motsvarande ca 15 miljarder kronor.¹⁴ Prognosen för 2013 base-

¹¹ I dagsläget är det bara statsskulderna i de nordiska länderna samt Kanada och Luxemburg som har högsta kreditbetyg med stabila utsikter från alla de tre stora kreditbetygsinstituten. Sedan finanskrisen 2008 har USA, Tyskland, Frankrike och Storbritannien fått sänkta betyg eller utsikter från ett eller flera av de stora instituten.

¹² Ränteparitetsvillkoret är ett arbitragevillkor för räntebärande tillgångar utfärdade i olika valutor. Villkoret säger att om tillgångarna ger olika avkastning till samma risk förväntas växelkursen anpassas så att avkastningen på de två tillgångarna uttryckt i gemensam valuta utjämnas.

¹³ Kronindexet KIX innehåller flera tillväxtekonomier med högre inflation än Sveriges.

¹⁴ Se budgetpropositionen för 2012 och *Konjunkturläget*, december 2011.

ras på att regeringen genomför ofinansierade åtgärder om 14 miljarder kronor.¹⁵ Dessutom väntas den genomsnittliga kommunalskatten höjas motsvarande 1 miljard kronor. Nettoeffekten på den offentliga sektorns finansiella sparande är således 13 miljarder kronor 2013. Fördelningen av dessa åtgärder baseras på Konjunkturinstitutets bedömning av regeringens aviseringar om framtida åtgärder och inriktning av finanspolitiken (för mer information se avsnittet ”Läget i de offentliga finanserna” i kapitlet ”Offentliga finanser”).

LITET UTRYMME FÖR PERMANENTA OFINANSIERADE ÅTGÄRDER 2014–2016

Konjunkturinstitutets prognos på utrymmet för ofinansierade åtgärder utgår från överskottsmålet. För att det finansiella sparandet ska vara förenligt med överskottsmålet bedömer Konjunkturinstitutet att det konjunkturjusterade sparandet ska uppgå till 1,5 procent av potentiell BNP när ekonomin är i balans, det vill säga när BNP-gapet är slutet 2016 (se faktarutan nedan och diagram 51).

Finanspolitiken har förts i en expansiv riktning i stort sett varje år sedan 2009. Med Konjunkturinstitutets prognos på ofinansierade åtgärder 2013 understiger det konjunkturjusterade sparandet 1,5 procent av potentiell BNP 2013 (se diagram 51). För att klara överskottsmålet måste därför finanspolitiken föras i en åtstramande riktning de efterföljande åren. Detta medför att utrymmet för permanenta ofinansierade åtgärder är begränsat framöver.

Under perioden 2014–2016 växer potentiell BNP långsamt eftersom den potentiella produktivitetstillväxten bedöms vara låg, i synnerhet i början av perioden. De offentliga inkomsterna justerade för konjunkturen följer i stort sett den potentiella BNP-tillväxten, givet att inga regelförändringar genomförs. De ökar därför långsamt de närmast åren. Tillsammans med ökade ränteutgifter begränsar detta utrymmet för ofinansierade åtgärder ytterligare under perioden.

Konjunkturinstitutet bedömer att det finns utrymme för ofinansierade åtgärder om totalt 7 miljarder kronor för perioden 2014–2016.¹⁶ Utrymmet uppstår eftersom de offentliga utgifterna ökar långsammare än de offentliga inkomsterna i avsaknad av diskretionära finanspolitiska beslut. Fördelningen över tiden av utrymmet för ofinansierade åtgärder om totalt 7 miljarder kronor

¹⁵ Beräkningarna avslutades den 23 augusti. Den 24 augusti presenterade finansminister Anders Borg i Harpsund regeringens nya prognos och ett reformutrymme som 2013 uppgår till 23 miljarder kronor, det vill säga 9 miljarder kronor mer än vad som ligger i prognosen. I fördjupningen ”Kort kommentar till regeringens aviserade förslag på ofinansierade åtgärder 2013” redovisas en översiktlig beräkning av hur prognosens centrala variabler påverkas av denna mer expansiva finanspolitik 2013.

¹⁶ Med 23 miljarder kronor i ofinansierade åtgärder 2013 i enlighet med vad finansministern angav den 24 augusti (efter att beräkningarna till prognosen avslutats) uppgår utrymmet 2014–2016 för ofinansierade åtgärder således till –2 miljarder kronor.

Finanspolitiska begrepp

Finanspolitisk multiplikator är den effekt finanspolitiska variabler har på exempelvis BNP. Om offentlig konsumtion ökar eller skatterna sänks med 10 miljarder kronor och BNP som ett resultat av detta ökar med 7 miljarder är multiplikatorn 0,7.

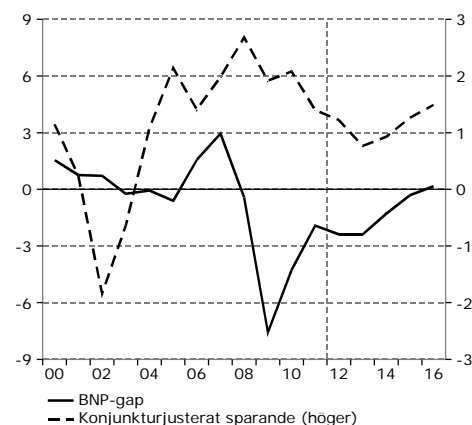
Ofinansierade åtgärder är finanspolitiska beslut om ökade utgifter och/eller minskade skatter som inte är finansierade via beslut om lika stora minskade utgifter och/eller höjda skatter på något annat område. Dessa åtgärder försämrar därmed i sig den offentliga sektorns finansiella sparande och har i normalfallet en positiv effekt (multiplikator) på BNP.

Det konjunkturjusterade sparandet är en beräkning av vad den offentliga sektorns finansiella sparande skulle vara vid ett balanserat resursutnyttjande (neutral konjunktur) och en normal sammansättning av viktiga skattebaser. Det presenteras vanligtvis som andel av potentiell BNP.

Finanspolitikens inriktning ett enskilt år bedöms utifrån förändringen av det konjunkturjusterade sparandet som andel av potentiell BNP. Ett konjunkturjusterat sparande som minskar som andel av potentiell BNP indikerar att finanspolitiken är *expansiv* med avseende på resursutnyttjandet (BNP-gapet) i ekonomin. Det kan bero på att de konjunkturjusterade skatteintäkterna inte ökar i takt med potentiell BNP (till exempel via sänkta skattesatser) eller på att de potentiella offentliga utgifterna ökar snabbare än potentiell BNP eller på en kombination av båda. På motsvarande sätt indikerar ett konjunkturjusterat sparande som ökar som andel av potentiell BNP att finanspolitiken är *åtstramande*. *Neutral* finanspolitik föreligger slutligen då det konjunkturjusterade sparandet är oförändrat som andel av potentiell BNP.

Oförändrade regler inom finanspolitiken definieras av den utveckling av finanspolitiska variabler som ges om inga ytterligare finanspolitiska beslut fattas av regering och riksdag. I praktiken finns dock betydande gränsdragningsproblem.

Diagram 51 BNP-gap och finanspolitik
Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

följer av prognosen på det konjunkturjusterade sparandet (se tabell 10 och tabell 11).

DEMOGRAFIN SÄTTER PRESS PÅ SKATTEHÖJNINGAR

Utvecklingen av demografin 2014–2016 innebär att kostnaden för att säkra det reala värdet av de offentliga utgifterna, enligt de principer som beskrivs i faktarutan i slutet av detta avsnitt, beräknas till 35 miljarder kronor för perioden (se tabell 10). Givet ett utrymme för ofinansierade åtgärder på sammantaget 7 miljarder kronor skulle det krävas skattehöjningar motsvarande 28 miljarder kronor dessa år för att klara realvärdessäkring. Alternativet är att urholka nivån på transfereringarna och/eller nivån på den offentliga servicen.

I Konjunkturinstitutets prognos för 2014–2016 utvecklas offentlig konsumtion och investeringar så att det reala värdet är oförändrat (se faktarutan nedan). Även transfereringarna följer denna princip, men eftersom kostnaden för realvärdessäkring överstiger utrymmet för ofinansierade åtgärder i prognosen korrigeras transfereringsutgifterna med det överskjutande beloppet. Att transfereringarna korrigeras är ett beräkningstekniskt antagande och finansieringsbehovet skulle likväl kunna täckas med höjda skatter.

Tabell 10 Prognos för ofinansierade åtgärder och beräknad kostnad för realvärdessäkring av offentliga utgifter 2014–2016

Miljarder kronor, förändring från föregående år

	2014	2015	2016	2014– 2016
Prognos för ofinansierade åtgärder	8	–6	5	7
Beräknad kostnad för realvärdessäkring av offentliga utgifter ¹	13	9	13	35
Finansieringsbehov vid realvärdessäkring ²	–5	–15	–8	–28

¹ Med realvärdessäkring av offentliga utgifter avses att medel tillförs så att offentlig konsumtion ökar i takt med de demografiskt betingade behoven, att de offentliga investeringarna ökar i takt med potentiell BNP och att den reala individuella ersättningsnivån i transfereringssystemen bibehålls.

² Ett negativt tal implicerar skattehöjningar.

Källa: Konjunkturinstitutet.

NÅGOT EXPANSIV FINANSPOLITIK 2012–2013 OCH ÅTSTRAMANDE 2014–2016

Konjunkturinstitutet använder förändringen i det konjunkturjusterade sparandet för att bedöma om finanspolitiken är expansiv, neutral eller åtstramande enskilda år (se förklaring i marginalen). Därför är det konjunkturjusterade sparandet en central utgångspunkt för prognosen för vilka år regeringen kommer att använda utrymmet för ofinansierade åtgärder.

Det konjunkturjusterade sparandet minskar något mellan 2011 och 2012 och den finanspolitiska inriktningen är därmed

svagt expansiv i år (se tabell 11 och diagram 52). Detta beror dels på de ofinansierade åtgärder om ca 15 miljarder kronor för 2012 som redan har beslutats, dels på att kommunsektorn tillfälligt ökar sina investeringar vilket håller nere det finansiella sparandet i kommunsektorn. Den finanspolitiska inriktningen är expansiv även 2013. För åren 2014–2016 ökar det konjunkturjusterade sparandet successivt till 1,5 procent av potentiell BNP och finanspolitiken blir därmed något åtstramande dessa år.

Sammanfattningsvis finns det ingen målkonflikt mellan överskottsmålet och ofinansierade åtgärder på totalt 20 miljarder kronor perioden 2013–2016.¹⁷ I avsaknad av ofinansierade åtgärder under denna period skulle det konjunkturjusterade sparandet uppgå till 2,0 procent av potentiell BNP 2016 (se tabell 11). Det skulle, utöver att överskottsmålet överskrids, innebära en sämre ekonomisk utveckling i form av högre arbetslöshet och en lägre investeringsnivå.¹⁸ Detta förklarar varför det faktiska finansiella sparandet år 2016 inte blir högre i avsaknad av de ofinansierade utgifterna.

Tabell 11 Finansiellt sparande och konjunkturjusterat sparande i offentliga sektorn vid olika finanspolitiska prognoser

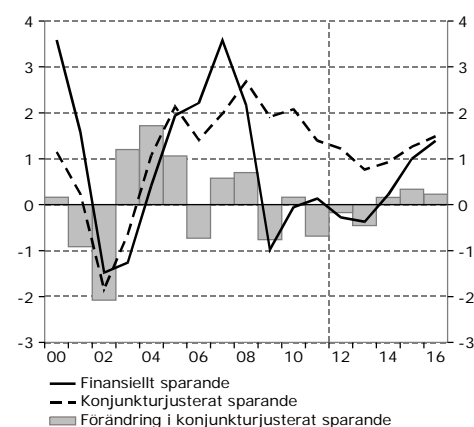
Procent av BNP respektive potentiell BNP

	2012	2013	2014	2015	2016
Finansiellt sparande	-0,3	-0,4	0,2	1,0	1,4
Finansiellt sparande exkl. ytterligare åtgärder 2013–2016	-0,3	-0,1	0,5	1,1	1,4
Konjunkturjusterat sparande	1,2	0,8	0,9	1,3	1,5
Konjunkturjusterat sparande exkl. ytterligare åtgärder 2013–2016	1,2	1,1	1,5	1,7	2,0

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 52 Finansiellt sparande och konjunkturjusterat sparande i offentliga sektorn

Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FAKTA

Principer för Konjunkturinstitutets finanspolitiska prognoser

Konjunkturinstitutets finanspolitiska prognos är just en prognos och behöver inte överensstämma med vad Konjunkturinstitutet anser är en lämplig politik. I denna faktaruta beskrivs principerna för den finanspolitiska prognosen.

Överskottsmålet är ankaret

På kort sikt styrs den finanspolitiska prognosen i stor utsträckning av förslag och aviseringar i budgetpropositionen och vårpropositionen. För kommande år, då denna information inte finns att tillgå, baseras den finanspolitiska prognosen på Konjunkturinstitutets bedömning av hur det finanspolitiska ramver-

¹⁷ Totalt 13 miljarder kronor 2013 och 7 miljarder kronor 2014–2016 i offentlig sektor.

¹⁸ Se www.konj.se för en modellbaserad prognos exklusive ofinansierade åtgärder på 20 miljarder kronor 2013–2016.

ket kommer att tillämpas. I denna bedömning är överskottsmålet ankaret men även utgiftstaket och balanskravet i kommunsektorn beaktas.

Konjunkturinstitutet betraktar överskottsmålet som ett framåtblickande mål, det vill säga att den prognostiserade utvecklingen av det finansiella sparandet ska vara i linje med målet. Konjunkturinstitutet använder ett mått på konjunkturjusterat sparande som indikator på om överskottsmålet uppfylls eller inte.

Försiktighetsprincip i tolkning av överskottsmålet

Skillnaden mellan det faktiska och det konjunkturjusterade sparandet beror framför allt på BNP-gapet. Historiskt har BNP-gapet, såsom Konjunkturinstitutet mäter det, i genomsnitt varit negativt. Om så skulle bli fallet även framöver kommer medelvärdet av det konjunkturjusterade sparandet att bli högre än medelvärdet av det faktiska sparandet. Regeringen tar hänsyn till denna risk vid bedömningen av måluppfyllelsen. Av dessa skäl förutsätter Konjunkturinstitutets prognos ett konjunkturjusterat sparande på 1,5 procent av potentiell BNP vid ett balanserat konjunkturläge, det vill säga när BNP-gapet är slutet. Det ökar sannolikheten för att det faktiska sparandet i genomsnitt uppgår till 1 procent av BNP.

Konjunkturrell hänsyn

Inom ramen för överskottsmålet bedömer Konjunkturinstitutet i vilken mån regeringen avser beakta konjunkturen i sina finanspolitiska beslut. Exempelvis kan det i en lågkonjunktur (högkonjunktur) vara sannolikt att regeringen verkar för att det konjunkturjusterade sparandet tillfälligt understiger (överstiger) 1,5 procent av potentiell BNP för att ekonomin snabbare ska nå jämvikt.

Fördelning av finanspolitikens innehåll

För närliggande år baseras prognosen på finanspolitikens innehåll, det vill säga fördelningen av ofinansierade åtgärder, på regeringens aviseringar om framtida åtgärder och Konjunkturinstitutets bedömning av inriktningen på regeringens politik. På längre sikt, när ingen annan information finns att tillgå, gäller för inkomstprognoserna att de implicita skattesatserna är oförändrade. För utgiftssidan gäller att det tillförs medel så att 1) offentlig konsumtion följer de demografiskt betingade behoven, 2) ingen real försämring sker av transfereringssystemen samt 3) de offentliga investeringarna följer BNP-utvecklingen. Om ytterligare justeringar behövs för att uppnå överskottsmålet sker det genom en anpassning av transfereringarna till hushållen.

FÖRDJUPNING

Effekter på svensk ekonomi av en senare återhämtning i euroområdet

Konjunkturinstitutets prognos är att en återhämtning inleds i euroområdet under 2013 och att resursutnyttjandet därefter fortsätter att stiga långsamt. I denna fördjupning tecknas ett alternativt scenario där förtroendet hos hushåll, företag och aktörer på de finansiella marknaderna återvänder senare än i prognosen och att den efterföljande återhämtningen inleds först under loppet av 2014. I det alternativa scenariot blir BNP-tillväxten i euroområdet ca 1 procentenhet lägre per år 2013–2014 än i prognosen. Detta får effekter på andra länders ekonomiska utveckling dels på grund av den större osäkerheten, dels för att efterfrågan från euroområdet minskar. För svenskt vidkommande leder den långsammare återhämtningen i euroområdet till en fördjupad lågkonjunktur med lägre BNP-tillväxt och högre arbetslöshet än i prognosen, trots att Riksbanken sänker reporäntan så att denna blir 0,5–1,0 procentenheter lägre de närmaste åren än i prognosen. Hur växelkursen utvecklas spelar stor roll för effekterna på svensk ekonomi. Om kronan stärks ytterligare i samband med fortsatta trovärdighetsproblem i euroområdet förstärker det nedgången i resursutnyttjande och inflation.

Trög återhämtning i euroområdet

STOR OSÄKERHET KRING EUOKRISEN

Skuldkrisen i euroområdet har nu pågått i mer än två år. I de statsfinansiellt svaga länderna har utvecklingen präglats av svag realekonomisk utveckling, höga räntor på statspapper, kraftiga finanspolitiska åtstramningar (som i vissa fall inte uppnått önskad effekt) och oro för att bankerna är otillräckligt kapitaliserade. Utmärkande för krisförloppet har också varit att bakslag följt de förhoppningar om en stabilisering av utvecklingen som kunnat skönjas i samband med att olika åtgärder från euroområdets politiker, IMF och Europeiska centralbanken (ECB) har presenterats. En orsak till detta är att de förslag som hittills har sjösatts inte har innehållit tillräckligt kraftfulla åtgärder för att lösa bankers och staters finansieringsproblem.

Prognosen förutsätter att åtgärder från europeiska myndigheter leder till att oron för en finansiell kris avtar mot slutet av 2012 (se avsnittet ”Euroområdet” i kapitlet ”Internationell konjunkturutveckling”). De arbetsmarknadsreformer som genomförts i till exempel Spanien och Italien samt marknadskrafternas

inneboende dynamik talar för en långsammare kostnadsutveckling i de mindre konkurrenskraftiga länderna. På så vis kan euroområdet närma sig en intern balans som förstärker den ekonomiska tillväxten i underskottsländerna. Detta ökar trovärdigheten för att bankers och staters solvens kan uppnås, vilket stödjer återhämtningen i euroområdet.¹⁹ Trots åtgärderna blir BNP-tillväxten de närmaste åren låg i prognosen. Normalt resursutnyttjande uppnås sannolikt mot slutet av detta årtionde.

Alternativscenario: Återhämtningen i euroområdet dröjer²⁰

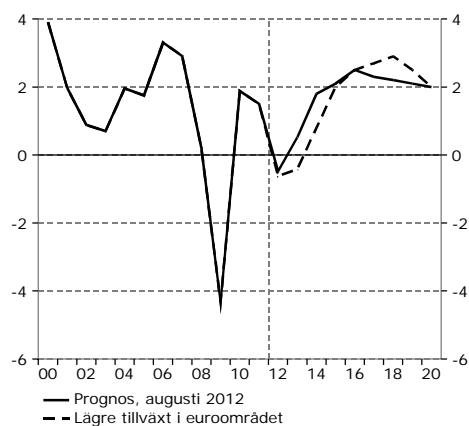
MER UTDRAGEN OCH DJUPARE LÅGKONJUNKTUR I EUROOMRÅDET

Scenarierna utgår från att oron kring bankers och staters solvens består också under nästa år och att kostnadsanpassningarna går ännu trögare än i prognosen. En anledning till att studera sådana scenarier är att prognosens bedömning av införande och effekter av nödvändiga politiska beslut är mycket osäker. Det är inte osannolikt att de åtgärder som nu övervägs antingen skjuts i sank eller åter uppfattas som otillräckliga. I så fall kommer osäkerheten kring statsfinanserna och valutaunionens framtid att vara en hämsko på tillväxten i euroområdet också under nästa år, då tillväxten blir positiv, om än låg, i prognosen. Ett annat skäl till en sådan utveckling kan vara att ovan nämnda strukturreformer inte får avsedd effekt eller dras tillbaka. Inte minst viktigt i detta sammanhang är den politiska osäkerheten framöver i Italien, där parlamentsval ska hållas under våren 2013. Den nuvarande premiärministern Mario Monti – som av många ansetts viktig för att genomföra reformerna – har aviserat att han inte kommer att vara tillgänglig efter valet. Det är inte otänkbart att en ny regering har en mindre ambitiös agenda för strukturella reformer än den nuvarande. Det går inte heller att utesluta politisk turbulens och indragna reformer i till exempel Spanien.

MYCKET LÅG TILLVÄXT I EUROOMRÅDET 2013–2014

Den utdragna osäkerheten medför att BNP-tillväxten blir väsentligt lägre i euroområdet de närmaste åren jämfört med Kon-

Diagram 53 BNP i euroområdet
Procentuell förändring

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

¹⁹ Visst stöd för att en kostnadsanpassning har inletts står att finna i den faktiska utvecklingen under den senaste tiden, se avsnittet "Euroområdet" i *Konjunkturläget*, juni 2012.

²⁰ I *Konjunkturläget*, augusti 2011, presenterades alternativscenariot "Effekter av en fördjupad skuldcris i euroområdet". Den fördjupningen fokuserade på en djup konjunkturedgång 2012 orsakad av förvärrade finansieringsproblem för banker och stater i euroområdet. Föreliggande alternativscenarier fokuserar i stället på en mer utdragen process för att nå trovärdighet för staters och bankers solvens, samt en trögare prispassning inom euroområdet. Båda dessa faktorer leder till en långsammare realkonomisk återhämtning i euroområdet.

konjunkturinstitutets prognos. Nästa år faller BNP i euroområdet med ca 0,4 procent. Produktionen börjar därefter växa igen 2014. Den svagare BNP-utvecklingen drabbar främst de statsfinansiellt svaga länderna, men BNP växer långsammare även i euroområdets kärnländer, till exempel Tyskland och Frankrike. Sammantaget blir tillväxten i euroområdet 2013 och 2014 ca 1 procentenhet lägre per år än i prognosen (se diagram 53). Detta innebär att BNP-gapet blir väsentligt lägre i euroområdet de närmaste åren (se diagram 54).

ÄVEN DEN GLOBALA TILLVÄXTEN BLIR LÄGRE

Osäkerheten och den svaga efterfrågan i euroområdet får effekter också på tillväxten i andra länder. Främst verkar detta genom minskad världshandel, men osäkerheten bidrar till ökat försiktighetssparande och lägre investeringar även i andra länder. Sammantaget blir BNP-tillväxten i världen 0,4 procentenhet lägre per år 2013–2014 och svensk exportmarknadstillväxt ca 1,5 procentenhet lägre per år 2013–2014 jämfört med prognosen (se diagram 55). Att effekten på svensk exportmarknadstillväxt inte blir större trots det stora tillväxtfallet i euroområdet beror på att nedgången i högre grad drabbar sydeuropeiska länder som är mindre viktiga handelspartners än nordeuropeiska länder såsom Tyskland och Finland.

LÅG INFLATION OCH MYCKET LÅGA STYRRÄNTOR I UTLANDET UNDER LÅNG TID

Den svaga ekonomiska utvecklingen i omvärlden medför att resursutnyttjandet faller, vilket trycker ner inflationen främst i euroområdet, men även i andra länder, med några tiondelars procentenhet de närmaste åren jämfört med prognosen. Detta leder till att många centralbanker håller kvar styrräntorna på låga nivåer. ECB och Federal Reserve, vars styrräntor även i prognosen ligger på vad som kan betraktas som ett golv fram till slutet av 2014, saknar möjligheter att sänka styrräntorna. Centralbankerna, i första hand ECB, avvaktar i stället med styrräntehöjningar något längre och höjer sedan dessa i långsammare takt än i prognosen under 2015–2016 (se diagram 56).

VÄXELKURSENS UTVECKLING ÄR OSÄKER

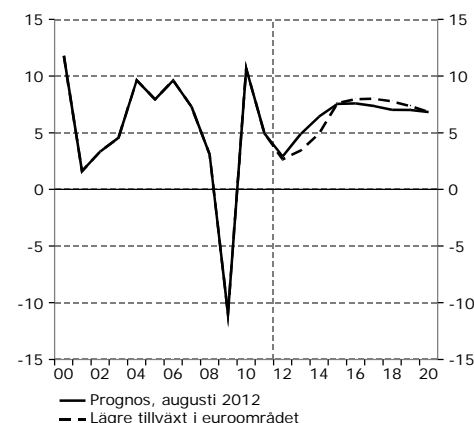
Fortsatt bristande trovärdighet för statsfinanserna och bankerna i delar av euroområdet kan påverka flödena på valutamarknaden i olika riktningar. Den senaste tidens kronförstärkning har riktat ljuset mot hur en sådan påverkar den realekonomiska utvecklingen i Sverige. Det är inte otänkbart att fortsatta trovärdighetsproblem i euroområdet bidrar till ökad efterfrågan på svenska kronor då placeringar i Sverige i ett sådant läge kan betraktas som relativt säkra jämfört med eurotillgångar. Detta skulle med-

Diagram 54 BNP-gap i euroområdet
Procent

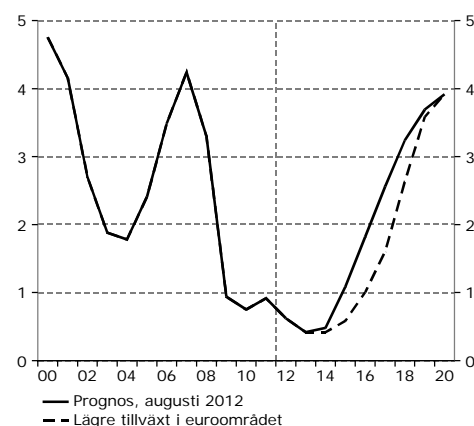
Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 55 Svensk exportmarknad
Procentuell förändring

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 56 Utländska styrräntor
Procent, årsgenomsnitt

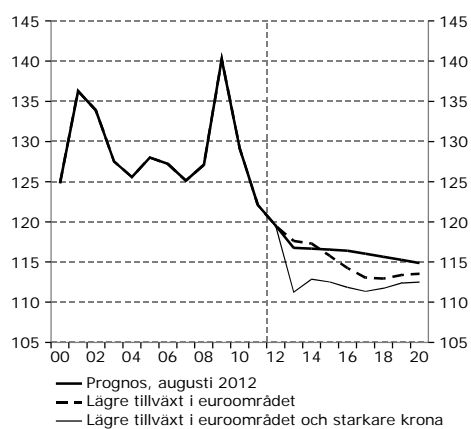

Anm. Vägt genomsnitt med vikterna 1/3 för Federal funds target rate och 2/3 för ECB:s referänta.

Källor: Federal Reserve, ECB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 57 Nominell effektiv växelkurs – KIX16

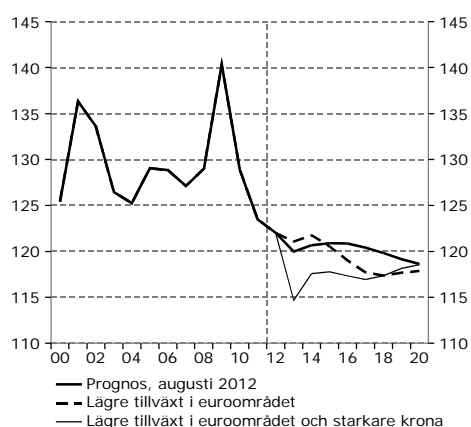
Index, 1992-11-18=100

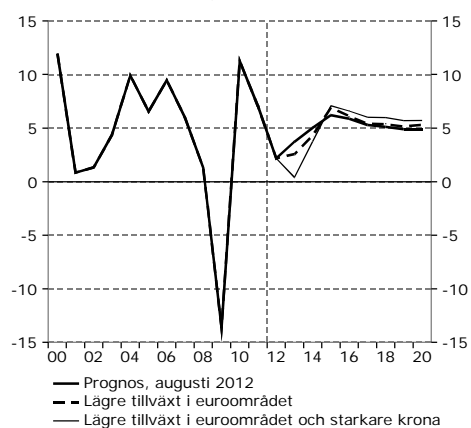
Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 58 Real effektiv växelkurs – KIX16

Index, 1992-11-18=100

Diagram 59 Svensk export

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

föra att kronan stärks. Men det är osäkert huruvida detta sker om oron internationellt blir större än i prognosen. Historiska erfarenheter pekar snarare på att kronan försvagats när den globala osäkerheten har ökat.

I scenariot med svagare tillväxt i euroområdet antas inte kronan förstärkas ytterligare till följd av den utdragna oron, delvis på grund av svårigheten att bedöma hur stora sådana rörelser skulle bli. I stället studeras ett ytterligare scenario, benämnt ”Lägre BNP-tillväxt i euroområdet och starkare krona”. Detta innehåller samma tillväxtförsvagning i euroområdet som det första scenariot men belyser utöver detta effekterna av att kronan stärks mot euron och landar på 8 kronor per euro 2013.²¹ Detta motsvarar en förstärkning på ca 4 procent 2013 av det nominella växelkursindexet KIX16²² relativt prognosen (se diagram 57). I reala termer stärks kronan med ca 5 procent relativt prognosen 2013 (se diagram 58).

I scenariot utan förstärkningen av kronan försvagas växelkursen de närmaste åren jämfört med prognosen, vilket beror på att Riksbanken till skillnad från centralbankerna i USA och euroområdet kan sänka styrräntan. Detta medför att skillnaden mellan svenska och utländska räntor blir mindre än i prognosen vilket leder till en, relativt prognosen, svagare krona.

Effekter på svensk ekonomi 2013–2016²³

LÄGRE EXPORTEFTERFRÅGAN OCH HÖGT FÖRSIKTIGHETS-SPARANDE LEDER TILL LÄGRE BNP-TILLVÄXT

Fortsatt oro kring eurokrisens upplösning medför att även svenska hushåll av försiktighetsskäl håller tillbaka konsumtion jämfört med prognosen. Samtidigt leder lägre tillväxt i euroområdet, där flera av Sveriges viktigaste handelspartners återfinns, till en lägre efterfrågan på svenska exportprodukter. Svensk BNP-tillväxt blir lägre 2013–2014 än i prognosen. Tillväxten faller ca 0,7 procentenheter mer 2013 jämfört med prognosen i scenariot där kronan stärks, eftersom detta medför en ytterligare lägre nettoexport (se diagram 59 och diagram 60).

²¹ Förstärkningen av kronan i scenariot ”Lägre BNP-tillväxt i euroområdet och starkare krona” antas ha försumbara konsekvenser för den ekonomiska utvecklingen i omvärlden.

²² KIX16 är en smalare variant av KIX med de 16 länderna Tyskland, Belgien, Kanada, Danmark, Spanien, Finland, Frankrike, Italien, Japan, Nederländerna, Norge, Österrike, Storbritannien, USA, Australien och Schweiz. I KIX ingår ytterligare 16 länder, främst tillväxtekonominer.

²³ Effekterna på svensk ekonomi har beräknats med Konjunkturinstitutets makroekonomiska modell KIMOD, se Bergvall, A. m.fl., ”KIMOD 1.0 – Documentation of NIER’s Dynamic Macroeconomic General Equilibrium Model of the Swedish Economy”, Working Paper No. 100, Konjunkturinstitutet, 2007.

RIKSBANKEN MOTVERKAR KONJUNKTURFÖRSVAGNINGEN MED LÄGRE REPORÄNTA

Den lägre tillväxten medför att lågkonjunkturen fördjupas, det vill säga att resursutnyttjandet blir lägre än i prognosen (se diagram 61). Detta bidrar till att inflationen blir lägre (se diagram 62). Inflationen och resursutnyttjandet blir väsentligt lägre i scenariot med starkt kronkurs eftersom detta bidrar till lägre BNP och importpriser jämfört med prognosen och scenariot "Lägre tillväxt i euroområdet". Lägre resursutnyttjande och lägre inflation innebär att Riksbanken bedriver en mer expansiv penningpolitik än i prognosen. Lägre resursutnyttjande och inflation i scenariot med starkt växelkurs motiverar än större räntesänkningar. I detta scenario går Riksbanken mycket snabbt ner till en reporänta på 0,25 procent, vilket i praktiken kan betraktas som en undre gräns för styrräntan (se diagram 63). Att Riksbanken lättar på penningpolitiken bidrar till återhämtningen och tillväxten 2015–2016 blir snabbare än i prognosen (se diagram 60). Trots detta tar återhämtningen i Sverige längre tid än i prognosen i båda scenarierna och BNP-gapet sluts ca ett respektive tre år senare (se diagram 61).

ARBETSLÖSHETEN BLIR ENDAST TILLFÄLLIGT HÖGRE

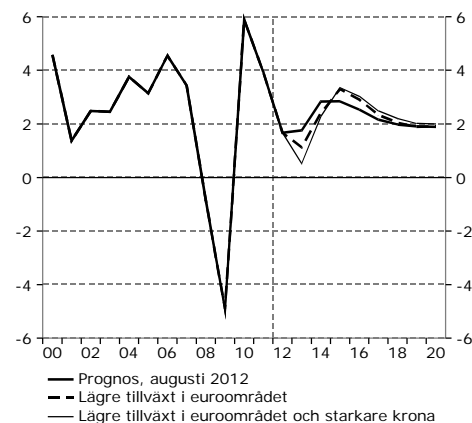
Den lägre efterfrågetillväxten leder till att sysselsättningen blir lägre och arbetslösheten högre än i prognosen fram till 2016. Uppgången i arbetslösheten blir dock relativt modest i det scenario där kronan inte stärks inledningsvis (se diagram 64). Till viss del begränsas arbetslöshetsuppgången av Riksbankens räntesänkningar, men penningpolitiken förmår inte helt neutralisera den lägre efterfrågan. Den begränsade uppgången i arbetslösheten jämfört med prognosen beror också till viss del på att tillväxtfallet till stor del härrör från att den relativt kapitalintensiva exportsektorn drabbas av lägre efterfrågan.

Scenarieberäkningarna omfattar inte några långsiktigt negativa effekter på arbetslöshet och sysselsättning. Det är emellertid troligt att sådana effekter finns, särskilt i scenariot med starkare krona där arbetslösheten blir högre än prognosen ända fram till 2020. I scenariot med enbart lägre tillväxt i euroområdet gäller detta i mindre grad. Eftersom beräkningarna inte innefattar långsiktigt negativa arbetsmarknadskonsekvenser blir BNP-effekterna i scenarierna endast tillfälliga, och utrymmet för ofinansierade finanspolitiska åtgärder blir inte i någon väsentlig grad annorlunda än i prognosen. I genomsnitt blir offentlig sektors finansiella sparande som andel av BNP några tiondelars procentenheter lägre under perioden.

De alternativa scenarierna innefattar samma diskretionära finanspolitik som prognosen. Men eftersom lågkonjunkturen fördjupas så pass mycket att Riksbanken i scenariot med starkare krona når vad som kan betraktas som en undre gräns för repo-

Diagram 60 BNP i Sverige

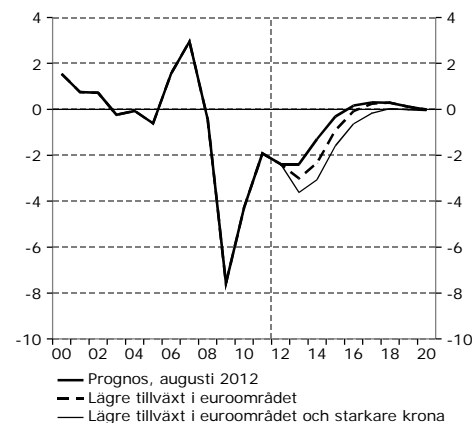
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 61 BNP-gap i Sverige

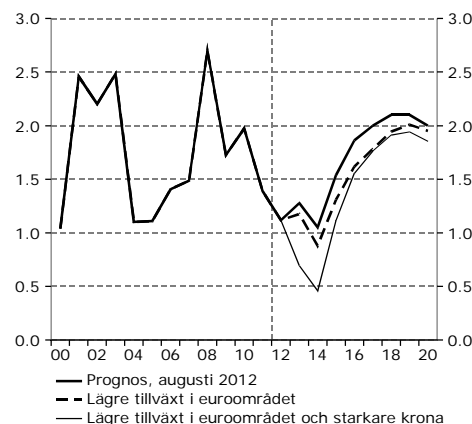
Procent

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 62 KPIF-inflation

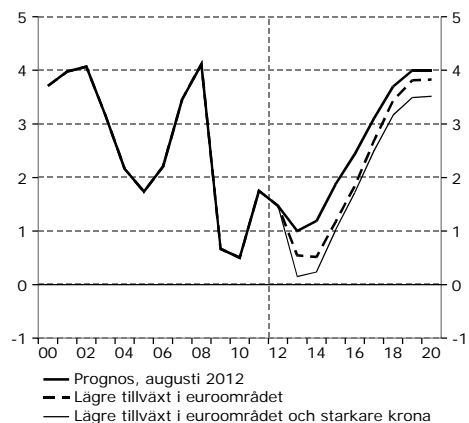
Procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 63 Reporänta

Procent, årsgenomsnitt

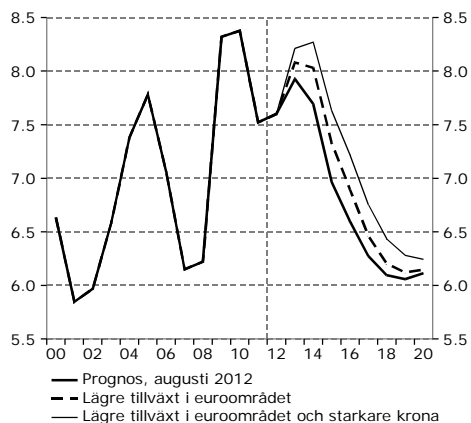

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

räntan kan en mer expansiv finanspolitik vara motiverad åtminstone i detta scenario. Om en sådan förs skulle det bidra till att dämpa nedgången i BNP-tillväxten och ökningen av arbetslösheten. Eventuella varaktiga negativa effekter på arbetsmarknaden, som inte beaktas i beräkningarna, talar också för en mer expansiv finanspolitik. En annan stabiliseringspolitisk möjlighet, utöver räntesänkningarna, vore att Riksbanken med hjälp av interventioner på valutamarknaden verkade för en svagare kronkurs, vilket skulle hålla uppe inflationen och exportefterfrågan.

Diagram 64 Arbetslöshet

Procent av arbetskraften

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Internationell konjunkturutveckling

Den globala lågkonjunkturen fortsätter. Det andra kvartalet i år föll resursutnyttjandet ytterligare. Indikatorer visar att förtroendet bland företag och hushåll är lågt på många håll. Under sommaren har förtroendet minskat snabbt i framför allt Tyskland och Frankrike. Utvecklingen påverkas kraftigt av skuldkrisen i euroområdet. Politiska insatser leder till att oron för en förvärrad finansiell kris i euroområdet avtar i slutet av året. Detta bidrar till att en långsam återhämtning kan inledas i OECD-länderna under andra halvåret 2013. Den ekonomiska politiken i OECD-länderna karaktäriseras fortsatt av stram finanspolitik och expansiv penningpolitik. I tillväxtekonomierna leder expansiv politik till att tillväxten stiger den närmaste tiden. Väderrelaterade uppgångar i spannmålspriser höjer inflationen tillfälligt.

Den globala utvecklingen

SKULDKRISEN STYR HUMÖRET PÅ FINANSMARKNADERNA

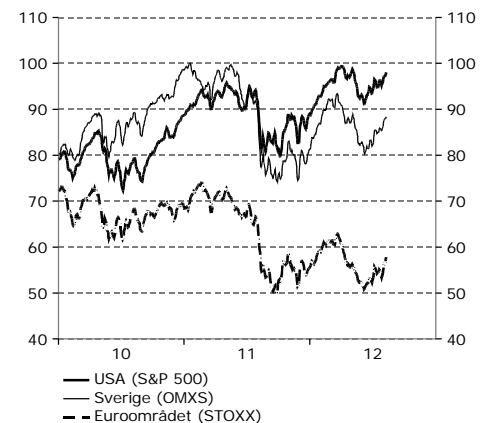
Skuldkrisen i euroområdet fortsätter att prägla utvecklingen på de finansiella marknaderna och håller tillbaka förtroendet bland företag och hushåll. Under sommaren har börserna överlag stigit något, medan räntorna på statsobligationer med lång löptid i mitten av augusti låg på ungefär samma nivå som före sommaren i flertalet länder (se diagram 65 och diagram 66). Utvecklingen har dock varit ryckig, där finansmarknadens förtroende för i synnerhet den spanska statens möjlighet att betala sina skulder har varierat med olika utspel från politiker i såväl Spanien som på EU-nivå.

På EU-toppmötet i slutet av juni beslutades att det på sikt ska bildas en bankunion i euroområdet. Syftet är att bryta det ömsesidiga beroendet mellan statsfinansiellt svaga stater och dåligt kapitaliserade banker. Dessutom beslutades att EU:s räddningsfonder får möjlighet att köpa statsobligationer i syfte att sänka statsobligationsräntorna i till exempel Spanien och Italien till hållbara nivåer. Detta kan ske om ett land ansöker om stödköp och under förutsättning att landet lever upp till de villkor som följer med köpen. I slutet av juli meddelade även chefen för den europeiska centralbanken Mario Draghi att också ECB kan komma att köpa statsobligationer förutsatt att räddningsfonderna har godkänt detta. Draghis uttalande mottogs positivt på de finansiella marknaderna, eftersom ECB har möjligheter att köpa större kvantiteter än räddningsfonderna. Fram till mitten av augusti hade dock inget land ansökt om stödköp.

Sammantaget bedöms föreslagna politiska åtgärder leda till att oron för att skuldkrisen ska utvecklas till en allvarlig finansiell kris i euroområdet klingar av under året. Detta förutsätter bland

Diagram 65 Börsutveckling

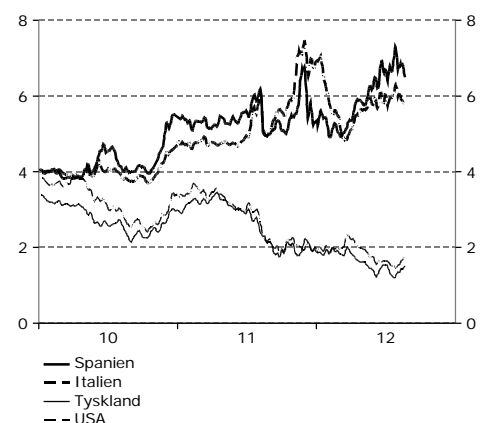
Index 2006-12-29=100, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

Källor: Standard & Poor's, NASDAQ OMX och STOXX.

Diagram 66 Statsobligationsräntor

Procent, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

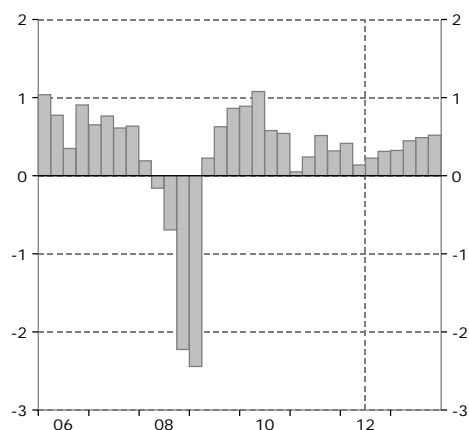

Anm. 10 års löptid.

Källa: Macrobond.

Diagram 67 BNP i OECD-länderna

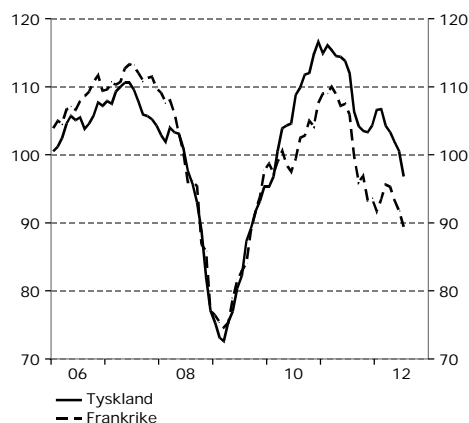
Procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

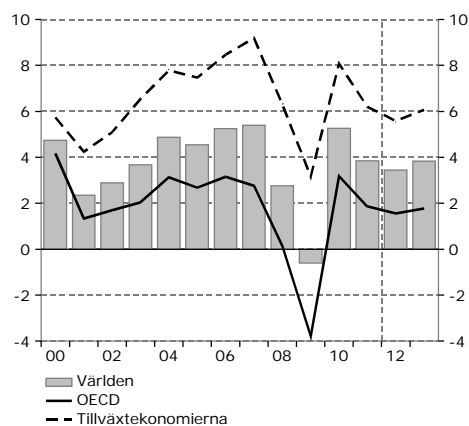
Källor: OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 68 Förtroendeindikatorer i Tyskland och Frankrike

Index, månadsvärden

Anm. Economic Sentiment Indicator (ESI).
Källa: Europeiska kommissionen.**Diagram 69 BNP i världen, OECD och tillväxtekonomierna**

Procentuell förändring

Anm. Tillväxtekonomierna avser här alla länder som inte är medlemmar av OECD.

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

annat att detaljerna i bankunionen, som ännu inte är slutförhandlade, ligger i linje med det förslag som presenterades i juni.

MINSKAD ORO GER ÅTERHÄMTNING 2013

Skuldskrisen i euroområdet har bidragit till att hela den globala konjunkturen har försvagats det första halvåret 2012. BNP i OECD-länderna växte enligt preliminär statistik med endast 0,1 procent det andra kvartalet (se diagram 67). Utvecklingen var i synnerhet svag i euroområdet och i Storbritannien. Tillväxten det andra kvartalet var förhållandevis svag även i tillväxtekonomierna, där tidigare ekonomisk-politiska åtstramningar bidrar till inbromsningen. Framåtblickande förtroendeindikatorer i många länder har varit stabila på en låg nivå under sommaren och pekar på svag BNP-tillväxt även det tredje kvartalet i år. Noterbart är att såväl företags- som konsumentförtroendet i Tyskland och Frankrike har fallit rejält under sommaren (se diagram 68). Detta indikerar att den svaga utvecklingen i södra Europa alltmer påverkar övriga euroländer.

Oron för att skuldskrisen i euroområdet utvecklas till en mer allvarlig finansiell kris hämmar konsumtion och leder till att investeringar skjuts på framtiden. Att oron kring skuldskrisen gradvis avtar under året innebär att det ändå finns förutsättningar för en viss återhämtning i OECD-länderna 2013. Finanspolitiska åtstramningar och fortsatt hög sparbenägenhet hos skuldsatta hushåll bidrar även nästa år till att hålla tillbaka efterfrågetillväxten, om än i mindre utsträckning än i år. Dessutom begränsas sannolikt tillgången på krediter i framför allt Europa genom att bankerna minskar sina balansräkningar. Tillväxten i euroområdet blir fortsatt låg 2013 eftersom anpassningen av kostnadslägen mellan länder tar lång tid. I fördjupningen "Effekter på svensk ekonomi av en senare återhämtning i euroområdet" beskrivs ett alternativt scenario där införandet av politiska beslut och anpassningen av kostnader fördröjs. Tillväxten i euroområdet blir då ännu lägre än i prognosen de närmaste åren.

Till skillnad från i OECD-länderna finns det i de stora tillväxtekonomierna utrymme att stimulera ekonomin med ekonomisk politik. Under det andra halvåret i år väntas BNP-tillväxten i till exempel Kina och Brasilien gradvis stiga, bland annat till följd av lägre styrräntor och ökade offentliga investeringar.

Global BNP växer sammantaget med 3,4 procent i år och 3,8 procent 2013 (se diagram 69 och tabell 12).

MER EXPANSIV PENNINGPOLITIK OCH SVAGARE EURO

I takt med att utsikterna för konjunkturen har försämrats under 2012 har penningpolitiken i flera länder givits en mer expansiv inriktning. I de stora tillväxtekonomierna har centralbankerna sänkt sina styrräntor (se diagram 70). I OECD-länderna finns litet eller inget utrymme för ökad penningpolitisk stimulans genom sänkta styrräntor. ECB väntas dock sänka styrräntan ytterligare ett steg under hösten 2012 (se diagram 71). Centralban-

kerna i Storbritannien, USA och euroområdet har dessutom genomfört eller signalerat lättnader genom att till exempel utöka köpen av räntebärande tillgångar.

På valutamarknaden har euron försvagats mot de flesta valutor under sommaren. Försvagningen beror dels på att ECB sänkte räntan i juli, dels på skuldkrisen som nu även har försvagat den konjunkturella utvecklingen i euroområdets så kallade kärnländer. Euroområdet som helhet har inga betydande obalanser i handeln med omvärlden. Den svagare euron kan dock på sikt bidra till att underlätta den utjämning av kostnadsläget mellan olika länder i valutaunionen som krävs. Detta genom att de sydeuropeiska länderna kan stärka sin konkurrenskraft utan stora nedgångar i löner och priser. Samtidigt kan länder som Tyskland och Finland behålla sin konkurrenskraft gentemot länder utanför euroområdet trots högre inflation.

Tabell 12 BNP och KPI i världen

Procent av köpkraftsjusterad global BNP-tillväxt respektive procentuell förändring

	Vikt		BNP ¹		KPI ²		
	2011	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Världen	100,0	3,8	3,4	3,8	4,8	4,0	3,7
OECD	54,2	1,9	1,6	1,8	2,9	2,3	2,0
USA	19,1	1,8	2,2	2,1	3,2	2,2	2,0
Euroområdet	14,2	1,5	-0,5	0,5	2,7	2,3	1,6
Tyskland	3,9	3,1	0,9	1,0	2,5	2,1	1,6
Frankrike	2,8	1,7	0,2	0,9	2,3	2,1	1,7
Italien	2,3	0,5	-2,1	-0,1	2,9	3,0	1,9
Spanien	1,8	0,7	-1,3	-1,0	3,1	1,9	1,2
Finland	0,2	2,7	0,6	0,9	3,3	2,8	1,9
Japan	5,6	-0,7	2,7	1,3	-0,3	0,1	0,2
Storbritannien	2,9	0,8	-0,2	1,4	4,5	2,6	1,9
Kanada	1,8	2,4	2,0	2,1	2,9	2,0	2,1
Sverige	0,5	3,9	1,7	1,8	1,4	1,1	1,1
Norge	0,3	1,5	3,3	2,1	1,2	0,9	1,6
Danmark	0,3	0,8	0,7	1,2	2,7	2,4	1,8
Tillväxtländer ³	45,8	6,2	5,6	6,1			
Kina	14,3	9,2	7,9	8,5	5,3	2,7	3,3
Indien	5,7	7,3	5,9	6,7	8,9	9,0	7,5
Brasilien	2,9	2,7	2,0	4,2	6,6	5,2	5,3

¹ BNP-siffrorna avser den kalenderkorrigerade utvecklingen uttryckt i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av de köpkraftsjusterade vikter från IMF som redovisas i tabellen.

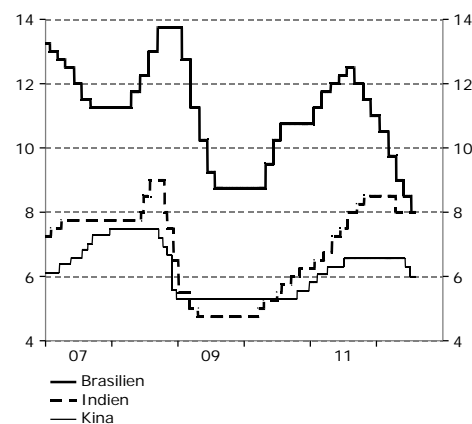
² KPI för EU-länder, inklusive Sverige, och Norge avser harmoniserade konsumentpriser (HIKP) med undantag för OECD-aggregatet som inkluderar enbart nationella KPI-serier. Aggregaten för EU och euroområdet är vägda med konsumtionsvikter från Eurostat, OECD-aggregatet med konsumtionsvikter från OECD och världsaggregatet med köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF. Länder med hyperinflation ingår ej.

³ Tillväxtländer definieras som länder utanför OECD.

Källor: IMF, OECD, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 70 Styrrentor

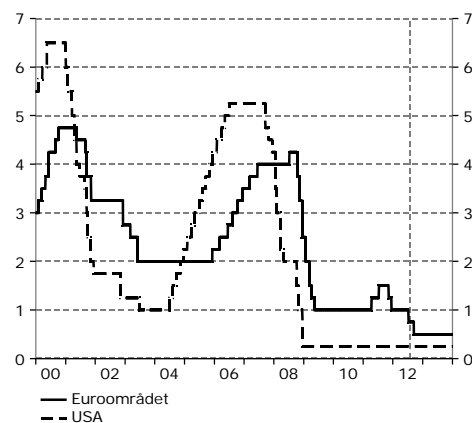
Procent, dagsvärden

Källor: Nationella källor.

Diagram 71 Styrrentor

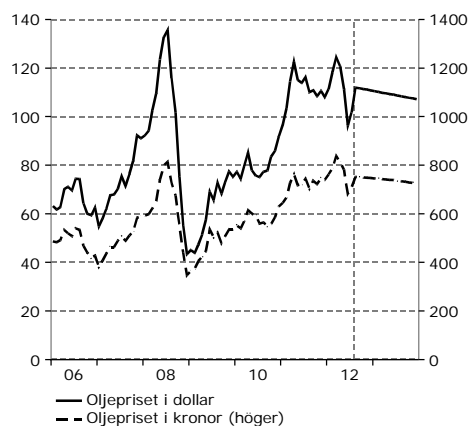
Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Diagram 72 Oljepris

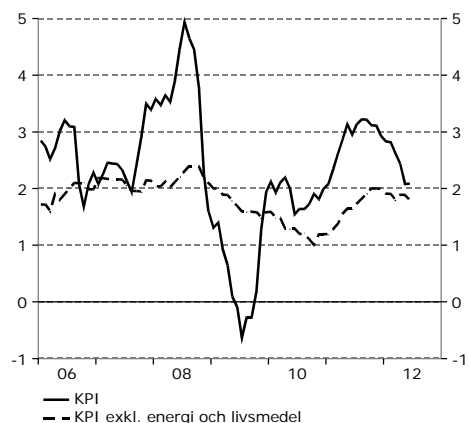
Brent, dollar per fat respektive kronor per fat, månadsvärden

Källor: Macrobond, International Petroleum Exchange och Konjunkturinstitutet.

Diagram 73 Konsumentpriser i OECD

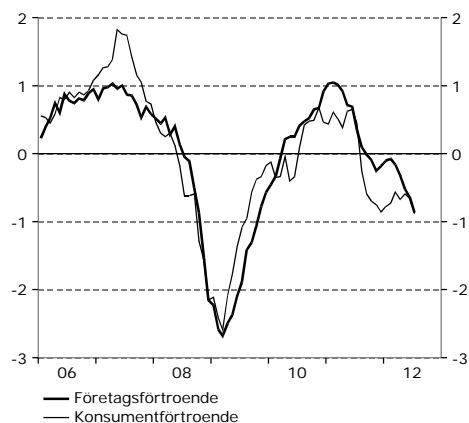
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källa: OECD.

Diagram 74 Företags- och konsumentförtroende i euroområdet

Standardiserade avvikelser från medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källor: Europeiska kommissionen och Konjunkturinstitutet.

LÄGRE INFLATION TROTS HÖGRE SPANNMÅLSPRISER

Konsumentprisinflationen har fallit tillbaka i världen de senaste månaderna. Till fallet bidrar i första hand att energipriserna under våren var lägre än ett år tidigare. Oljepriset har dock stigit igen under sommaren, bland annat till följd av embargo mot Iran, och bedöms bli i stort sett oförändrat de närmaste åren (se diagram 72).

En osedvanligt torr sommar i USA och i delar av Latinamerika har bidragit till att priserna på vissa spannmål har stigit snabbt i juli. Det är framför allt priserna på spannmål som används som foder i köttindustrin, som majs och soja, som har stigit. Det tar därmed tid innan de högre spannmålspriserna syns även i konsumentledet. Jämfört med den snabba uppgången i matpriser under 2008 är denna uppgång inte lika omfattande, till exempel har världsmarknadspriset på ris inte rusat i höjden. Inflationen i tillväxtekonomierna stiger därmed inte lika mycket som 2008.

Med undantag för till exempel Tyskland och Norge, bedöms resursutnyttjandet överlag vara svagt i OECD-länderna. Det svaga resursutnyttjandet håller tillbaka löneökningstakt och inflation. Den så kallade kärninflationen, det vill säga inflationen exklusive energi- och livsmedelpriser, har visserligen stigit något i OECD-länderna det senaste året (se diagram 73). Uppgången tolkas dock inte som att resursutnyttjandet är ansträngt utan bedöms i första hand bero på högre indirekta skatter i vissa länder och kvardröjande effekter på övriga priser i ekonomin av den snabba uppgången i råvarupriser 2010. I prognosen sjunker inflationen något i OECD-länderna 2013 (se tabell 12).

Euroområdet**FORTSATT MISSTRO MOT STATSFINANSERNA**

Skuldkrisen i Europa fortsätter. Trots omfattande åtgärder fortsätter finansmarknadernas aktörer att tvivla på de offentliga finansernas uthållighet i de statsfinansiellt svaga länderna.

Det ömsesidiga beroendet mellan statsfinansiellt svaga länder och svagt kapitaliserade banker ledde i våras till ny turbulens på de finansiella marknaderna. Misstron mot statsfinanserna i Spanien bidrog till att oron för landets banker förvärrades eftersom investerare betvivlade statens möjligheter att vid behov rekapitalisera bankerna. Samtidigt bidrog oro för bankernas kreditförluster till större tvivel kring statsfinansernas hållbarhet.²⁴ I slutet av juni kom EU:s stats- och regeringschefer överens om att ta steg mot en så kallad bankunion med ökad integration av och ett gemensamt ansvar för banksektorn. En åtgärd som föreslagits som en del av detta är att EU:s permanenta stödfond ESM ska

²⁴ Se också fördjupningen "Scenario för en ordnad upplösning av eurokrisen" i *Konjunkturläget*, juni 2012.

ges möjlighet att kapitalisera banker direkt.²⁵ ECB har också aviserat köp av spanska och italienska statspapper. Men än så länge har dessa åtgärder inte konkretiserats i tillräckligt hög grad för att lugna aktörerna på de finansiella marknaderna. Konjunkturinstitutet bedömer att detta krävs för att stabilisera utvecklingen. Prognosen förutsätter att så sker och att osäkerheten avtar och förtroendet, både på de finansiella marknaderna och hos hushåll och företag, sakta återvänder kring årsskiftet.

BNP FALLER I ÅR OCH VÄXER LÅNGSAMT 2013

Den ytterligare konjunkturförsvagning som inleddes i euroområdet under andra halvåret 2011 fortsätter. Det andra kvartalet föll BNP med 0,2 procent enligt preliminär statistik. Konjunkturindikatorer, såsom inköpschefsindex i industrin och europeiska kommissionens företags- och konsumentförtroende, pekar på att BNP faller även det tredje kvartalet i år (se diagram 74). De senaste månaderna har förtroendeindikatorerna fallit relativt snabbt i Tyskland och Frankrike (se diagram 75). Detta indikerar en bred nedgång i produktionen i euroområdet det tredje kvartalet.

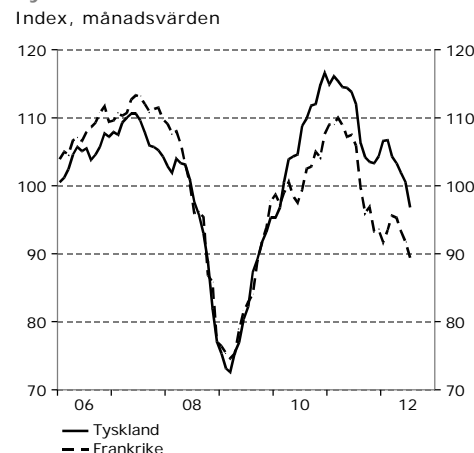
Både i år och nästa år bidrar konsolideringsåtgärder i såväl privat som offentlig sektor till att efterfrågan utvecklas svagt. Nya statsfinansiella åtstramningsprogram sjösätts regelbundet i de skuldtyngda länderna i Sydeuropa, i takt med att tidigare insatser inte uppnått önskvärd verkan. De finanspolitiska åtstramningarna bidrar till att BNP-tillväxten blir negativ i Grekland, Italien, Portugal och Spanien både 2012 och 2013. I euroområdet som helhet slutar BNP falla det fjärde kvartalet i år. En långsam återhämtning inleds framåt halvårsskiftet 2013 (se diagram 76). Återhämtningen stöds främst av att avtagande osäkerhet medför en ökad benägenhet hos hushåll och företag att öka konsumtionen och investeringarna, samt av den fortsatt expansiva penningpolitiken och eurons försvagning (se nedan).

DEN HÖGA ARBETSLÖSHETEN FORTSÄTTER ATT STIGA

Arbetslösheten i euroområdet har stigit från drygt 7 procent 2007 till 11,2 procent i juni i år (se diagram 77). Uppgången i arbetslösheten har varit särskilt stor i de statsfinansiellt svaga länderna, medan den har fallit i Tyskland. Arbetslösheten fortsätter att stiga i euroområdet under slutet av 2012 och början av 2013 när konjunkturen försvagas ytterligare (se tabell 13). I viss utsträckning är arbetslösheten konjunkturrellt betingad. Men den strukturella arbetslösheten är mycket hög och för att denna ska sjunka framöver krävs både omflyttning av arbetskraft mellan sektorer och/eller länder och en anpassning av lönerna. Prognosen utgår ifrån att en sådan process kommer till stånd, men att den tar lång tid.

²⁵ Hittills har sådana insatser gjorts via staten i respektive land. I juni fick den spanska bankstödsmyndigheten ett lånelöfte från EFSF/ESM på 100 miljarder euro för att säkra solvensen i landets banker.

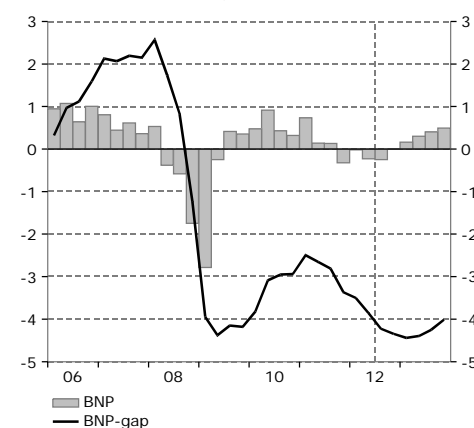
Diagram 75 Förtroendeindikatorer i Tyskland och Frankrike

Anm. ESI (Economic Sentiment Indicator).
Källa: Europeiska kommissionen.

Diagram 76 BNP och BNP-gap i euroområdet

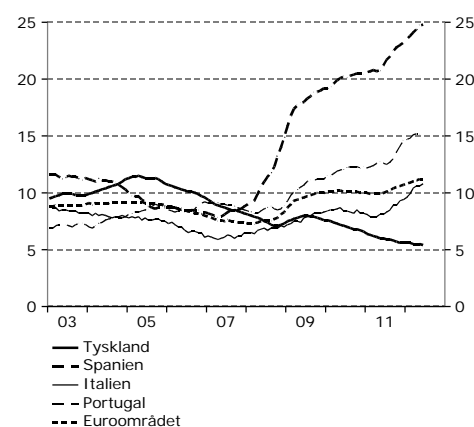
Procentuell förändring respektive procent av potentiell BNP, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Eurostat, OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 77 Arbetslöshet i valda länder

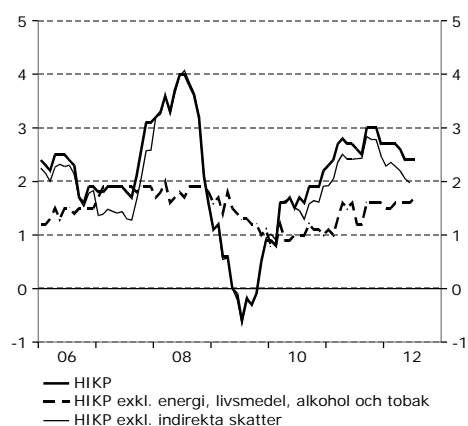
Procent av arbetskraften, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Eurostat.

Diagram 78 Konsumentpriser i euroområdet

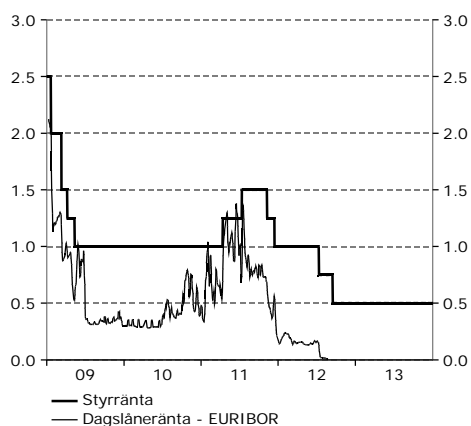
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källa: Eurostat.

Diagram 79 Styrränta och dagslåneränta i euroområdet

Procent, dagsvärden respektive 5-dagars glidande medelvärde

Källor: ECB, EURIBOR FBE och Konjunkturinstitutet.

SVAGARE EURO MOTVERKAR INFLATIONSFALET

Inflationen har fallit tillbaka i år till följd av lågkonjunkturen och av att effekterna på inflationstakten av de tidigare prisuppgångarna på energi klingat av. Samtidigt fortsätter de höjningar av indirekta skatter som genomförts och aviserats för att konsolidera vissa länders offentliga finanser att hålla uppe inflationen. Kärninflationen, mätt som HIKP exklusive energi och livsmedel, har legat stabil kring 1,5 procent under 2012 (se diagram 78). Den försvagning av euron som skett under året bidrar också till att inflationen inte sjunker mer, trots den svaga efterfrågeutvecklingen.

Lågt resursutnyttjande tillsammans med att inflationen nu faller tillbaka innebär att ECB fortsätter att bedriva expansiv penningpolitik de närmaste åren. I juli sänktes styrräntan, in- och utlåningsräntan med vardera 0,25 procentenheter. Efter denna räntesänkning är styrräntan nu rekordlåga 0,75 procent (se diagram 79). Konjunkturinstitutet bedömer att styrräntan sänks ytterligare, till 0,50 procent, under hösten och att den sedan ligger kvar på denna nivå de närmaste åren.

Tabell 13 Valda indikatorer för euroområdet¹

Miljarder euro, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013
Hushållens konsumtionsutgifter	5 317	0,2	-0,5	0,4
Offentliga konsumtionsutgifter	2 002	-0,2	-0,5	-0,3
Fasta bruttoinvesteringar	1 782	1,6	-3,7	-0,4
Lagerinvesteringar ²	39	0,1	-0,2	0,0
Export	4 006	6,2	2,1	3,3
Import	3 879	4,0	-0,3	2,7
BNP	9 266	1,5	-0,5	0,5
HIKP ³		2,7	2,3	1,6
Arbetslöshet ³		10,2	11,2	11,4
Styrränta ^{5,6}		1,00	0,50	0,50
Tioårig statsobligationsränta ^{5,7}		2,0	1,9	2,5
Dollar per euro ⁵		1,32	1,23	1,24

¹ Avser Euro12. ² Miljarder euro respektive bidrag till BNP-tillväxten. ³ Procentuell förändring. ⁴ Procent av arbetskraften. ⁵ Vid slutet av respektive år. ⁶ Refiränta. ⁷ Avser Tyskland.

Källor: ECB, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Storbritannien

SPLITTRAD BILD AV EKONOMINS UTVECKLING

Det andra kvartalet föll brittisk BNP enligt preliminär statistik med 0,7 procent.²⁶ Detta var det tredje kvartalet i följd som BNP föll. Tillväxten påverkades negativt av firandet av drottningens diamantjubileum, vilket innebar färre arbetsdagar än vanligt,²⁷ samt av en ovanligt regnig sommar. Även efter att dessa faktorer och senare publicerad statistik beaktats framstår tillväxten som svag.

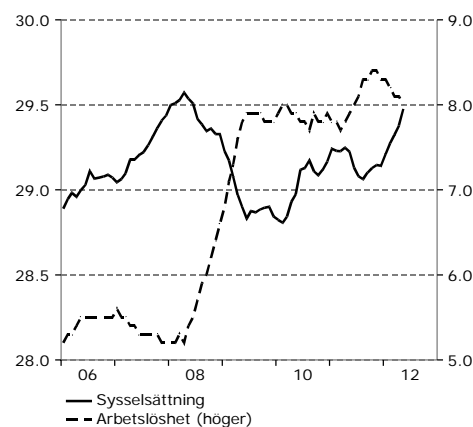
Den svaga BNP-tillväxten har gjort att många ekonomer den senaste tiden ifrågasatt nationalräkenskapernas tillförlitlighet. En annan, mer positiv utveckling av den brittiska ekonomin kan nämligen ses i arbetsmarknadsstatistiken där sysselsättningen har stigit och arbetslösheten fallit (se diagram 80). Även skatteintäkterna, som stigit det senaste året, tyder enligt kritikerna på att BNP-siffrorna ger en överdrivet pessimistisk bild av utvecklingen.

Det tredje kvartalet bidrar det ökade antalet arbetsdagar till att tillväxten blir relativt hög. Dessutom tyder enkätundersökningar på att de olympiska spelen påverkat ekonomin positivt, även om effekten ser ut att ha blivit mer blygsam än vad som tidigare uppskattats.

BNP-tillväxten väntas ändå bli svag de närmaste åren. Den brittiska ekonomin tyngs av ett fortsatt högt sparande inom privat sektor samt ett ökat offentligt sparande. Hushållen har visserligen minskat sina skulder relativt disponibel inkomst sedan 2008, då bostadspriserna började falla (se diagram 81), men sannolikt återstår flera år med högt sparande. Hushållens köpkraft har urholkats av hög inflation, i synnerhet i föl. Ett lågt kostnadstryck innebär att inflationen nu snabbt faller tillbaka. Hushållens reala inkomster stiger därmed något, men hålls tillbaka av den åtstramande finanspolitiken och låga löneökningar. Svag inhemsk efterfrågan innebär att återhämtningen skulle behöva draghjälp från omvärlden. Problemen i euroområdet innebär dock att exporten ökar svagt i år och nästa år. Sammantaget faller BNP i år med 0,2 procent för att nästa år växa med 1,4 procent.

Diagram 80 Sysselsättning och arbetslöshet i Storbritannien

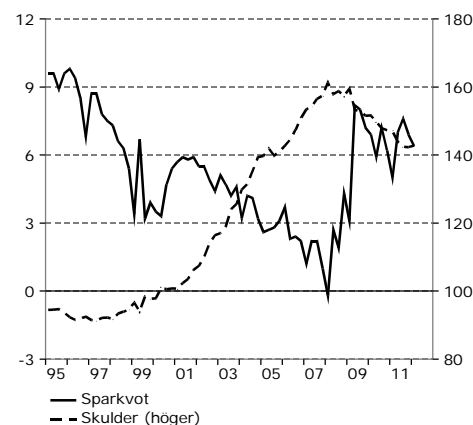
Miljoner respektive procent av arbetskraften, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Office for National Statistics.

Diagram 81 Hushållens sparkvot och skulder i Storbritannien

Procent av disponibel inkomst, säsongsrensade kvartalsvärden respektive procent av säsongsrensad disponibel inkomst uppräknad till helår, kvartalsvärden

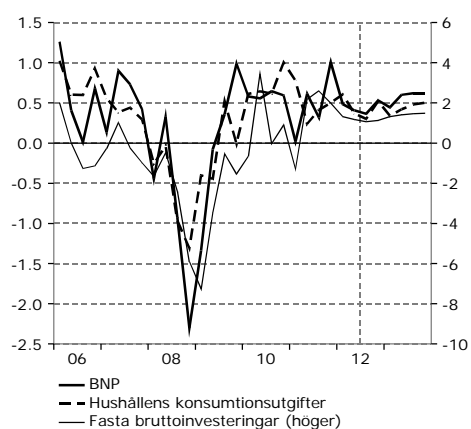
Källor: Office for National Statistics och Konjunkturinstitutet.

²⁶ Efter att prognosen färdigställts reviderade Office for National Statistics (ONS) upp andra kvartalets BNP-tillväxt till -0,5 procent jämfört med föregående kvartal. Detta var i linje med indikationer ONS givit vid publiceringar av angränsande statistik.

²⁷ I samband med firandet av jubileet flyttades helgdagar, vilket innebar att det andra kvartalet innehöll färre arbetsdagar än det första. Eftersom företeelsen inte är regelbundet återkommande gör den brittiska statistikmyndigheten inga ansatser för att justera för dess påverkan på statistiken. Förändringen av helgdagarna uppskattas ha minskat tillväxten det andra kvartalet med motsvarande 0,5 procentenheter.

Diagram 82 BNP och efterfrågan i USA

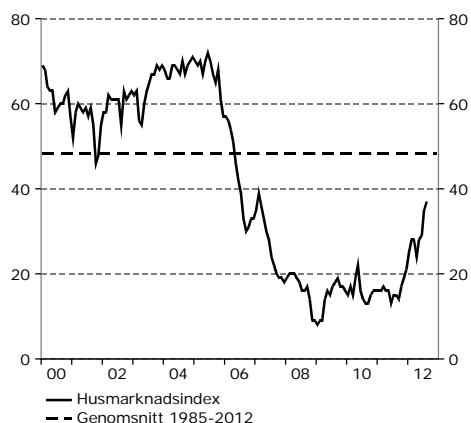
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Bureau of Economic Analysis och Konjunkturinstitutet.

Diagram 83 Företagsbarometer Byggnadssektorn

Index, säsongrensade månadsvärden

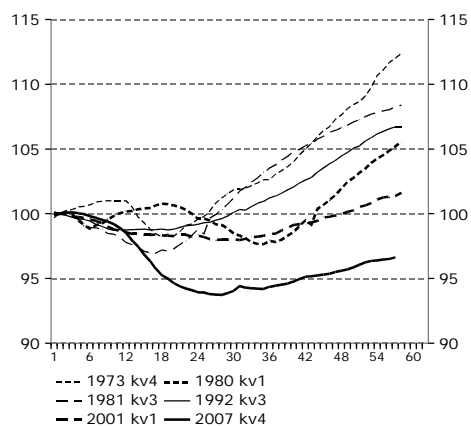

Anm. Housing Market Index (HMI)

Källa: National Association of Home Builders.

Diagram 84 Sysselsättning efter konjunkturtoppar i USA

Index, säsongrensade månadsvärden

Anm. Indexvärdet är satt till 100 vid de olika konjunkturtopparna. X-axeln avser antal månader från dessa konjunkturtoppar.

Källor: U.S. Bureau of Labor Statistics och Konjunkturinstitutet.

USA

ÅTERHÄMTNINGEN HAR TAGIT EN PAUS

Den amerikanska tillväxten har bromsat in de senaste kvartalerna (se diagram 82). Det andra kvartalet växte BNP med 0,4 procent. Såväl hushållens konsumtionsutgifter som investeringarna ökade långsammare än föregående kvartal. Sysselsättningen ökade betydligt långsammare än det första kvartalet och arbetslösheten låg kvar på en hög nivå.

Indikatorerna för det tredje kvartalet tyder på en fortsatt dämpad tillväxt. Konsumentförtroendet är svagt vilket också gäller inköpschefsindex både för tjänstesektorn och för tillverkningsindustrin. Sysselsättningen ökade snabbare i juli men arbetslösheten steg ändå något. Husmarknaden uppvisar över lag en återhämtning med ett tilltagande husbyggande och ett minskat antal lediga hus. Tillförsikten hos byggföretagen fortsatte att stiga i juli (se diagram 83). Vidare har huspriserna slutat att falla på nationell nivå och i vissa områden stiger de till och med.

FORTSATT TRÖG ÅTERHÄMTNING PÅ ARBETSMARKNADEN

Återhämtningen på arbetsmarknaden som inleddes i början av 2010 har varit trög jämfört med tidigare återhämtningar (se diagram 84). Det återspeglar att återhämtningen i BNP har varit svagare än normalt, vilket brukar vara fallet efter finanskriser. Fortfarande är 3,5 procent färre sysselsatta än innan krisen inleddes (se diagram 84).

Återhämtningen i ekonomin går långsamt och i slutet av 2013 är resursutnyttjandet fortfarande mycket lågt. En åtstramande finanspolitik, svag omvärldsefterfrågan och en starkare dollar håller tillbaka tillväxten. Till detta bidrar också att hushållen fortsätter att öka sitt sparande något.

De senaste åren har hushållen minskat sina skulder betydligt. I förhållande till de disponibla inkomsterna har skulderna fallit från 130 procent 2007 till knappt 110 procent det första kvartalet i år (se diagram 85). Skulderna i förhållande till de disponibla inkomsterna antas falla ytterligare de kommande åren. Sammantaget växer BNP med 2,2 procent i år och 2,1 procent 2013 (se tabell 14). Sysselsättningen antas stiga marginellt snabbare än arbetskraften och arbetslösheten faller därmed långsamt till knappt 8 procent i slutet av 2013.

STRAMARE FINANSPOLITIK UNDER STOR OSÄKERHET

Den åtstramande finanspolitiken innebär att det konjunkturjusterade sparandet i offentlig sektor som andel av potentiell BNP förstärks med ca 1,5 procentenhet nästa år efter en förstärkning med drygt 1 procentenhet i år. Det förutsätter dock att kongressen kan nå en överenskommelse om att förlänga vissa tillfälliga skattesänkningar och skjuta upp vissa utgiftsnedskärningar, an-

nars blir åtstramningen betydligt större 2013.²⁸ Osäkerheten kring finanspolitiken är ovanligt stor eftersom det stundar president- och kongressval i höst.

Inflationen fortsätter att vara dämpad på grund av den svaga löneutvecklingen som bidrar till ett lågt kostnadstryck (se diagram 86). Vidare har dollarn förstärkts vilket håller nere importpriserna. Mot detta står att priserna på vissa spannmål har stigit snabbt till följd av att vädret har varit ovanligt torrt i stora delar av USA, vilket leder till drastiskt mindre skördar.

Federal Reserve fortsätter att bedriva en expansiv penningpolitik och höjer räntan först andra halvåret 2014. Med tanke på den långsamma återhämtningen, och de stora lediga resurserna i ekonomin, förutses centralbanken genomföra nya kvantitativa lättnader, det vill säga nya köp av räntebärande tillgångar i syfte att få ner marknadsräntorna.

Tabell 14 Valda indikatorer för USA

Miljarder dollar, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013
Hushållens konsumtionsutgifter	10 729	2,5	1,8	1,7
Offentliga konsumtionsutgifter	2 580	-2,3	-1,3	0,0
Fasta bruttoinvesteringar	2 299	3,7	6,5	5,2
Lagerinvesteringar ¹	37	-0,2	0,2	0,0
Export	2 094	6,7	4,2	5,4
Import	2 662	4,8	4,0	4,0
BNP	15 076	1,8	2,2	2,1
KPI ²		3,2	2,2	2,0
Arbetslöshet ³		9,0	8,2	7,9
Styrränta ^{4,5}		0,25	0,25	0,25
Tioårig statsobligationsränta ⁴		2,0	2,1	2,8
Dollar/euro ⁴		1,32	1,23	1,24

¹ Miljarder dollar respektive bidrag till BNP-tillväxten. ² Procentuell förändring. ³ I procent av arbetskraften. ⁴ Vid slutet av respektive år. ⁵ Federal Funds target rate.

Källor: Bureau of Economic Analysis, Bureau of Labor Statistics, OECD, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Japan

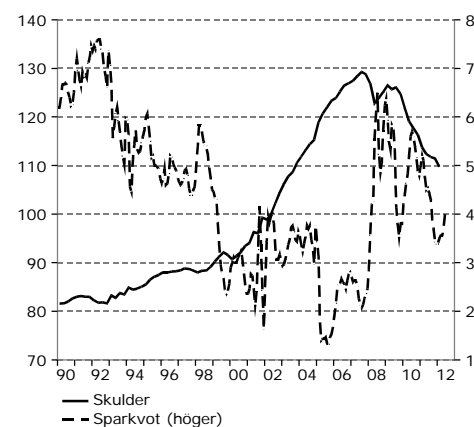
ÅTER LÅNGSAMMARE TILLVÄXT

Efter en snabb BNP-tillväxt på 1,3 procent det första kvartalet 2012 steg BNP med 0,3 procent det andra kvartalet i år. Exporttillväxten försvagades delvis till följd av en minskad efterfrågan från euroområdet. Dessutom växte hushållens konsumtion betydligt långsammare.

²⁸ Om alla tillfälliga skattelättnader skulle dras tillbaka och de automatiska kostnadsnedskärningar skulle tillåtas att verka skulle den finanspolitiska åtstramningen bli stor. IMF och Congressional Budget Office (CBO) har bedömt att åtstramningen då skulle bli drygt 4 procent av BNP. Det är risken för detta som brukar benämnas "fiscal cliff".

Diagram 85 Hushållens skulder och sparkvot i USA

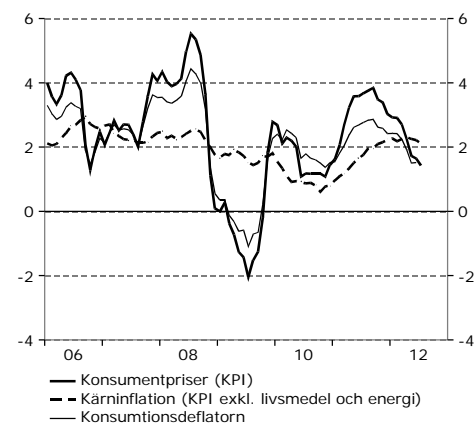
Procent av disponibel inkomst, kvartalsvärden respektive 3-månaders glidande medelvärde

Källor: Bureau of Economic Analysis, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Diagram 86 Inflation i USA

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Bureau of Labor Statistics och Bureau of Economic Analysis.

Diagram 87 Konfidensindikator hos företag i Japan

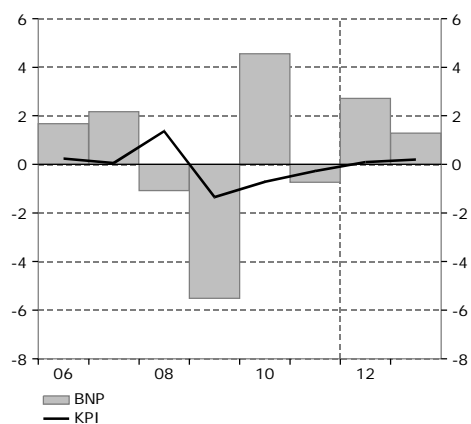
Standardiserade avvikelser från medelvärde, månadsvärden

Källa: Japanese Cabinet Office.

Diagram 88 BNP och konsumentpriser i Japan

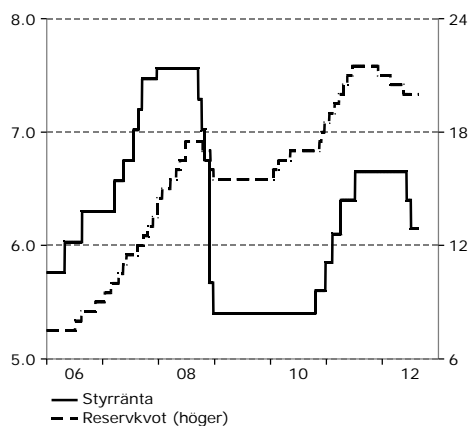
Procentuell förändring

Källor: Economic and Social Research Institute, Ministry of Internal Affairs and Communications och Konjunkturinstitutet.

Diagram 89 Styrränta och reservkvot i Kina

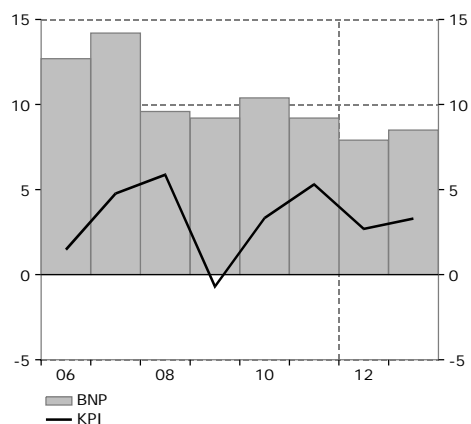
Procent, dagsvärden

Källa: The People's Bank of China.

Diagram 90 BNP och konsumentpriser i Kina

Procentuell förändring

Källor: IMF, National Bureau of Statistics of China och Konjunkturinstitutet.

BNP fortsätter att växa ungefär i linje med det andra kvartalets tillväxt framöver, vilket bland annat är förenligt med att företagens förtroende är ungefär normalt (se diagram 87). En svag konjunktur i omvärlden, främst i euroområdet, och yenens fortsatta styrka mot dollarn och euron, hämmar exporttillväxten. Hushållens konsumtionstillväxt försvagas av bland annat minskade subventioner för miljöbilar. Däremot fortsätter återuppbyggnadsinvesteringarna efter tsunamin i mars 2011 att gynna tillväxten även under det andra halvåret i år. Eftersom inledningen av 2012 var stark kommer BNP att växa med hela 2,7 procent i år. Nästa år minskar tillväxten i byggandet och hushållens konsumtion, vilket medverkar till att BNP-tillväxten mattas av till 1,3 procent 2013 (se diagram 88). BNP-tillväxten överstiger därmed trendtillväxten som är låg, knappt 1 procent. BNP-gapet sluts 2013.

Den japanska regeringen stöttar återuppbyggnaden efter tsunamin med motsvarande ca 4 procent av BNP. Då stödåtgärderna delvis är ofinansierade ökar det offentliga budgetunderskottet som andel av BNP från knappt 9 procent 2011 till ca 10 procent 2013. Således ökar Japans redan mycket stora offentliga bruttoskuld framöver och uppgår 2013 till över 220 procent av BNP.

Konsumentpriserna steg något under det första halvåret 2012 främst till följd av högre energi- och livsmedelspriser. Fortsatt ökade livsmedelspriser och ett högre resursutnyttjande framöver bidrar till att KPI stiger något 2012 och 2013. Eftersom centralbanken strävar mot att på sikt nå en inflation på en procent, fortsätter den att stimulera ekonomin genom kvantitativa lättnader och genom att hålla styrräntan nära noll.

Tillväxtekonomier

KINAS TILLVÄXT STÖDS AV EXPANSIV EKONOMISK POLITIK

Kinas BNP-tillväxt sjönk från 8,1 procent första kvartalet 2012 till 7,6 procent andra kvartalet i år jämfört med motsvarande kvartal 2011. Lägre tillväxt i investeringarna och hushållens konsumtion bidrog till dämpningen. Avmattningen beror delvis på myndigheternas tidigare åtstramningar som syftade till att minska överhettningen i bland annat fastighetssektorn. Detta har bidragit till en betydligt långsammare utveckling i fastighetspriserna, som även fallit i vissa regioner. Att inflationen därtill har sjunkit har inneburit att centralbanken lättat på penningpolitiken. Sedan årsskiftet 2011/2012 har bankernas reservkvoter sänkts med 1,5 procentenheter och styrräntan sänkts med totalt 0,5 procentenheter (se diagram 89).

Indikationer på ytterligare försvagning av konjunkturen det andra kvartalet i år bidrog till att regeringen beslutade att tidigarelägga investeringar och gynna köp av förstahandsbostäder.

Investeringstillväxten har under sommaren stigit något. Däremot har industriproduktionen fortsatt att försvagas. Eftersom inflationen föll till 1,8 procent i juli 2012, vilket klart understiger inflationsmålet på 3 procent, är fortsatta penningpolitiska stimulanser att vänta. De ekonomisk-politiska stimulanserna medverkar till att den inhemska efterfrågan stärks något under det andra halvåret med investeringarna som främsta drivkraft. Hushållens konsumtion gynnas även av starka reallöneökningar.

Exporttillväxten fortsätter dock att vara dämpad den närmaste tiden till följd av en svag konjunktur i världen, främst i euroområdet som väger nära 15 procent i Kinas totala export. Även en fortsatt förstärkning av yuanen och höga löneökningar hämmar exporttillväxten. Den något starkare ökningen i den inhemska efterfrågan det andra halvåret medverkar till att BNP växer med knappt 8 procent 2012. År 2013 stiger BNP-tillväxten till 8,5 procent då även exporttillväxten stärks (se diagram 90).

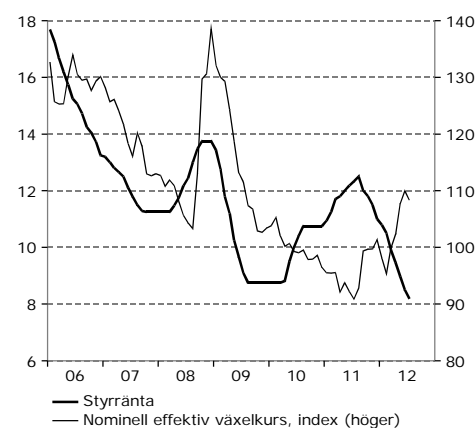
SNABB INBROMSNING I BRASILIEN

En lägre investeringstillväxt var den främsta förklaringen till att BNP-tillväxten i Brasilien endast nådde 0,7 procent det första kvartalet i år jämfört med motsvarande kvartal 2012, efter att ha stigit med 1,4 procent det fjärde kvartalet 2011. Flera indikatorer, exempelvis industriproduktionen, exporten och förtroendet hos företagen och hushållen tyder på att tillväxten var svag även det andra kvartalet i år. Försvagningen i tillväxten beror delvis på den globala konjunkturedgången.

Brasiliens centralbank har sedan augusti 2011 sänkt styrräntan från 12,5 procent till 8 procent och realens effektiva växelkurs har försvagats med ca 20 procent (se diagram 91). Den svagare växelkursen stimulerar exporttillväxten framöver. Sänkningarna av styrräntan bidrar dessutom till en ökad inhemska efterfrågetillväxt. Tillväxten stimuleras även genom bland annat ökade offentliga investeringar. Finanspolitiken blir således något expansiv och budgetunderskottet uppgår till omkring 3 procent av BNP. Sammanfattningsvis innebär detta att BNP-tillväxten, som endast blir 2 procent 2012, ökar till drygt 4 procent 2013 (se diagram 92).

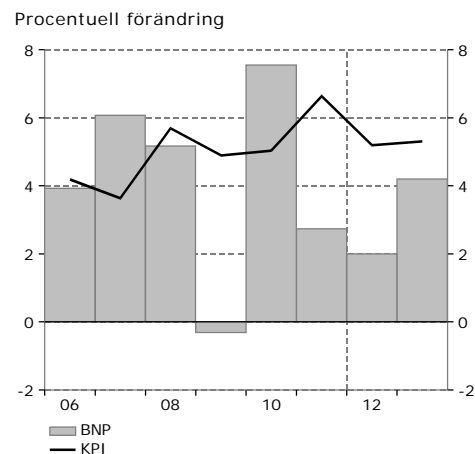
Inflationen har dämpats från 7,4 procent i augusti 2011 till 5,4 procent i juli 2012. Ett kommande pristryck finns från både högre livsmedelpriser och försvagningen av växelkursen. Således stiger inflationen något framöver, men denna överskrider inte inflationsmålet 6,5 procent²⁹. Därmed behåller centralbanken styrräntan på ungefär den nuvarande nivån på 8 procent under prognosperioden.

Diagram 91 Styrränta och nominell effektiv växelkurs för Brasilien
Månadsvärden

Källor: Central Bank of Brazil och Bank for International Settlements.

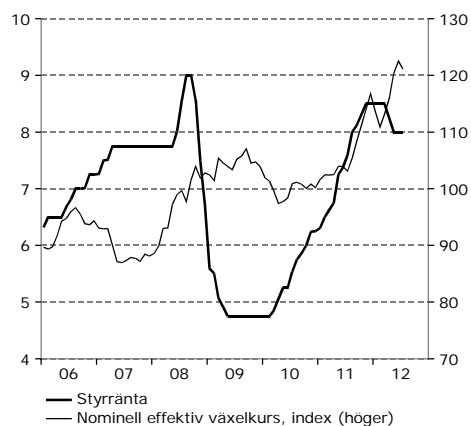
Diagram 92 BNP och konsumentpriser i Brasilien

Källor: IMF, Brazilian Institute of Geography and Statistics och Konjunkturinstitutet.

²⁹ Brasiliens centralbank har ett inflationsmål på 4,5 procent med en övre gräns på 6,5 procent och en undre gräns på 2,5 procent.

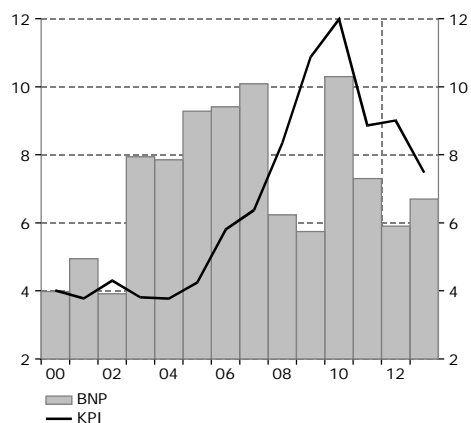
Diagram 93 Styrränta och nominell effektiv växelkurs för Indien
Månadsvärden

Källor: Reserve Bank of India och Bank for International Settlements.

Diagram 94 BNP och konsumentpriser i Indien

Procentuell förändring

Källor: Indian Ministry of Statistics & Programme Implementation, OECD och Konjunkturinstitutet.

ÄVEN I INDIEN HAR TILLVÄXTEN DÄMPATS

I Indien, som är världens tredje största ekonomi i köpkraftsjusterade termer (se tabell 12), bromsade BNP-tillväxten in till 5,6 procent det första kvartalet i år jämfört med motsvarande kvartal 2011. Detta var den lägsta tillväxttakten på tre år och berodde i första hand på en försvagning av den inhemska efterfrågan. Indikatorer för det andra kvartalet är begränsade, men industriproduktionen och exporten pekar på en BNP-tillväxt ungefär i linje med tillväxten det första kvartalet i år.

Konjunkturförsvagningen och en lägre inflation i slutet av 2011 bidrog till att centralbanken sänkte styrräntan i början av 2012 (se diagram 93). Till skillnad från i till exempel Brasilien är inbromsningen i Indiens tillväxt inte enbart konjunkturrell, utan den beror även på att landet har strukturella utmaningar. Det senaste årets försvagning av valutan ses ibland som ett tecken på att tilltron för det indiska politiska systemet bland multinationella företag och internationella investerare har minskat. Den svagare valutan har bidragit till att inflationen, trots den lägre tillväxten, har stigit till över 10 procent. Det är en bra bit högre än centralbankens inflationsmål kring 4 procent. Ytterligare penningpolitiska lättnader är därmed inte troliga den närmaste tiden.

Det offentliga budgetunderskottet är stort, ca 8 procent av BNP. Subventioner av bränslen har delvis medverkat till underskottet. Medan dessa subventioner minskar framöver stiger investeringarna inom infrastrukturen där stora behov finns. Utbyggnaden blir dock långsam då förändringar av de statliga regleringar som omgärdar investeringsbesluten tar tid att genomföra. Bristande och otillräcklig infrastruktur fortsätter därmed sannolikt att hålla tillbaka viljan att investera i Indien.

Investeringsstakten stiger ändå något. Dessutom ökar den globala efterfrågan 2013, vilket gör att exporten växer fortare. Sammantaget bidrar detta till att BNP-tillväxten stiger till ca 6,5 procent 2013 från knappt 6 procent 2012 (se diagram 94).

BNP och efterfrågan

Trots svag utveckling i omvärlden har BNP-tillväxten i Sverige varit hög det första halvåret i år. Tillväxten dämpas dock under resten av 2012, bland annat till följd av en svagare utveckling för exporten. Nästa år ökar hushållens konsumtion och exporten snabbare. Att BNP-tillväxten stiger från 1,3 procent i år till 1,8 procent nästa år beror också på att lagerinvesteringarna inte längre håller nere efterfrågetillväxten.

DEN SVENSKA EKONOMIN MOTSTÅNDSKRAFTIG HITTILLS

Trots kräftgången i den globala ekonomin var BNP-tillväxten i Sverige hög det första kvartalet i år. I Konjunkturläget juni 2012 var bedömningen att det till viss del berodde på tillfälliga faktorer, efter det svaga fjärde kvartalet 2011, och att tillväxten skulle falla tillbaka tydligt det andra kvartalet.

Enligt SCB:s snabbversion av nationalräkenskaperna steg emellertid BNP-tillväxten ytterligare till 1,4 procent i säsongsrensad kvartalstakt det andra kvartalet (se diagram 95). Jämfört med motsvarande kvartal 2011 ökade BNP (dagkorrigerad) med 2,3 procent (se diagram 96). Den höga BNP-siffran berodde bland annat på en överraskande stark utveckling av lagerinvesteringarna och tjänsteexporten. Från produktionssidan bidrog exempelvis en stark utveckling för förädlingsvärdena inom fastighets-, finans- och energibranscherna. Det tycks återigen som att tillfälliga effekter, som till exempel väder och tidigare produktionsstopp, bidrog till den stora BNP-ökningen. SCB har dock ett mer begränsat underlag för sina beräkningar i snabbversionen av nationalräkenskaperna jämfört med vid ordinarie publiceringar, vilket gör statistiken extra osäker.

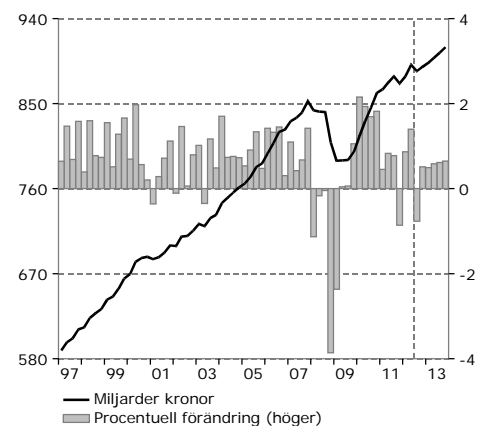
TILLVÄXTEN DÄMPAS DET ANDRA HALVÅRET 2012

Bedömningen är att tillväxten kommer att dämpas det andra halvåret 2012. Den svaga utvecklingen i världsekonomin, framför allt i euroområdet, fortsätter att hålla tillbaka efterfrågan både direkt via lägre efterfrågan på svensk export och indirekt via påverkan på tillgångspriser samt hushållens och företagets förtroende. Orderläget på exportmarknaderna är fortsatt svagt enligt Konjunkturbarometern. Det väntas nu slå igenom efter två förvånansvärt starka kvartal för exporten, och exporttillväxten faller tillbaka. Lagerstockarna är högre än vad företagen är bekväma med. De kommer därmed att hålla igen lagerinvesteringarna resten av året, vilket också dämpar efterfrågetillväxten.

Prognosen för det tredje kvartalet ska ses mot bakgrund av att tillfälliga faktorer bedöms ha hållit uppe tillväxten det andra kvartalet. Det har föranlett en negativ tillväxtreky i prognosen för det tredje kvartalet då många av dessa tillfälliga effekter bedöms ha klingat av. Konjunkturinstitutet bedömer vidare att BNP det andra kvartalet var lägre än vad snabbversionen av

Diagram 95 BNP till marknadspris

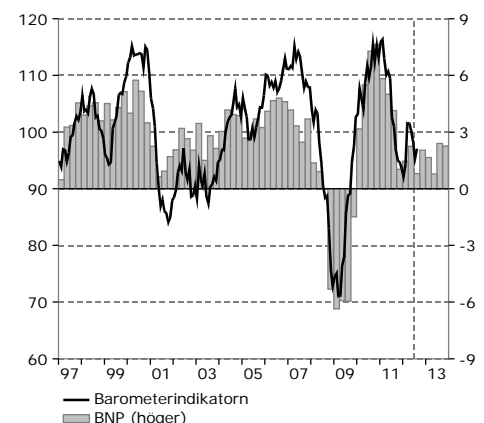
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 96 Barometerindikatorn och BNP

Index medelvärde=100, månadsvärden respektive årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

nationalräkenskaperna visar. När SCB efterhand får ta del av ett mer fullständigt underlag än vad som var tillgängliga vid beräkningarna av snabbversionen av nationalräkenskaperna väntas detta medföra en viss nedrevidering av det andra kvartalets utveckling. I föreliggande beräkningar har detta hanterats genom att justera ner BNP-prognosen för det tredje kvartalet i år (se diagram 95).

TRÖG GLOBAL ÅTERHÄMTNING GER MINDRE DRAGHJÄLP ÄN NORMALT

Företagen bedöms ha justerat sina lager till ungefär önskvärd storlek runt årsskiftet 2012/2013. Därmed kommer lagerutvecklingen att lämna efterfrågetillväxten opåverkad 2013, vilket innebär en stor kontrast till årets stora dämpning av efterfrågetillväxten (se tabell 15).

Efter de mycket snabba ökningarna under 2010 och delar av 2011 har tillväxttakten för de fasta bruttoinvesteringarna minskat. Den starka ökningen det första kvartalet i år bedöms till stor del ha varit driven av tillfälliga effekter och det andra kvartalet dämpades investeringstakten rejält. Nästa år stiger investeringstillväxten i näringslivet åter något då bland annat industriproduktionen och bostadsbyggandet ökar snabbare. De offentliga investeringarna minskar med nära 2 procent 2013.

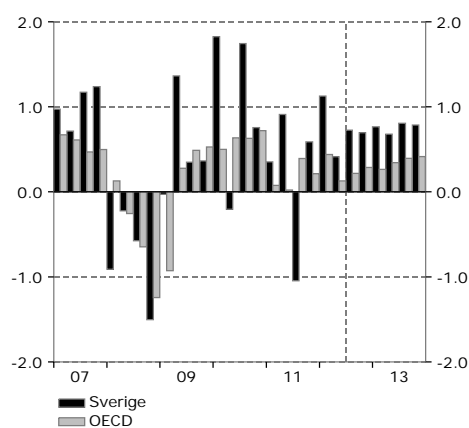
Osäkerheten om eurokrisens utveckling bedöms avta i slutet av 2012 (se kapitlet ”Internationell konjunkturutveckling”), vilket ökar tillförsikten hos svenska företag och hushåll. Med normal inkomstutveckling, ett högt sparande i utgångsläget och något stigande tillgångspriser finns det utrymme för hushållen att öka sina konsumtionsutgifter mer nästa år. Tillväxten på 2,9 procent är högre än den genomsnittliga takten på 1,8 procent sedan 1981. Uppgången är också betydligt snabbare än genomsnittet för OECD-länderna, där konsumtionen hålls tillbaka av svag inkomstutveckling till följd av en åtstramande finanspolitik och fortsatta skuldneddragningar hos hushållen (se diagram 97).

Den minskade osäkerheten om eurokrisens förlopp påverkar även efterfrågan i omvärlden positivt nästa år. Samtidigt finns det fortfarande stora sparbehov i många länder (se kapitlet ”Internationell konjunkturutveckling”). Sammantaget kommer den globala efterfrågan att utvecklas svagt även 2013. Den starka kronan håller också tillbaka exporten. Svensk export växer visserligen snabbare nästa år än i år, men ändå något långsammare än vad som varit normalt historiskt. Jämfört med tidigare svenska konjunkturåterhämtningar är exportökningen klart dämpad.

Prognosen innebär att importen ökar något mer än exporten i såväl fasta som löpande priser 2012–2013. Den nedgång i handelsbalansen³⁰ (som andel av BNP) som inleddes 2007 och bröts 2011 återupptas därmed 2013. Detta är den huvudsakliga orsaken till att bytesbalansen åter börjar minska något som andel av

Diagram 97 Hushållens konsumtion i Sverige och OECD

Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB, OECD och Konjunkturinstitutet.

³⁰ Med handelsbalansen avses det totala nettot för utrikeshandeln med varor och tjänster.

BNP (se diagram 98 och tabell 15). Nedgången är emellertid måttlig och Sverige fortsätter att ha ett stort finansiellt sparande gentemot omvärlden. Bedömningen är dock att nedgången i sparandet och bytesbalanssaldot som andel av BNP accelererar på lite längre sikt (se kapitlet ”Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016”).

Tabell 15 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013
Hushållens konsumtionsutgifter	1 664	2,0	2,0	2,9
Offentliga konsumtionsutgifter	928	1,8	0,7	0,4
Fasta bruttoinvesteringar	642	6,2	3,9	3,3
<i>Slutlig inhemsk efterfrågan</i>	<i>3 235</i>	<i>2,8</i>	<i>2,0</i>	<i>2,3</i>
Lagerinvesteringar ¹	41	0,7	-1,0	0,0
<i>Total inhemsk efterfrågan</i>	<i>3 275</i>	<i>3,4</i>	<i>1,0</i>	<i>2,2</i>
Export	1 751	6,9	1,6	3,7
<i>Total efterfrågan</i>	<i>5 026</i>	<i>4,6</i>	<i>1,2</i>	<i>2,8</i>
Import	1 533	6,3	0,9	5,0
<i>Nettoexport¹</i>	<i>217</i>	<i>0,7</i>	<i>0,4</i>	<i>-0,3</i>
BNP	3 492	3,9	1,3	1,8
BNP, kalenderkorrigerad		3,9	1,7	1,8
Bytesbalans ²	243	7,0	6,9	6,5
Real BNI per capita ³	378	2,8	0,1	0,9

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² I procent av BNP, löpande priser

³ Tusentals kronor, löpande pris.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Export

STARK EXPORTUTVECKLING FÖRSTA HALVÅRET 2012

Efter en svag avslutning på 2011 ökade exporten med drygt 1 procent första kvartalet i år och med drygt 2 procent andra kvartalet (se diagram 99). Varuexporten växte med 0,7 procent första kvartalet och med 1,3 procent andra kvartalet. Tjänsteexporten ökade kraftigt båda kvartalerna med 2,6 procent respektive 3,8 procent.

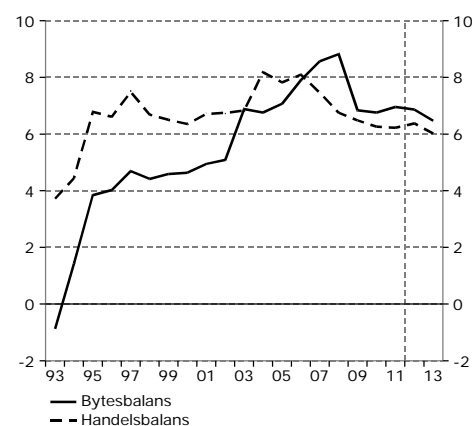
Exportökningen första kvartalet bestod av en stark utveckling för exporten av råvaror, frakttjänster och merchanting³¹. Exporten av bearbetade varor minskade med 1,5 procent. Produktionsproblem inom läkemedelsindustrin bidrog starkt till denna minskning, men även exporten av övriga bearbetade varor föll med drygt 0,5 procent första kvartalet.

Enligt de preliminära beräkningarna för andra kvartalet är ökningen för varuexporten till stor del resultatet av en stark

³¹ Denna post består till betydande del av så kallad koncernintern merchanting. Sådana exportintäkter uppkommer när det svenska moderbolaget fakturerar produkter som produceras och levereras av dotterbolag i utlandet till den utländske köparen.

Diagram 98 Bytesbalans och handelsbalans

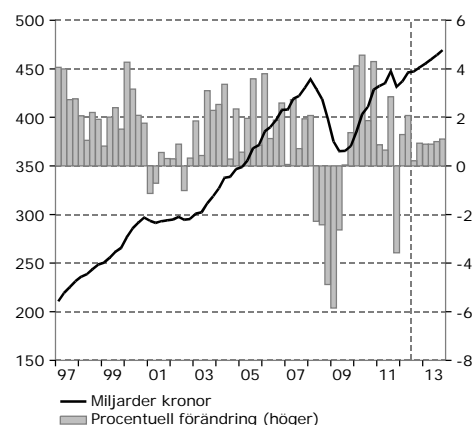
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 99 Export

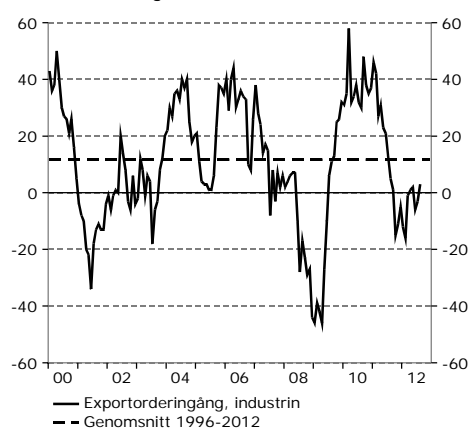
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 100 Exportordergång i industrin

Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 101 Exportordergång i industrin

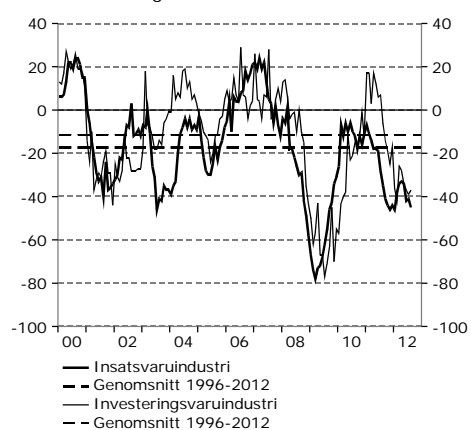
Index 2005=100, fasta priser, säsongsrensade månadsvärden

Källa: SCB.

Diagram 102 Industrins omdöme om exportorderstocken

Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

utveckling för läkemedelsexporten och i någon mån exporten av petroleumprodukter, medan övrig varuexport sammantaget minskat något. Tjänsteexportens tillväxt är enligt SCB resultatet av en stark utveckling för exporten av olika företagstjänster, men det statistiska underlaget för denna beräkning är mycket osäkert.

NÄRMAST OFÖRÄNDRAD EXPORTVOLYM TREDJE KVARTALET

I sina kvartalsrapporter för andra kvartalet fortsätter företagen att ge uttryck för en stor osäkerhet om utvecklingen i närtid. De försiktigt optimistiska förväntningarna som präglade kvartalsrapporterna för första kvartalet förefaller ha dämpats något i rapporterna för andra kvartalet.

Konjunkturförsvagningen i euroområdet har fortsatt och enligt preliminär statistik minskade BNP med 0,2 procent andra kvartalet. I Storbritannien minskade BNP med 0,7 procent. Oron för en mer allvarig utveckling av bank- och statskuldskrisen i Europa bidrar till att såväl konsumtion som investeringar skjuts på framtiden. Olika konjunkturindikatorer visar att BNP i euroområdet mycket väl kan komma att falla även det tredje kvartalet (se kapitlet ”Internationell konjunkturutveckling”).

I Konjunkturbarometern rapporterar företagen att exportordergången har varit fortsatt svag (se diagram 100), vilket orderstatistiken från SCB bekräftar (se diagram 101). Orderläget för exportindustrin är således svagt. Såväl insatsvaruindustrin- som investeringsvaruindustrin, som tillsammans står för närmare 90 procent av den totala varuexporten, menar att exportorderstockarna är långt mindre än önskvärt (se diagram 102). Sammantaget bedömer Konjunkturinstitutet att exporten utvecklas svagt det tredje kvartalet (se diagram 99).

LÅNGSAM FÖRBÄTTRING AV EXPORTMARKNADEN FRÅN OCH MED FJÄRDE KVARTALET

Osäkerheten om eurokrisens utveckling bedöms klinga av mot slutet av 2012 (se kapitlet ”Internationell konjunkturutveckling”). Därmed ökar tillförsikten hos både hushåll och företag successivt. Stora sparbehov i många länder under lång tid framöver gör dock att den globala efterfrågan utvecklas svagt även 2013. Bedömningen är därför att den efterfrågan som svensk exportindustri möter fortsätter att växa långsamt nästa år. Den svenska exportmarknaden kommer därmed att växa långsammare än dess genomsnittliga tillväxt på 5,4 procent under perioden 1981–2011 (se diagram 103). Dessutom kommer den starkare kronan att hålla tillbaka exportens tillväxt (se diagram 104).

FALLANDE INVESTERINGAR I EUROPA HÄMMAR EXPORTEN 2012

Den svaga exportutvecklingen 2012 är främst ett resultat av generellt fallande investeringar i Europa. Exempelvis är teleoperatörerna fortsatt försiktiga och drar därför ner på nätutbygg-

nadstakten. De europeiska åkarna förnyar sin lastbilsflotta i långsammare takt. Dessutom minskar de europeiska hushållen inköpen av bilar även i år. Företag som går relativt bra är de som möter efterfrågan från gruvnäringen där investeringarna fortsätter öka i stark takt.

Exporten av frakttjänster, som ökade starkt första kvartalet, utvecklas svagare framöver när världshandeln fortsätter att växa långsamt. Utländska besökarens konsumtion i Sverige, som räknas som tjänsteexport, får också en svagare utveckling framöver till följd av en svag inkomstutveckling och den starkare kronan. I viss mån innebär den svaga investeringstakten att efterfrågan på tjänster kopplade till ett ökat underhåll av en åldrande kapitalstock ökar. Exporten av merchantingtjänster, som ökar kraftigt i år efter en stark utveckling första halvåret, bedöms växa långsammare nästa år.

Tabell 16 Export

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013
Export av varor	1 227	8,5	0,2	3,7
Varav: Bearbetade varor	962	10,4	-2,4	4,5
Råvaror	264	1,8	9,6	1,2
Export av tjänster	524	3,3	5,0	3,8
Export	1 751	6,9	1,6	3,7

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

EFTER ÅRETS SVAGA UTVECKLING ÖKAR EXPORTTILLVÄXTEN NÄSTA ÅR

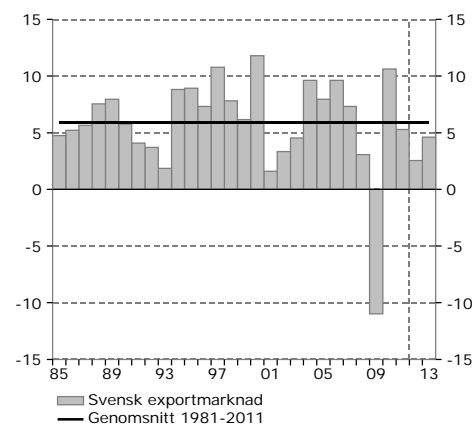
Exporten som helhet 2012 ökar med 1,6 procent. Exporten av varor blir närmast oförändrad jämfört med 2011 medan exporten av tjänster ökar med 5 procent (se tabell 16). Förutom en svag utveckling andra halvåret beror årets låga utvecklingen på efterfrågeminuskningen fjärde kvartalet 2011. År 2013 växer såväl varu- som tjänsteexporten med strax under 4 procent, vilket dock är långsammare än den genomsnittliga tillväxten på 5,2 respektive 6,3 procent åren 1981–2011. Anledningen är främst en fortsatt återhållen världsmarknadstillväxt.

Hushållens konsumtionsutgifter

HUSHÅLLENS DISPONIBLA INKOMSTER VÄXER LÅNGSAMMARE

Hushållens reala disponibla inkomster växer något långsammare i år än 2011 (se diagram 105). Det beror främst på att tillväxten i lönesumman dämpas då antalet arbetade timmar utvecklas svagt i år jämfört med i fjol (se tabell 17). Dessutom växer utbetalningar av avtalspensioner från företag till hushållen långsamma-

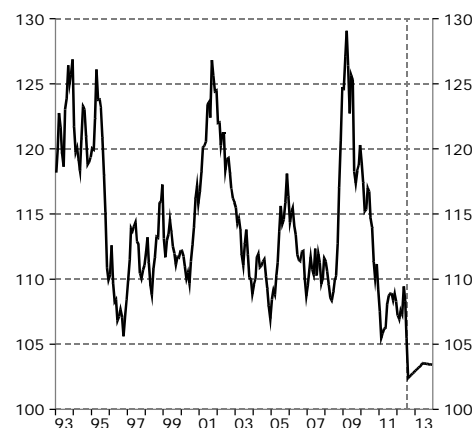
Diagram 103 Svensk exportmarknad
Procentuell förändring

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 104 Kronans effektiva växelkurs – KIX

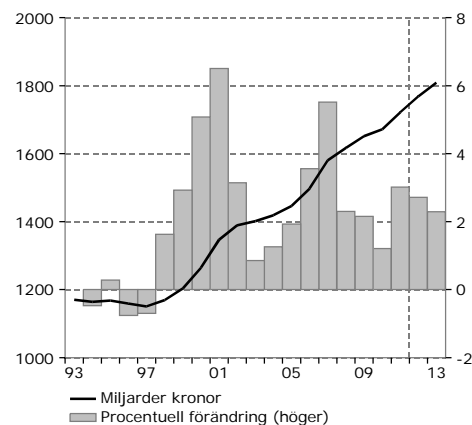
Index 1992-11-18=100, månadsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 105 Hushållens reala disponibla inkomst

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

re, samtidigt som den genomsnittliga kommunalskatten höjs med 4 öre. Överföringarna från offentlig sektor till hushållen ökar dock markant i år, vilket främst förklaras av ökade pensionsutbetalningar (se avsnittet om pensioner i kapitlet ”Offentliga finanser”).

Nästa år fortsätter utvecklingen av hushållens reala disponibla inkomst att dämpas när lönesumman stiger ännu långsammare. Dessutom höjs den genomsnittliga kommunalskatten med 5 öre 2013. Däremot förbättras hushållens reala disponibla inkomst något av att kapitalinkomsterna (netto) ökar. Det beror på att räntorna på bolån väntas bli lägre.

Tillväxten i de reala disponibla inkomsterna blir 2,7 procent 2012 och 2,3 procent 2013. Detta kan jämföras med den genomsnittliga tillväxttakten sedan 1994 på 2,2 procent.

Tabell 17 Hushållens inkomster

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring

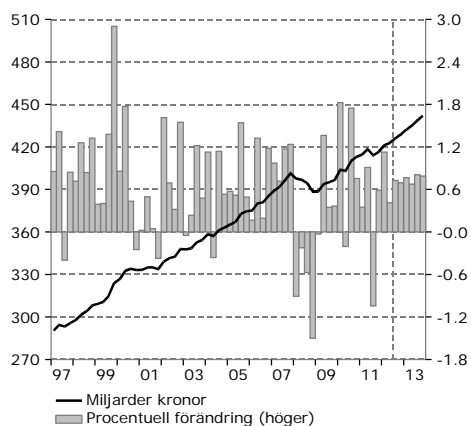
	2011	2011	2012	2013
Lönesumma	1 422	5,6	3,9	3,0
Timlön enligt NR		2,9	3,5	2,9
Arbetade timmar ^{1,2}		2,7	0,4	0,1
Företagarinkomster	90	6,9	2,7	3,2
Kapitalinkomster, netto	121	-1,2	0,8	0,5
Driftsöverskott i egnahem	60	6,2	1,4	1,6
Överföringar från offentlig sektor, netto	526	-0,7	4,3	3,8
Överföringar från privat sektor ³	84	7,1	5,8	5,7
Skatter och avgifter	581	2,5	3,5	2,6
Disponibel inkomst	1 722	4,3	3,9	3,3
Konsumentpris ⁴		1,3	1,1	1,0
Real disponibel inkomst		3,0	2,7	2,3
Real disponibel inkomst per capita ⁵	182	2,2	1,9	1,4

¹ Kalenderkorrigerat. ² Avser anställdas timmar. ³ Överföringar från privat sektor innehåller främst avtalspensioner. ⁴ Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter. ⁵ Tusentals kronor.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 106 Hushållens konsumtion

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

HUSHÅLLENS KONSUMTIONSUTGIFTER ÖKADE LÅNGSAMMARE ANDRA KVARTALET 2012

Efter en mycket stark ökning av konsumtionen första kvartalet fortsatte konsumtionen att stiga det andra kvartalet, men i lägre takt. Det senaste kvartalet var det framför allt utgifterna för energi samt hushållens konsumtion i utlandet som ökade ovanligt mycket. Men utgifterna för bilköp minskade med 5,1 procent under samma period.

Totalt steg konsumtionen med 1,1 procent första kvartalet och 0,4 procent andra kvartalet i år jämfört med kvartalen innan. Konsumtionsutvecklingen i Sverige är också stark i jämförelse med till exempel utvecklingen i OECD (se diagram 106 och diagram 107), vilket förklaras av att såväl inkomster som förmö-

genheter utvecklats gynnsammare i Sverige efter den finansiella krisen 2008.

SVAGARE TILLVÄXT RESTEN AV 2012

De senaste månadernas statistik pekar på en mer normal och något lägre konsumtionstillväxt under resten av året. Efter en stark inledning på året har hushållens inköp inom detaljhandeln mattats av och till och med minskat något de senaste månaderna. Samtidigt har antalet nyregistrerade personbilar minskat sedan en tid, framför allt till hushåll. Det totala antalet nyregistrerade personbilar till både hushåll och företag ligger ca 5 procent under medelvärdet för perioden januari 1997–juli 2012 medan enbart hushållens registreringar ligger ca 20 procent under medelvärdet (se diagram 108). Det sker dock en förskjutning från eget ägda bilar till tjänstebilar som ägs av företagen. Det gör det svårare att tolka denna statistik. Hushållens inköp av bilar minskade dock ovanligt mycket under andra kvartalet i år. Bilinköpen väntas öka först mot slutet av 2012 och vidare under 2013.

Hushållens konfidensindikator CCI steg i början av året och har de tre senaste månaderna pendlat kring det historiska medelvärdet (se diagram 109).

Sammantaget väntas hushållens konsumtion vara fortsatt påverkad av en viss oro över konjunkturutvecklingen och turbulensen kring den ekonomiska utvecklingen i Europa. En viss försiktighet väntas därmed prägla det andra halvåret 2012. Konsumtionstillväxten väntas sedan öka nästa år, i takt med att konjunkturen och framtidsförväntningarna förstärks.

FORTSATT RELATIVT STARK FÖRMÖGENHETSTILLVÄXT

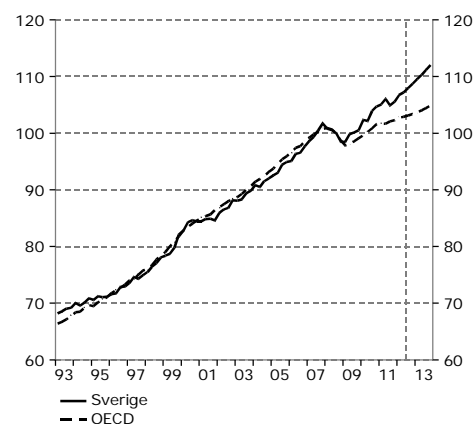
Inkomster och förmögenheter är de fundamentala faktorerna bakom hushållens totala konsumtionsutgifter. Förändringar i befolkningens åldersstruktur och behovet av försiktighets-sparande har också betydelse.

Aktiepriserna på Stockholmsbörsen har varierat mycket under året men låg i mitten av augusti omkring 7 procent över värdet vid årsskiftet och omkring 10 procent högre än i juni. Det är troligt att aktiepriserna stiger ytterligare när osäkerheten om utvecklingen i Europa dämpas och konjunkturen förbättras. Det bidrar till ökad konsumtionstillväxt.

HOX prisindex för bostadsrätter och villor steg med 3,1 procent mellan december 2011 och juni 2012 (se diagram 110). Enligt SCB:s Småhusbarometer steg småhuspriserna med 1 procent mellan första och andra kvartalet 2012. Denna bild kompletteras av SEB:s boprisindikator som under det första halvåret visat på en påtagligt ökad optimism hos hushållen om bostadsprisutvecklingen. Indikatorn minskade dock i både juni och juli 2012 med 7 respektive 1 enheter för att åter stiga med 4 enheter i augusti. Andelen hushåll som tror att bostadspriserna ökar det närmaste året är nu 43 procent medan de som tror på

Diagram 107 Hushållens konsumtion i Sverige och OECD

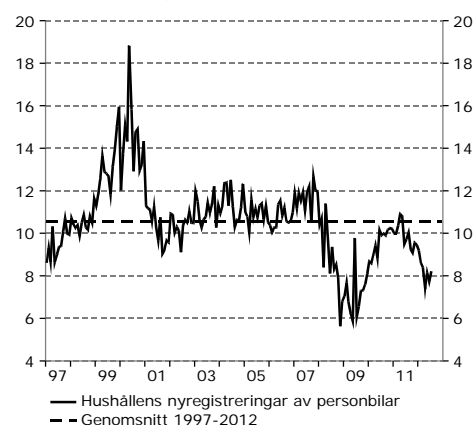
Index 2008 kvartal 3=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB, OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 108 Hushållens nyregistreringar av personbilar

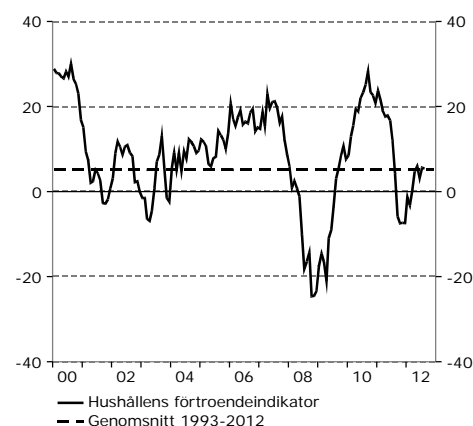
Tusental, säsongrensade månadsvärden

Källa: SCB.

Diagram 109 Hushållens konfidensindikator (CCI)

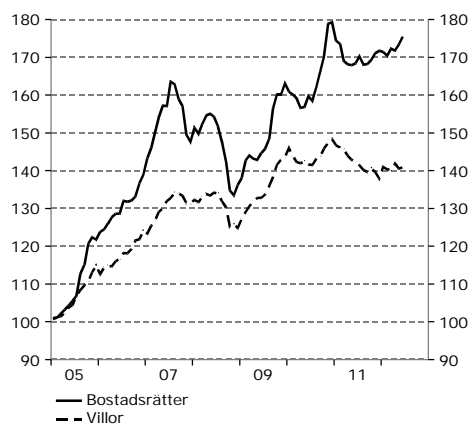
Nettotal, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 110 Bostadspriser

HOX prisindex, januari 2005=100, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Valueguard.

fallande priser är 25 procent. Vid årsskiftet var resultatet ungefär det omvända.

Tabell 18 Hushållens konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013
Sällanköpsvaror	309	0,7	3,8	7,5
Bilar	53	9,5	-8,4	3,5
Dagligvaror	258	2,1	2,5	1,5
Drivmedel	57	-3,3	-4,1	-0,1
Tjänster exkl. bostad	519	3,8	2,5	2,3
Bostäder inkl. energi	429	0,3	1,4	-0,2
Konsumtion i utlandet	75	11,5	7,2	10,0
Avgår: Utländska besökares konsumtion i Sverige	89	7,8	3,4	1,7
Icke vinstdrivande organisationer	53	1,0	2,4	3,1
Konsumtionsutgifter	1 664	2,0	2,0	2,9
Real disponibel inkomst	1 722	3,0	2,7	2,3
Sparande ¹	180	9,7	10,2	9,8
Eget sparande ¹	58	3,3	4,0	3,4

¹ Sparande i miljarder kronor, löpande priser respektive i procent av disponibel inkomst. I eget sparande ingår inte sparande i avtals- eller premiepensioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 111 Hushållens sparande

Procent av disponibel inkomst, löpande priser

Anm. I eget sparande ingår inte sparande i avtals- och premiepensioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Liksom för de flesta andra priser är dock en prisuppgång på bostäder gynnsam för vissa personer och ogynnsam för andra. Det är speciellt yngre personer som står i begrepp att köpa sin första bostad, eller byta upp sig till en större, som missgynnas av prisökningar. Yngre personer minskar normalt också sin konsumtion till följd av ökade krav på kontantinsats eller amortering. Hösten 2010 infördes kravet på ökad kontantinsats vid bostadsköp (minst 15 procent). Sedan dess har ökade krav på amortering av lån diskuterats och krav på lagstiftning om detta förts fram i massmedia. Detta kan öka hushållssparandet. Konjunkturinstitutet bedömer dock att bostadspriserna det närmaste året kommer att öka ungefär i takt med inflationen och att de bidrar till ökad tillväxt i hushållens konsumtion under 2013.

Tillväxten i hushållens förmögenheter fortsätter därmed att öka och ger särskilt 2013 en relativt hög tillväxttakt i hushållens konsumtionsutgifter (se tabell 18).

FORTSATT HÖGT SPARANDE

Sammantaget innebär detta att hushållens konsumtionsutgifter ökar med 2,0 procent 2012 och med 2,9 procent 2013. De reala disponibla inkomsterna väntas öka med 2,7 procent 2012 och med 2,3 procent 2013, vilket är något högre än den genomsnittliga tillväxttakten de senaste tio åren. Det innebär att hushållens sparkvot minskar något 2013 men att den fortfarande är på en hög nivå (se diagram 111).

Offentlig konsumtion

DÄMPAD TILLVÄXT I OFFENTLIG KONSUMTION I ÅR

Efter några år med höga tillväxttal växer den offentliga konsumtionen långsammare både i år och nästa år (se diagram 112 och tabell 19). I år bidrar framför allt kommunsektorn till den dämpade konsumtionstillväxten, medan det framför allt är den statliga konsumtionen som utvecklas svagt 2013.

Tabell 19 Offentliga konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013
Statlig konsumtion	248	1,8	1,2	-1,6
Kommunal konsumtion	680	1,9	0,5	1,1
Offentliga konsumtionsutgifter	928	1,8	0,7	0,4
Procent av BNP, löpande pris		26,6	26,9	26,8

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Budgetpropositionen för 2012 innehöll ofinansierade åtgärder riktade till statlig konsumtion motsvarande ca 6 miljarder kronor. Trots det dämpas konsumtionstillväxten i år (se diagram 113). Det beror på att det så kallade pris- och löneomräkningstalet (PLO), som används för att räkna upp myndigheternas anslag, är lågt för 2012. Detta är ytterst en följd av låga löneökningar inom industrin 2010.³²

Statens konsumtion minskar 2013. Anslagsuppräknigen blir ännu lägre 2013 än 2012. Konjunkturinstitutet prognostiserar att ytterligare 1 miljard kronor i ofinansierade åtgärder, utöver det som beslutades senast i budgetpropositionen för 2012, riktas till statens konsumtionsutgifter. Utan denna ytterligare finanspolitik hade den statliga konsumtionen minskat än mer 2013.

Arbetsmarknaden har påverkats relativt lite av konjunkturförsvagningen och skatteinkomsterna har utvecklats bättre än vad som kunde förväntas. Läget i den kommunala ekonomin är ändå ansträngt, framför allt 2013. Kommunerna väntas hålla igen på konsumtionsutgifterna både i år och nästa år för att klara kravet på balans i ekonomin. Detta gäller i synnerhet landstingen som inte klarar att öka konsumtionen i takt med det demografiska behovet.

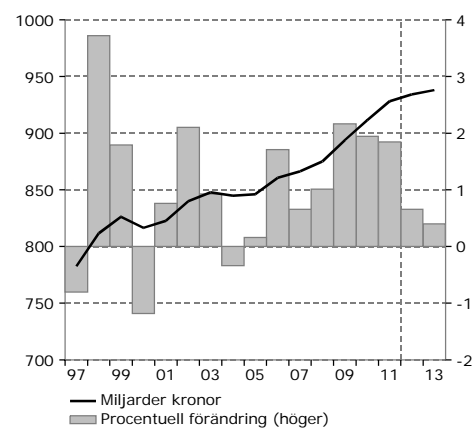
I slutet av 2012 får kommunsektorn en stor engångsutbetalning på närmare 12 miljarder kronor från AFA-försäkring.³³ En mindre del av dessa extra medel väntas kommunerna använda

³² PLO fastställs varje år av regeringen. Anslagen för löner räknas upp med industritjänstemännens arbetskostnadsökningar två år tidigare minus ett tioårigt historiskt medelvärde för produktivitetstillväxten i tjänstebansscherna. Anslagen för lokaler och förvaltningskostnader räknas upp med en sammanvägning av olika delar i konsumentprisindex (KPI).

³³ AFA-försäkring, som försäkrar kommunanställda, gör en återbetalning av premier som inbetalades 2007 och 2008. Orsaken är minskade utgifter för sjukförsäkring samt hög kapitalavkastning.

Diagram 112 Offentliga konsumtionsutgifter

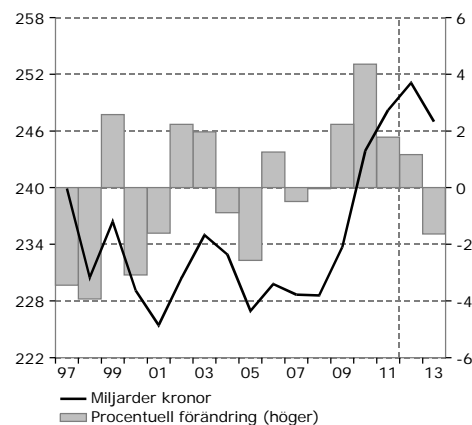
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 113 Statliga konsumtionsutgifter

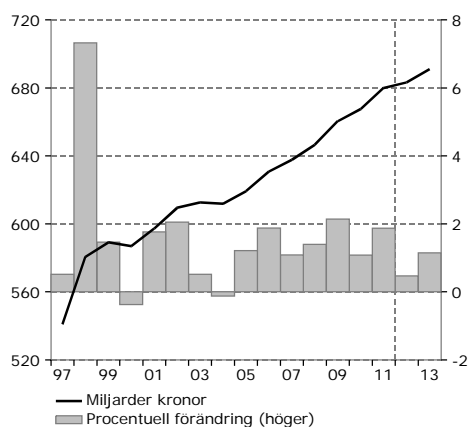
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 114 Kommunala konsumtionsutgifter

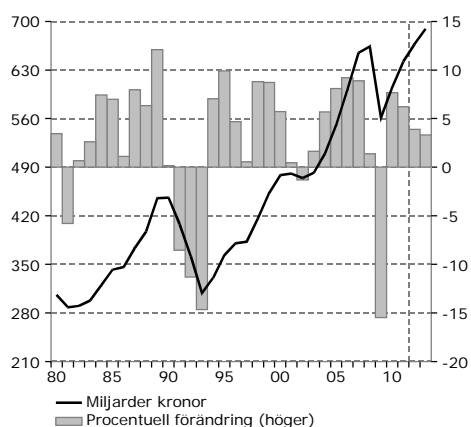
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 115 Fasta bruttoinvesteringar

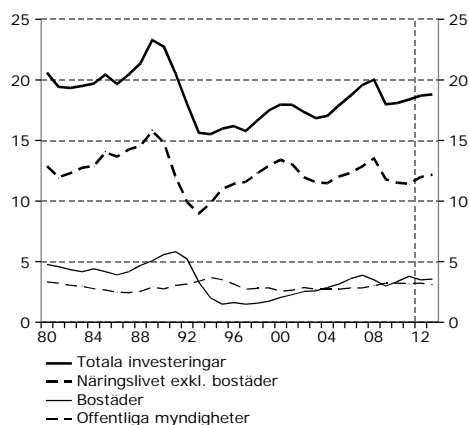
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 116 Investeringar

Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

till utgifter av mer tillfällig karaktär. Men huvuddelen används inte till konsumtion och förbättrar därmed det totala resultatet i sektorn. Sammantaget blir konsumtionstillväxten låg i år (se diagram 114). År 2013 ökar konsumtionen något snabbare igen.

Fasta bruttoinvesteringar

INVESTERINGSTILLVÄXTEN DÄMPADES ANDRA KVARTALET

Efter en överraskande stark utveckling första kvartalet 2012, dämpades investeringstillväxten andra kvartalet. De fasta bruttoinvesteringarna ökade med 1,8 procent andra kvartalet jämfört med motsvarande period förra året. Det är klart svagare än första kvartalets utveckling, då investeringarna ökade med drygt 11 procent. En bidragande faktor var att investeringstillväxten i övriga varubranscher, särskilt inom energibranschen (el-, gas-, värme- och vattenverk), bromsade in kraftigt. Bostadsinvesteringarna minskade med ca 10 procent jämfört med motsvarande period förra året, och bidrog även de till den svagare investeringsutvecklingen.

Den lägre tillväxttakten i totala investeringar jämfört med det första kvartalet håller i sig resten av året, och för helåret 2012 ökar investeringarna med ca 4 procent (se diagram 115 och tabell 20).

Nästa år ökar investeringarna något mindre, med ca 3 procent. En starkt bidragande faktor är att offentliga myndigheters investeringar minskar rejält, medan näringslivets investeringar utvecklas något starkare jämfört med 2012 (se tabell 20). Prognosen innebär att totala investeringar som andel av BNP stiger något 2012, men är oförändrad 2013 (se diagram 116).

Industrins investeringar ökade svagt andra kvartalet jämfört med föregående kvartal. Under resten av året kommer industriproduktionen att växa långsammare än den gjort andra kvartalet (se kapitlet "Produktion och arbetsmarknad"). Både SCB:s och Konjunkturinstitutets mått på kapacitetsutnyttjande för det andra kvartalet ligger på en nivå som inte bedöms medföra något stort behov av kapacitetshöjande investeringar (se diagram 117). Dessutom visar Konjunkturbarometern för juli att endast 6 procent av företagen anger brist på maskin- och anläggningsskapacitet som främsta hindret för ökad produktion. Sammantaget innebär detta att tillväxten i industrins investeringar blir ca 2 procent 2012, vilken kan jämföras med ca 8 procent 2011.

Tabell 20 Fasta bruttoinvesteringar

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013
Industrin	78	7,9	2,1	5,8
Övriga varubranscher	86	-4,0	11,4	3,2
Tjänstebanscher	368	10,1	2,8	4,4
Varav: Tjänster exkl. bostäder, fartyg och flygplan	236	7,5	7,1	4,9
Bostäder	132	15,1	-6,9	3,1
Näringslivet	531	7,3	4,1	4,4
Varav: Näringslivet exkl. bostäder, fartyg och flygplan	399	4,9	7,1	4,7
Offentliga myndigheter	111	1,5	2,9	-1,8
Investeringar	642	6,2	3,9	3,3

Anm. Övriga varubranscher omfattar jord- och skogsbruk, fiske, el-, gas-, värme- och vattenförsörjning samt byggverksamhet (branscherna A, D och F enligt SNI 2007).

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Allteftersom industriproduktionen växer starkare under 2013 (se kapitlet ”Produktion och arbetsmarknad”), ökar investeringsbehovet inom industrin. Industrins investeringar tar därför ny fart under 2013 (se diagram 118 och tabell 20). Investeringsökningen blir något högre än den genomsnittliga ökningstakten under perioden 1980–2011, eftersom industrins investeringar fortfarande ligger på en relativt låg nivå jämfört med före finanskrisen 2008–2009.

HÖGA INVESTERINGSNIVÅER I GRUPPEN ÖVRIGA VARUBRANSCHER UNDER 2012

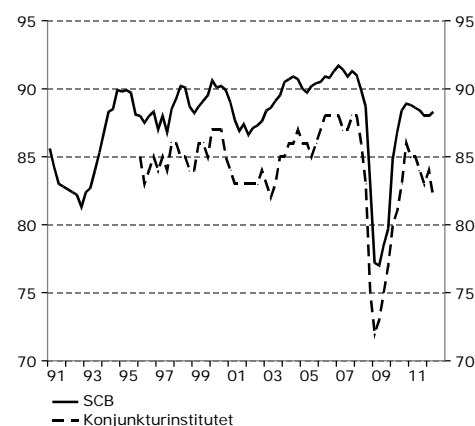
Investeringarna i gruppen övriga varubranscher, där bland annat energibranschen och byggbranschen ingår, ökar med drygt 11 procent 2012, det vill säga avsevärt snabbare än inom industrin (se diagram 119). Efter ett mycket starkt första kvartal, jämfört med motsvarande period förra året, ökade investeringarna i dessa branscher i lägre takt andra kvartalet. Det förklaras främst av att energibranschens investeringar, som ökade med hela 53 procent första kvartalet, föll tillbaka till en ökning på 9 procent andra kvartalet.

Totalt blir energibranschens investeringar för helåret 2012 höga jämfört med tidigare år, vilket bidrar till gruppen övriga varubranschers kraftiga investeringstillväxt 2012.

TJÄNSTEBRANSCHERNA EXKLUSIVE BOSTÄDER BIDROG MEST TILL INVESTERINGSTILLVÄXTEN ANDRA KVARTALET

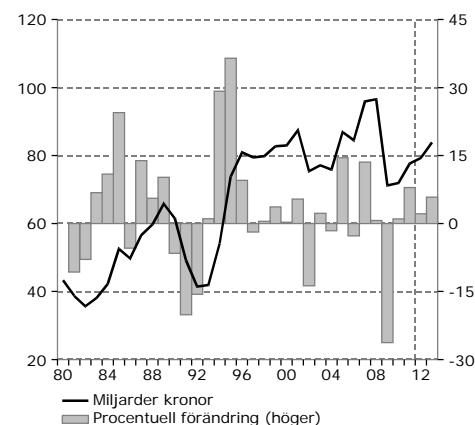
Tjänstebanscher exklusive bostäder gav starkast bidrag till investeringsutvecklingen andra kvartalet (se diagram 120). Jämfört med motsvarande period förra året ökade transporttjänste-

Diagram 117 Industrins kapacitetsutnyttjande
Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

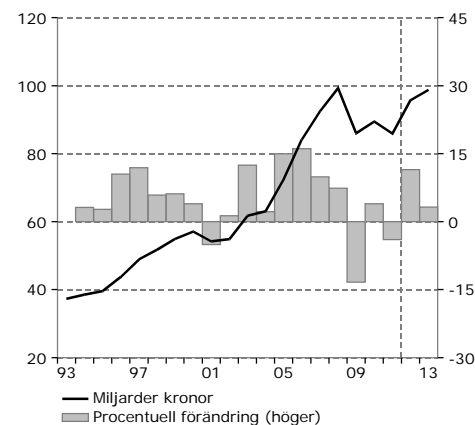
Diagram 118 Industrins investeringar
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 119 Övriga varubranschers investeringar

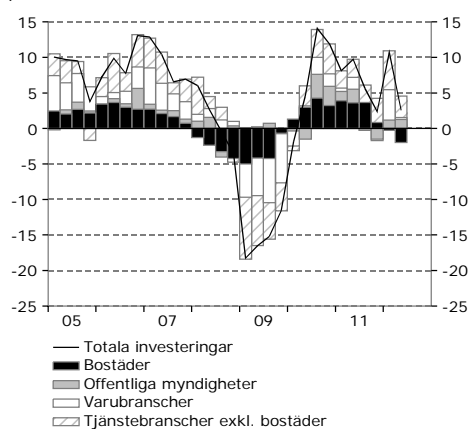
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 120 Bidrag till investeringstillväxten

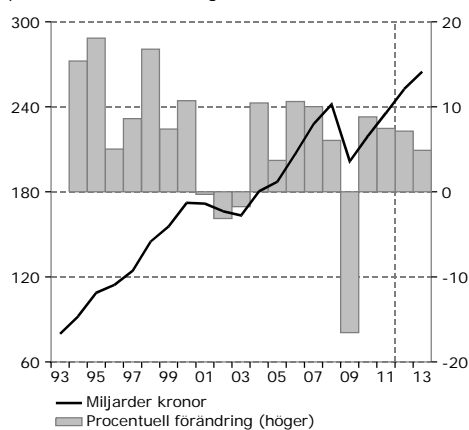
Årlig procentuell förändring respektive procentenheter, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 121 Tjänstbranschernas investeringar

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

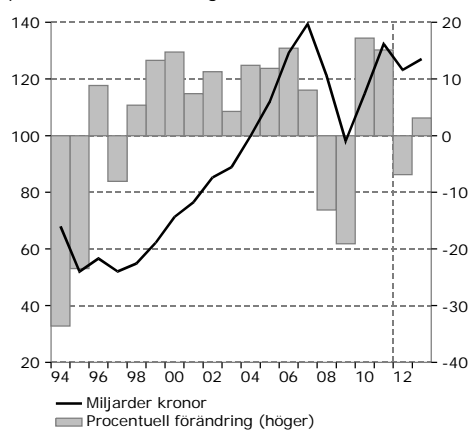

Anm. Exklusive bostäder, fartyg och flygplan.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 122 Investeringar i bostäder

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

branschen mest, men ökningen var relativt jämnt fördelad mellan de olika branscherna inom gruppen.

Tillväxten i tjänsteproduktionen faller tillbaka i slutet av 2012 jämfört med det andra kvartalet, men stiger åter 2013 (se kapitlet "Produktion och arbetsmarknad"). Det talar för att tjänstbranschernas investeringsbehov hålls uppe. För helåret 2012 ökar investeringarna i tjänster exklusive bostäder, fartyg och flygplan med ca 7 procent (se tabell 20). Investeringarna i dessa branscher når då historiskt sett höga nivåer (se diagram 121), och tillväxttakten 2013 dämpas något jämfört med 2012.

BOSTADSINVESTERINGARNA MINSKAR 2012 OCH ÖKAR 2013

De totala bostadsinvesteringarna minskade med 2,7 procent andra kvartalet i år jämfört med föregående kvartal. Därmed har bostadsinvesteringarna minskat de tre senaste kvartalen, sammanlagt med drygt 10 procent. Även antalet påbörjade lägenheter minskade kraftigt under denna period. Minskningen var relativt jämnt fördelad mellan lägenheter i flerbostadshus och i småhus. Den svaga utvecklingen för antalet påbörjade lägenheter under de tre senaste kvartalen ger negativa effekter på bostadsinvesteringarna under hela 2012 och en bit in på 2013. I nationalräkenskaperna bokförs kostnaderna för påbörjade lägenheter som bostadsinvesteringar under de nästkommande sex kvartalen. Antalet beviljade bygglov har också minskat kraftigt, speciellt för småhus, men även för flerfamiljshus under första halvåret 2012. Nybyggnadsinvesteringarna bedöms minska markant i år, med drygt 25 procent för småhusen och ca 15 procent totalt. En återhämtning sker dock under 2013. Såväl befolkningstillväxt, stigande inkomster som låga räntor bidrar till ökande fastighetspriser och därmed till att investeringarna åter ökar.

Ombyggnadsinvesteringarna har fått en kraftig stimulans sedan införandet av rot-avdraget i december 2008. Nivån för ombyggnadsinvesteringarna var ca 50 procent högre 2011 än de var 2008. Ombyggnadsinvesteringarna minskar marginellt men ligger kvar på en hög nivå.

De totala bostadsinvesteringarna faller därmed med ca 7 procent i år och ökar med ca 3 procent 2013 (se diagram 122).

NEDGÅNG I OFFENTLIGA INVESTERINGAR 2013

De offentliga myndigheternas investeringar ökar 2012 men minskar något 2013 (se diagram 123). Statens investeringar väntas dock minska i år till följd av minskade anslag till investeringar i vägar och järnvägar i budgetpropositionen för 2012. Regeringen har aviserat att budgetpropositionen för 2013 ska innehålla satsningar på bland annat infrastruktur. Konjunkturinstitutet prognostiserar ofinansierade åtgärder riktade till investeringar om 3 miljarder kronor 2013 utöver investeringsplanerna i 2012 års budgetproposition. De statliga investeringarna blir i och med detta oförändrade 2013.

Kommunernas investeringar ökade snabbt 2011 och fortsätter göra det även i år. Den starka investeringstillväxten kan delvis förklaras av att kommunerna fick betydande resurstillskott i form av tillfälliga statsbidrag 2010 som inte fullt ut användes till konsumtion detta år (se fördjupningen "Effekter av de tillfälliga statsbidragen till kommunsektorn under finanskrisen"). År 2013 minskar de kommunala investeringarna något men investeringsnivån är ändå fortsatt hög. Ett stort projekt som drar upp investeringarna under prognosperioden är Nya Karolinska Sjukhuset i Stockholm.

Lager

OÖNSKAD LAGERÖKNING BIDROG STARKT TILL EFTERFRÅGANS UTVECKLING I FJOL

När efterfrågan utvecklades svagare än väntat 2011 lyckades företagen inte parera detta i tillräcklig omfattning, vilket resulterade i en kraftig lagerökning sammantaget motsvarande drygt 40 miljarder kronor. Lagerökningen bidrog starkt till fjolårets ökning av BNP och till importen. Runt årsskiftet 2011/2012 var industrins och handelns missnöje med stora lager som störst (se diagram 124, diagram 125 och diagram 126).

FÖRETAGENS ANPASSNING AV LAGREN HÅLLER TILLBAKA EFTERFRÅGAN KRAFTIGT I ÅR

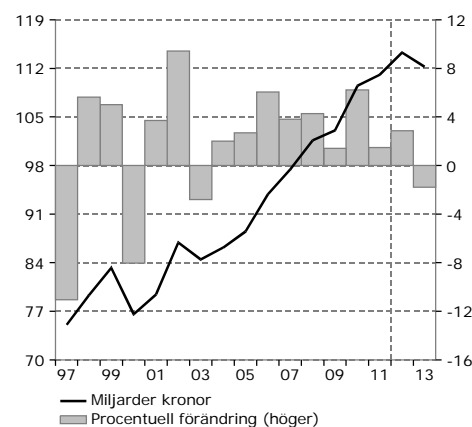
Under första halvåret har företagen påbörjat en anpassning av lagren ner mot mer önskvärda nivåer (se diagram 124 och diagram 125). I Konjunkturbarometern framstår den samlade industrins lager av färdigvaror som små. Denna bild är dock kraftigt påverkad av produktionsproblemen inom läkemedelsindustrin. Inom exempelvis basindustrin (insatsvaruindustrin) ökade missnöjet andra kvartalet när efterfrågan som dessa branscher möter bromsade in.

Lagerinvesteringarna enligt nationalräkenskaperna för andra kvartalet var överraskande stora. Statistiken för andra kvartalet är ännu så länge ofullständig, men sannolikt innebar handelns minskade missnöje att såväl konfektions- som sporthandeln anpassade sina lager till mer önskvärda nivåer. Även inom bilhandeln förefaller en korrigerigering ha inletts enligt svaren i Konjunkturbarometern (se diagram 126).

Sammantaget bedöms företagen ha justerat sina lager till ungefär önskvärd storlek runt årsskiftet 2012/2013. Jämfört med i fjol leder detta till att lagerutvecklingen tredje och fjärde kvartalet i år dämpar efterfrågeutvecklingen med ca 0,5 procentenheter båda kvartalerna. Sammanfattningsvis för helåret 2012 innebär detta att lagerinvesteringarna kommer att hålla tillbaka efterfrågan kraftigt med motsvarande 0,7 procentenheter och därmed bromsa tillväxten i såväl BNP som importen rejält. År

Diagram 123 Offentliga myndigheters investeringar

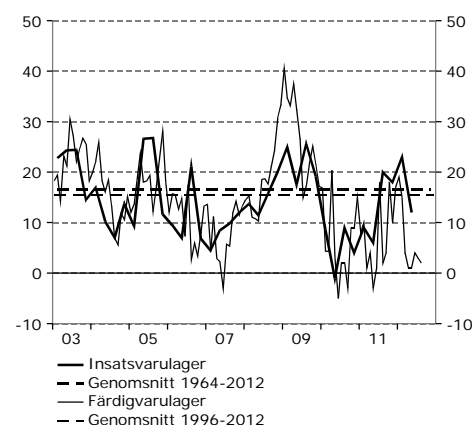
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 124 Lageromdömen i industrin

Nettotal, kvartals- respektive månadsvärden

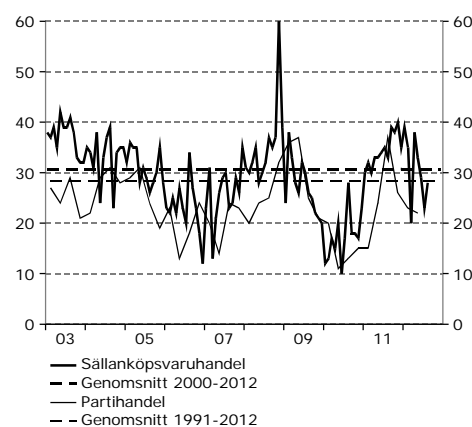

Anm. Högre nettotal innebär att fler företag är missnöjda med för stora lager.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 125 Lageromdömen i handeln

Nettotal, månads- respektive kvartalsvärden

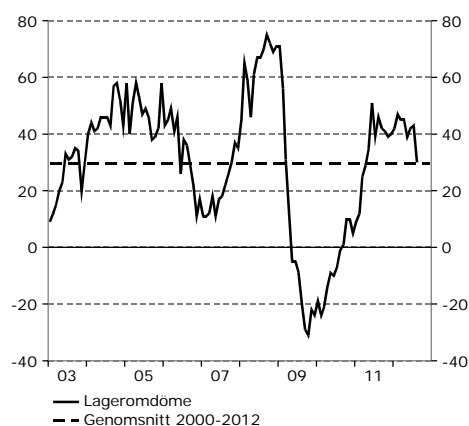

Anm. Högre nettotal innebär att fler företag är missnöjda med för stora lager.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 126 Lageromdömen i bilhandeln

Nettotal, månadsvärden

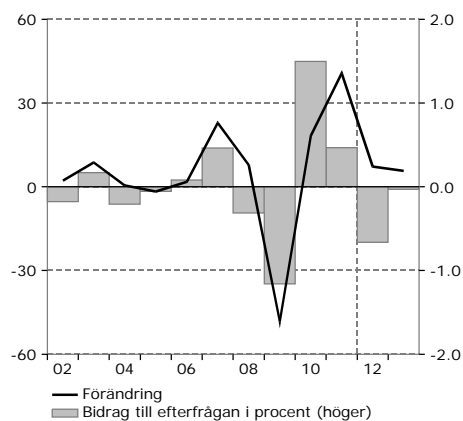

Anm. Högre nettotal innebär att fler företag är missnöjda med för stora lager.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 127 Lager

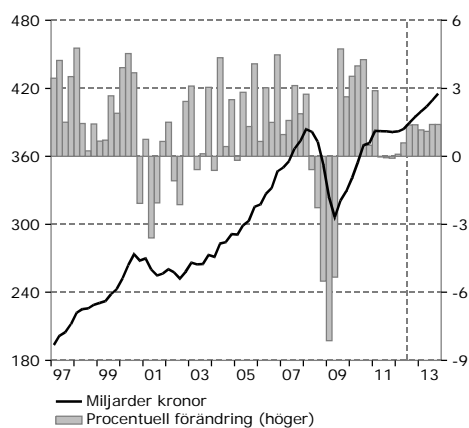
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent av efterfrågan

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 128 Import

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

2013 kommer lagerutvecklingen att lämna efterfrågan närmast opåverkad (se tabell 21 och diagram 127).

Tabell 21 Lagerinvesteringar

Miljarder kronor, fasta priser

	2011	2012	2013
Industrins lager av insatsvaror	5,9	-4,2	-0,5
Industrins lager av varor i arbete och färdigvaror	10,2	-4,7	0,0
Handelslager	9,3	1,5	-0,9
Skogslager	10,6	8,2	8,0
Övriga lager ¹	4,6	6,4	-1,0
Summa lagerförändring	40,6	7,2	5,7
Lageromslag ²	20,3	-33,4	-1,5
Bidrag till totala efterfrågans tillväxt, procentenheter ³	0,4	-0,7	0,0
Bidrag i procent av BNP föregående år ³	0,6	-1,0	0,0

¹ Övriga lager är främst bränslelager i el- och gasindustrin, samt värdeföremål.

² Lageromslaget är årets lagerförändring minus fjolårets.

³ När lagren ökar mer än föregående år är lageromslaget positivt och registreras som ett positivt bidrag till BNP-tillväxten i nationalräkenskaperna (och tvärtom om lageromslaget är negativt). Normalt är dock nettoeffekten mindre eftersom lagerförändringar även påverkar importen.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Import

VISS ÖKNING ANDRA KVARTALET EFTER FYRA KVARTAL MED OFÖRÄNDRADE IMPORTVOLYMER

Importvolymen låg i stort sett på samma nivå första kvartalet 2011 och första kvartalet 2012 (se diagram 128). Förutom att efterfrågan utvecklades svagt var importinnehållet i efterfrågan mindre än normalt. Över tid har dock importinnehållet i efterfrågan varit relativt mindre i svagare konjunkturer och vice versa (se diagram 129). Detta beror bland annat på att efterfrågan som riktas mot den svenska exportindustrin relativt sett ökar mer än övrig efterfrågan i starkare konjunkturfaser och att importinnehållet i exporten är förhållandevis stort. Förändringen i importinnehållet beror också på att variationer i tillväxten för hushållens konsumtionsutgifter i olika konjunkturfaser främst berör efterfrågan på sällanköpsvaror med ett större importinnehåll. I genomsnitt under perioden 1981–2010 har importen ökat drygt 0,4 procentenheter mer per kvartal än vad efterfrågan gjort. Mellan andra kvartalet 2011 och andra kvartalet 2012 har efterfrågan ökat mer än importen alla kvartalen utom det fjärde 2011. Den snabba tillväxten under loppet av 2010 innebär att importen ändå ökade starkt helåret 2011 (se tabell 22).

Tabell 22 Import

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2011	2011	2012	2013
Import av varor	1 134	6,9	0,0	4,9
Varav: Bearbetade varor	806	9,4	-1,1	5,0
Råvaror	328	0,5	2,7	4,6
Import av tjänster	400	4,7	3,4	5,5
Import	1 533	6,3	0,9	5,0

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

NÅGOT STARKARE IMPORTTILLVÄXT ANDRA HALVÅRET GER VISS IMPORTÖKNING HELÅRET 2012

Efterfrågan fortsätter att utvecklas förhållandevis svagt andra halvåret i år. Importinnehållet i efterfrågan dessa kvartal bedöms dock vara större än i de föregående. Konjunkturinstitutets input/output-modell för beräkning av importen baserad på förväntad utveckling av produktfördelad efterfrågan ger stöd för denna syn.³⁴ Sett över helåret 2012 bidrar hushållens konsumtionsutgifter, de fasta bruttoinvesteringarna och exporten i ungefär lika stor utsträckning till importtillväxten. Lagerutvecklingen bromsar dock betydligt, vilket håller nere importökningen 2012 till strax under en procent (se diagram 128 och tabell 22). Den starkare kronan spär också på importen, men för innevarande halvår bedöms denna påverkan vara förhållandevis begränsad. För helåret 2012 innebär detta ett närmast oförändrat importinnehåll i efterfrågan jämfört med 2011.

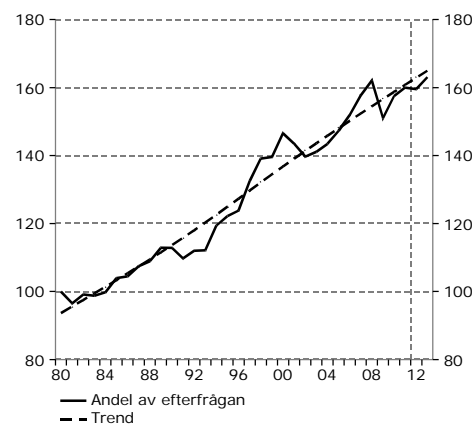
STARKARE IMPORTTILLVÄXT ÅR 2013

Nästa år växer totala efterfrågan åter snabbare ungefär i takt med den genomsnittliga utvecklingen 1981–2011. Därmed växer även importen starkare (se diagram 130). I första hand är det en snabbare växande varuexport som driver på importen. När osäkerheten över den ekonomiska utvecklingen successivt skingras växer även hushållens konsumtion snabbare. Framför allt är det hushållens konsumtion av sällanköpsvaror och ett ökat utlandsresande som spär på importen. Även maskininvesteringarna driver importen nästa år. Importen av frakttjänster växer också snabbare när handeln ökar.

Dessutom leder den starkare kronan till en generellt större grad av importförsörd efterfrågan. Förutom att utlandsresandet blir billigare för de svenska hushållen kan det exempelvis vara fördelaktigt för svenska företag att söka underleverantörer utanför Sveriges gränser. Sammantaget bedöms detta innebära att importen ökar med 5 procent 2013. Som andel av den totala

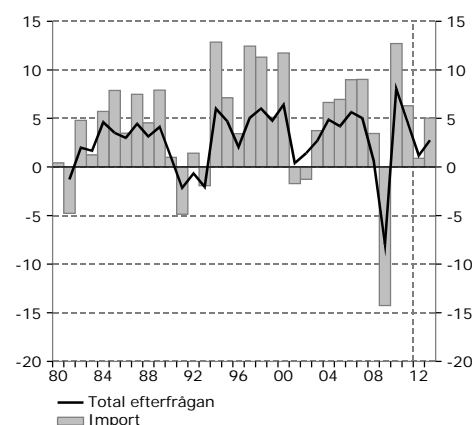
Diagram 129 Import

Andel av total efterfrågan, fasta priser, index 1980=100

Anm. Trend beräknad med HP-filter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

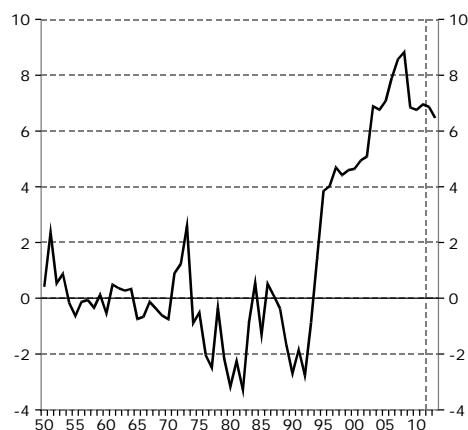
Diagram 130 Import och efterfrågan
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

³⁴ Konjunkturinstitutets input/output-modell baseras på uppgifter insamlade av SCB. Användningen är fördelad på 33 användningsposter och 20 produkter. Modellen baseras på antagandet om konstanta koefficienter, vilket innebär att förhållandet mellan användning, produktion, förbrukning och import med mera antas vara oförändrat mellan åren.

Diagram 131 Bytesbalans

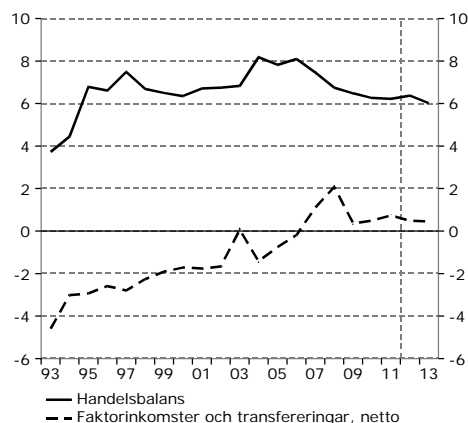
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Riksbanken (1950–1992), SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 132 Finansiellt sparande

Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

efterfrågan närmar sig importen den trendmässiga utvecklingen (se diagram 129).

Bytesbalans, finansiellt sparande och BNI

DET STORA FINANSIELLA SPARANDET FORTSÄTTER

Sveriges samlade finansiella sparande gentemot omvärlden utgörs av bytesbalansen och kapitaltransfereringarna (se tabell 23). Kapitaltransfereringarna är dock små, vilket betyder att det i huvudsak är bytesbalansen som beskriver det finansiella sparandets utveckling. Från och med mitten av 1990-talet har bytesbalansen, och därmed det finansiella sparandet, legat på en hög nivå (se diagram 131).

Tabell 23 Finansiellt sparande

Miljarder kronor, löpande priser

	2011	2012	2013
Handelsbalansen ¹	217	229	223
Löner, netto	-3	-3	-3
Kapitalavkastning, netto	76	71	72
Transfereringar, netto	-47	-50	-52
Bytesbalans	243	246	239
<i>Procent av BNP</i>	<i>7,0</i>	<i>6,9</i>	<i>6,5</i>
Kapitaltransfereringar	-4	-4	-4
Finansiellt sparande	239	242	235
<i>Procent av BNP</i>	<i>6,8</i>	<i>6,8</i>	<i>6,4</i>

¹ Med handelsbalansen avses det totala nettot av utrikeshandeln med varor och tjänster.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Det finansiella sparandet kan i grova drag delas upp i sparande genererat dels via utrikeshandel med varor och tjänster, netto, och dels via faktorinkomster och transfereringar, netto. Efter 1995 har handelsbalansen³⁵ pendlat mellan 6 och 8 procent mätt som andel av BNP. Faktorinkomsterna har haft en positiv trend under perioden och har från och med 2007 genererat positiva bidrag till det finansiella sparandet (se diagram 132).

Den finansiella krisen innebar att det samlade finansiella sparandet gentemot omvärlden minskade med ca 70 miljarder kronor 2009, vilket till absolut största del berodde på att kapitalavkastningen, netto, minskade. Sett i ett historiskt perspektiv var dock sparandet fortsatt mycket högt motsvarande strax under 7 procent av BNP.

Det finansiella sparandet låg sedan kvar på ungefär samma andel av BNP både 2010 och 2011. Även i år bedöms det utgöra strax under motsvarande 7 procent av BNP. År 2013 återupptas

³⁵ Med handelsbalansen avses det totala nettot av utrikeshandeln med varor och tjänster.

minskningen av det finansiella sparandet som då faller till 6,4 procent av BNP (se tabell 23 och diagram 131). Sett över sektorer är det hushållen och företagen som i ungefär lika utsträckning svarar för sparandet medan den offentliga sektorn genererar ett mindre underskott (se diagram 133).

OFÖRÄNDRADE GENOMSNITTLIGA REALA INKOMSTER I ÅR MEN ÖKAR MED EN PROCENT NÄSTA ÅR

BNP mäter värdet av vad som produceras inom landet medan BNI mäter inkomsterna för de personer som är folk bokförda i landet. I första hand används inkomsterna för konsumtion och investeringar. Utvecklingen för real BNI beräknas därför utifrån prisutvecklingen för inhemsk användning (summan av offentliga sektorns och hushållens konsumtion, samt totala bruttoinvesteringarna inklusive lagerförändringar). För att mäta den genomsnittliga invånarens inkomstutveckling tas även hänsyn till befolkningsutvecklingen.

Efter en kraftig minskning 2009 vände real BNI per capita åter upp 2010 när konjunkturåterhämtningen tog fart. År 2011 var inkomsterna tillbaka på ungefär 2008 och 2009 års nivåer. År 2012 ligger den genomsnittliga invånarens inkomster närmast stilla för att därefter stiga med omkring 1 procent 2013 (se diagram 134 och tabell 24). Utvecklingen kan jämföras med den genomsnittliga utvecklingen för real BNI per capita åren 1981–2011 som var 1,7 procent.

Tabell 24 BNI

Miljarder kronor, löpande pris respektive procentuell förändring

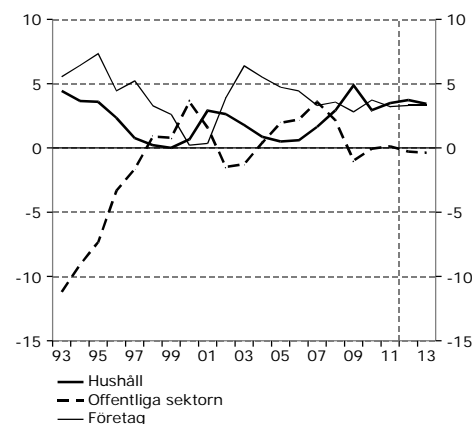
	2011	2011	2012	2013
BNI	3 569	5,0	2,5	3,2
Deflator, inhemsk användning		1,4	1,6	1,3
Real BNI		3,6	0,9	1,8
Befolkning ¹	9 448	0,8	0,8	0,9
Real BNI per capita ²	378	2,8	0,1	0,9

¹ Tusental personer. ² Tusental kronor.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 133 Finansiellt sparande

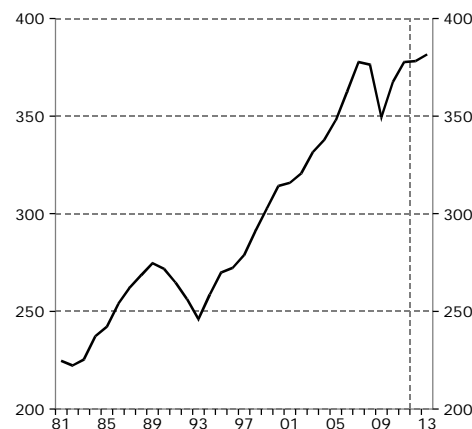
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 134 Real BNI per capita

Tusentals kronor, fasta priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Produktion och arbetsmarknad

Den pågående skuldkrisen i euroområdet dämpar efterfrågan i Sverige. Arbetsmarknaden har hittills varit motståndskraftig men under resten av året utvecklas både produktion och sysselsättning svagt. Produktionen växer något snabbare 2013. Företagen har då fortfarande lediga resurser och behovet av att anställa är litet. Sysselsättningen förblir därför oförändrad och arbetslösheten stiger. Resursutnyttjandet i ekonomin som helhet är fortsatt lågt 2013.

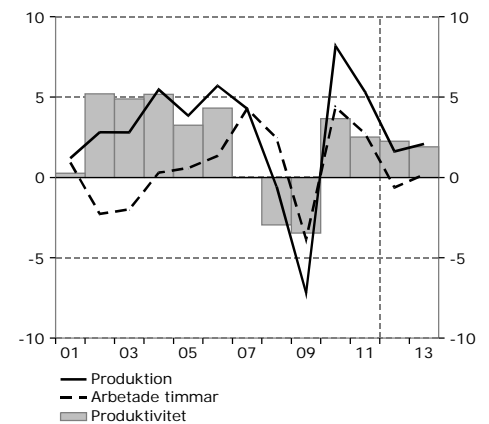
Näringslivets produktion och BNP ökade oväntat starkt andra kvartalet i år (se kapitlet ”BNP och efterfrågan”). Men de närmaste kvartalen blir efterfrågetillväxten dämpad till följd av den pågående skuldkrisen i euroområdet. Produktionen utvecklas därmed svagt under resten av 2012. Oron kring skuldkrisen avtar mot slutet av året men den globala återhämtningen går långsamt. Därför växer produktionen i näringslivet måttligt även 2013 (se diagram 135). Det största bidraget till BNP-tillväxten kommer från näringslivets tjänstebanscher, där bland annat bemanningsbranschen ingår (se fördjupningen ”Bemanningsbranschen – en liten bransch på frammarsch” i detta kapitel).

Sysselsättningen ökade andra kvartalet i år. Ledande indikatorer, som till exempel Konjunkturbarometerns anställningsplaner, pekar emellertid på en minskad efterfrågan på arbetskraft de närmaste kvartalen. Men även om det nu sker en avmattning på arbetsmarknaden förväntas inga kraftiga fall i sysselsättningen. Däremot växer inte sysselsättningen 2013, utan blir oförändrad. Det beror på att resursutnyttjandet inom företagen nu är lägre än normalt. Företagen kan därmed öka produktionen framöver utan att behöva anställa personal.

Arbetskraften har vuxit kraftigt de senaste åren i förhållande till historiska mönster. Både 2012 och 2013 fortsätter arbetskraften att öka även om det sker i långsammare takt än tidigare. Svag efterfrågan på arbetskraft samtidigt som utbudet av arbetskraft fortsätter att öka gör att arbetslösheten stiger till 8 procent i slutet av 2013. Den överstiger därmed jämviktsarbetslösheten, som enligt Konjunkturinstitutets bedömning uppgår till knappt 7 procent 2013 (se diagram 136).

Återhämtningen i ekonomin påbörjas 2013 men går långsamt. Därför är resursutnyttjandet i ekonomin som helhet, mätt med BNP-gapet, lågt också nästa år (se diagram 137). Den svaga efterfrågan på arbetskraft gör att arbetsmarknadsgapet, som mäter resursutnyttjandet på arbetsmarknaden, vidgas något 2013 (se diagram 137). Konjunkturrell balans nås först 2016.

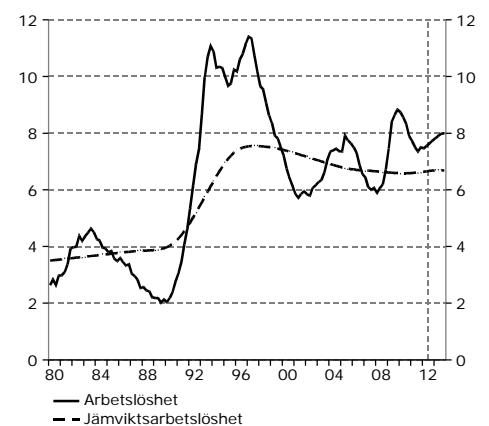
Diagram 135 Produktion, arbetade timmar och produktivitet i näringslivet
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 136 Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet

Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

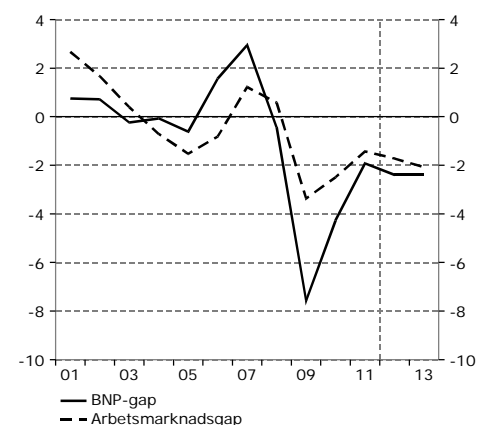

Anm. Avser 15–74 år. Data före 2001 är länkade av Konjunkturinstitutet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 137 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 138 Konfidensindikator i näringslivet

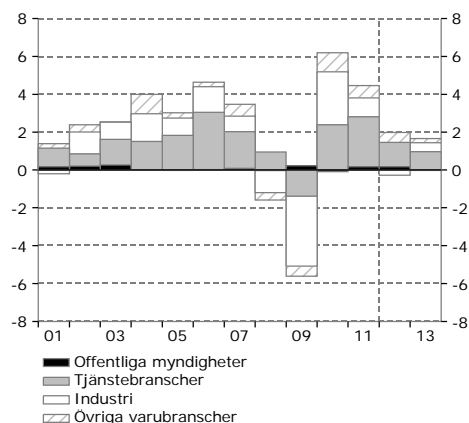
Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 139 Bidrag till BNP-tillväxten

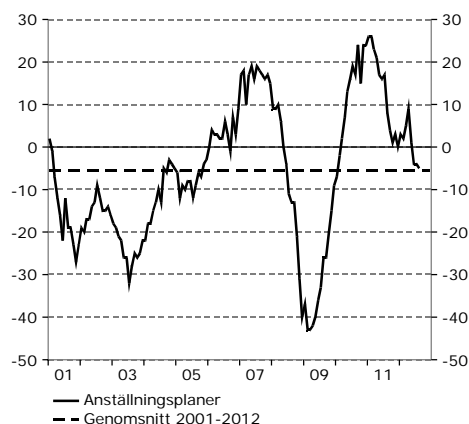
Procentenheter, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 140 Anställningsplaner i näringslivet

Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Produktion, produktivitet och efterfrågan på arbetskraft

STARK PRODUKTION DET ANDRA KVARTALET

Enligt nationalräkenskapernas snabbversion ökade näringslivets produktion med 1,6 procent det andra kvartalet jämfört med kvartalet före. Utvecklingen drevs delvis av en överraskande stark utveckling för lagerinvesteringarna och tjänsteexporten. Det statistiska underlaget till snabberäkningen av andra kvartalet är dock begränsat jämfört med ordinarie kvartalsberäkningar, i synnerhet för lagerinvesteringar och utrikeshandeln med tjänster.³⁶

Den fortsatta oron i omvärlden dämpar efterfrågetillväxten. Indikatorer såsom näringslivets konfidensindikator i Konjunkturbarometern för juli och augusti är lägre än historiskt genomsnitt och pekar på att produktionsutvecklingen blir låg under resten av året (se diagram 138). Vad beträffar bidraget till BNP-tillväxten så kommer den största delen, både i år och nästa år, från tjänstebanscher. Industriproduktionen minskar i år, vilket bidrar negativt till BNP-tillväxten (se diagram 139 och tabell 25).

ANTALET ARBETADE TIMMAR ÖKAR ENDAST SVAGT I ÅR OCH NÄSTA ÅR

Antalet arbetade timmar föll det andra kvartalet och indikatorer talar för en fortsatt svag utveckling under hösten. Anställningsplanerna i näringslivet ligger strax under noll enligt Konjunkturbarometern (se diagram 140). Det är bara de privata tjänstebanscher som har positiva anställningsplaner. Bilden i Konjunkturbarometern är samstämmig med Inköpschefsindex för juli som också pekade på ökande sysselsättning inom tjänstebanscher men minskande inom industrin. Antalet registrerade varsel om uppsägning har stigit något men ligger kring historiskt medelvärde och sänder än så länge inga alarmerande signaler om utvecklingen på arbetsmarknaden (se avsnittet "Arbetsmarknaden" i detta kapitel).

Produktiviteten ökade andra kvartalet, vilket indikerar effektivare användning av personal. Men resursutnyttjandet i företagen bedöms trots detta vara lägre än normalt (se avsnittet "Resursutnyttjande" i detta kapitel). Produktionen i näringslivet kan därmed öka den närmaste tiden utan att företagen behöver nyanställa eller öka antalet arbetade timmar i någon större utsträckning.

Produktivitetsstillväxten blir marginellt svagare än historiskt genomsnitt under det andra halvåret i år. I takt med att efterfrågetillväxten ökar kring årsskiftet tas de lediga resurserna i an-

³⁶ BNP det andra kvartalet förväntas därför revideras ned. Se även inledningen till kapitlet "BNP och efterfrågan".

språk och produktivitetstillväxten blir därmed starkare nästa år (se diagram 141).

Tabell 25 Produktion

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	2011	2011	2012	2013
Varubranscher	856	5,6	1,0	2,4
Varav: Industri	516	6,1	-1,4	3,0
Byggverksamhet	178	8,9	5,0	1,6
Tjänstebanscher	1 562	5,2	2,5	1,9
Varav: Handel	360	5,5	1,4	2,6
Företagstjänster	282	8,4	2,2	2,0
Näringsliv	2 418	5,4	1,9	2,1
Offentliga myndigheter	597	0,9	0,9	-0,1
BNP till baspris¹	3 059	4,4	1,7	1,6
Produktskatter/-subventioner	426	0,8	1,1	2,7
BNP till marknadspris	3 485	3,9	1,7	1,8

¹ Inklusive produktion i hushållens icke vinstdrivande organisationer.

Anm. Med produktion avses här förädlingsvärdet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

MINSKAD INDUSTRIPRODUKTION I ÅR

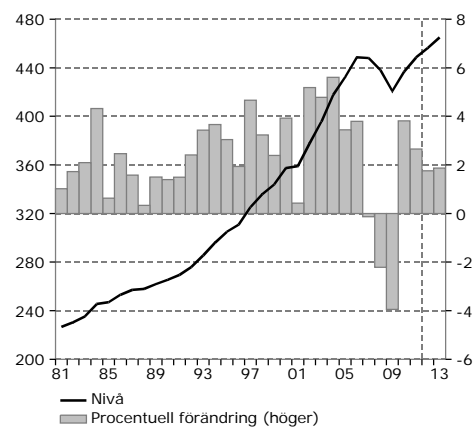
Industriproduktionen ökade starkt andra kvartalet. Utvecklingen förklaras delvis av att läkemedelsindustrin har återhämtat den produktionsnedgång som skedde till följd av produktionsstörningar under första kvartalet.³⁷ Läkemedelsindustrin är fortsatt optimistisk vilket håller uppe konfidensindikatorn för tillverkningsindustrin totalt som ligger kring historiskt medelvärde (se diagram 142). Konfidensindikatorerna för insats- och investeringsvaruindustrin, som båda är viktiga för exporten, ligger däremot på låga nivåer (se avsnittet ”Export” i kapitlet ”BNP och efterfrågan”). Industriproduktionen växer därför något långsammare under resten av året för att under nästa år öka starkare. Det faktum att lagren upplevs som något för stora väntas leda till en lageranpassning under återstoden av året som också håller tillbaka industriproduktionen (se avsnittet ”Lager” i kapitlet ”BNP och efterfrågan”). Industriproduktionen minskar i år med 1,4 procent och ökar med 3,0 procent 2013 (se tabell 25).

SNABB PERSONALOMSTÄLLNING INOM INDUSTRIEN

Antalet arbetade timmar inom industrin som andel av totalt antal arbetade timmar i ekonomin har under lång tid minskat kraftigt till följd av stark produktivitetstillväxt och outsourcing (se diagram 143). En delförklaring på senare år är också den ökande användningen av bemanningstjänster (se fördjupningen ”Bemanningsbranschen – en liten bransch på frammarsch” i detta

Diagram 141 Produktivitet i näringslivet

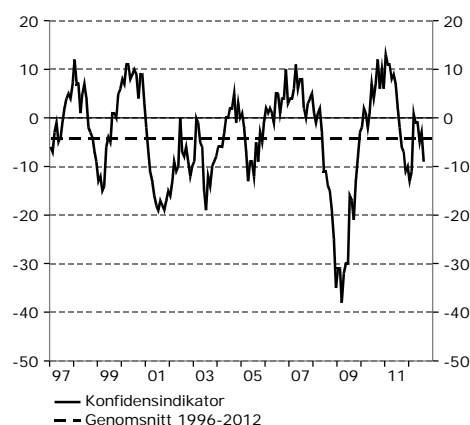
Förädlingsvärde per timme, fasta priser, kalenderkorrigerade värden. Nivå respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 142 Konfidensindikator för industrin

Nettotal, säsongrensade kvartalsvärden

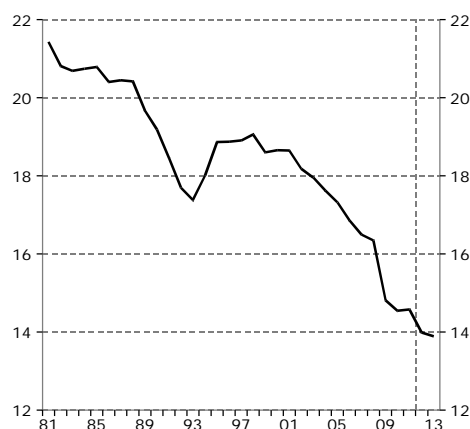

Anm. Orderstocksomdöme minus omdöme om färdigvarulager plus förväntad produktion.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 143 Arbetade timmar i industrin

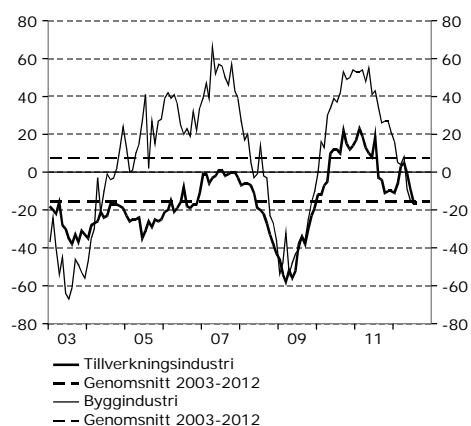
Andel av totalt antal arbetade timmar i hela ekonomin, procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

³⁷ Se avsnittet ”Produktion, produktivitet och efterfrågan på arbetskraft” i kapitlet ”Produktion och arbetsmarknad” i *Konjunkturläget*, juni 2012.

Diagram 144 Anställningsplaner i tillverkningsindustri och byggindustri
Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 145 Konfidensindikator för byggverksamhet

Anm. Orderstocksomdöme plus förväntad förändring av antal sysselsatta.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 146 Tjänsteproduktionsindex exkl. fastighet och tjänstebranscher exkl. finansiella tjänster och fastighet

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

kapitel). I samband med finanskrisen föll antalet arbetade timmar kraftigt inom industrin men ökade sedan något 2010 och under inledningen av 2011. Den vacklande efterfrågan har gjort att antalet arbetade timmar inom industrin nu fallit i flera kvartal. Anställningsplanerna i Konjunkturbarometern är också negativa och i linje med historiskt genomsnitt (se diagram 144). Antalet arbetade timmar inom industrin fortsätter därför att minska både i år och nästa år (se tabell 26). Antalet sysselsatta inom industrin minskar samtidigt med 3,3 procent respektive 1,1 procent. Industrin är därmed snabb med att reglera sin personalstyrka till den rådande efterfrågan, vilket bidrar till att produktiviteten ökar relativt starkt både i år och nästa år (se tabell 27).

DEPPIGA FRAMTIDSUTSIKTER INOM BYGGBRANSCHEN

Förtroendet inom byggverksamhet har successivt försämrats sedan inledningen av fjolåret och konfidensindikatorn är nu under historiskt genomsnitt (se diagram 145). Både husbyggarna och anläggningsverksamhet är missnöjda med den nuvarande orderstocken. Byggproduktionen fortsätter att öka under det andra halvåret, men i betydligt långsammare takt än under inledningen av året. Hushållen fortsätter att bygga om hemma, bland annat till följd av rot-avdraget, vilket håller uppe byggproduktionen under resten av året och nästa år (se avsnittet ”Fasta bruttoinvesteringar” i kapitlet ”BNP och efterfrågan”).

De mer pessimistiska framtidsutsikterna har även påverkat anställningsplanerna som är negativa och under historiskt medelvärde (se diagram 144). Arbetade timmar växer därför långsammare under slutet av året och ökar endast med 0,5 procent nästa år (se tabell 26). Antalet sysselsatta inom byggbranschen ökar samtidigt med 2,3 procent respektive 0,6 procent i år och nästa år.

SKILLNADER MELLAN TJÄNSTPRODUKTIONSINDEX OCH TJÄNSTPRODUKTIONEN I NATIONALRÄKENSKAPERNA

Tjänsteproduktionen ökade starkt andra kvartalet. För många ekonomer och prognosmakare som följt utvecklingen av tjänsteproduktionsindex under april och maj kom det som en överraskning. En del av tjänstebranschernas produktionsökning förklaras emellertid av att produktionen av finansiella tjänster och fastighetstjänster ökade starkt. Det huvudsakliga underlaget till SCB:s beräkningar av tjänsteproduktionen i nationalräkenskaperna är tjänsteproduktionsindex. Ett problem med jämförelsen, och med att använda tjänsteproduktionsindex som prognosstöd, är att finansiella tjänster inte ingår i tjänsteproduktionsindex och att nationalräkenskaperna även använder andra källor för att beräkna produktionen av fastighetstjänster.³⁸ Exkluderas fastighetstjänster ur tjänsteproduktionsindex har tjänsteproduktionen enligt nationalräkenskaperna exklusive finansiella tjänster och

³⁸ SNI 64–66 respektive SNI 68.

fastighet och tjänsteproduktionsindex dock god följsamhet (se diagram 146).

Tabell 26 Arbetade timmar

Miljoner timmar respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	2011	2011	2012	2013
Varubranscher	1 972	2,5	-1,5	-0,3
Varav: Industri	1 098	2,7	-3,7	-0,6
Byggverksamhet	567	3,1	1,2	0,5
Tjänstebranscher	3 418	2,9	1,2	0,5
Varav: Handel	986	2,6	1,3	0,2
Företagstjänster	735	4,2	1,6	0,6
Näringsliv	5 390	2,8	0,2	0,2
Offentliga myndigheter	1 980	1,1	0,7	-0,2
Totalt¹	7 533	2,3	0,4	0,1

¹ Inklusive arbetade timmar i hushållens icke vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

KONFIDENSINDIKATORN FÖR DE PRIVATA TJÄNSTENÄRINGARNA PÅ EN LÅG NIVÅ

Konfidensindikatorn för de privata tjänstenäringarna har varit oregelbunden i flera månader men befinner sig under sitt historiska genomsnitt (se diagram 147). Det indikerar att tjänstebranschernas produktionstillväxt kommer att bli svag under hösten. I takt med att den internationella osäkerheten minskar kring årsskiftet ökar förtroendet hos både hushåll och företag och tjänsteproduktionen växer successivt starkare. Bland annat ökar hushållens konsumtion något snabbare vilket gör att produktionen inom handeln ökar betydligt nästa år (se tabell 25).

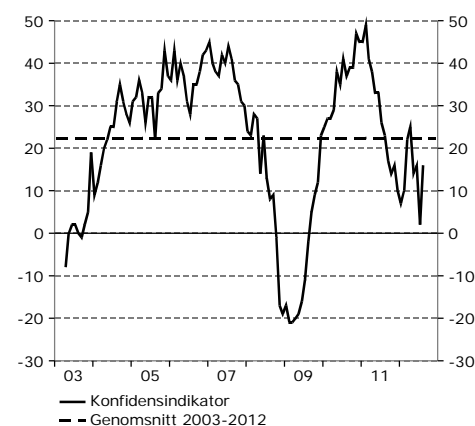
ARBETADE TIMMAR INOM HÄLSO-, SJUKVÅRD OCH OMSORG FORTSÄTTER ATT ÖKA

En del av ökningen i antalet arbetade timmar i näringslivet de senaste åren har berott på en förflyttning av offentlig produktion till privata aktörer, bland annat till hälso-, sjukvård och omsorgsbranschen som ökat kraftigt (se diagram 148). Överföringen till privat regi fortsätter både i år och nästa år och är en bidragande orsak till att antal arbetade timmar inom tjänstebranscherna fortsätter att öka. Anställningsplanerna för de privata tjänstenäringarna som ingår i Konjunkturbarometern är också positiva (se diagram 149).³⁹ Statistik från Arbetsförmedlingen indikerar också att resursutnyttjandet inom tjänsteföretagen är någorlunda normalt. Sammantaget ökar därför antalet arbetade timmar inom tjänstebranscherna både i år och nästa år (se tabell 26).

Antalet sysselsatta inom tjänstebranscherna ökar med 0,6 procent i år och en del av ökningen beror på ökad sysselsätt-

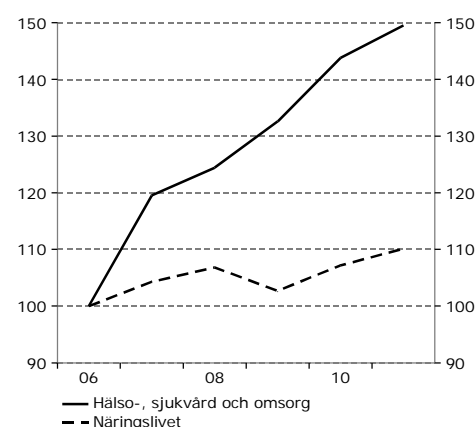
Diagram 147 Konfidensindikator för privata tjänstenäringar

Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

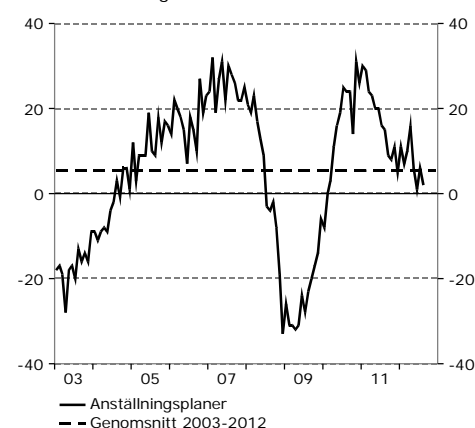
Diagram 148 Arbetade timmar i hälso-, sjukvård och omsorg och i näringslivet
Index 2006=100

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 149 Anställningsplaner privata tjänstenäringar

Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

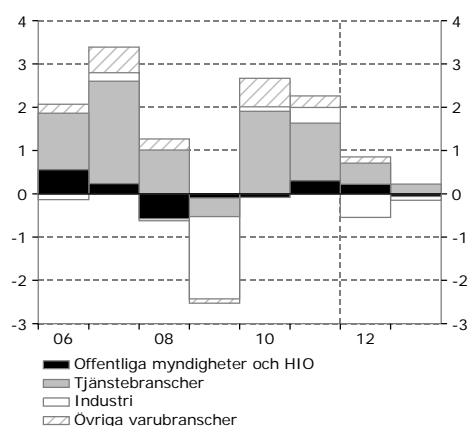

Källa: Konjunkturinstitutet.

³⁹ Hälso-, sjukvård och omsorgsbranschen ingår inte i Konjunkturbarometern.

Diagram 150 Bidrag till tillväxten i antalet arbetade timmar

Procentenheter, kalenderkorrigerade värden

Anm. HIO avser hushållens icke vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ning inom hotell och restaurang. Under det första halvåret i år ökade antalet sysselsatta inom hotell och restaurang med drygt 9 000 personer jämfört med första halvåret 2011. År 2010–2011 ökade dock antalet sysselsatta i branschen ungefär lika mycket varför det inte är självklart att ökningen hittills i år är en följd av den sänkta restaurang- och cateringmomsen.⁴⁰ Nästa år ökar antalet sysselsatta inom tjänstebranscherna med 0,4 procent.

Den marginella ökningen i antalet arbetade timmar i ekonomin som helhet nästa år förklaras huvudsakligen av att antalet arbetade timmar inom tjänstebranscherna ökar svagt (se diagram 150).

Tabell 27 Produktivitet

Kronor per timme respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	2011	2011	2012	2013
Varubranscher	434	3,0	2,6	2,8
Varav: Industri	470	3,3	2,4	3,6
Byggverksamhet	315	5,6	3,7	1,1
Tjänstebranscher	457	2,2	1,3	1,4
Varav: Handel	365	2,9	0,1	2,5
Företagstjänster	384	4,0	0,6	1,3
Näringsliv	449	2,5	1,8	1,9
Offentliga myndigheter	301	-0,2	0,2	0,1
Hela ekonomin	406	2,0	1,4	1,5

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

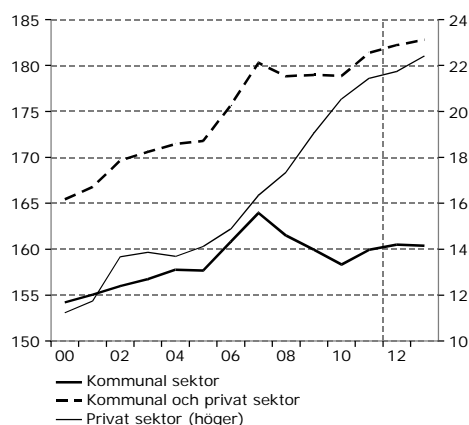
ANTALET ARBETADE TIMMAR I OFFENTLIG SEKTOR MINSKAR NÅGOT NÄSTA ÅR

Antalet arbetade timmar i offentlig sektor ökar i år men minskar något nästa år (se tabell 26). I staten har antalet arbetade timmar ökat stadigt sedan 2009 och fortsätter att göra det även i år. Nästa år minskar både den statliga produktionen och antalet arbetade timmar, bland annat för att uppräkningsanslag blir mycket låg, vilket leder till personalneddragningar.

Även om kommunsektorn i år får en tillfällig återbetalning på knappt 12 miljarder kronor från AFA-försäkring har de ett ansträngt ekonomiskt läge nästa år (se ”Offentlig konsumtion” i kapitlet ”BNP och efterfrågan”). Produktionen och antalet arbetade timmar i kommunsektorn väntas öka svagt i år, men är oförändrade 2013. Överföringen av verksamhet från kommunal till privat regi, som pågått under flera år, sker nu i en långsammare takt. Konjunkturinstitutet beräknar antalet arbetade timmar i näringslivet som finansieras med kommunala medel. Där ingår till exempel arbetade timmar som utförs på privata förskolor, skolor och äldreboenden. Det totala antalet arbetade timmar som finansieras av kommunsektorn var oförändrat mellan 2008–

Diagram 151 Kommunalt finansierade arbetade timmar

Miljoner arbetade timmar, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁴⁰ Det går inte heller i dagsläget att säga något om de långsiktiga effekterna på den totala sysselsättningen av momsänkningen.

2010 (se diagram 151). År 2011 ökade de igen och väntas fortsätta göra så även 2012 och 2013.

Den offentliga sysselsättningen ökar med närmare 1 procent i år men både i staten och i kommunerna förblir sysselsättningen i stort sett oförändrad under loppet av nästa år.

Arbetsmarknaden

MOTSTÅNDSKRAFTIG ARBETSMARKNAD HITTILLS MEN NU SKER EN AVMATTNING

Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) steg antalet sysselsatta med knappt 11 000 personer (säsongrensats) andra kvartalet i år jämfört med kvartalet före. Sysselsättningen har därmed ökat kontinuerligt sedan slutet av 2009, då den svenska arbetsmarknaden började återhämta sig efter finanskrisen (se diagram 152).⁴¹ Trots en återigen ökad osäkerhet i omvärlden det senaste året så har sysselsättningsgraden, det vill säga andelen sysselsatta av den arbetsföra befolkningen, förblivit i stort sett oförändrad.

Samtidigt som sysselsättningsstillväxten har varit jämförelsevis hög har också arbetskraften fortsatt att öka. Så skedde även andra kvartalet då arbetskraften ökade med knappt 16 000 personer. Arbetslösheten ökade därför något och uppgick till 7,6 procent (säsongrensats).

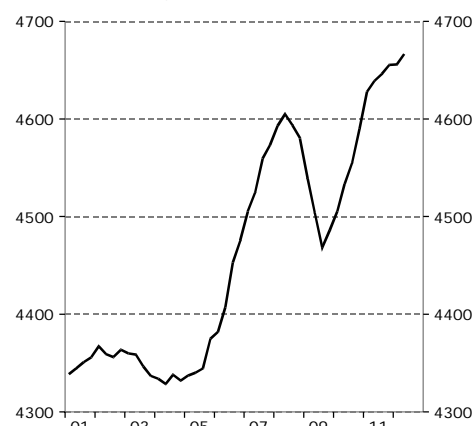
Tecknen på att arbetsmarknaden håller på att mattas av har emellertid blivit tydligare, men det finns inga starka signaler om att arbetsmarknaden skulle försämrats kraftigt på kort sikt. Andelen personer som går från arbetslöshet till sysselsättning ("jobbchansen") har förvisso minskat flera kvartal i rad enligt AKU:s flödesstatistik (se diagram 153). Men även om jobbchansen har minskat, vilket innebär att det har blivit svårare för arbetslösa att få jobb, så har inte flödet ut ur sysselsättning ökat. Andelen personer som fortsätter att vara sysselsatta från ett kvartal till ett annat har varit i stort sett oförändrad sedan början av 2011 (se diagram 153).

Anställningsplanerna i Konjunkturbarometern har däremot fallit och ligger under noll, vilket betyder att det är fler företag som planerar att dra ner på personal än som planerar att anställa den närmaste tiden (se avsnittet "Produktion, produktivitet och efterfrågan på arbetskraft"). Samtidigt ökade antalet varsel något under det första halvåret i år (se diagram 154). Men både anställningsplaner och varsel ligger på nivåer kring de historiska genomsnittet för perioden 2001–2012. Det talar för en begränsad

⁴¹ Under finanskrisen utmärkte sig Sverige tillsammans med ett fåtal andra OECD-länder genom en hög grad av *labour hoarding*, det vill säga att företagen valde att behålla stor del av sin personal trots att efterfrågan var svag. Det medförde att krisens effekter på sysselsättningen och arbetslösheten blev begränsade, jämfört med de flesta andra länder. I stället föll produktiviteten mer. Se kapitlet "What makes labour markets resilient during recessions?" i *OECD Employment Outlook*, 2012, OECD.

Diagram 152 Sysselsatta

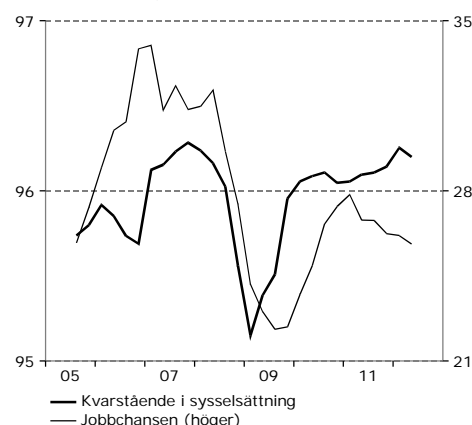
Tusental, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: SCB.

Diagram 153 Jobbchansen och kvarstående i sysselsättning

Procent, säsongrensade kvartalsvärden

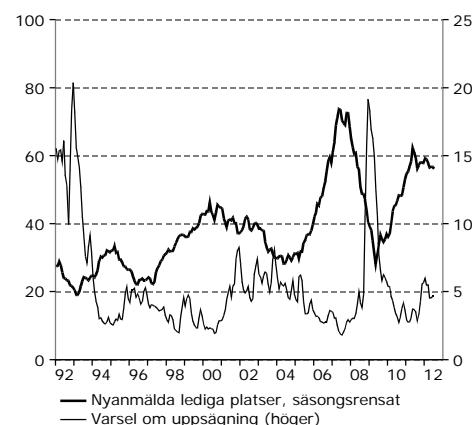

Anm. Med jobbchansen avses andelen arbetslösa som övergår till sysselsättning per kvartal.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 154 Nyanmälda lediga platser och varsel om uppsägning

Tusental, månadsvärden, 3-månaders glidande medelvärde

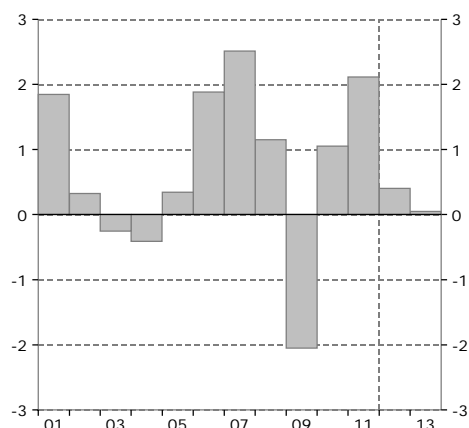

Anm. Nyanmälda lediga platser avser varaktighet med mer än tio dagar.

Källor: Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 155 Sysselsättning

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 156 Sysselsättningsgrad

Andel sysselsatta i procent av befolkningen 15–74 år

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

minskning i efterfrågan på arbetskraft. Samma bild ges av antalet nyanmälda lediga platser hos Arbetsförmedlingen. De har under de senaste månaderna varit något färre än vid årets början (se diagram 154). Men nivån på 55 000 nyanmälda platser (säsongrensat) i juli månad är över det historiska genomsnittet.⁴²

Sammantaget har alltså flera ledande indikatorer försvagats. De pekar på en sämre utveckling av antalet sysselsatta på kort sikt, men också på att försvagningen sker i begränsad omfattning.

SYSSELSÄTTNINGEN OFÖRÄNDRAD 2013

Produktionen växte oväntat starkt andra kvartalet, men tillväxten i produktionen blir betydligt lägre framöver då efterfrågan utvecklas svagt (se avsnittet ”Produktion, produktivitet och efterfrågan på arbetskraft”). Lönsamheten i näringslivet, som visserligen har förbättrats sedan bottennoteringen 2009, minskar något i år. Den förblir sedan oförändrad 2013 (se kapitlet ”Löner, vinst och priser”). Konjunkturinstitutets bedömning är att företagen, trots detta, i huvudsak fortsätter att behålla sina anställda. Antalet sysselsatta förblir i stort sett oförändrat under andra halvåret i år. Nästa år fortsätter efterfrågan i ekonomin att växa långsamt. Företagen utnyttjar ännu inte sina resurser fullt ut och det finns därmed inget behov av att nyanställa. Sysselsättningen växer därför inte alls 2013 (se diagram 155 och tabell 28).

Sysselsättningsgraden, andelen sysselsatta av den arbetsföra befolkningen, faller något som en följd av att befolkningen växer medan sysselsättningen är oförändrad (se diagram 156 och tabell 28).

Tabell 28 Nyckeltal för arbetsmarknaden

Tusental personer respektive procentuell förändring om inget annat anges

	2011	2011	2012	2013
BNP till baspris ¹	3 059	4,4	1,7	1,6
Produktivitet i hela ekonomin ²	406	2,0	1,4	1,5
Arbetade timmar ³	7 533	2,3	0,4	0,1
Medelarbetstid för sysselsatta ⁴	31,2	0,2	-0,1	0,0
Sysselsatta	4 642	2,1	0,4	0,0
Sysselsättningsgrad ⁵		65,6	65,5	65,1
Arbetskraft	5 020	1,2	0,5	0,4
Arbetskraftsdeltagande ⁶		71,0	70,9	70,7
Arbetslöshet ⁷	378	7,5	7,6	7,9
Personer i arbetsmarknads-politiska program ⁷	178	3,5	3,7	3,9
Befolkning 15–74 år	7 074	0,7	0,6	0,6

¹ Miljarder kronor, kalenderkorrigerad. ² Kronor per timme, kalenderkorrigerad.³ Miljarder timmar, kalenderkorrigerad. ⁴ Timmar per vecka, kalenderkorrigerad.⁵ Andelen sysselsatta av arbetsför befolkning, procent. ⁶ Andelen personer iarbetskraften av arbetsför befolkning, procent. ⁷ Procent av arbetskraften.

Källor: SCB, Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

⁴² Genomsnittet för perioden 2001–2012 (juli) är 45 000 nyanmälda lediga platser per månad.

ARBETSKRAFTEN FORTSÄTTER ATT ÖKA

Trots att efterfrågan på arbetskraft periodvis har varit svag de senaste åren har utbudet vuxit kraftigt (se diagram 157). Det beror på att den arbetsföra befolkningen har ökat och att flera av regeringens reformer för att öka arbetskraftsutbudet troligen har haft avsedd effekt.⁴³

En rad faktorer talar för en fortsatt positiv utveckling av arbetskraften. Enligt SCB:s befolkningsprognos fortsätter den arbetsföra befolkningen att öka de närmaste åren (se tabell 28). Befolkningens sammansättning ändras emellertid så att äldre och utrikes födda, som generellt sett har ett lägre arbetskraftsdelta-gande, utgör en allt större andel. Det demografiska tillskottet till arbetskraften blir därför mindre än befolkningstillväxten.

Jobbskatteavdraget och andra av regeringens tidigare genomförda ekonomisk-politiska reformer fortsätter att påverka arbetskraftens tillväxt positivt 2012–2013, om än i mindre omfattning än tidigare. Däremot bidrar inte konjunkturläget till någon ytterligare tillväxt i arbetskraften. När efterfrågan på arbetskraft är stark söker sig fler till arbetsmarknaden och därmed ökar utbudet. Men framöver kommer efterfrågan på arbetskraft att vara låg och sysselsättningen växer inte. Tillväxten i arbetskraften får därför inte någon draghjälp från ökad efterfrågan.

Sammantaget ökar arbetskraften med 45 000 personer 2012–2013. Arbetskraftsdeltagandet, arbetskraften i procent av befolkningen i åldern 15–74, minskar något (se tabell 28). Det beror både på en förändrad sammansättning av arbetskraften och på svag efterfrågan.

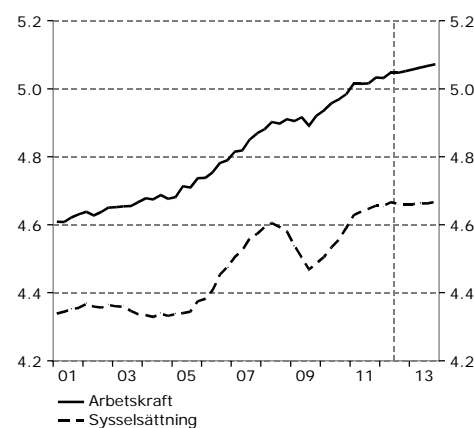
ARBETSLÖSHETEN STIGER 2012–2013

Arbetslösheten stiger något under resten av 2012 som en följd av att arbetskraften fortsätter att öka medan sysselsättningen i stort sett är oförändrad. Denna utveckling fortsätter också nästa år. Arbetslösheten uppgår då till knappt 8 procent. Det är högre än jämviktsarbetslösheten som Konjunkturinstitutet bedömer vara knappt 7 procent 2013 (se diagram 158).

I dagsläget har många arbetslösa varit utan arbete en längre tid. Andra kvartalet var det 110 000 personer som hade varit arbetslösa mer än ett halvår, varav drygt 60 000 personer hade varit arbetslösa mer än ett år. Eftersom arbetslösheten stiger något 2012–2013 är det sannolikt att även andelen långtidsarbetslösa fortsätter att öka något. Det är bekymmersamt då långvarig arbetslöshet kan medföra att den arbetssökande förlorar allmän och/eller branschspecifik kompetens. Konjunkturinstitutet har redan tidigare bedömt att den långa perioden av

Diagram 157 Arbetskraft och sysselsättning

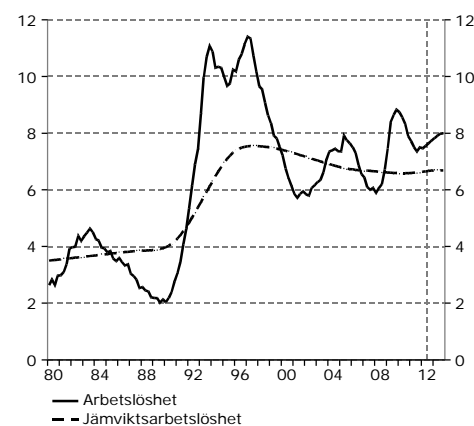
Miljoner, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 158 Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet

Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

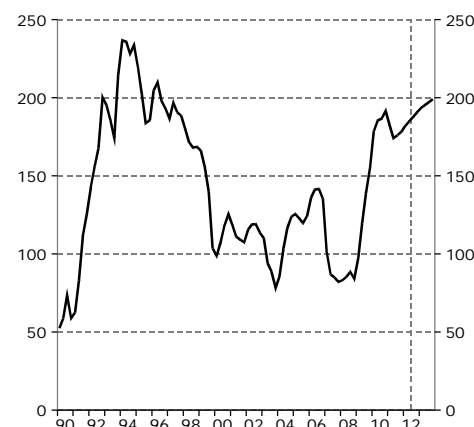

Anm. Avser 15–74 år. Data före 2001 är länkade av Konjunkturinstitutet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 159 Arbetsmarknadspolitiska program

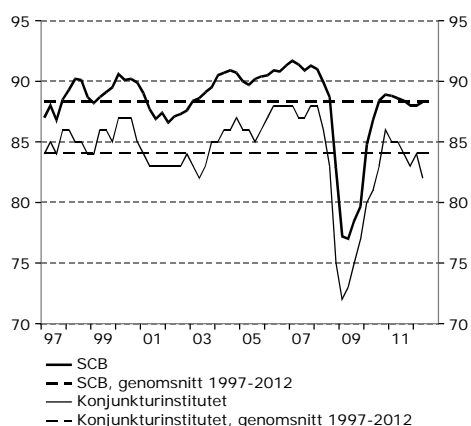
Tusental personer, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

⁴³ Se fördjupningen "Långsiktiga effekter på arbetsmarknaden av ekonomisk-politiska reformer" i *Konjunkturläget*, december 2011.

Diagram 160 Industrins kapacitetsutnyttjande
Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

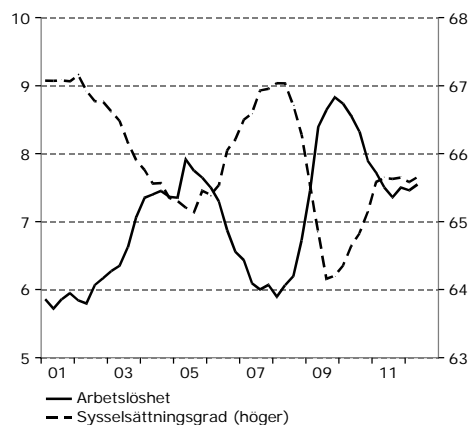
Diagram 161 Otillräcklig efterfrågan som främsta hinder för produktionen i näringslivet

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 162 Arbetslöshet och sysselsättningsgrad

Procent av arbetskraften och befolkningen, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

förhöjd arbetslöshet ger långvariga negativa effekter på arbetsmarknaden.⁴⁴

Som en följd av hög arbetslöshet fortsätter antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program att vara högt och uppgår till ca 200 000 personer 2013 (se diagram 159). Det motsvarar 4 procent av arbetskraften.

Resursutnyttjande

LÅGT RESURSUTNYTTJANDE I FÖRETAGEN

Indikatorer pekar på att det finns lediga resurser inom företagen, det vill säga att befintliga resurser inom företagen i form av maskiner och personal inte används fullt ut. Företagen kan alltså öka sin produktion utan att behöva nyanställa personal i någon större utsträckning. Indikationer på detta är bland annat industrins kapacitetsutnyttjande i Konjunkturbarometern som fallit tillbaka och nu ligger under sitt historiska genomsnitt (se diagram 160). Dessutom ligger andelen företag i näringslivet som i Konjunkturbarometern uppger otillräcklig efterfrågan som främsta hinder för produktionen på historiskt höga nivåer (se diagram 161).

DET FINNS ÄVEN LEDIGA RESURSER PÅ ARBETSMARKNADEN

Det är inte bara inom företagen som det finns lediga resurser. Även indikatorer för resursutnyttjandet på arbetsmarknaden visar att det finns lediga resurser. Arbetslösheten har ökat något sedan slutet av 2011 medan sysselsättningsgraden har varit i det närmaste oförändrad (se diagram 162 samt avsnittet "Arbetsmarknaden" ovan). Samtidigt har andelen företag som upplever brist på arbetskraft enligt Konjunkturbarometern tydligt sjunkit tillbaka. Det gäller för de flesta branscher med undantag för tillverkningsindustrin där bristtalen är på fortsatt höga nivåer (se diagram 163).⁴⁵ Slutligen har löne- och inflationsutfallen inte visat några tecken på att resursutnyttjandet på arbetsmarknaden varit ansträngt (se kapitlet "Löner, vinster och priser"). Konjunkturinstitutet bedömer sammantaget att det i dagsläget finns mycket lediga resurser på arbetsmarknaden.

MATCHNINGSEFFEKTIVITETEN HAR FÖRSÄMRATS

Samtidigt som det finns lediga resurser på arbetsmarknaden finns det tecken på att företagen, trots rådande konjunkturläge,

⁴⁴ Se fördjupningarna "Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten" i *Konjunkturläget*, december 2011, och "Finanskrisens långvariga effekter på arbetsmarknaden" i *Konjunkturläget*, mars 2010.

⁴⁵ De höga bristtalen inom tillverkningsindustrin avser tekniska tjänstemän.

har svårt att rekrytera viss typ av personal. Matchningseffektiviteten på arbetsmarknaden tycks med andra ord ha försämrats.

En indikator på hur väl matchningen på arbetsmarknaden fungerar är Beveridgekurvan som visar sambandet mellan arbetslösa och vakanser.⁴⁶ Sedan mitten på 2009 har andelen vakanser ökat utan att arbetslösheten har minskat i motsvarande grad (se diagram 164).⁴⁷ Det betyder att matchningen på arbetsmarknaden fungerar sämre nu eftersom arbetslösheten är högre vid en given nivå av vakanser. Rörelser i Beveridgekurvan kan dock vara svåra att tolka då kurvan kan skifta av andra orsaker än försämrad matchningseffektivitet.⁴⁸

En annan indikator över hur väl arbetsmarknaden fungerar är sambandet mellan sannolikheten för arbetslösa att få jobb ("jobbchansen") och arbetsmarknadsläget. När arbetsmarknadsläget förbättras ökar de arbetssökandes sannolikhet att hitta ett arbete.⁴⁹ Diagram 165 visar att observationerna som avser det senaste året sammantaget ligger lägre än övriga observationer. Det indikerar att jobbchansen vid ett givet arbetsmarknadsläge är lägre än tidigare. Men andra skattningsmetoder ger delvis annorlunda resultat.⁵⁰

Konjunkturinstitutets prognos förutsätter att matchningen på arbetsmarknaden successivt förbättras. Konjunkturinstitutet bedömer att de senaste årens ekonomisk-politiska reformer påverkar arbetsmarknaden på lång sikt och minskar jämviktsarbetslösheten bland annat genom ökad sökintensitet bland de arbets sökande.⁵¹ Samtidigt har den djupa lågkonjunkturen liksom de senaste årens stora tillskott till arbetskraften medfört svårigheter att matcha arbetssökande med lediga jobb. I Konjunkturläget, juni 2012, konstaterade Konjunkturinstitutet att arbetsmarknaden i dagsläget fungerar sämre än väntat och att jämviktsarbetslösheten därmed är något högre än i tidigare bedömningar.

⁴⁶ Vakansgraden mäts som kvoten mellan antalet lediga jobb enligt SCB:s vakansstatistik och antalet personer i arbetskraften enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU). För en utförligare beskrivning av Beveridgekurvan och dess tolkning, se *Lönebildningsrapporten 2011*.

⁴⁷ Sett ur ett internationellt perspektiv har Beveridgekurvan i Sverige försämrats förhållandevis mycket. Se "Waiting for the recovery: OECD Labour Markets in the Wake of the Crisis", *OECD Employment Outlook*, 2012, OECD.

⁴⁸ Exempelvis kan Beveridgekurvan skifta utåt om rörligheten på arbetsmarknaden ökar så att fler personer byter jobb.

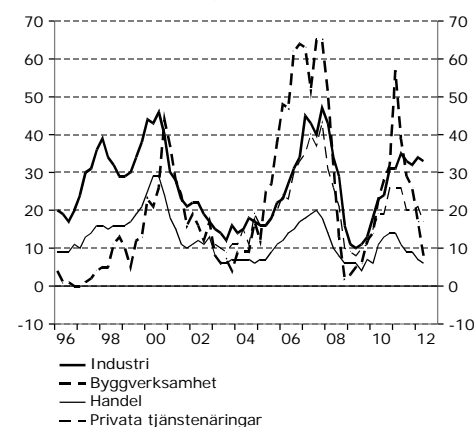
⁴⁹ Jobbchansen mäts som andelen arbetslösa som övergår i sysselsättning under ett kvartal, enligt flödesstatistiken från AKU. Arbetsmarknadsläget definieras som kvoten mellan lediga jobb enligt SCB:s vakansstatistik och antalet arbetslösa enligt AKU. Ett positivt värde indikerar att jobbchansen respektive arbetsmarknadsläget överstiger genomsnittet under perioden och vice versa. De tunnare linjerna markerar ett 95-procentigt konfidensintervall. För en utförligare beskrivning, se *Svensk finanspolitik*, Finanspolitiska rådets rapport 2011.

⁵⁰ Finanspolitiska rådet skattar sambandet mellan jobbchansen och arbetsmarknadsläget för erfaren respektive oerfaren arbetskraft med data från Arbetsförmedlingen för perioden 1997–2011. De finner att sambandet försämrades under finanskrisen. Men observationerna för 2011 ligger i linje med det historiska sambandet. Se *Svensk finanspolitik*, Finanspolitiska rådets rapport 2012.

⁵¹ Se fördjupningen "Långsiktiga effekter på arbetsmarknaden av ekonomisk-politiska reformer" i *Konjunkturläget*, december 2011.

Diagram 163 Brist på arbetskraft i industri, byggverksamhet, handel och privata tjänstenärings

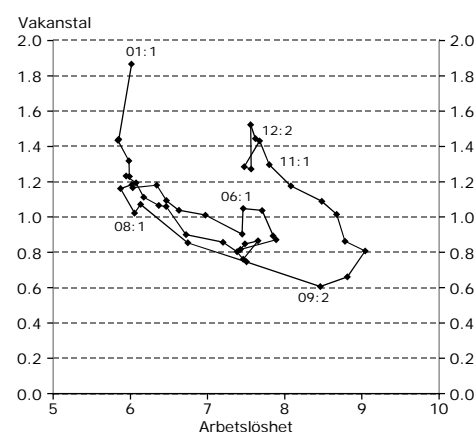
Andel ja-svar, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 164 Beveridgekurvan med lediga jobb från SCB

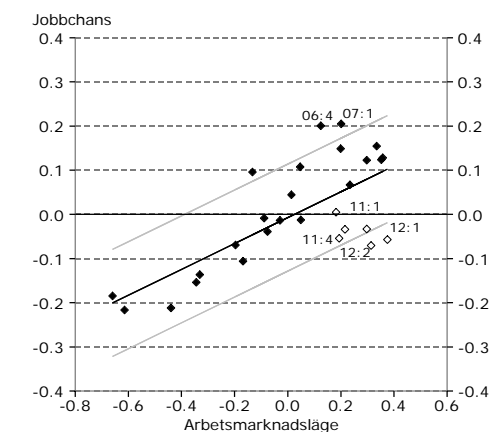
Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Anm. Se fotnot 46.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 165 Jobbchans och arbetsmarknadsläge, 2005–2012

Anm. Se fotnot 49.

Källor: SCB och Finanspolitiska rådet.

Mått på resursutnyttjandet

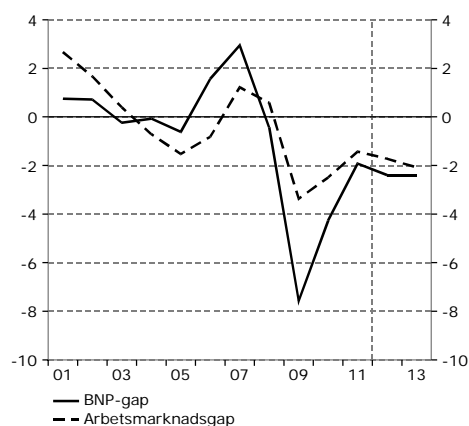
Graden av resursutnyttjande i ekonomin brukar ofta beskrivas med hjälp av det så kallade **BNP-gapet**. Det definieras som skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Potentiell BNP definieras som den nivå på produktionen som skulle uppnås om det var normalt utnyttjande av de idag tillgängliga produktionsfaktorerna arbete och kapital.

BNP-gapet kan delas upp i ett arbetsmarknadsgap och ett produktivitetsgap. **Arbetsmarknadsgapet** ger en bild av resursutnyttjandet på arbetsmarknaden. Det definieras som de faktiskt arbetade timmarnas procentuella avvikelse från potentiellt arbetade timmar. Potentiellt arbetade timmar bestäms i sin tur av jämviktsarbetslöshet, potentiell arbetskraft och potentiell medelarbetsstid. **Produktivitetsgapet** fångar upp variation i den faktiska produktiviteten som är konjunkturellt betingad och ger en bild av resursutnyttjandet inom företagen.

Diagram 166 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

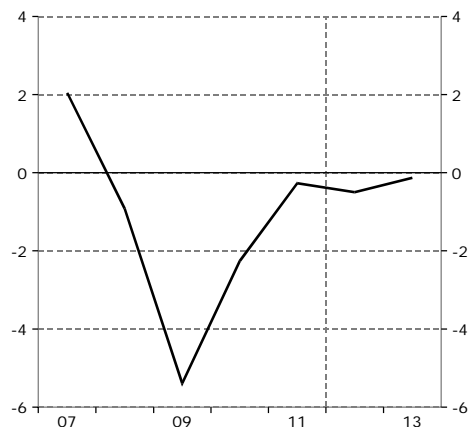
Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 167 Produktivitetsgap i näringslivet

Procent av potentiell produktivitet

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 29 Resursutnyttjande

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden, om inte annat anges

	2011	2012	2013
Jämviktsarbetslöshet ¹	6,6	6,7	6,7
Faktisk arbetslöshet ²	7,5	7,6	7,9
Potentiellt arbetade timmar	1,2	0,6	0,4
Faktiskt arbetade timmar	2,3	0,4	0,1
Arbetsmarknadsgap ³	-1,4	-1,7	-2,1
Potentiell produktivitet	0,3	1,5	1,2
Faktisk produktivitet	1,6	1,3	1,7
Produktivitetsgap ⁴	-0,5	-0,7	-0,3
Potentiell BNP	1,5	2,1	1,8
Faktisk BNP	3,9	1,7	1,8
BNP-gap ⁵	-1,9	-2,4	-2,4

Anm. Beräkningarna är korrigerade för skillnader i antalet arbetsdagar mellan åren.

¹ Nivå i procent av den potentiella arbetskraften. ² Nivå i procent av arbetskraften.

³ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁴ Skillnaden mellan faktisk och potentiell produktivitet uttryckt i procent av potentiell produktivitet. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

LÅGT RESURSUTNYTTJANDE I EKONOMIN 2012–2013

Sammantaget bedömer Konjunkturinstitutet att det i dagsläget finns lediga resurser både inom företagen och på arbetsmarknaden och att BNP-gapet därmed är tydligt negativt (se diagram 166).

I takt med att efterfrågan ökar snabbare kring årsskiftet ökar resursutnyttjandet inom företagen. Den faktiska produktiviteten växer då snabbare än den potentiella och produktivitetsgapet sluts under andra halvåret nästa år. Sett till helåret 2013 är produktivitetsgapet fortsatt svagt negativt (se diagram 167 och tabell 29 samt kapitlet ”Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016”).⁵²

Eftersom företagen inte utnyttjar sina resurser fullt ut förrän 2013 blir efterfrågan på arbetskraft svag. Antalet faktiskt arbetade timmar utvecklas därmed långsammare än potentiellt arbetade timmar och arbetsmarknadsgapet vidgas. I slutet av 2013 är antalet sysselsatta ca 90 000 färre jämfört med ett konjunkturellt balanserat läge.

Resursutnyttjandet i ekonomin som helhet, mätt med BNP-gapet, minskar den närmaste tiden och vänder uppåt först 2013. Återhämtningen går trögt och i slutet av 2013 är resursutnyttjandet fortfarande lågt (se diagram 166 och tabell 29). Konjunkturell balans uppnås inte förrän 2016 (se kapitlet ”Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016”).

⁵² Ett positivt produktivitetsgap indikerar att företagen är i behov av att anställa mer personal medan ett negativt gap indikerar att företagens befintliga resurser är mer än tillräckliga för den aktuella produktionsnivån (se även förklaring i marginalen).

FÖRDJUPNING

Bemanningsbranschen – en liten bransch på frammarsch

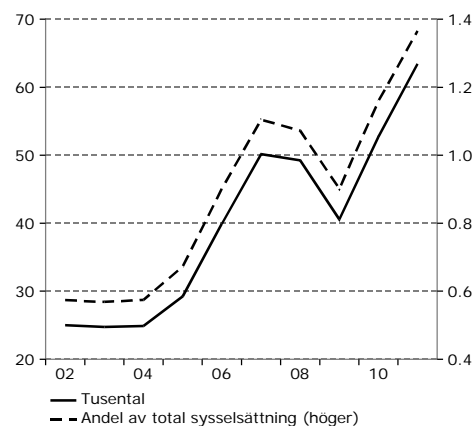
Antalet anställda i bemanningsbranschen har ökat markant det senaste decenniet. De senaste årens kraftiga konjunktursvängningar har bidragit till att företag har behov av att snabbt kunna reglera sin personalstyrka. Denna fördjupning beskriver bemanningsbranschen och dess framväxt, samt belyser branschens betydelse för analysen av den ekonomiska statistiken.

Fram till 1993 var det inte tillåtet att bedriva personaluthyrning i Sverige. Efter avregleringen har omfattningen på bemanningsbranschens verksamhet successivt ökat och breddats.⁵³ Det senaste decenniet har antalet anställda i bemanningsbranschen ökat markant (se diagram 168).⁵⁴ Trots den stora ökningen de senaste åren är andelen sysselsatta i bemanningsbranschen relativt totalt antal sysselsatta i ekonomin fortfarande lägre än genomsnittet i Europa. År 2010 var sysselsättningsandelen i Sverige 1,2 procent. Motsvarande siffra för Europa var 1,6 procent, med länder som Storbritannien och Nederländerna i toppen. I USA var andelen 1,8 procent (se diagram 169).⁵⁵

BEMANNINGSBRANSCHEN SKAPAR ÖKAD FLEXIBILITET FÖR FÖRETAGEN

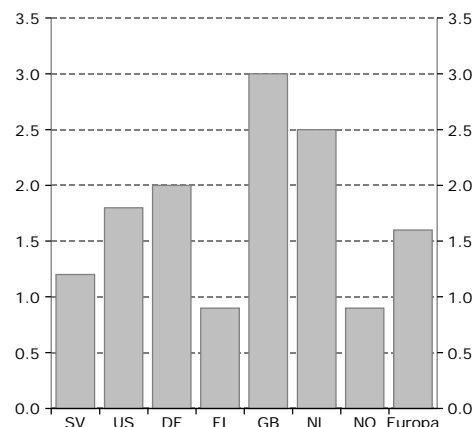
Det finns flera anledningar till att det finns en bemanningsbransch.⁵⁶ Den sannolikt viktigaste är osäkerhet. Rekrytering är förknippat med stora engångskostnader i form av annonsering, urval och introduktion. Om anställningen förväntas bli långvarig är dessa kostnader mindre viktiga, men om anställningen förväntas bli kort, exempelvis under en efterfrågetopp, kan de utgöra ett hinder för anställning. Arbetsmarknadslagstiftningen spelar också en roll. Till exempel gör anställningsskyddet det kostsamt för företag att, exempelvis i samband med minskad efterfrågan,

Diagram 168 Sysselsättning i bemanningsbranschen i Sverige
Tusental respektive procent av sysselsatta

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 169 Sysselsättning i bemanningsbranschen 2010
Procent av antalet sysselsatta

Anm. Europa är ett vägt genomsnitt för 29 europeiska länder.

Källor: SCB och CIETT.

⁵³ För en mer detaljerad skildring av branschens utveckling, se Wadensjö, E. och P. Andersson Joona, "Bemanningsbranschen 1998–2005: en bransch i förändring?", Working paper no 6/2010, SOFI, Stockholms universitet.

⁵⁴ I SNI 2007 är bemanningsbranschen klassificerad som 78.2 – personaluthyrning – och ingår i tjänstebranscherna. Uppgifterna kommer från den registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken (RAMS) som finns från 2002 till och med 2010. Före 2002 finns inga officiella uppgifter på grund av att bemanningsbranschen då saknade egen SNI-klassificering. Uppgifter för 2011 har skattats med hjälp av utvecklingen för SNI 78 – arbetsförmedling, bemanning och andra personalrelaterade tjänster – enligt den kortperiodiska sysselsättningstatistiken.

⁵⁵ Bemanningens storlek är dock beroende av hur näringslivet är organiserat samt hur arbetsmarknadslagstiftningen ser ut och det är därför svårt att göra en internationell jämförelse och säga något om potentialen för branschen i Sverige.

⁵⁶ För en mer utförlig genomgång se Wadensjö, E. och P. Andersson, "Hur fungerar bemanningsbranschen", Rapport 2004:15, IFAU.

förändra sin personalstyrka genom uppsägning.⁵⁷ Osäkerheten gäller dock inte bara efterfrågan utan även arbetsförmågan hos den person man rekryterar. Det är kostsamt att göra felrekryteringar. Bemanningsbranschen har, jämfört med företag som inte lika frekvent rekryterar ny personal, vissa komparativa fördelar och kan därför antas vara bättre på att sälla och hitta anställda med rätt kompetens. Med hjälp av bemanningsbranschen kan det inhyrande företaget undkomma dessa kostnader och, vid behov av att friställa personal, i stället säga upp bemanningsavtalet.⁵⁸

Krav på effektivitet och allt mer slimmade organisationer gör även att bemanningskonsulter, det vill säga inhyrd personal från bemanningsföretag, efterfrågas i de fall företag behöver specialkompetens i tidsbestämda projekt.⁵⁹ Men också då företag snabbt behöver få tag på personal.⁶⁰

Företag som ofta gör omstruktureringar, har en stor andel tillfälliga projekt eller är väldigt konjunkturkänsliga kan till följd av dessa anledningar antas vara mer benägna att efterfråga bemanningstjänster.

Det är också relevant att beröra utbudssidan och frågan om varför bemanningsbranschen är beredd att ta de risker och kostnader som deras kunder inte är villiga att ta. Det finns ingen officiell statistik över hur mycket det kostar att använda bemanningskonsulter, men enligt Teknikföretagen⁶¹ är kostnaden för att ta in bemanningskonsulter på arbetarsidan ca 15–30 procent högre än att anställa själv. Då jämförs kostnaden för inhyrning med den totala kostnaden av lön och sociala avgifter (inklusive semester med mera) vid egen anställning. Motsvarande merkostnad för tjänstemän kan uppgå till 100 procent.⁶² Bemanningsbranschen tar alltså ut ett relativt högt pris för sina tjänster och för att ta på sig risken för arbetsbrist samtidigt som den har fördelen att kunna sprida konjunkturrisken genom att hyra ut personal till olika företag och sektorer.

⁵⁷ Uppsägning och uppsägningstid är reglerat i lagen om anställningsskydd (LAS). Uppsägningstiden enligt LAS uppgår till minst en månad vid en tillsvidareanställning och ökar med anställningstiden. I kollektivavtal kan dock en längre uppsägningstid gälla än vad LAS stipulerar.

⁵⁸ Hur snabbt det inhyrande företaget kan säga upp avtalet med bemanningsföretaget beror på den uppsägningstid som avtalats om i affärsavtalet.

⁵⁹ Se "Teknikföretags inhyrning av personal 2011 – en kartläggning av inhyrningen från bemannings- och konsultföretag", 2011, Teknikföretagen.

⁶⁰ Enligt Unionens rapport "Bemanningsbranschen – personal som handelsvara?" från 2008 tar det bara 1–2 dagar för de större bemanningsföretagen att presentera en bemanningskonsult för en kund.

⁶¹ Teknikföretagen är en arbetsgivarorganisation som representerar teknikföretag inom olika områden, exempelvis telekommunikation, metallindustri, elektronik, industrimaskiner och motorfordon.

⁶² Se "Teknikföretags inhyrning av personal 2011 – en kartläggning av inhyrningen från bemannings- och konsultföretag", 2011, Teknikföretagen.

VANLIGARE MED UNGA OCH UTRIKES FÖDDA I BEMANNINGSBRANSCHEN ÄN I ÖVRIGA EKONOMIN

Enligt den registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken (RAMS) är de fem vanligaste yrkena för anställda i bemanningsbranschen lagerassistenter, övrig kontorspersonal, receptionister, övriga maskinoperatörer och montörer samt truckförare (se diagram 170).

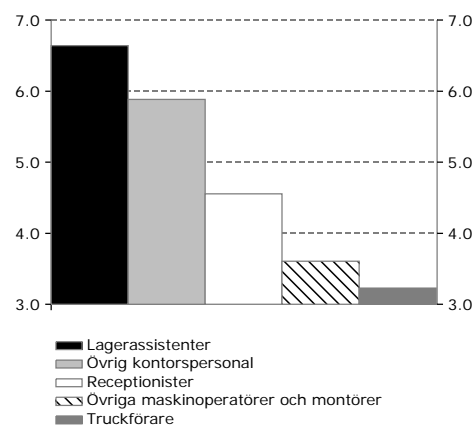
De som arbetar i bemanningsbranschen är i större utsträckning än i övriga ekonomin unga och utrikes födda. Medianåldern för förvärvsarbetande personer i åldern 16–64 år i bemanningsbranschen är 29 år medan den är 42 år i ekonomin som helhet. Andelen utrikes födda som är förvärvsarbetande i bemanningsbranschen uppgår till 19 procent. Motsvarande siffra för ekonomin som helhet är 13 procent.⁶³ Unga och utrikes födda kan upplevas som mer riskfyllda att anställa då de ofta har mindre dokumenterad erfarenhet än andra grupper på arbetsmarknaden. Det faktum att bemanningsbranschen i större utsträckning än övriga ekonomin anställer unga och utrikes födda kan därmed underlätta inträdet på arbetsmarknaden för en del ungdomar och utrikes födda.

DELVIS RÖRLIGA LÖNER OCH SÄRSKILDA REGLER KRING ARBETSLÖSHETSERSÄTTNING

Enligt Bemanningsföretagen⁶⁴ omfattas mer än 90 procent av alla bemanningskonsulter i Sverige av kollektivavtal. Precis som i alla kollektivavtal gäller en anställning i bemanningsbranschen tillsvidare om annat ej avtalats. Cirka 70 procent av de anställda är klassificerade som tjänstemän av bemanningsbranschen.⁶⁵ I kollektivavtalet för tjänstemän i bemanningsbranschen tillämpas individuell lönesättning. Tjänstemännen har dock ett rörligt inslag i lönen som baseras på anställningstid och antalet arbetade timmar den aktuella månaden. I perioder utan uppdrag får tjänstemännen en garantilön som, beroende på anställningstid, uppgår till 80 eller 90 procent av den individuella grundlönen.⁶⁶ Lönen för arbetare är reglerad i bemanningsbranschens kollektivavtal och består av en fast och en rörlig del. Den rörliga delen baseras bland annat på antalet uppbokade timmar.⁶⁷ I perioder utan uppdrag får hon eller han en garantilön som uppgår till

Diagram 170 Yrken för anställda i bemanningsbranschen 2010

Procent av antalet sysselsatta i bemanningsbranschen

Källa: SCB.

⁶³ Uppgifterna avser år 2010.

⁶⁴ Bemanningsföretagen är en bransch- och arbetsgivarorganisation för företag med verksamhet inom uthyrning, omställning och rekrytering.

⁶⁵ http://www.bemanningsforetagen.se/branschfragor/om-branschen_1/siffror.

⁶⁶ De som varit anställda i upp till 18 månader får 80 procent av den individuella grundlönen, de som varit anställda längre får 90 procent.

⁶⁷ Enligt kollektivavtalet för arbetare ska nivån på bemanningskonsultens lön sättas utifrån lönenivån hos kunden för att bemanningsbranschen ska betala "neutrala löner". Ett så kallat "genomsnittligt förtjänstläge".

90 procent av vad bemanningskonsulten tjänat de senaste 3 månaderna.⁶⁸

Åren efter bemanningsbranschens avreglering fick bemanningskonsulterna normalt bara lön när de hade uppdrag. Det var möjligt eftersom bemanningskonsulterna på den tiden hade rätt till arbetslöshetsersättning mellan uppdragen. Reglerna för arbetslöshetsersättningen ändrades dock 1996.⁶⁹ Idag anses en anställning hos ett bemanningsföretag motsvara bemanningskonsultens arbetsutbud, oavsett om det är en heltidstjänst eller ej. Det är alltså inte tillåtet att exempelvis ”fyllnadsstämpla”, det vill säga att få arbetslöshetsersättning för den tid man inte arbetar. Det råder i dagsläget också oklarhet kring huruvida en bemanningskonsult står till bemanningsföretagets eller arbetsmarknadens förfogande mellan flera tidsbegränsade anställningar hos ett och samma bemanningsföretag.⁷⁰ Det innebär att en bemanningskonsult med upprepade tillfälliga anställningar kan vara utan rätt till arbetslöshetsersättning när anställningen är slut.

ANVÄNDNINGEN AV INHYRD PERSONAL FÖRSVÅRAR DEN BRANSCHVISA PRODUKTIVITETSANALYSEN

Bemanningsbranschen riktar sig till stora delar av ekonomin men en stor andel av branschens anställda återfinns inom den konjunkturkänsliga exportindustrin och Teknikföretagens medlemmar. År 2011 hade Teknikföretagen ca 15 000 inhyrda personer från bemanningsföretag, vilket motsvarar cirka 25 procent av alla anställda i bemanningsbranschen.⁷¹

Att en stor del av bemanningskonsulterna återfinns inom industrin påverkar och försvårar den branschvisa analysen av produktiviteten. Produktivitet mäts som förädlingsvärde per arbetad timme. I nationalräkenskaperna registreras antalet arbetade timmar inom den bransch man är anställd. Det innebär att bemanningskonsulternas arbetade timmar registreras inom tjänstesektorn oavsett vilken bransch de är uthyrda till. I de preliminära kvartalsvisa beräkningarna av BNP och förädlingsvärden saknas det statistik över företagens förbrukning där kostnader för inhyrd personal ingår.⁷² Om exempelvis industrin ökar sin användning av bemanningspersonal föreligger det därmed en risk

⁶⁸ Enligt avtalet som gäller till och med den 30 april 2012. Garantilönen är en av de stora frågorna i de pågående avtalsförhandlingarna som parterna ännu inte kommit överens om.

⁶⁹ Se ”Bemanningsbranschen – personal som handelsvara?”, 2008, Unionen.

⁷⁰ Se ”Bemanningsdirektivets genomförande i Sverige”, SOU 2011:5.

⁷¹ Se ”Teknikföretags inhyrning av personal 2011 – en kartläggning av inhyrningen från bemannings- och konsultföretag”, Teknikföretagen.

⁷² Generellt görs istället ett antagande om oförändrad inputkoefficient enligt den senaste årsberäkningen.

att förädlingsvärdet i industrin initialt överskattas, vilket i sin tur innebär att produktiviteten överskattas.⁷³

STÖRRE SYSSELSÄTTNINGSFÖRÄNDRINGAR I BEMANNINGSBRANSCHEN ÄN I EKONOMIN SOM HELHET UNDER OCH EFTER FINANSKRISEN

År 2009 präglades av en kraftig konjunktur nedgång som främst drabbade industrin. Mellan november 2008 och november 2009 minskade antalet förvärvsarbetande med drygt 126 000 personer i hela ekonomin, vilket motsvarar en nedgång på 2,9 procent.⁷⁴ Under samma period sjönk antalet förvärvsarbetande inom industrin med drygt 10 procent. Konjunktur nedgången fick även stor effekt på sysselsättningen i bemanningsbranschen som minskade med nästan 18 procent (se diagram 171). Minskningen i bemanningsbranschen stod därmed, trots att den bara utgör drygt 1 procent av den totala sysselsättningen, för ca 7 procent av den totala nedgången.

I samband med konjunkturåterhämtningen 2010 ökade efterfrågan på arbetskraft. Mellan november 2009 och november 2010 ökade det totala antalet förvärvsarbetande med drygt 110 000 personer, vilket är en ökning på 2,6 procent. Drygt 12 000 personer av denna ökning skedde i bemanningsbranschen, som därmed stod för ca 11 procent av den totala ökningen av förvärvsarbetande under denna period.

Antalet förvärvsarbetande i bemanningsbranschen sjönk alltså mer 2009 än i ekonomin totalt men steg *än* mer 2010. Därmed ökade antalet förvärvsarbetande inom bemanningsbranschen som andel av det totala antalet förvärvsarbetande (se diagram 168). Det kan tolkas som att fler företag valt att anställa personal via bemanningsföretag efter finanskrisen.

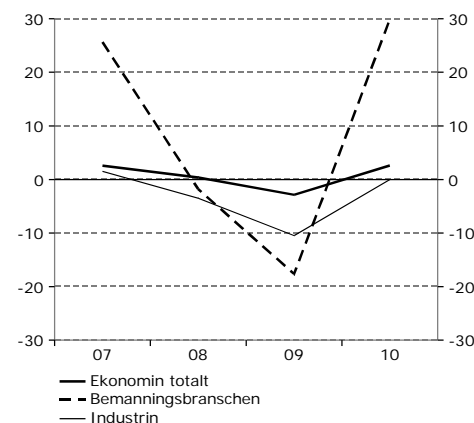
HÖG PERSONALOMSÄTTNING GÖR DET ENKLARE ATT ANPASSA SIG TILL EFTERFRÅGAN

Det faktum att sysselsättningen i bemanningsbranschen minskade relativt sett mer än i ekonomin som helhet i samband med finanskrisen indikerar att bemanningsbranschen, trots gällande kollektivavtal, lättare kan reglera sin egen personalstyrka.

Bemanningsbranschen är i flera avseenden yngre än andra branscher. Dels med hänsyn till att den bara funnits i ca 20 år,

Diagram 171 Sysselsättning

Procentuell förändring

Källa: SCB.

⁷³ I nationalräkenskapernas definitiva årsberäkningar finns detaljerad information över förbrukningen och då bokförs inhyrd personal som en kostnad för användande branscher. Bemanningskonsultens bidrag till förädlingsvärdet i inhyrande bransch kan dock antas vara större än kostnaden för inhyring, vilket gör att ett ökat användande av bemanningstjänster kommer att påverka den branschvisa produktiviteten även efter att definitiv statistik tagits in.

⁷⁴ Enligt RAMS. Enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU) minskade antalet sysselsatta med cirka 94 000 personer mellan 2008 och 2009. Skillnaden mellan AKU och RAMS är bland annat att AKU är ett veckosnitt uppmätt under årets alla månader samt en intervjuundersökning.

dels för att det är många unga personer som arbetar i bemanningsbranschen. Enligt SCB är också personalomsättningen i bemanningsbranschen drygt 40 procent högre än i ekonomin som helhet.⁷⁵ Den höga personalomsättningen kan antagligen förklaras med att branschen sysselsätter fler unga⁷⁶, men sannolikt bidrar också osäkerheten kring storleken på lönen. Det faktum att personalomsättningen är högre innebär att bemanningsbranschen i större utsträckning kan möta en minskad efterfrågan genom att inte ersätta frivilliga avgångar. Korta anställningstider innebär också kortare uppsägningstider vid arbetsbrist. Bemanningsbranschen kan på så vis delvis undkomma de kostnader som övriga arbetsgivare har för varsel och uppsägningstider i perioder av låg efterfrågan.

BEMANNINGSBRANSCHEN HÄR FÖR ATT STANNA

Osäkerhet kring efterfrågan och de arbetssökandes arbetsförmåga har tillsammans med rådande arbetsmarknadslagstiftning och krav på alltmer slimmade organisationer skapat en efterfrågan på flexibla anställningar. Trots att kostnaden för bemanningskonsulter i jämförelse med att anställa egen personal förefaller vara hög, talar de senaste årens utveckling ett tydligt språk. Bemanningsbranschen har, genom specialisering och möjlighet till riskspridning, kunnat möta denna efterfrågan. I en liten öppen ekonomi som den svenska kommer sannolikt inte kraven på effektivitet och snabb omställning att minska. En förändrad arbetsmarknadslagstiftning med än mer flexibla anställningsformer skulle förmodligen minska efterfrågan på bemanningstjänster från övriga näringslivet samtidigt som behovet av rekryteringskompetens ändå skulle finnas kvar. Sker det inga större förändringar är det dock sannolikt att bemanningsbranschen inte bara är här för att stanna, utan även kommer att fortsätta att växa framöver.

⁷⁵ Se "Källa:Företag", SCB, 2012.

⁷⁶ Jobbyte är vanligare ju yngre man är. Se "Välfärd", Nr 3 2010, SCB.

Löner, vinster och priser

Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden och i ekonomin som helhet är lågt och förblir lågt under en lång period. Det dämpar löneökningstakten och inflationen. Även förstärkningen av kronan håller tillbaka inflationen. Den påverkar också exportföretagens vinster negativt. Vinstandelen i näringslivet sjunker något i år och är sedan i stort sett oförändrad 2013.

Oron för utvecklingen i euroområdet fortsätter att prägla den ekonomiska utvecklingen. Efterfrågan både i Sverige och från omvärlden blir svag den närmaste tiden. Först i början på nästa år inleds en långsam återhämtning i svensk ekonomi. Efterfrågan på arbetskraft blir svag och resursutnyttjandet på arbetsmarknaden, mätt med arbetsmarknadsgapet, kommer att förbli lågt (se diagram 172). Först i slutet på 2016 nås konjunkturell balans på arbetsmarknaden.

I årets avtalsrörelse återstår endast ett fåtal större avtal att omförhandla. De avtalade löneökningarna har blivit betydligt högre i denna avtalsrörelse än i den förra. Det låga resursutnyttjandet väntas dock dämpa löneökningarna utöver avtal. De slutliga lönerna i näringslivet beräknas öka med 3,3 procent i år och 2,8 procent nästa år.

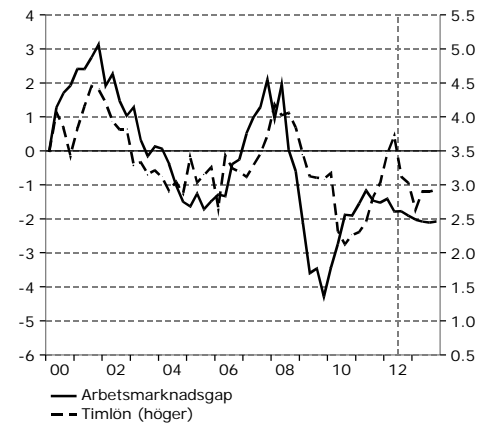
Trots att efterfrågan och därmed produktionen blir svag förväntas företagen inte säga upp personal i någon större omfattning. Tillväxten i produktiviteten bromsar därför in något jämfört med föregående år (se diagram 173).

Löneökningstakten och utvecklingen i produktiviteten bestämmer till stor del företagens arbetskostnad per producerad enhet (enhetsarbetskostnaden) som ökar snabbare i år. Det svaga efterfrågeläget gör att företagen inte höjer priserna för att fullt ut kompensera för de ökade enhetsarbetskostnaderna och lönsamheten i näringslivet, mätt som vinstandelen, försämras därför i år och ligger kvar på ungefär samma nivå nästa år.

Det svaga efterfrågeläget i omvärlden medför också att de internationella priserna bara stiger långsamt. I år har dessutom den svenska kronan förstärkts kraftigt, vilket bidrar till att importpriserna sjunker. Sammantaget gör det att inflationen mätt med fast bostadsränta, KPIF, endast blir 1,1 procent i år och 1,3 procent nästa år. Inflationen mätt med KPI blir ännu lägre framöver (se diagram 174). Detta beror på att reporäntan sänks i prognosen med sammanlagt 0,5 procentenheter under fjärde kvartalet i år och detta drar ner bostadsräntan i KPI.

Diagram 172 Arbetsmarknadsgap och timlön i näringslivet

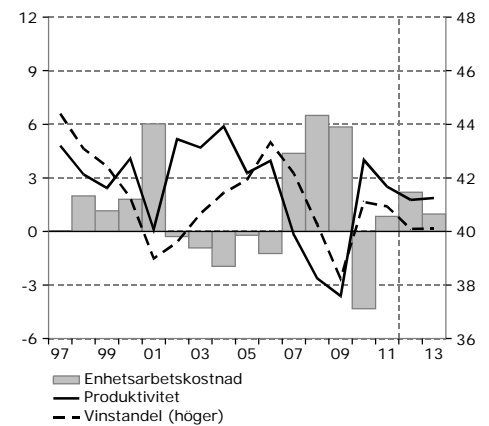
Procent av potentiellt arbetade timmar respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 173 Enhetsarbetskostnad, produktivitet och vinstandel i näringslivet

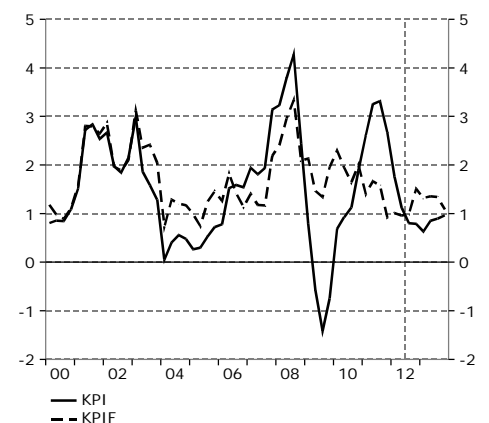
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden respektive procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 174 Konsumentpriser

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Löner och arbetskostnader

ENDAST ETT FÅTAL STÖRRE AVTAL KVAR ATT OMFÖRHANDLA I ÅRETS AVTALSÖREELSE

Den pågående avtalsrörelsen inleddes hösten 2011 med förhandlingar om nya kollektivavtal för arbetare och tjänstemän inom industrin. Under våren har avtalsrörelsen fortlöpigt med förhandlingar för andra avtalsområden. Hittills har drygt 400 kollektivavtal som berör runt 2 miljoner anställda omförhandlats. Ungefär 150 avtal för omkring 500 000 anställda återstår. För vissa avtalsområden har förhandlingar pågått en tid men nya avtal har ännu inte slutits. Detta gäller avtalet för arbetare inom bemanningsföretag och avtalet för lärare vid de kommunala skolorna. De tidigare kollektivavtalen för dessa grupper, som löpte ut den 30 april i år, har förlängts under tiden som förhandlingarna pågår.

Det sista större avtal som återstår i denna avtalsrörelse gäller för ca 150 000 statligt anställda. Det omförhandlas under hösten 2012.

INDUSTRINS AVTAL HAR VARIT NORMERANDE FÖR EFTERFÖLJANDE AVTAL

De kollektivavtal som tecknades inom industrin för innevarande år ger avtalade löneökningar på 3,0 procent under en period på fjorton månader. Det motsvarar en genomsnittlig årlig procentuell löneökning på knappt 2,6 procent. I många efterföljande avtal har de avtalade löneökningarna blivit 2,6 procent under en avtalsperiod på tolv månader eller 3,0 procent på fjorton månader. Detta gäller till exempel avtal för arbetare och tjänstemän inom byggsektorn, tjänstemannaavtalen inom handeln och avtalet för allmän kommunal verksamhet. De avtal som har tecknats på vissa LO-områden, som för kommunalarbetarna, hotell- och restauranganställda samt anställda inom detaljhandeln, har däremot gett högre löneökningstakt än avtalen inom industrin. Parterna har för dessa områden dock kommit överens om vissa kostnadsreduceringar. Sammantaget har de därigenom uppskattat att kostnadsökningen i avtalen begränsas till att motsvara industrinormen på 2,6 procent.

UNDER HÖSTEN INLEDS UPPTAKTEN TILL AVTALSÖRELSEN 2013

Eftersom avtalsperioden i de kollektivavtal som slutits i årets avtalsrörelse är mellan tolv och fjorton månader kommer upptakten till en ny större avtalsrörelse att inledas redan under hösten 2012. Avtalsrörelsen 2013 kommer att vara av ungefär samma omfattning som den avtalsrörelse som inleddes för ett år sedan men något mer sammanpressad tidsmässigt.

Kollektivavtalen inom industrin löper ut den 31 mars 2013 liksom många andra större avtal, bland annat Detaljhandelsavta-

let och Kommunalarbetareförbundets avtal med Sveriges Kommuner och Landsting. Byggnadsarbetarnas avtal löper dessutom ut en månad före industrin. Detta innebär en större press på parterna inom industrin att bli klara med sina avtal i god tid för att de ska kunna vara normerande för den övriga arbetsmarknaden. I industriavtalet regleras förhandlingsordningen för industrin. Enligt detta ska avtalskraven, om parterna inte kommit överens om annat, framställas senast tre månader innan de gällande avtalen löper ut. Avtalskraven kommer därmed att utarbetas under hösten 2012.

HÖGRE LÖNEÖKNINGAR I NÄRINGSLIVET 2012

Lönerna i näringslivet ökade i genomsnitt med 2,7 procent 2011.⁷⁷ Att löneökningarna blev förhållandevis låga 2011 följer av att de centrala avtal som slöts under 2010 års avtalsrörelse gav lägre löneökningar än tidigare under 2000-talet (se diagram 175).

Löneökningstakten enligt de centrala avtalen stiger under 2012 då avtalen från årets avtalsrörelse börjar gälla. Flertalet av de nya avtalen ger en genomsnittlig årlig procentuell löneökning på 2,6 procent, vilket kan jämföras med 1,7 procent i avtalen från 2010 års avtalsrörelse.

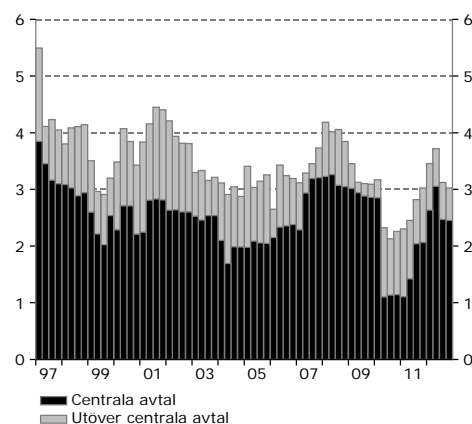
Under 2012 bedöms dock resursutnyttjandet på arbetsmarknaden vara lågt vilket dämpar löneökningarna utöver avtal (se diagram 176).⁷⁸ Den slutliga löneökningstakten för näringslivet som helhet dras upp något av tidigare lagda lönerrevisioner i industrin och blir i genomsnitt 3,3 procent 2012 (se tabell 30).⁷⁹ År 2013 är resursutnyttjandet på arbetsmarknaden fortsatt lågt. Löneökningstakten dras samtidigt ner något av tidpunkten för lönerrevisionerna inom industrin och blir i genomsnitt 2,8 procent i näringslivet som helhet.

VISS SPRIDNING I DEN SLUTLIGA

LÖNEÖKNINGSTAKTEN MELLAN BRANSCHER

Även om löneökningstakten i de nya centrala avtalen är liknande inom de flesta områden blir den slutliga löneökningstakten inte densamma i alla branscher under 2012. Detta beror bland annat på att avtalen har olika löptider, att lönehöjningarna sker vid olika tillfällen under året och på att efterfrågan på arbetskraft, och därmed löneökningen utöver avtal, skiljer sig åt mellan bran-

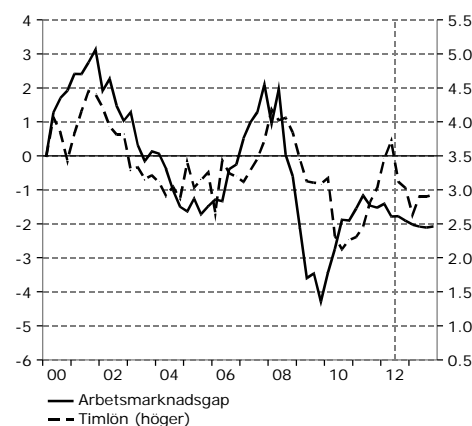
Diagram 175 Timplön i näringslivet
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 176 Arbetsmarknadsgap och timplön i näringslivet

Procent av potentiellt arbetade timmar respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

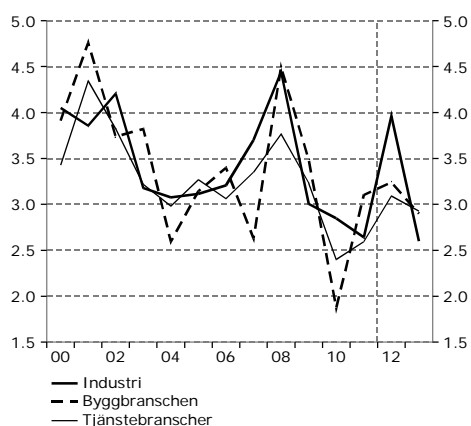
Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

⁷⁷ Preliminära utfall för timplöneökningen 2011 enligt konjunkturlönestatistiken visar en löneökningstakt på 2,6 procent i näringslivet. Denna statistik fastställs dock först efter tolv månader, det vill säga i december 2012. Löneökningstakten revideras i huvudsak uppåt allteftersom nya löner rapporteras efter att lönerrevisioner har genomförts. Konjunkturinstitutet bedömer att utfallet för den slutliga löneökningstakten i näringslivet 2011 blir 2,7 procent.

⁷⁸ Ett mått på resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är det så kallade arbetsmarknadsgapet som visar antalet arbetade timmars avvikelse från potentiellt arbetade timmar (se kapitlet "Produktion och arbetsmarknad").

⁷⁹ Tidpunkten för merparten av lönerrevisionerna i industrin 2011 var den 1 juni. I de kollektivavtal som tecknats för 2012 är tidpunkten för lönerrevisionerna den 1 februari. Eftersom löneökningstakten enligt konjunkturlönestatistiken beräknas som årlig procentuell förändring av timplöner påverkar även förra årets revisioner löneökningstakten under det första halvåret i år.

Diagram 177 Timlön i näringslivsbranscher
Procentuell förändring

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

schert. Inom industrin kommer löneökningstakten att bli högre än i övriga näringslivet 2012 på grund av att lönerrevisionerna tidigare lagts i förhållande till förra årets lönerrevisioner. Den slutliga löneökningstakten i industrin uppskattas bli 4 procent i årsgenomsnitt i år (se tabell 30). År 2013 får tidpunkten för lönerrevisionerna i industrin motsatt effekt. Eftersom avtalsperioden är fjorton månader och lönehöjningen sker på den första dagen av avtalsperioden blir den årliga löneökningen noll de sista två månaderna, det vill säga februari och mars 2013. Den slutliga löneökningstakten i industrin dämpas därför 2013 och är då svagare än i övriga näringslivet (se diagram 177).

Inom byggsektorn steg den slutliga löneökningstakten betydligt under 2011 och blev högre än i övriga näringslivet. Löneökningstakten i byggsektorn fortsätter även under 2012 att vara något högre än i stora delar av övriga näringslivet. Byggkonjunkturen har dock mattats av snabbt under året och löneökningarna väntas bli mer dämpade 2013.

Inom handel, hotell och restaurang följer löneökningstakten profilen på de avtalade löneökningarna. Den steg därmed under andra halvåret 2011 och fortsätter att stiga i år när de nya kollektivavtalen, med högre löneökningstakt, börjar gälla. Löneökningstakten i handeln 2012 kommer dock överskattas något i konjunkturlönestatistiken. Detta beror på att det urval som gjordes för insamlingen av denna statistik 2012 innehöll företag med en något högre lönenivå jämfört med urvalet för 2011.⁸⁰ På motsvarande sätt underskattas löneökningstakten något i år bland kredit- och försäkringsinstitut.

Tabell 30 Timlön enligt konjunkturlönestatistiken

Procent respektive procentuell förändring

	2011	2011	2012	2013
Industri	17	2,6	4,0	2,6
Byggbranschen	6	3,1	3,2	2,9
Tjänstebranscher	44	2,6	3,1	2,9
Varav: Handel, hotell och restaurang	13	2,1	3,5	2,9
Företagstjänster, försäkrings- och kreditinstitut	19	2,9	2,9	3,0
Näringsliv	67	2,7	3,3	2,8
Kommunal sektor	26	2,3	3,0	3,0
Stat	7	2,0	2,8	2,9
Totalt	100	2,5	3,2	2,9

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

⁸⁰ Vid varje årsskifte görs ett nytt urval av företag till konjunkturlönestatistiken. Urvalsbytet hade endast små effekter på näringslivet som helhet men vissa enskilda branscher påverkades mer påtagligt. Till exempel innebar det nya urvalet att löneökningstakten blev högre för tjänstemän inom transport och handel jämfört med om identiska företag undersöktes både 2011 och 2012. Se *Lönestatistik publicerad den 31 maj 2012*, Medlingsinstitutet, www.mi.se.

LÄGRE LÖNEÖKNINGSTAKT I DEN OFFENTLIGA SEKTORN ÄN I NÄRINGSLIVET 2011 OCH 2012

I den offentliga sektorn var löneökningstakten betydligt lägre än i näringslivet 2011 (se tabell 30 och diagram 178). Även under 2012 är löneökningstakten något svagare i den offentliga sektorn jämfört med i näringslivet. Inom statlig sektor förklaras den lägre löneutvecklingen 2011 och 2012 till stor del av att den genomsnittliga lönenivån inom försvaret sjunkit till följd av ett stort antal nyanställningar efter avskaffandet av värnplikten. År 2013 ökar lönerna i statlig sektor i linje med utvecklingen i näringslivet.

I den kommunala sektorn är ekonomin svag under 2012 och 2013 (se avsnittet ”Offentlig konsumtion” i kapitlet ”BNP och efterfrågan”). År 2012 ökar därför lönerna i kommunerna något långsammare än i näringslivet. De nya avtalen, med högre löneökningstakt, börjar gälla i slutet av första halvåret 2012 och löneökningstakten stiger i kommunerna. År 2013 blir den slutliga löneökningstakten något högre i kommunerna än i näringslivet.

ARBETSKOSTNADEN ÖKAR NÅGOT SNABBARE ÄN TIMLÖNEN 2012

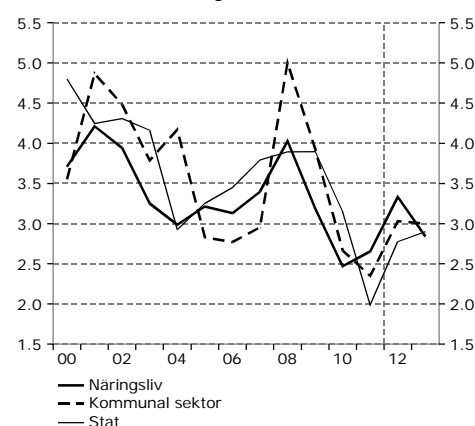
För att beräkna arbetskostnaden per timme i näringslivet används uppgifter från nationalräkenskaperna på lönesumma, löneskatter och kollektiva avgifter samt anställdas arbetade timmar. Den timlön som kan beräknas med lönesumman och de arbetade timmarna har under perioden 2001–2009 i genomsnitt utvecklats något snabbare än timlönen enligt konjunkturlönestatistiken.⁸¹ Vissa år är det dock stora skillnader i utvecklingstakt mellan källorna. År 2010 visade nationalräkenskaperna en sjunkande timlön samtidigt som konjunkturlönestatistiken visade en ökning med 2,5 procent (se diagram 179).⁸² År 2011 ökade timlönen i näringslivet däremot något mer enligt nationalräkenskaperna än enligt konjunkturlönestatistiken, 3,2 procent jämfört med 2,7 procent (se tabell 31). Timlönen bedöms även i år och nästa år, i linje med tidigare mönster, öka något snabbare enligt nationalräkenskaperna än enligt konjunkturlönestatistiken.

År 2011 minskade de kollektiva avgifterna och löneskatterna något i förhållande till lönesumman. Arbetskostnaden per timme ökade därmed något långsammare än timlönen enligt nationalräkenskaperna (se diagram 180 och tabell 31). Vissa premier i de avtalade försäkringarna höjs i år jämfört med 2011 och arbetskostnaden ökar därför lite snabbare än timlönen. Nästa år väntas

⁸¹ Under perioden 2001–2009 ökade timlönen beräknad enligt nationalräkenskaperna med i genomsnitt 3,6 procent per år. Timlönen enligt konjunkturlönestatistiken ökade med i genomsnitt 3,5 procent per år under samma period. I lönesumman i nationalräkenskaperna ingår vissa typer av ersättningar som bonusutbetalningar och sjuklön, vilka inte ingår i lönebegreppet enligt konjunkturlönestatistiken.

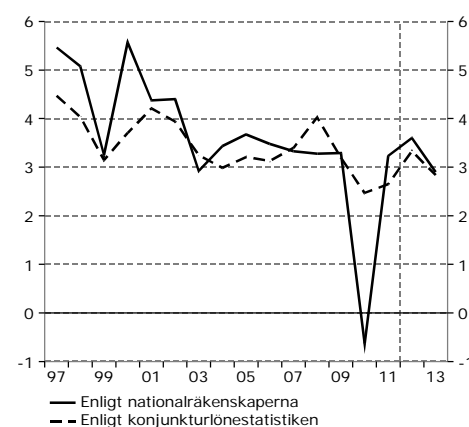
⁸² Se vidare *Sveriges ekonomi – Statistiskt perspektiv 2010: 4*, SCB, för en diskussion av möjliga förklaringar till avvikelserna.

Diagram 178 Timlön i näringsliv, kommunal sektor och stat
Procentuell förändring

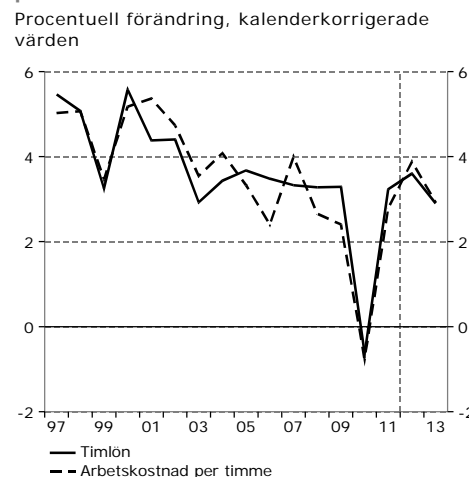
Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 179 Timlön i näringslivet
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

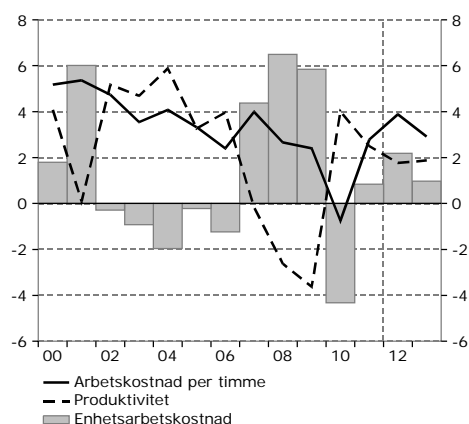
Diagram 180 Timlön och arbetskostnad per timme
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 181 Enhetsarbetskostnad i näringslivet

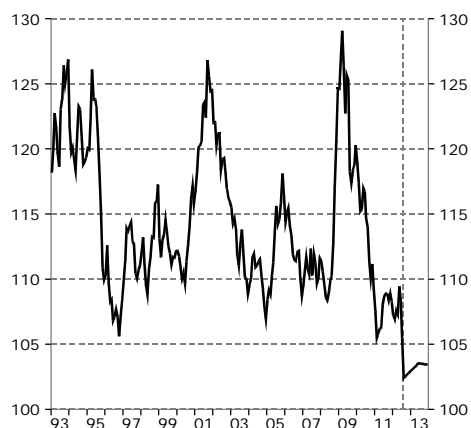
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 182 Kronans effektiva växelkurs – KIX

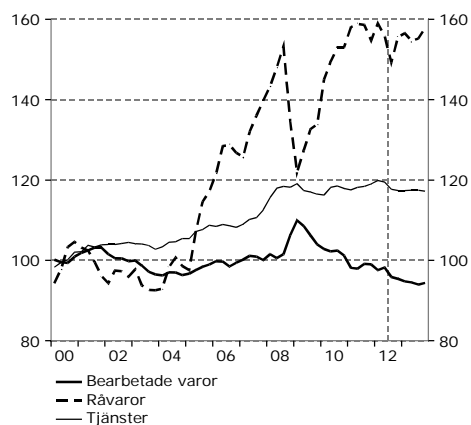
Index 1992-11-18=100, månadsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 183 Exportpris

Index 2000=100, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

inga förändringar i de kollektiva avgifterna och löneskatterna ske, därmed ökar timlön och arbetskostnad i samma takt.

Tabell 31 Timlön och arbetskostnad per timme i näringslivet

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	2011	2012	2013
Timlön (KL)	2,7	3,3	2,8
Timlön (NR)	3,2	3,6	2,9
Kollektiva avgifter och löneskatter (i procent av lönesumman, NR)	39,1	39,5	39,5
Arbetskostnad (NR)	2,8	3,9	2,9

Anm. Konjunkturlönestatistiken (KL) respektive nationalräkenskaperna (NR). Timlönen enligt nationalräkenskaperna beräknas som lönesumman dividerat med anställdas arbetade timmar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ENHETSARBETSKOSTNADEN STIGER**TILLFÄLLIGT SNABBARE 2012**

Arbetskostnaden per timme i näringslivet stiger förhållandevis snabbt 2012 jämfört med produktivitetsutvecklingen (se diagram 181). Detta innebär att arbetskostnaden per producerad enhet i näringslivet, enhetsarbetskostnaden, i år stiger med 2,2 procent, vilket är snabbare än den takt som på lång sikt bedöms vara förenlig med inflationsmålet.⁸³ År 2013 stiger däremot arbetskostnaderna i långsammare takt samtidigt som produktiviteten ökar något snabbare. Utvecklingen av enhetsarbetskostnaden dämpas därmed till 1,0 procent.

Deflaterer, kostnader och vinster**EXPORT- OCH IMPORTPRISERNA FALLER**

Den svenska kronan har stärkts avsevärt under senare tid (se diagram 182), i synnerhet gentemot euron. Det har en dämpande inverkan på både export- och importpriserna under resten av 2012. Samtidigt medför den svaga internationella industrikonjunkturen att världsmarknadspriserna på bearbetade varor utvecklas svagt. Kombinationen av en svag efterfrågan både i Sverige och i omvärlden och en starkare krona medför att både export- och importpriserna på bearbetade varor sjunker 2012 (se diagram 183 och diagram 184).

Även priserna på importerade och exporterade råvaror uttryckta i kronor dämpas av den starka kronan, och detta blir särskilt tydligt under tredje kvartalet i år (se diagram 183 och

⁸³ I ett läge där ekonomin är balanserad i alla avseenden så att till exempel kapitalavkastningen är i paritet med det långsiktiga avkastningskravet, arbetslösheten är på sin jämviktsnivå och efterfrågeläget är balanserat samt att det inte finns någon påverkan från kortsiktiga variationer i exempelvis energi- och råvarupriser, ökar enhetsarbetskostnaden med ungefär 1,4 procent årligen förutsatt att målet om 2 procents inflation i konsumentpriserna hålls. Se vidare Markowski, A. m.fl., "Strukturell utveckling av arbetskostnad och priser i den svenska ekonomin", Working Paper Nr. 106, Konjunkturinstitutet, 2011.

diagram 184). Importpriserna på råvaror har dock en starkare utveckling än motsvarande exportpriser 2012 (se tabell 32). Priserna på importerade livsmedel stiger medan priserna på exporterade livsmedel sjunker något. Dessutom har priserna på skogsprodukter och järnmalm, som utgör en stor del av råvaruexporten, gått ner. Råolja och andra petroleumprodukter, som utgör en stor del av importen, har å andra sidan stigit i pris igen under sommaren, både uttryckt i kronor och i dollar, efter att ha fallit under början av året.

Tabell 32 Tillförsel och användningspriser

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt			
	2011	2011	2012	2013
<i>BNP</i>	69	0,9	1,4	1,4
Offentliga myndigheter ¹	13	2,7	3,5	2,9
Näringsliv ²	48	0,6	0,9	1,1
Skattenetto	8	0,1	0,9	0,7
Import	31	-0,4	-1,1	-2,0
Varav: Bearbetade varor	16	-3,8	-2,4	-3,3
Råvaror	7	9,0	0,2	-0,2
Tillförsel/användning³	100	0,5	0,6	0,3
Offentlig konsumtion	18	2,3	3,2	2,5
Hushållens konsumtion	33	1,3	1,1	1,0
Fasta bruttoinvesteringar	13	0,3	0,5	0,5
Export	35	-1,1	-1,1	-1,5
Varav: Bearbetade varor	19	-3,5	-1,8	-2,4
Råvaror	5	4,9	-1,6	0,7

¹ Inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer. ² Förädlingsvärdepris beräknat till baspris. ³ Inklusive lagerinvesteringar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Både export- och importpriserna på bearbetade varor fortsätter att sjunka 2013, eftersom industrikonjunkturen förblir svag. Prisutvecklingen blir dock något gynnsammare för exportörer av råvaror, bland annat eftersom priserna på skogsindustriprodukter förväntas stiga något under 2013. En betydligt svagare råoljeprisutveckling 2013 bidrar till att importpriserna på råvaror sjunker under året.

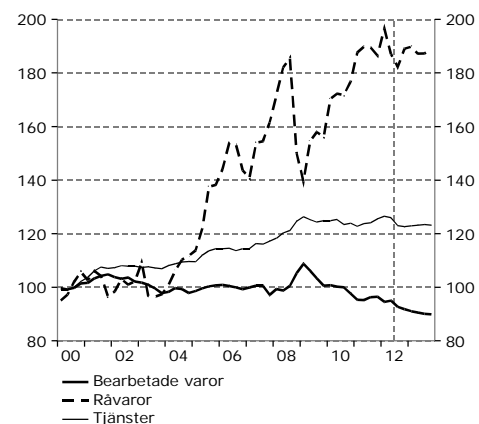
I kombination med en svag utveckling för priserna på importerade och exporterade tjänster leder utvecklingen till att priserna totalt sett för exporten och importen sjunker både 2012 och 2013.

HEMMAMARKNADSPRISERNA STIGER

Sjunkande importpriser gynnar både svenska hushåll, i form av lägre priser på konsumtionsvaror och tjänster, och svenska producenter, i form av lägre priser på insatsvaror och inköpta tjänster. Samtidigt drabbas exportföretagen av den starkare kronkursen, eftersom de har svårt att höja priserna i utländsk valuta.

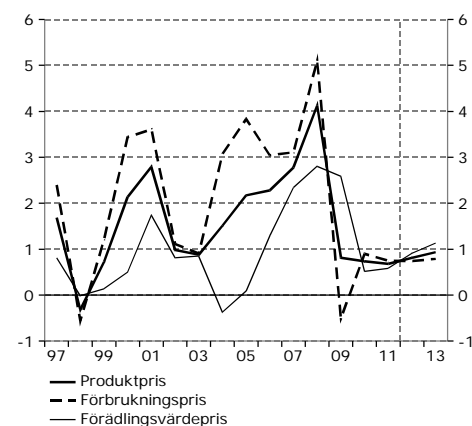
Diagram 184 Importpris

Index 2000=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 185 Produkt-, förbruknings- och förädlingsvärdepris i näringslivet
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Priser och kostnader

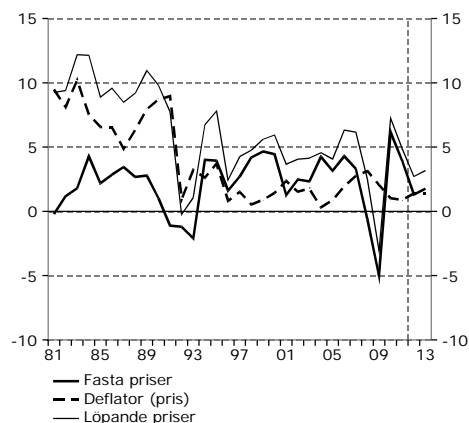
Produktpriset är en sammanvägning av priserna på alla varor och tjänster som produceras i Sverige, det vill säga priset på **bruttoproduktionen**. Det kan jämföras med konsumentprisindex, som är en sammanvägning av priserna på de varor och tjänster som svenska hushåll köper.

Förbrukningspriset är de sammanvägda priserna på alla insatsvaror och inköpta tjänster som förbrukas i produktionen.

Förädlingsvärdepriset ges av det sammanvägda nettot mellan produktpriset och förbrukningspriset.

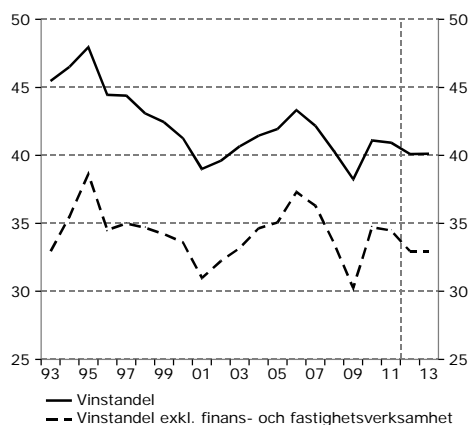
Enhetsarbetskostnaden är arbetskostnaden per producerad enhet som beräknas genom att den totala **arbetskostnaden** i löpande pris divideras med produktionsvolymen, det vill säga **förädlingsvärdet** i fasta priser.

Diagram 186 BNP till marknadspris
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 187 Vinstandel i näringslivet
Procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

På hemmamarknaden kompenserar företagen delvis för de ökade arbetskostnaderna, och hemmamarknadspriserna stiger 2012 och 2013 (se tabell 33). Sammantaget gör detta att näringslivets förädlingsvärdepris stiger med i genomsnitt ca 1 procent 2012 och 2013 (se diagram 185 och rutan i marginalen). Detta är marginellt lägre än den genomsnittliga ökningen på 1,2 procent från 1993 till 2011. BNP-deflatorn ökar med 1,4 procent båda åren vilket också det är lägre än den genomsnittliga ökningstakten sedan 1993 (se diagram 186).

Produktionsvolymen i hela ekonomin stiger med totalt 3,1 procent från 2011 till 2013 och BNP-deflatorn med 2,8 procent. Alltså stiger BNP i löpande priser från 2011 till 2013 med totalt 6,0 procent, till drygt 3 700 miljarder kronor 2013. Utvecklingen av BNP i löpande priser har stor betydelse för bland annat prognosen för skatteintäkter och bedömningen av hållbarheten i de offentliga finanserna (se kapitlet "Offentliga finanser").

Tabell 33 Priser, kostnader och vinster i näringslivet

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt			
	2011	2011	2012	2013
Produktpris ¹	100	0,7	0,8	0,9
Exportpris	31	-1,1	-1,1	-1,5
Hemmamarknadspris	69	1,5	1,7	2,0
Förbrukningspris ²	58	0,8	0,7	0,8
Importerade produkter	16	2,0	-0,6	-2,0
Inhemskt producerade produkter	41	0,3	1,2	1,8
Förädlingsvärdepris ³	42	0,5	0,8	1,0
Enhetsarbetskostnad ^{4,5}	25	0,9	2,2	1,0
Enhetsöverskott ^{5,6}	17	0,0	-1,2	1,1
Vinstandel⁵	40,9	40,1	40,1	40,1

¹ Beräknat till baspris. ² Beräknat till marknadspris, inkluderar handelsmarginaler samt produktskatter minus produktsubventioner. ³ Beräknat till faktorpris, men till skillnad från nationalräkenskapernas definition har endast nettot av ej löneberoende produktionskatter och subventioner exkluderats, medan löneberoende skatter och subventioner ingår. ⁴ Arbetskostnad inklusive kollektiva avgifter och löneberoende produktionskatter inklusive egenföretagares löneskatter, per producerad förädlingsvärdeenheter. ⁵ Kalenderkorrigerade värden. ⁶ Bruttoöverskott per förädlingsvärdeenheter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

SJUNKANDE LÖNSAMHET 2012

Enhetsarbetskostnaden i näringslivet stiger jämförelsevis snabbt 2012 eftersom arbetskostnaden per timme ökar i förhållande till produktiviteten. Företagen höjer inte priserna tillräckligt för att kompensera för ökningen av enhetsarbetskostnaden, och lönsamheten, mätt som vinstandel, försämras därför (se diagram 187 samt faktarutan nedan för en förklaring av lönsamhetsbegreppet).

Att företagets lönsamhet försämras bekräftas av Konjunkturbarometern, som visar en försämring andra kvartalet 2012 jämfört med läget första kvartalet 2012 och jämfört med större delen av 2011 (se diagram 188).

Den svaga konjunkturutvecklingen under senare år har inneburit att företagen investerar mindre än tidigare. Kapitalstocken ökar därför långsammare och lönsamheten mätt som kapitalavkastning sjunker något mindre än vinstandelen. År 2013 uppgår kapitalavkastningen efter avdrag för kapitalförslitningskostnader i näringslivet exklusive finans- och fastighetsverksamhet till 11,6 procent 2013, vilket är något lägre än den genomsnittliga avkastningen på 12 procent sedan 1993 (se diagram 189).

FAKTA

Olika mått på lönsamhet

När produkter tillverkas förbrukas en mängd insatsprodukter, både varor och tjänster. Skillnaden mellan värdet av de produkter som företagen tillverkar (bruttoproduktionen) och värdet av de produkter som förbrukas i tillverkningen benämns *förädlingsvärde*.

Förädlingsvärdet fördelas till arbetstagarna i form av lön (och andra arbetskostnader) och till finansärer (kapitalägare) i form av ett bruttoöverskott. Förädlingsvärdets utveckling beror både på hur produktionsvolymen och *förädlingsvärdepriset* utvecklas. Förädlingsvärdepriset beräknas utifrån hur produktpriserna utvecklas med avdrag för förbrukningspriserna. Förädlingsvärdepriset stiger snabbare ju mer priserna på de tillverkade produkterna stiger i förhållande till priserna på de produkter som förbrukas i tillverkningen. Ett högre förädlingsvärdepris skapar utrymme för högre arbetskostnader och/eller bruttoöverskott.

Nettoöverskottet är det som återstår efter att kostnader för kapitalförslitning dragits från bruttoöverskottet. Företagens lönsamhet mäts ofta som kvoten mellan nettoöverskottet och kapitalstocken, det vill säga *avkastningen på kapital*. Eftersom den förväntade avkastningen är avgörande för investeringsbesluten har företagens lönsamhet stor betydelse för produktion och sysselsättning.

Bruttoöverskottet som andel av förädlingsvärdet anger *vinstandelen*. Arbetskostnaden som andel av förädlingsvärdet anger *arbetskostnadsandelen*. Dessa andelar visar hur förädlingsvärdet i företagen fördelas mellan finansärer (kapitalägare) och löntagare.

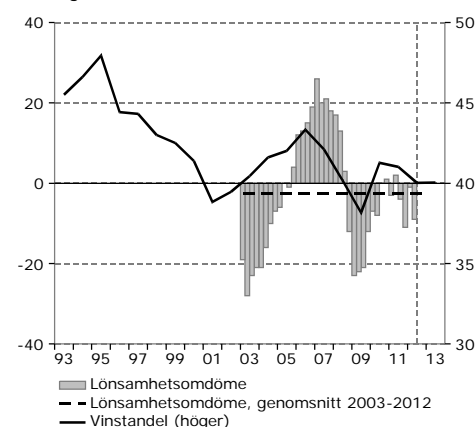
Konsumentpriser

LÅG INFLATION I ÅR OCH NÄSTA ÅR

Inflationen har varit fortsatt låg under årets första sju månader (se diagram 190). Prisutvecklingen har överlag varit dämpad och

Diagram 188 Lönsamhet i näringslivet

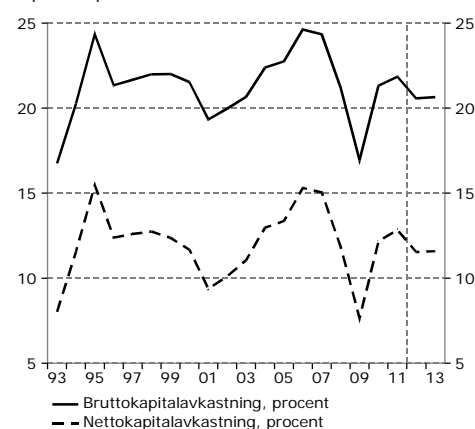
Procent, årsvärden respektive netttotal, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 189 Kapitalavkastning i näringslivet exkl. finans- och fastighetsverksamhet

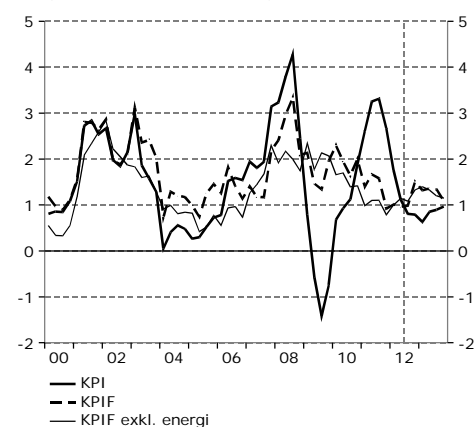
Driftsöverskott i procent av kapitalstocken, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 190 Konsumentpriser

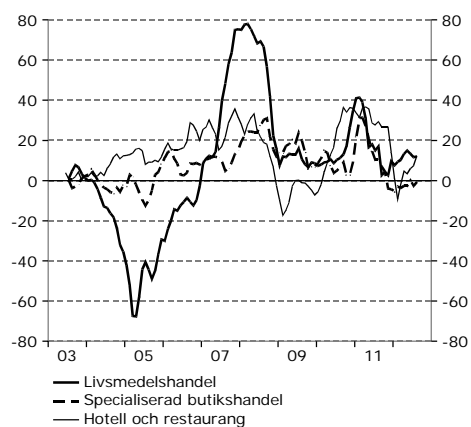
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 191 Företagens prisförväntningar

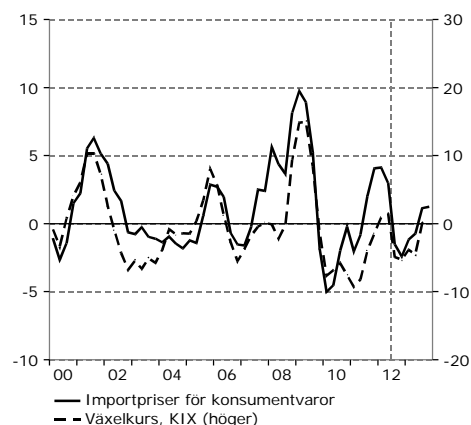
Nettototal, månadsvärden, 3-månaders glidande medelvärde

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 192 Importpriser för konsumtionsvaror och växelkurs

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

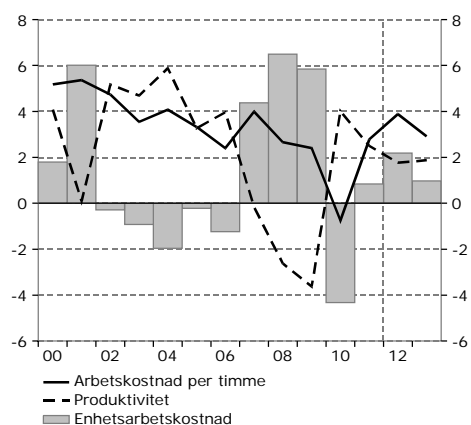

Anm. En negativ (positiv) förändring av KIX innebär en förstärkning (försvagning) av växelkursen.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 193 Enhetsarbetskostnad i näringslivet

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

priserna på varor och el har varit lägre än ifjol. Ökningen av konsumentpriserna mätt med fast bostadsränta, KPIF, uppgick i juli 2012 bara till 0,8 procent.

Den närmaste tiden planerar företagen endast mindre prisförändringar (se diagram 191). Kronförstärkningen bidrar till att inflationen förblir låg framöver (se tabell 34). Att Riksbanken sänker reporäntan fjärde kvartalet 2012 medför att inflationen mätt med KPI ökar mindre än mätt med KPIF (se avsnittet "Penningpolitik, räntor och växelkurser" i kapitlet "Ekonomisk politik").

Tabell 34 Konsumentpriser

Procentuell förändring om inget annat anges

	Vikt	2011	2012	2013
KPI	100	3,0	1,1	0,8
Räntekostnader, räntesats		36,6	0,7	-8,8
KPIF	100	1,4	1,1	1,3
Varor och tjänster	70	0,4	0,6	0,7
Boende	17	2,3	2,6	2,4
Energi	9	5,2	1,0	1,4
Räntekostnader, kapitalstock	4	6,5	6,0	5,5
KPIF exkl. energi	91	1,0	1,1	1,3
HIKP		1,4	1,1	1,1

Anm. Räntekostnader i KPI utgörs av produkten av kapitalstock och räntesats.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

STARKARE KRONA DÄMPAR PRISÖKNINGARNA PÅ VAROR OCH TJÄNSTER

Prisökningstakten för varor och tjänster, som utgör 70 procent av KPI-korgen, bestäms i hög grad av utvecklingen av enhetsarbetskostnaden i näringslivet och importpriserna för konsumtionsvaror. Genomslaget av förändrade importpriser och enhetsarbetskostnader på konsumentpriserna sker dock med betydande fördröjning (se faktarutan i slutet av detta avsnitt).

Importpriserna på konsumentvaror sjönk tillbaka under första halvåret i år. Förstärkningen av kronan väntas medföra att importpriserna fortsätter sjunka under andra halvåret. En dämpad internationell prisutveckling medför att importpriserna fortsätter att utvecklas svagt under 2013 (se diagram 192). Detta håller i sin tur tillbaka utvecklingen av konsumentpriserna de närmaste åren. Att genomslaget till konsumentpriserna sker gradvis har flera orsaker. En orsak är att många företag valuta-säkrar sina affärer, vilket innebär att det tar ett tag innan deras kostnader sjunker till följd av kronförstärkningen. En annan orsak är att det tar ett tag för handlarna att förvissa sig om att kronförstärkningen inte är tillfällig. I det kortare perspektivet är det därför troligt att kronförstärkningen endast i mindre utsträckning påverkar deras prissättning, utan snarare ökar deras vinstmarginaler.

Enhetsarbetskostnaden i näringslivet stiger jämförelsevis snabbt i år, men betydligt mindre nästa år (se diagram 193). Att enhetsarbetskostnaden utvecklades mycket svagt under 2010 och 2011 bidrar dock till att dämpa effekterna av stigande kostnader. Detta eftersom genomslaget av förändrade importpriser och enhetsarbetskostnader på konsumentpriserna sker med fördröjning.

Inflationen beror dock inte enbart på företagens kostnader utan också på efterfrågeläget i ekonomin och på vilka förväntningar ekonomins aktörer har. Andelen företag som planerar att höja priserna den närmaste tiden är förhållandevis liten (se diagram 191). Företagens inflationsförväntningar är också låga. Sammantaget stiger varu- och tjänstepriserna långsamt nästa år.

STIGANDE LIVSMEDELSPRISER

Livsmedelspriserna i KPI har ökat de senaste månaderna.⁸⁴ Uppgången sker efter en längre period av stigande livsmedelspriser i producentledet, vilket talar för att uppgången förblir varaktig (se diagram 194).

Under juli och augusti 2012 har de internationella priserna på spannmål stigit kraftigt till följd av torka i USA och delar av Europa (se diagram 195 och avsnittet ”Internationell konjunkturutveckling”). Uppgången i de internationella priserna leder i viss utsträckning till stigande import- och hemmamarknadspriser. Detta leder i sin tur till högre livsmedelspriser i konsumentledet. Snabbast och störst blir effekten på mjöl och andra produkter där spannmål utgör en stor del av produktionskostnaden. En mindre, och fördröjd, effekt kan dock väntas även på till exempel kött, där spannmål utgör en del av produktionskostnaden i form av foder. Den kraftiga förstärkningen av kronan den senaste tiden dämpar dock effekterna av de högre världsmarknadspriserna på spannmål.

ENERGIPRISERNA ÖKAR

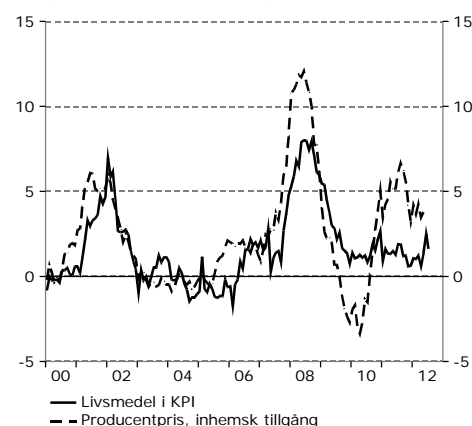
Priset på råolja har stigit kraftigt under juli och augusti 2012 (se vidare kapitlet ”Internationell konjunkturutveckling”). Det har medfört att svenska drivmedelspriser återigen stigit (se diagram 196). Den senaste tidens uppgång i råoljepriserna bedöms delvis förklaras av tillfälliga utbudsstörningar. En stigande efterfrågan på olja under 2013 innebär dock att råoljepriserna, och därmed drivmedelspriserna, förblir höga även framöver.

Elpriserna ligger i dagsläget på de lägsta nivåerna på flera år. Höga nivåer i vattenmagasinen och prissättningen på terminsmarknaden talar för att priserna kommer att förbli låga fram till vintern.

⁸⁴ Prisökningen under maj och juni kan till viss del förklaras av kraftiga prisuppgångar för enstaka frukter och grönsaker. Grönsaker sjönk kraftigt i pris i juli, vilket medförde att livsmedel totalt sjönk i pris. Säsongsrensat låg dock prisenivån för livsmedel i juli 1,6 procent högre än i april, och 1,5 procent högre än inledningen av året.

Diagram 194 Livsmedelspriser

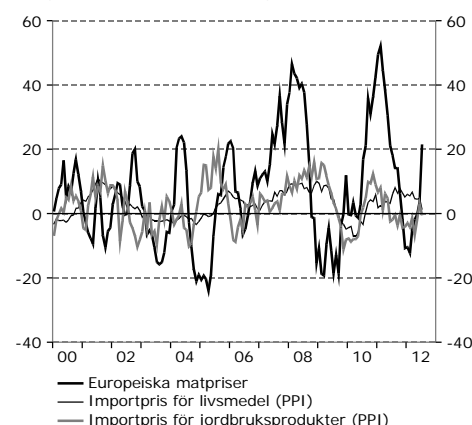
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 195 Europeiska och svenska producentpriser

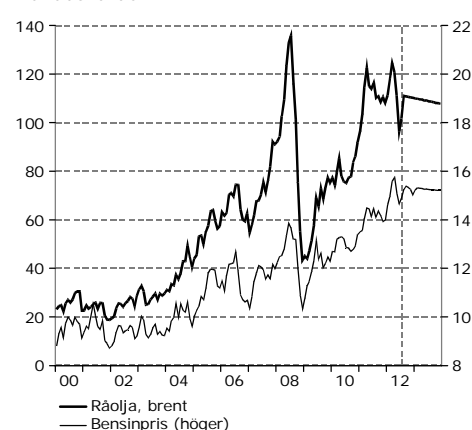
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Hamburgisches WeltWirtschaftsInstitut (HWWI) och SCB.

Diagram 196 Råolja och drivmedel

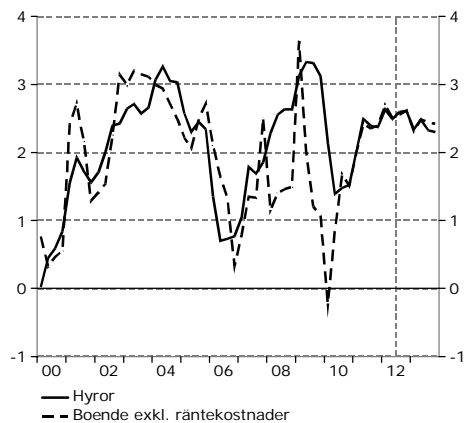
US dollar per fat respektive kronor per liter, månadsvärden

Källor: Macrobond, International Petroleum Exchange, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 197 Boendekostnader

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

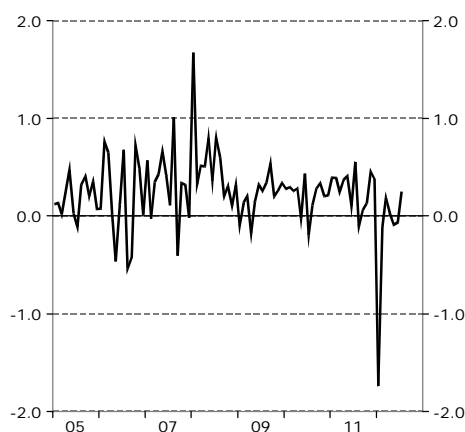

Anm: Hyror utgör den enskilt största delposten i boendeaggregatet. Övriga delposter utgörs av fastighets- och tomrättsavgift, avskrivningar, reparationer, försäkringar samt vatten, avlopp, sotning och sophämtning.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 198 Restaurangpriser i KPI

Procentuell förändring, säsongsrensade månadsvärden

Anm. Sista observation avser juli 2012. Restaurangpriserna mäts med aggregatet "förtäring utanför hemmet". Inkluderar inte alkohol.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Sammantaget blir den direkta effekten på inflationen från energipriserna relativt måttlig 2012. Stigande energipriser bidrar indirekt till inflationen genom att de driver upp priserna på andra varor och tjänster i och med att energi är en viktig insatsvara i produktionen. Den kraftiga uppgången i energipriserna 2010 och 2011 bedöms ge en viss fördröjd effekt på inflationen 2012.

HYRORNA STIGER MER I ÅR

Avtalen avseende 2012 års hyror indikerar att hyror mätt i KPI kommer att öka något snabbare 2012 än året innan (se diagram 197). Höjningarna 2013 blir något lägre än 2012, delvis som en effekt av prognostiserad finanspolitik i form av sänkt fastighetsavgift för hyresfastigheter (se kapitlet "Offentliga finanser").

LÄGRE RESTAURANGMOMS MEDFÖR LÄGRE KONSUMENTPRISER 2012

Momsen på restaurang- och cateringtjänster sänktes den 1 januari 2012. Priserna på restaurangmat i KPI sjönk i januari med 1,7 procent jämfört med föregående månad. Under perioden februari till juni låg priserna i stort sett stilla (se diagram 198). I juli steg priserna jämfört med föregående månad med 0,25 procent i säsongsrensade termer, vilket motsvarar den genomsnittliga ökningstakten per månad för perioden 2000–2011.

Konjunkturinstitutets bedömning är att den sänkta restaurangmomsen medfört att priserna till och med april månad blivit ca 3 procent lägre än de annars skulle ha blivit, vilket motsvarar ett genomslag av momssänkningen på ca 30 procent.⁸⁵ Produktpriserna på livsmedel, vilka är en viktig förklaringsfaktor för restaurangprisernas utveckling, ökade mycket svagt i pris under inledningen av året och kan, med fördröjning, ha dämpat prisutvecklingen under de senaste månaderna. Det är därför högst osäkert om den svaga prisutvecklingen under maj och juni kan tolkas som ett tecken på att genomslaget av reformen skulle vara större än vad Konjunkturinstitutet tidigare bedömt.

Sänkningen av restaurangmomsen har inneburit att inflationen mätt med KPI och KPIF blivit drygt 0,1 procentenhet lägre under första halvåret 2012 än vad som annars skulle ha varit fallet. Höjningen av tobaksskatten den 1 januari 2012 verkar däremot i motsatt riktning, men dess effekt på inflationen är mindre.

⁸⁵ Konjunkturinstitutet, "Kortsiktiga priseffekter av sänkt mervärdesskattesats på restaurang- och cateringtjänster", Fördjupnings-pm nr. 13, 2012.

FAKTA**Enhetsarbetskostnad i näringslivet och importpriser
viktiga för inflationsutvecklingen**

På lång sikt bestäms prisökningstakten för varor och tjänster, vilka utgör 70 procent av KPI-korgen, i hög grad av hur enhetsarbetskostnaden utvecklas. Enhetsarbetskostnaden bestäms av hur arbetskostnaderna och produktiviteten utvecklas. Företagen anpassar priserna efter utvecklingen av enhetsarbetskostnaden så att en marknadsmässig avkastning uppnås. Förändringar i enhetsarbetskostnaden påverkar priserna med viss fördröjning, bland annat för att det är förenat med kostnader att ändra priserna.

Inflationen påverkas också av hur importpriserna utvecklas. En stor del av de konsumtionsvaror som ingår i KPI importeras. Förändrade importpriser påverkar även de svenska konsumentpriserna genom att kostnaden för insatsvaror i den inhemska produktionen påverkas. På kort sikt brukar sambandet mellan importpriser och inflationen vara starkare än det mellan enhetsarbetskostnad i näringslivet och inflationen. En delförklaring är att många importvaror är säsongvaror som relativt ofta byts ut i handeln. Detta innebär också att förändringar i växelkursen kan få ett snabbt genomslag på den svenska inflationen via ändrade importpriser.

Offentliga finanser

Den svaga konjunkturutvecklingen gör att det uppstår ett mindre underskott i de offentliga finanserna både i år och nästa år. Inkomsterna utvecklas svagt samtidigt som utgifterna som andel av BNP ökar i år. Prognosen baseras på att regeringen genomför ofinansierade åtgärder om 14 miljarder kronor 2013.⁸⁶ Med denna prognos minskar det konjunkturjusterade sparandet något inte bara i år utan även 2013. Finanspolitiken är därmed svagt expansiv båda åren men detta bedöms vara förenligt med de budgetpolitiska målen.

Läget i de offentliga finanserna

LITET UNDERSKOTT I DE OFFENTLIGA FINANSERNA

Det finansiella sparandet i den offentliga sektorn försvagas både i år och nästa år till följd av den svaga konjunkturutvecklingen (se tabell 35 och diagram 199). Inkomsterna minskar något som andel av BNP både i år och nästa år. Det beror främst på att företagens direkta skatter minskar som andel av BNP. Sett över båda åren ökar samtidigt utgifterna som andel av BNP, eftersom bland annat offentlig konsumtion och transfereringar till hushållen ökar snabbare än BNP (se diagram 200).

Tabell 35 Den offentliga sektorns finansiella sparande

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013
Inkomster	1 735	1 781	1 829
Procent av BNP	49,7	49,6	49,4
Utgifter	1 731	1 791	1 843
Procent av BNP	49,6	49,9	49,8
Finansiellt sparande	5	-10	-14
Procent av BNP	0,1	-0,3	-0,4

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

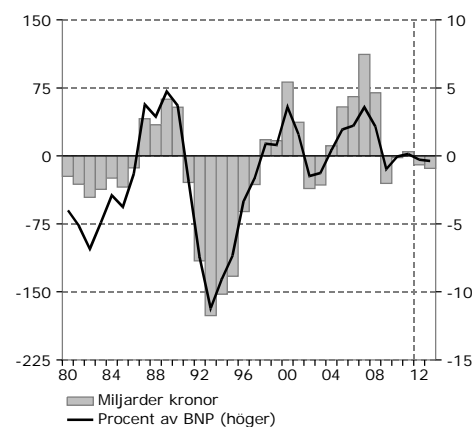
Konjunkturinstitutet prognostiserar inga ytterligare ofinansierade åtgärder 2012 utöver de åtgärder om ca 15 miljarder kronor som redan har beslutats.⁸⁷ Med denna prognos minskar det konjunkturjusterade sparandet med 0,3 procent av potentiell BNP och finanspolitiken är därmed expansiv i år (se diagram 201). För 2013 prognostiserar Konjunkturinstitutet att regeringen genom-

⁸⁶ Beräkningarna avslutades den 23 augusti. Den 24 augusti presenterade finansminister Anders Borg i Harpsund regeringens nya prognos och ett reformutrymme som 2013 uppgår till 23 miljarder kronor, det vill säga 9 miljarder kronor mer än vad som ligger i prognosen. I fördjupningen "Kort kommentar till regeringens aviserade förslag på ofinansierade åtgärder 2013" redovisas en översiktlig beräkning av hur prognosens centrala variabler påverkas av denna mer expansiva finanspolitik 2013.

⁸⁷ Se budgetpropositionen för 2012 och fördjupningen "Budgetpropositionen för 2012" i *Konjunkturläget*, december 2011.

Diagram 199 Offentliga sektorns finansiella sparande

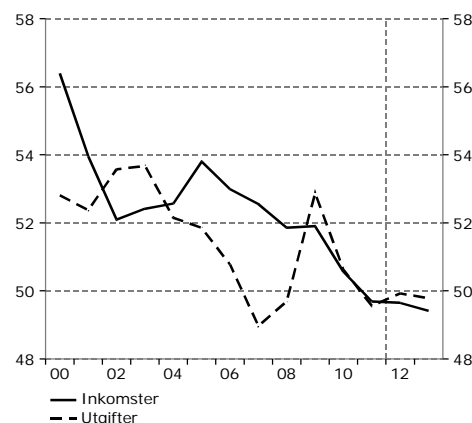
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 200 Inkomster och utgifter i offentlig sektor

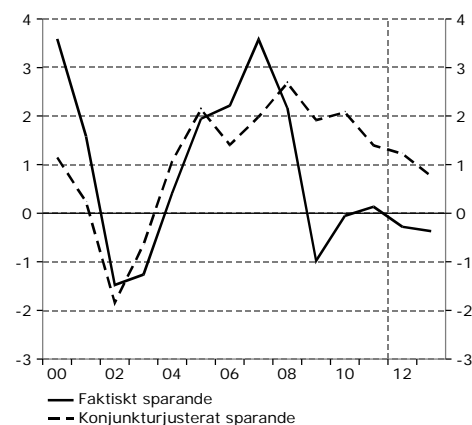
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 201 Offentliga sektorns faktiska och konjunkturjusterade finansiella sparande

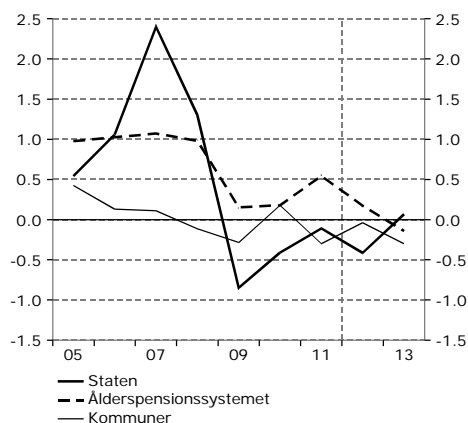
Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 202 Finansiellt sparande i olika delar av offentlig sektor

Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

för ofinansierade åtgärder om 14 miljarder kronor. Eftersom den genomsnittliga kommunalskatten höjs i prognosen med motsvarande 1 miljard kronor 2013 blir effekten på det finansiella sparandet i den offentliga sektorn 13 miljarder kronor. Det konjunkturjusterade sparandet minskar då med ytterligare 0,2 procent av potentiell BNP och finanspolitiken blir alltså något expansiv även detta år (se kapitlet "Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016"). I tabell 36 visas den antagna fördelningen av Konjunkturinstitutets prognostiserade finanspolitik 2013. Fördelningen baseras på en bedömning av regeringens aviseringar om framtida åtgärder och inriktning av finanspolitiken.

Tabell 36 Antagen fördelning av Konjunkturinstitutets prognostiserade finanspolitik 2013

Miljarder kronor, löpande priser

	2013
Hushållens direkta skatter ¹	1
Företagens direkta skatter	-5
Punktskatter och övriga skatter ²	-1
Inkomster	-5
Offentlig konsumtion ³	3
Offentliga investeringar ⁴	3
Transfereringar till hushåll	2
Utgifter	8
Total effekt efter finansiellt sparande	-13

¹ Avser höjd genomsnittlig kommunalskatt. ² Prognosen följer de förslag till skattesänkningar som publicerades i samband med vårpropositionen, se "Vissa skattefrågor i budgetpropositionen 2013", promemoria, Finansdepartementet.

³ 2 miljarder kronor tillförs kommunsektorn i form av riktade statsbidrag och 1 miljard kronor tillförs staten. ⁴ Hela beloppet avser statliga investeringar.

Anm. I tabellen redovisas den direkta effekten av en åtgärd. Den direkta effekten tar inte hänsyn till att åtgärden kan ge upphov till beteendeförändringar, som i sin tur kan leda till förändrade skatteinkomster och transfereringsutgifter.

Källa: Konjunkturinstitutet.

TILLFÄLLIGA PENGAR FÖRSTÄRKER SPARANDET I KOMMUNSEKTORN I ÅR

Det finansiella sparandet i staten minskar i år till följd av att statens inkomster, framför allt företagens direkta skatter, utvecklas svagt (se tabell 37 och diagram 202). Allt eftersom ekonomin successivt återhämtar sig förstärks statens finansiella sparande och nästa år blir det ett litet överskott i statens finanser.

Till följd av högre pensionsutbetalningar minskar det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet både i år och nästa år. I kommunsektorn förstärks det finansiella sparandet tillfälligt i år. Förstärkningen förklaras framför allt av att kommunsektorn får en betydande engångsutbetalning från AFA Försäkring på knappt 12 miljarder kronor i slutet av året (se avsnittet "Offentlig konsumtion" i kapitlet "BNP och efterfrågan"). En större del av dessa extra medel kommer inte användas under året och det ekonomiska resultatet i kommunsektorn förbättras i motsvarande

de grad. En mindre del används dock till konsumtion och investeringar och bidrar därmed till att göra den samlade finanspolitiken expansiv i år.

Tabell 37 Finansiellt sparande i delsektorer

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2011	2011	2012	2013
Staten	-4	-0,1	-0,4	0,1
Ålderspensionssystemet	19	0,5	0,2	-0,1
Kommunsektorn	-10	-0,3	0,0	-0,3
Offentliga sektorn	5	0,1	-0,3	-0,4

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

STATSSKULDEN FORTSÄTTER FALLA SOM ANDEL AV BNP

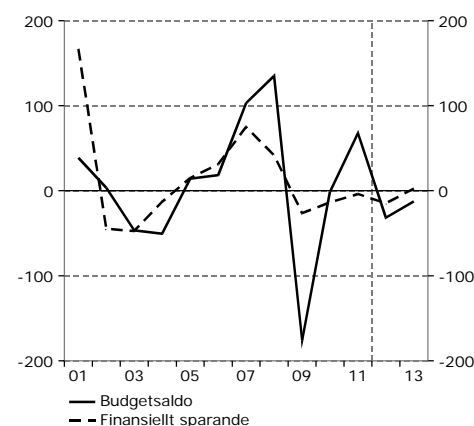
Såväl statens finansiella sparande som budgetsaldot blir negativt i år och uppgår till -15 miljarder kronor respektive -32 miljarder kronor (se diagram 203). I år ökar Riksgäldens nettoutlåning och samtidigt är skatteperiodiseringarna⁸⁸ positiva. Detta är de främsta förklaringarna till att budgetsaldot är ca 17 miljarder kronor lägre än det finansiella sparandet i år (se tabell 38). Statens finansiella sparande är positivt 2013. Då är dock skatteperiodiseringarna negativa, vilket ger ett budgetsaldo på -13 miljarder kronor.

Statsskulden ökar framför allt i år men även nästa år eftersom budgetsaldot är negativt båda åren. Statsskulden ökar dock mindre än lånebehovet i år eftersom den del av den befintliga skulden som är upplånad i utländsk valuta värderas ner när kronan förstärks. Som andel av BNP fortsätter statsskulden att falla (se diagram 204).

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, den så kallade Maastrichtskulden, ökar mer än statsskulden i år eftersom framför allt kommunsektorns skuld ökar. Som andel av BNP är Maastrichtskulden oförändrad i år för att falla tillbaka något nästa år (se diagram 205 och tabell 38).

Diagram 203 Statens budgetsaldo och finansiella sparande

Miljarder kronor, löpande priser

Källor: SCB, Riksgälden och Konjunkturinstitutet.

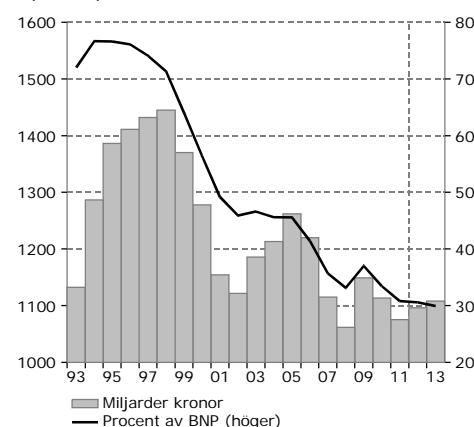
Mått på offentlig skuldsättning

Statsskulden avser statens konsoliderade skuld, det vill säga statens skulder minus statens egna innehav av statspapper. Därmed avses den skuld staten har till övriga sektorer i Sverige och till utlandet. Måttet används i exempelvis budgetpropositionen och årsredovisningen för staten.

Maastrichtskulden avser hela den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld. Exempelvis räknas ålderspensionssystemets innehav av statspapper bort. Maastrichtskulden är ett mått som tas fram av alla EU-länder. Det finns ett krav inom stabilitets- och tillväxtpakten att Maastrichtskulden inte får överstiga 60 procent av BNP.

Diagram 204 Statsskuld

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

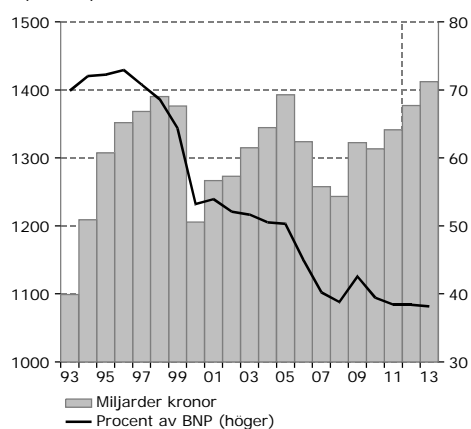

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁸⁸ I statens finansiella sparande hänförs skatter till det år de avser medan de i statsbudgeten redovisas det år de betalas.

Diagram 205 Konsoliderad bruttoskuld (Maastrichtskuld)

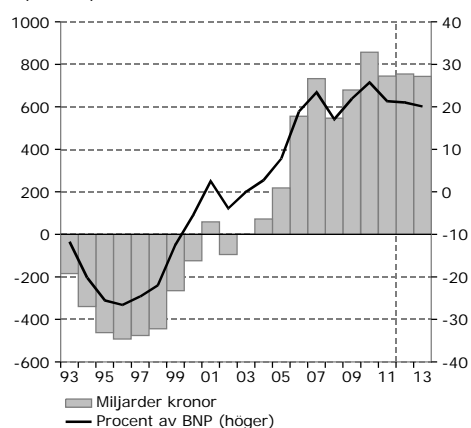
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 206 Den offentliga sektorns finansiella ställning

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 38 Budgetsaldo, statsskuld och Maastrichtskuld

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013
Finansiellt sparande	-3,9	-14,8	2,5
<i>Procent av BNP</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,4</i>	<i>0,1</i>
Periodiseringar	43,4	3,5	-11,7
Skatteperiodisering	43,8	7,0	-11,7
Ränteperiodisering	-0,3	-3,5	0,0
Kommunbidragsperiodisering	0,0	0,0	0,0
Avgränsningar	23,3	-20,9	-4,0
Försäljning av aktier med mera	23,1	0,1	0,0
Extraordinära utdelningar	5,9	4,7	0,0
Delar av Riksgäldens nettoutlåning	0,7	-20,0	-6,5
Övriga avgränsningar	-6,5	-5,6	2,5
Övrigt	5,0	0,7	0,7
Budgetsaldo	67,8	-31,6	-12,5
<i>Procent av BNP</i>	<i>1,9</i>	<i>-0,9</i>	<i>-0,3</i>
Värdeförändring, övrigt	-30,0	10,8	0,9
Statsskuld, förändring	-37,8	20,8	11,5
Statsskuld	1 075	1 096	1 108
<i>Procent av BNP</i>	<i>30,8</i>	<i>30,6</i>	<i>29,9</i>
Maastrichtskuld	1 341	1 377	1 412
<i>Procent av BNP</i>	<i>38,4</i>	<i>38,4</i>	<i>38,1</i>

Källor: Ekonomistyrningsverket, SCB, Riksgälden och Konjunkturinstitutet.

FÖRBÄTTRAD FINANSIELL STÄLLNING TROTS ÖKANDE SKULDER

Den offentliga sektorns finansiella ställning, det vill säga skillnaden mellan offentlig sektors finansiella tillgångar och skulder, förstärks tillfälligt i år trots att det finansiella sparandet är negativt (se diagram 206). Det beror dels på att värdet av de finansiella tillgångarna stiger, dels på att skulden som är upplånad i utländsk valuta minskar i värde. Tillgångarna omfattar exempelvis aktier i börsnoterade bolag, kommunala och helstatliga bolag. Förstärkningen sker i ålderspensionssystemet där den största delen av den offentliga sektorns finansiella tillgångar ligger (se tabell 39). Pensionsskulden är dock inte medräknad. Den finansiella ställningen försvagas i både staten och kommunsektorn under prognosperioden. Nästa år försvagas den finansiella ställningen i offentlig sektor och minskar därmed som andel av BNP.

Tabell 39 Den offentliga sektorns finansiella ställning

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013
Offentlig sektor	745	754	744
<i>Procent av BNP</i>	<i>21,3</i>	<i>21,0</i>	<i>20,1</i>
Staten	-153	-159	-168
<i>Procent av BNP</i>	<i>-4,4</i>	<i>-4,4</i>	<i>-4,5</i>
Kommunsektorn	17	15	4
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,5</i>	<i>0,4</i>	<i>0,1</i>
Ålderspensionssystemet	880	898	907
<i>Procent av BNP</i>	<i>25,2</i>	<i>25,0</i>	<i>24,5</i>

Källor: SCB (Finansräkenskaperna) och Konjunkturinstitutet.

Offentliga sektorns inkomster

Den offentliga sektorns inkomster minskar något som andel av BNP både i år och nästa år trots att hushållens direkta skatter ökar som andel av BNP (se diagram 207 och tabell 40). Det beror främst på att företagens direkta skatter minskar som andel av BNP. Skattekvoten, det vill säga skatter och avgifter som andel av BNP, uppgår till drygt 44 procent både i år och nästa år (se tabell 40).

Tabell 40 Den offentliga sektorns inkomster

Procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013
Hushållens direkta skatter	15,3	15,5	15,6
Företagens direkta skatter	3,4	3,1	3,0
Socialavgifter	7,1	7,3	7,3
Mervärdesskatt	9,4	9,4	9,4
Punktskatter	2,6	2,5	2,5
Övriga skatter	6,6	6,5	6,5
Skattekvot	44,4	44,4	44,4
EU-skatter	-0,2	-0,2	-0,2
Övriga inkomster	5,4	5,4	5,2
Offentliga sektorns inkomster	49,7	49,6	49,4

Anm. Skatter som betalas till EU ingår i skattekvoten men inte i den offentliga sektorns inkomster.

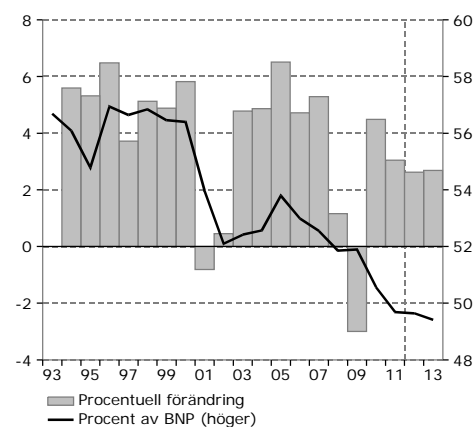
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

HUSHÅLLENS DIREKTA SKATTER ÖKAR SOM ANDEL AV BNP I ÅR

Den största delen av hushållens direkta skatter utgörs av skatt på förvärvsinkomster. Hushållens direkta skatter ökar som andel av BNP i år, främst till följd av att lönesumman ökar som andel av BNP (se diagram 208) men även till följd av att den genomsnittliga kommunalskatten har höjts med 4 öre. Nästa år ökar hushållens direkta skatter något eftersom den genomsnittliga kommunalskatten höjs med 5 öre (se tabell 36 i avsnittet "Läget i de offentliga finanserna").

Diagram 207 Den offentliga sektorns inkomster

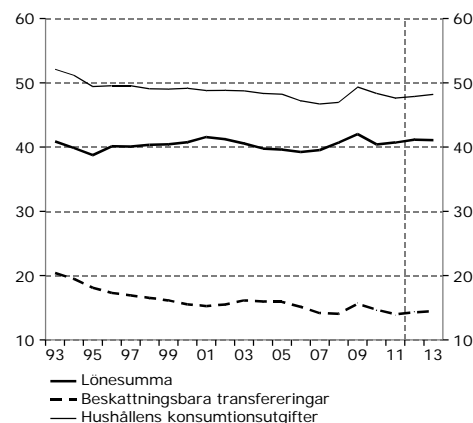
Procentuell förändring respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 208 Viktiga skattebaser

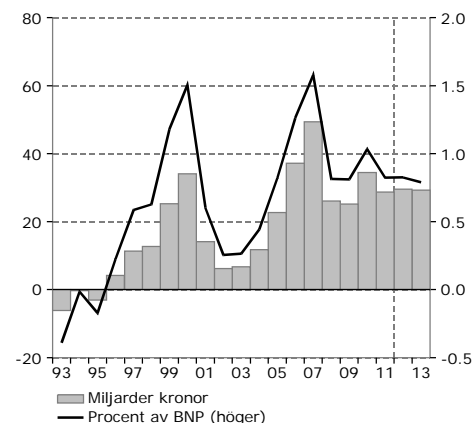
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 209 Skatt på hushållens kapitalinkomster

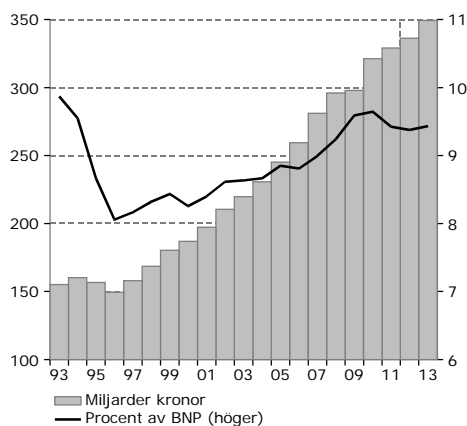
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 210 Mervärdesskatt

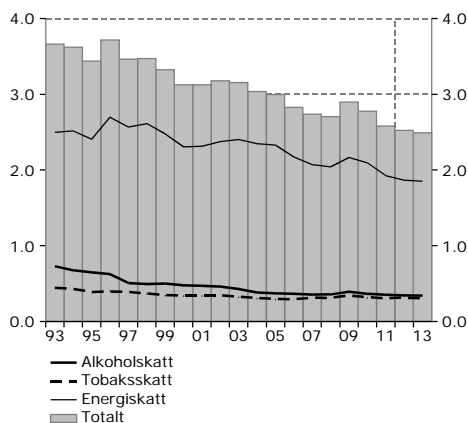
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 211 Punktskatter

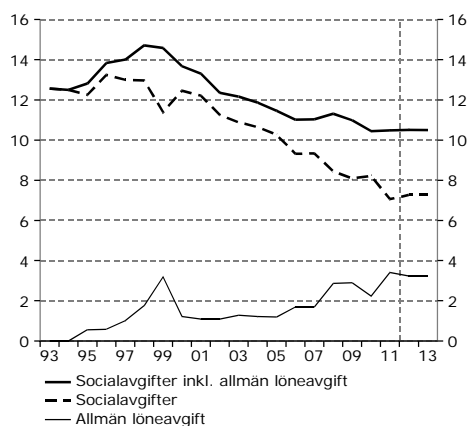
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 212 Socialavgifter inklusive allmän löneavgift

Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

I hushållens direkta skatter ingår även hushållens skatt på kapitalinkomster. Hushållens kapitalskatter ökar marginellt i år och ligger still nästa år (se diagram 209).

FÖRETAGENS DIREKTA SKATTER MINSKAR I ÅR

Inkomsterna från företagens direkta skatter består till största delen av bolagsskatt. Företagens direkta skatter minskar som andel av BNP både i år och nästa år. I år leder den svaga konjunkturutvecklingen till att företagens vinster utvecklas svagare än BNP vilket förklarar att företagens direkta skatter minskar som andel av BNP i år. Nästa år förklaras minskningen i företagens direkta skatter främst av den prognostiserade sänkningen av bolagsskatten med ca 5 miljarder kronor (se tabell 40).

SVAG UTVECKLING AV INKOMSTER FRÅN

MERVÄRDESSKATT

Inkomsterna från mervärdesskatt växer långsamt i år när tillväxten i såväl hushållens som offentliga sektorns konsumtion dämpas samtidigt som bostadsinvesteringar faller. Därutöver bidrar sänkningen av mervärdesskatten på restaurang- och cateringtjänster som infördes den 1 januari 2012 till den svaga utvecklingen. Sänkningen motsvarar ca 5 miljarder kronor i lägre skatteinkomster. Nästa år växer hushållens konsumtion snabbare och investeringar i bostäder vänder upp igen vilket medför att den offentliga sektorns inkomster från mervärdesskatt också ökar snabbare. Som andel av BNP är mervärdesskatteinkomsterna i stort sett oförändrade både i år och nästa år (se diagram 210).

FORTSATT LÄGRE INKOMSTER FRÅN PUNKTSKATTER

Punktskatterna består i huvudsak av skatt på alkohol, tobak och energi. Trots höjda skattesatser har energiskatterna uppvisat en tydligt nedåtgående trend som andel av BNP (se diagram 211). Denna trend fortsätter 2012–2013 och förklaras av övergången till energisnålare bilar, miljövänligare drivmedel med lägre beskattning samt energieffektivare bostäder. Alkohol- och tobaksskatter ligger stilla som andel av BNP.

INKOMSTER FRÅN SOCIALAVGIFTERNA ÖKAR I ÅR

Den offentliga sektorns inkomster från socialavgifter och allmän löneavgift beror främst på hur lönesumman utvecklas. Eftersom lönesumman ökar mer än BNP i år så ökar inkomsterna från socialavgifter som andel av BNP i år (se tabell 40 och diagram 212).

Offentliga sektorns utgifter

Den offentliga sektorns utgifter växer med 3,5 procent i år och 2,9 procent nästa år. Det är högre än den genomsnittliga utvecklingen 1993–2011 (se diagram 213). I år ökar utgifterna som andel av BNP. Det är framför allt offentlig konsumtion och transfereringar till hushåll som ökar jämförelsevis snabbt (se tabell 41). Nästa år faller utgiftsandelens tillbaka något trots en fortsatt svag utveckling av BNP. För 2013 ingår 8 miljarder kronor i ofinansierade utgiftsökningar enligt Konjunkturinstitutets prognostiserade finanspolitik (se tabell 36).

Tabell 41 Den offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP, löpande priser

	2011	2012	2013
Offentlig konsumtion	26,6	26,9	26,8
Offentliga investeringar	3,2	3,3	3,1
Transfereringar	18,6	18,7	18,8
Hushållen	15,4	15,6	15,7
Företagen	1,7	1,5	1,5
Utlandet	1,5	1,5	1,5
Ränteutgifter	1,2	1,1	1,1
Offentliga sektorns utgifter	49,6	49,9	49,8
<i>Procentuell förändring</i>	<i>2,7</i>	<i>3,5</i>	<i>2,9</i>

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ÖKAD OFFENTLIG KONSUMTIONSANDEL I ÅR

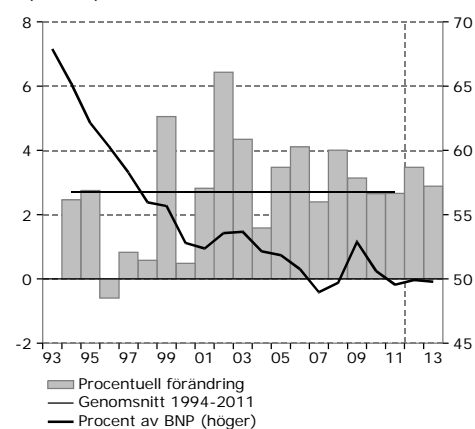
Ungefär hälften av den offentliga sektorns totala utgifter utgörs av utgifter för konsumtion. I år stiger konsumtionsutgifterna som andel av BNP, vilket ytterst beror på svag BNP-tillväxt. Nästa år minskar konsumtionsandelen något (se diagram 214). Framför allt bidrar den låga statliga konsumtionstillväxten till detta, trots prognostiserade ofinansierade åtgärder som riktar sig till statlig konsumtion. Konjunkturinstitutet prognostiserar att sammantaget 3 miljarder kronor i ofinansierade åtgärder riktar till offentlig konsumtion 2013, varav 1 miljard kronor till statlig konsumtion och 2 miljarder kronor till kommunal konsumtion i form av ökade statsbidrag. Flera landsting väntas höja skatten och den genomsnittliga kommunalskatten bedöms öka med 5 öre 2013 (se tabell 36). Utan skattehöjningar och ökade statsbidrag skulle kommunsektorn som helhet inte klara att uppfylla balanskravet, givet konsumtionsutgifterna i prognosen.

UTBETALNINGARNA TILL PENSIONÄRER OCH ARBETSLÖSA ÖKAR

I år växer de offentliga transfereringarna till hushållen med 23 miljarder kronor vilket motsvarar drygt 4 procent. Även om transfereringarna nästa år växer något långsammare är det en betydligt starkare utveckling än både 2010 och 2011 (se diagram 215). I Konjunkturinstitutets finanspolitiska prognos ingår

Diagram 213 Den offentliga sektorns utgifter

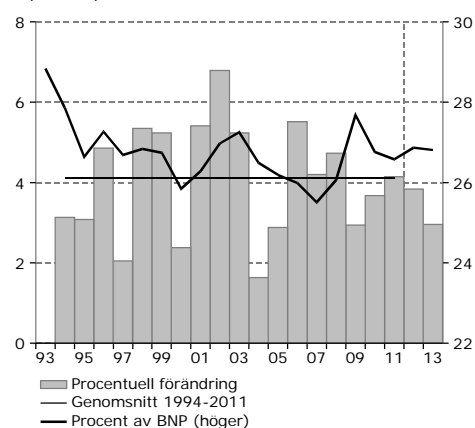
Procentuell förändring respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 214 Offentliga konsumtionsutgifter

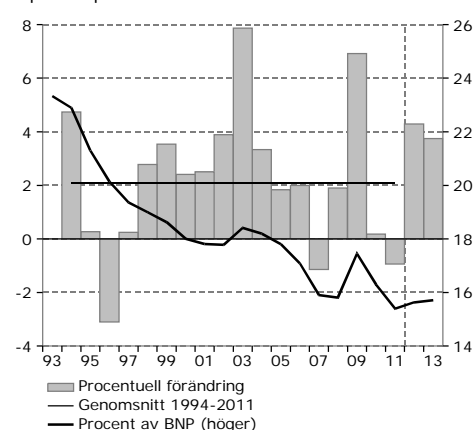
Procentuell förändring respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 215 Offentliga transfereringar till hushåll

Procentuell förändring respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

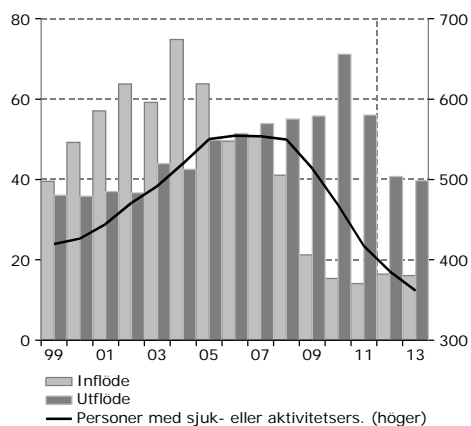
Helårsekvivalenter

En **helårsekvivalent** motsvarar en person som försörjs med full ersättning ett helt år, det vill säga två personer som fått ersättning på grund av arbetslöshet i ett halvår var blir en helårsekvivalent tillsammans. En helårsekvivalent är alltså en statistisk konstruktion och beräknas för att ge ett jämförbart mått över tiden på hur stor andel av befolkningen som försörjs med vissa sociala ersättningar.

Ohälsa avser personer med sjuk- och rehabiliteringspenning samt sjuk- och aktivitetsersättning (tidigare förtidspension).

Diagram 216 Personer med sjuk- eller aktivitetsersättning (förtidspension)

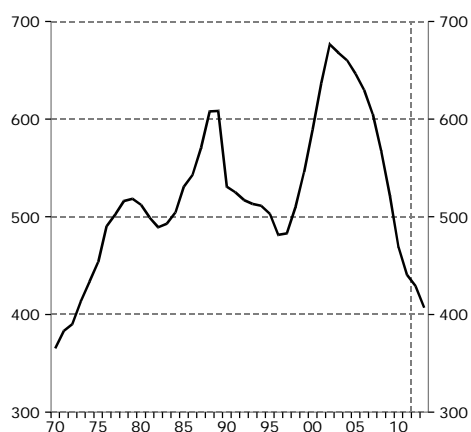
Tusental personer

Källa: Försäkringskassan.

Diagram 217 Personer med ersättning vid ohälsa

Tusental, helårsekvivalenter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

2 miljarder kronor i ökade transfereringar till hushållen 2013 (se tabell 36).

Den främsta förklaringen till att de offentliga transfereringarna ökar är att pensionsutbetalningarna (inkomstpension) ökar med 16 miljarder kronor i år och med 18 miljarder kronor nästa år på grund av att inkomstindex stiger relativt snabbt och att antalet pensionärer ökar jämförelsevis mycket.

Även utgifterna för arbetslösheten ökar både i år och nästa år när läget på arbetsmarknaden försvagas och både antal arbetslösa och personer i arbetsmarknadsprogram ökar.

Utgifterna för ohälsa, som minskat successivt sedan 2005, ökar svagt i år, bland annat till följd av återflödet av tidigare sjukskrivna från arbetsförmedlingen. Dessutom ökar inflödet till nya sjukskrivningar samtidigt som sjukskrivningarna blir längre. Utgiftsökningen för fler sjukpenningdagar är större, på grund av en högre ersättningsnivå, än minskningen i utgifterna för sjuk- och aktivitetsersättning. Nästa år minskar utgifterna för ohälsa återigen eftersom antalet personer med sjukpenning är i stort sett oförändrat samtidigt som personer med sjuk- eller aktivitetsersättning fortsätter att minska, vilket beror på att många lämnar förmånen till följd av att de fyller 65 år samt att inflödet numera är lågt (se tabell 42, diagram 216 och diagram 217).

Tabell 42 Personer 20–64 år försörjda med sociala ersättningar

Helårsekvivalenter, tusental

	2011	2012	2013
Ohälsa	440	429	407
Sjuk- och rehabiliteringspenning	103	117	114
Sjuk- och aktivitetsersättning	337	313	293
Arbetsmarknadsersättningar	257	284	300
Arbetslöshetsersättning	88	108	114
Arbetsmarknadsprogram	169	176	186
Ekonomiskt bistånd	97	100	102
Totalt	795	813	809
Förändring från föregående år	-63	18	-4
<i>Andel av befolkningen i åldergruppen 20–64, procent</i>	<i>14,4</i>	<i>14,7</i>	<i>14,5</i>

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

INKOMSTPENSIONERNA SKRIVS UPP MED 4,1 PROCENT 2013

Den 1 januari 2013 kommer inkomstpensionerna att skrivas upp med 4,1 procent. Det motsvarar en höjning av den genomsnittliga inkomstpensionen med knappt 500 kronor. Det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet försvagas under prognosperioden eftersom pensionsutbetalningarna ökar snabbare än avgiftsinbetalningarna. De stigande pensionsutbetalningarna 2012 och 2013 förklaras både av höga uppskrivningar av inkomstpensionen och av stora pensionsavgångar. Direktavkastningen på AP-fondernas tillgångar (räntor och utdelningar) täcker under-

skottet 2012 men beräknas inte göra det 2013 då det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet blir negativt (se tabell 43).

Tabell 43 Ålderspensionssystemets finansiella sparande

Miljarder kronor och procent av BNP, löpande pris

	2011	2012	2013
Avgifter	217	223	229
Inkomstpensioner	-220	-236	-254
Avgiftsoverskott/underskott	-3	-13	-26
Räntor och utdelningar	26	23	25
Konsumtionsutgifter	-3	-3	-3
Finansiellt sparande	19	6	-5
Procent av BNP	0,5	0,2	-0,1

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Skulderna kommer överstiga tillgångarna i pensionssystemet och balanstalet blir då mindre än 1. Därmed hålls balansindex på en låg nivå och följsamhetsjusteringen blir negativ 2014 vilket återigen innebär en nedskrivning av pensionerna (det skedde också 2010 och 2011). Efterföljande år kommer pensionerna åter att skrivas upp (se tabell 44 och diagram 218).

Tabell 44 Följsamhetsjustering, inkomstindex, balansindex och balanstal

Procentuell förändring

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Följsamhetsjustering ¹	-4,3	3,5	4,1	-0,7	0,9	2,2
Inkomstindex ²	1,9	4,9	3,7	3,0	3,2	3,6
Balansindex	-2,7	5,2	5,7	0,9	2,5	3,8
Balanstal ³	0,9549	1,0024	1,0198	0,9794	0,9931	1,0021

¹ Följsamhetsjustering innebär att pensionerna varje år räknas om med utvecklingen av inkomstindex (eller balansindex) minus normen 1,6 procentenheter.

² Prognosen för utvecklingen av inkomstindex 2014–2016 är en modellbaserad beräkning.

³ BalaNSTalet anger pensionssystemets tillgångar i förhållande till dess skulder.

Källor: Pensionsmyndigheten och Konjunkturinstitutet.

Budgetpolitiska mål

NEGATIVT FINANSIELLT SPARANDE I OFFENTLIG SEKTOR 2012 OCH 2013

Enligt överskottsmålet ska den offentliga sektorns finansiella sparande uppgå till 1 procent av BNP över en konjunkturcykel. Det finansiella sparandet är negativt både i år och nästa år (se diagram 219). Sparandet är lågt både på grund av lågkonjunkturen och därför att finanspolitiken förts i en expansiv riktning sedan 2009. Justerat för konjunkturen är sparandet i genomsnitt ca 1 procent av potentiell BNP dessa år.

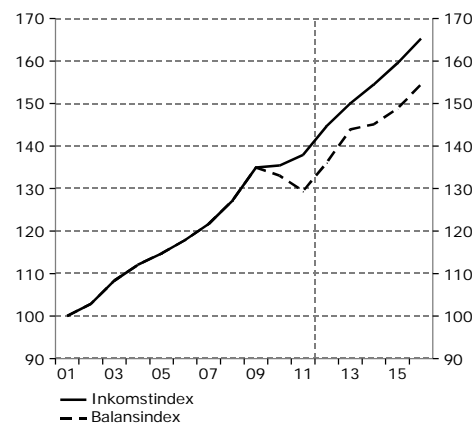
Inkomstpensioner

Inkomstpensionerna i pensionssystemet skrivs fram med en **följsamhetsjustering**, i normala fall med **inkomstindex** efter ett avdrag på 1,6 procentenheter. Inkomstindex för ett år baseras på de tre senaste årens genomsnittliga reallöneutveckling samt den årliga förändringen av KPI i juni året innan.

Om skulderna överstiger tillgångarna i pensionssystemet blir **balanstalet** mindre än 1 och **balanseringen** aktiveras. I stället för att skriva fram pensionerna med inkomstindex används då **balansindex** (se *Konjunkturläget*, mars 2009, för en beskrivning av hur detta balansindex är konstruerat). När tillgångarna åter överstiger skulderna i pensionssystemet kommer balansindex att öka mer än inkomstindex. Balanseringen fortsätter ända tills balansindex ligger på samma nivå som inkomstindex. Pensionerna skrivs då fram på ett normalt sätt igen.

Diagram 218 Inkomstpension

Index 2001=100

Källor: Försäkringskassan och Konjunkturinstitutet.

Budgetpolitiska mål

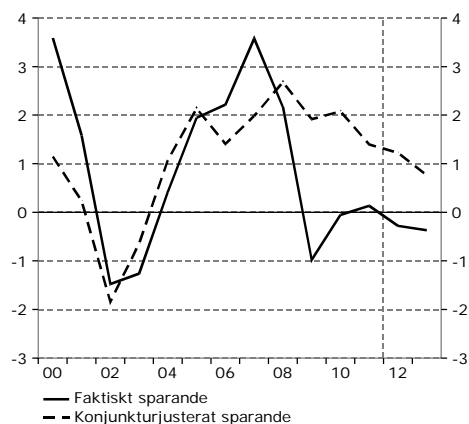
Överskottsmålet innebär att den offentliga sektorns finansiella sparande ska motsvara 1 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel.

Utgiftstaket innebär att statens utgifter med undantag för statsskuldräntorna men med tillägg för utgifterna i ålderspensionssystemet inte får överstiga den av riksdagen beslutade nivån ett givet år.

Balanskravet innebär att kommuner och landsting ska upprätta budgeten för nästa kalenderår så att intäkterna överstiger kostnaderna. Om underskott ändå uppstår ska det negativa resultatet balanseras med motsvarande överskott under de närmast följande tre åren.

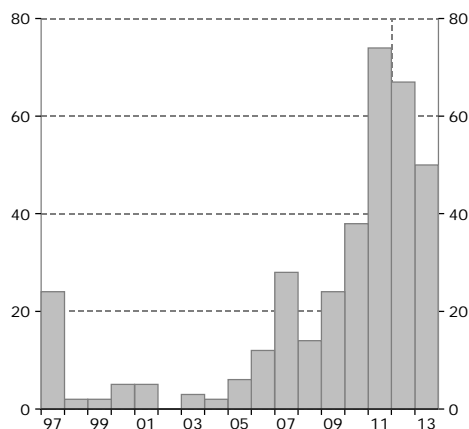
Diagram 219 Offentliga sektorns faktiska och konjunkturjusterade finansiella sparande

Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 220 Marginal till utgiftstaket
Miljarder kronor

Källor: Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturinstitutet prognostiserar att finanspolitiken kommer att stramas åt 2014–2016 och att det konjunkturjusterade sparandet når 1,5 procent av potentiell BNP 2016 (se avsnittet ”Finanspolitik” i kapitlet ”Makroekonomisk utveckling och ekonomisk politik 2012–2016”). Detta sker samtidigt som konjunkturen förbättras och ekonomin i det närmaste når konjunkturrell balans 2016. Det finansiella sparandet stiger som en följd av detta och blir 1,3 procent av BNP 2016. Konjunkturinstitutet bedömer sammantaget att det finansiella sparandet är i linje med överskottsmålet.

BUDGETERINGSMARGINALEN MINSKAR BÅDE I ÅR OCH NÄSTA ÅR, MEN ÄR FORTSATT STOR

Marginalen till utgiftstaket har ökat successivt från 15 miljarder kronor 2008 till rekordhöga dryga 70 miljarder kronor 2011. Både i år och nästa år minskar marginalen, men den är fortsatt stor. Den lägre marginalen för 2013 beror till stor del på att ökningen av det fastställda utgiftstaket mellan 2012 och 2013 är mindre än tidigare år (se tabell 45 och diagram 220).

De höga budgeteringsmarginalerna innebär att utgiftstaket knappast utgör någon begränsning av utgifterna under de närmaste åren. Om marginalerna skulle tas i anspråk kan överskottsmålet äventyras.

Att ökningen av de takbegränsade utgifterna inte är större beror till stor del på att utgifterna för ohälsan minskat successivt sedan 2005 och dessa utgifter är fortsatt låga. I Konjunkturinstitutets prognos på de takbegränsade utgifterna ingår ofinansierade utgifter motsvarande 8 miljarder kronor 2013 (se tabell 36 i avsnittet ”Läget i de offentliga finanserna”).

Tabell 45 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor

	2011	2012	2013
Fastställda utgiftstak för staten ¹	1 063	1 084	1 093
<i>Procent av BNP</i>	30,4	30,2	29,5
Summa takbegränsade utgifter vid prognostiserad finanspolitik	990	1 017	1 043
<i>Procent av BNP</i>	28,3	28,4	28,2
Marginal till taket vid prognostiserad finanspolitik	74	67	50
Marginal till taket vid beslutad finanspolitik	74	67	58

¹ Efter tekniska justeringar.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Finansdepartementet och Konjunkturinstitutet.

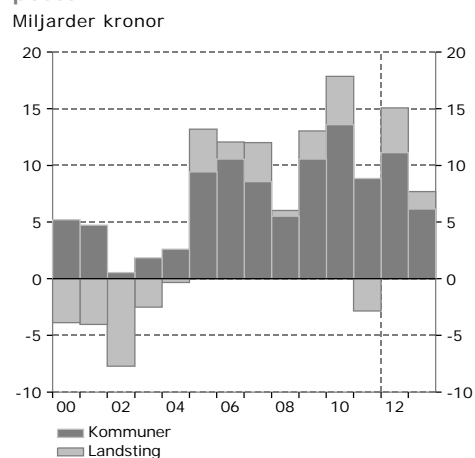
TILLFÄLLIG INKOMST LYFTER KOMMUNSEKTORN RESULTAT I ÅR

Resultatet i kommunsektorn blir högt i år till följd av den tillfälliga utbetalningen på ca 12 miljarder kronor från AFA-försäkring (se avsnittet ”Offentlig konsumtion” i kapitlet ”BNP och efter-

frågan”). Enligt Konjunkturinstitutets bedömning använder kommunerna endast en mindre del av dessa pengar till utgifter i år. Det ekonomiska läget i kommunsektorn är därmed mer ansträngt än vad som indikeras av resultatet 2012 (se diagram 221). I synnerhet gäller detta landstingen, där ekonomin är ansträngd även nästa år. Kommunsektorn som helhet uppfyller dock balanskravet.

Från och med 2013 införs med stor sannolikhet ett system med resultatutjämningsreserver (RuR) i kommunsektorn.⁸⁹ Kommunerna får då ökade möjligheter att spara överskott i goda tider och använda dessa för att täcka underskott i sämre tider. Eftersom resultatet väntas bli lågt 2013 bedömer Konjunkturinstitutet att möjligheterna att spara medel i RuR kommer att vara begränsade 2013.

Diagram 221 Resultat i kommunsektorn exkl. extraordinära poster

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁸⁹ Se lagrådsremiss "Kommunala resultatutjämningsreserver", Finansdepartementet 4 juni 2012 och "Spara i goda tider – för en stabil kommunal verksamhet", SOU 2011:59.

FÖRDJUPNING

Effekter av de tillfälliga statsbidragen till kommunsektorn under finanskrisen

Kommunsektorn tillfördes sammantaget 20 miljarder kronor i tillfälliga statsbidrag 2010–2011. Detta bedöms ha medfört att nedskärningar motsvarande ca 8 500 jobb kunde undvikas i kommunsektorn 2010. Sett till hela ekonomin bedöms effekten vara något större, knappt 9 500 fler sysselsatta 2010 och drygt 4 000 fler 2011. Om de tillfälliga statsbidragen hade aviserats tidigare och med löfte om ytterligare statsbidrag ifall den ekonomiska utvecklingen försämrades än mer, hade sannolikt sysselsättningen kunnat hållas på en högre nivå under krisen än vad som blev fallet.

Denna fördjupning belyser effekterna på investeringar, konsumtion och sysselsättning av de tillfälliga statsbidragen som betalades ut till kommunsektorn under finanskrisen. Även effekter på lönebildning och sysselsättning i ekonomin som helhet diskuteras. Fördjupningen baseras på Konjunkturinstitutets fördjupnings-pm ”Effekter av de tillfälliga statsbidragen till kommunsektorn under finanskrisen”.⁹⁰

När finanskrisen slog till med full kraft mot svensk ekonomi det fjärde kvartalet 2008 drabbades också kommunsektorn, främst genom att skatteinkomsterna växte långsamt när arbetslösheten steg och sysselsättningen föll. Det balanskrav som finns i kommunsektorn innebär att budgeten för nästa kalenderår ska upprättas så att intäkterna överstiger kostnaderna. Lägre skatteinkomster kan därmed, allt annat lika, få en återhållande effekt på den kommunala konsumtionen och på de kommunala investeringarna. Balanskravet kan således leda till att kommunsektorn minskar konsumtionen i dåliga tider och ökar den i goda tider. Men kommunerna kan också välja att justera skattesatserna. Båda alternativen är procykliska beteenden som förstärker konjunktursvängningarna i svensk ekonomi.⁹¹

Under stora delar av 2009 var prognoserna för den ekonomiska utvecklingen i Sverige betydligt mer dystra än den utveckling som kom att realiseras. De dystra framtidsutsikterna ledde

⁹⁰ Se Hjelm, G. och Hultén, V., ”Effekter av de tillfälliga statsbidragen till kommunsektorn under finanskrisen”, Fördjupnings-pm nr 16, Konjunkturinstitutet, 2012.

⁹¹ Från och med 2013 införs sannolikt ett system med resultatutjämningsreserver i kommunsektorn som ger ökade möjligheter för kommunerna att spara överskott och sedan tillfälligt budgetera för underskott (se lagrådsremiss ”Kommunala resultatutjämningsreserver”, Finansdepartementet 4 juni 2012). Detta bör på sikt leda till mindre svängningar i den kommunala konsumtionen.

till att många kommuner planerade för stora besparingar i 2010 års budget.

För att stötta kommunsektorn under krisen presenterade regeringen tillfälliga stödpaket vid fyra tillfällen under 2009 och 2010 (se tabell 46). Sammantaget tillförde regeringen 20 miljarder kronor till kommunerna i form av tillfälliga statsbidrag 2010–2011. Av dessa var 17 miljarder kronor avsedda att användas 2010 och 3 miljarder kronor 2011.

Tabell 46 Tillfälliga statsbidrag till kommunsektorn

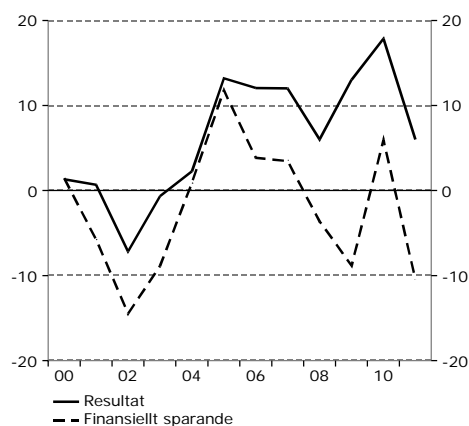
Miljarder kronor

	Aviserings- tidpunkt	2010	2011	2010– 2011
Vårtilläggsbudget för 2009	April 2009	7		
Höstilläggsbudget för 2009	September 2009	6		
Budgetproposition för 2010	Oktober 2009	4		
Budgetproposition för 2011	Oktober 2010		3	
Totalt		17	3	20

Källor: Statskontoret och regeringen.

Diagram 222 Årets resultat

Miljarder kronor

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Effekter i kommunsektorn

HÖGT RESULTAT I KOMMUNSEKTORN 2010

Ett svagt konjunkturläge innebär att kommunsektorns skatteinkomster blir låga. Då är det rimligt att förvänta sig låga sparmarginaler och ett lågt resultat, eftersom kommunerna sannolikt försöker hålla uppe konsumtionen så mycket som möjligt inom ramen för balanskravet. Resultatet i kommunsektorn blev emellertid mycket högt, knappt 18 miljarder kronor 2010 (se diagram 222). Även det finansiella sparandet blev högt. Det starka resultatet beror sannolikt dels på att kommunerna överraskades av en starkare ekonomisk utveckling, dels på att en väsentlig del av de tillfälliga statsbidragen användes till att förbättra resultatet i stället för att användas till konsumtion.

Både statistik och enkätsvar i en undersökning utförd av Statskontoret ger stöd för att de tillfälliga statsbidragen medförde ett bättre resultat än budgeterat.⁹² En viktig förklaring är att mer än hälften av de tillfälliga statsbidragen presenterades under hösten 2009 och därför inte kunde tas med i kommunernas ordinarie budgetarbete för 2010. En annan faktor som tycks ha spelat in var att de tillfälliga statsbidragen för 2010 uppfattades som just tillfälliga och att det fanns betydande osäkerhet om skatteinkomsterna även för 2011. Detta har sannolikt medfört att besparingar ändå gjordes 2010 med sikte på 2011 års budget.

⁹² Se *Det tillfälliga konjunkturstödet*, Statskontorets rapport 2012:7.

HUR ANVÄNDES DE TILLFÄLLIGA STATSBI DRAGEN?

Utifrån Statskontorets enkätundersökning kan man få en indikation på hur kommunsektorn använde de tillfälliga statsbidragen. Det är dock inte möjligt att utifrån enkätundersökningen, som är en kvalitativ undersökning, och tillgänglig statistik bokföra hur statsbidragen användes. Konjunkturinstitutet har därför gjort en bedömning av hur kommunerna kan ha använt de tillfälliga statsbidragen om 20 miljarder kronor.⁹³ I avsaknad av statsbidrag hade kommunerna, enligt Konjunkturinstitutets bedömning, genomfört skattehöjningar motsvarande 3 miljarder kronor 2010.⁹⁴ Nettoeffekten på kommunernas inkomster var således ca 14,5 miljarder kronor detta år, eftersom skatteinkomsterna varit högre i avsaknad av statsbidrag. Av samma anledning bedöms de 3 miljarder kronorna som betalades ut för 2011 inte alls ha påverkat den kommunala konsumtionen. Utgångspunkten för analysen är därför de tillfälliga statsbidrag som betalades ut för 2010 (se tabell 46).

Nedan redovisas Konjunkturinstitutets bedömning av effekterna av de tillfälliga statsbidragen på investeringar, konsumtion och sysselsättning. Kalkylerna är behäftade med osäkerhet och resultaten bör därför tolkas med försiktighet.

LITEN ANDEL ANVÄNDES TILL INVESTERINGAR 2010

Varken statistik eller enkätsvaren i Statskontorets undersökning tyder på att investeringar i kommunsektorn 2010 påverkades i någon större utsträckning av de tillfälliga statsbidragen. Däremot bedöms det höga resultatet 2010 ha påverkat investeringarna 2011 då investeringstillväxten var över 10 procent. I avsaknad av tillfälliga statsbidrag bedömer Konjunkturinstitutet att investeringarna 2011 hade ökat med runt 5 procent.

7 MILJARDER KRONOR ANVÄNDES TILL KONSUMTION 2010

Utifrån enkätsvaren i Statskontorets undersökning bedöms de tillfälliga statsbidragen i viss utsträckning ha ökat den kommunala konsumtionen 2010. I synnerhet konsumtionen av förbrukningsvaror ökade påtagligt detta år. Konjunkturinstitutet bedömer att ca 7 miljarder kronor av de tillfälliga statsbidragen användes till konsumtion 2010. I avsaknad av tillfälliga statsbidrag skulle konsumtionen, i löpande pris, ha ökat med ca 2 procent detta år, i stället för 3,1 procent som blev utfallet.

⁹³ För en närmare beskrivning av hur de tillfälliga statsbidragen kan ha använts se Hjelm, G. och Hultén, V., "Effekter av de tillfälliga statsbidragen till kommunsektorn under finanskrisen", Fördjupnings-pm nr 16, Konjunkturinstitutet, 2012.

⁹⁴ Att kommunerna i avsaknad av tillfälliga statsbidrag sannolikt hade genomfört skattehöjningar 2010 får stöd både i enkätsvaren i Statskontorets undersökning och Sveriges kommuner och landstings prognos på skatteunderlaget detta år.

NEDSKÄRNINGAR MOTSVARANDE 8 500 JOBB KUNDE UNDVIKAS I KOMMUNSEKTORN 2010

Enligt analysen ovan bedöms de tillfälliga statsbidragen ha medfört att nedskärningar motsvarande ca 8 500 jobb kunde undvikas i den kommunala sektorn 2010. Sysselsättningen påverkades inte 2011 eftersom de 3 miljarder kronorna i tillfälliga statsbidrag som betalades ut för 2011 inte bedöms ha påverkat konsumtionen. Att konsumtionen inte påverkas beror på att kommunerna annars hade genomfört skatthöjningar (se avsnittet "Hur användes de tillfälliga statsbidragen?"). Den långsiktiga sysselsättningsnivån påverkas inte av statsbidragen eftersom pengarna var tillfälliga.

KNAPPT HÄLFTEN AV STATSBRIDRAGEN ANVÄNDES TILL ATT FÖRBÄTTRA RESULTATET

Sammantaget användes ca 40 procent (ca 7 miljarder kronor) av de tillfälliga statsbidragen 2010 till konsumtion, medan effekterna på investeringarna var mycket små. Knappt 15 procent av statsbidragen (ca 2,5 miljarder kronor) ersatte skatteinkomster som annars skulle ha tillkommit via skatthöjningar och hade därmed ingen effekt på konsumtion eller sparande. Konjunkturinstitutets bedömningar av effekterna på konsumtion och skatter innebär att ca 45 procent (ca 7,5 miljarder kronor) av de tillfälliga statsbidragen användes till att förbättra kommunernas resultat för 2010.

Effekter i ekonomin som helhet

Principiellt skulle effekterna på sysselsättningen i hela ekonomin av de tillfälliga statsbidragen både kunna vara större och mindre än effekterna på den kommunala sysselsättningen. Det finns flera skäl till att effekterna skulle kunna vara *större*. För det första användes en del av de tillfälliga statsbidragen till köp av varor och tjänster från den privata sektorn vilket sannolikt påverkar sysselsättningen där. Dessutom kan de ha bidragit till att förtroendet hos framför allt hushåll men även företag hölls på en högre nivå än som annars hade varit fallet. Det medför en högre efterfrågan och därmed högre sysselsättning.

Det finns också flera skäl till att sysselsättningseffekterna i hela ekonomin skulle kunna vara *mindre* än effekterna på kommunal sysselsättning, det vill säga förekomst av så kallad undanträngning (crowding out). Ett skäl är om de tillfälliga statsbidragen innebar att lönerna i hela ekonomin blev högre än vad de annars skulle ha blivit. I så fall hade näringslivets lönekostnader ökat vilket allt annat lika innebär lägre sysselsättning i näringslivet. Om Riksbanken dessutom i detta läge hade fört en mindre

expansiv penningpolitik på grund av den högre löneökningstakten så hade efterfrågan utvecklats svagare. Sysselsättningen i näringslivet hade då påverkats än mer negativt. Dessa kanaler för undanträngning är generellt större ju mindre lediga resurser det finns på arbetsmarknaden. Eftersom resursutnyttjandet på arbetsmarknaden var lågt under de aktuella åren är det rimligt att anta att undanträngningseffekten är liten.

Konjunkturinstitutets bedömning är att de tillfälliga statsbidragen inte har påverkat lönebildningen nämnvärt. Huvudskälet är den förhandlingsordning och normbildning som föreligger på svensk arbetsmarknad.

För att analysera effekterna på hela ekonomin används Konjunkturinstitutets makromodell KIMOD.⁹⁵ Eftersom Konjunkturinstitutet bedömer att de tillfälliga statsbidragen inte påverkat lönebildningen nämnvärt bestäms effekten av de uteblivna statsbidragen på lönerna enligt modellens normala mekanismer, det vill säga genomsnittlig produktivitetsutveckling, arbetslöshet, pris- och löneförväntningar. Beräkningarna baseras på bedömningen av de effekter som de tillfälliga statsbidragen hade i kommunsektorn (se avsnittet ”Effekter i kommunsektorn”).

EFFEKTER PÅ HELA EKONOMINS SYSSELSÄTTNING

Sett till ekonomin som helhet innebär modellberäkningarna att sysselsättningen är knappt 9 500 lägre 2010 och drygt 4 000 lägre 2011 i avsaknad av tillfälliga statsbidrag. Det är något mer än den bedömda direkta effekten för den kommunala sektorn. Det beror på att sysselsättningen minskar i den privata sektorn, dels på grund av mindre efterfrågan från offentlig sektor (förbrukning och köp av varor och tjänster), dels på grund av lägre privat konsumtion. Det sistnämnda är resultatet av att högre kommunalskatt⁹⁶ och lägre sysselsättning ger ett högre försiktighets-sparande. Dessutom bedöms offentliga investeringar ha blivit lägre 2011–2013 i avsaknad av tillfälliga statsbidrag, vilket också påverkar sysselsättningen negativt.

Effekten på sysselsättningen i privat sektor begränsas dock av att det rör sig om *tillfälliga* förändringar av den offentliga efterfrågan på privata varor och tjänster. Företagen anpassar därför inte i första hand antalet anställda eftersom det är förenat med kostnader att först minska och sedan öka personalstyrkan.

Den lägre sysselsättningen innebär en något högre arbetslöshet. Uppgången i arbetslöshet mildras dock något av att arbetskraften växer långsammare då sysselsättningen utvecklas svagare.

⁹⁵ För information om KIMOD, se Bergwall, A. m.fl., ”KIMOD 1.0 – Documentation of NIER’s Dynamic Macroeconomic General Equilibrium Model of the Swedish Economy”, Working Paper No. 100, Konjunkturinstitutet, 2007.

⁹⁶ Baserat på Statskontorets rapport antas att permanenta skattehöjningar om 3 miljarder kronor skulle genomförts vid avsaknad av tillfälliga statsbidrag till kommunsektorn. Se även avsnittet ”Hur användes de tillfälliga statsbidragen?” ovan.

Något färre personer väljer att söka arbete när arbetslösheten är högre. Som nämnts ovan bedöms varken förhandlingsordning eller normbildning påverkas vid uteblivna tillfälliga statsbidrag. Den marginella uppgången i arbetslösheten och de något svagare inflationsförväntningarna gör att löneökningstakten endast minskar marginellt.

Konjunkturinstitutet gör bedömningen att om kommunerna hade fått information om de tillfälliga statsbidragen tidigare och med löfte om ytterligare statsbidrag ifall den ekonomiska utvecklingen försämrades än mer, hade osäkerheten om de kommande årens inkomster minskat. Konsumtionen och sysselsättningen i kommunsektorn hade då kunnat hållas på en högre nivå under krisen än vad som blev fallet.